Берроуз Едґар

ПОВЕРНЕННЯ ТАРЗАНА

1

ВИПАДОК НА ПАРОПЛАВІ

— Він чарівний! — вигукнула графиня де Куд.

— Га? — здивувався граф, озирнувшись до своєї молодої дружини. — Хто чарівний? — І він роззирнувся навсебіч, намагаючись побачити предмет її захоплення.

— О ні, любий, нічого, — відповіла графиня, і її й без того свіже обличчя трохи зашарілося. — Я лише згадала про ці дивовижні хмарочоси, як їх там у Нью-Йорку називають. — І гарненька графиня зручно вмостилася в своєму корабельному кріслі та знову взяла до рук часопис, який завдяки отому "нічого" ковзнув їй на коліна.

Її чоловік знову занурився в свою книжку, але не без деякого подиву, бо лише за три дні після їхнього від'їзду з Нью-Йорка графиня зволила вголос наректи ті самі хмарочоси чарівними, хоч доти називала їх бридкими.

Згодом граф відклав книжку.

— Ольго, тут дуже нудно, — сказав він. — Чи не вполювати мені когось, хто також знемагає від нудьги, і чи не зібрати гурт для покеру?

— Не дуже ви чемний, мій чоловіче, — відповіла молода жінка, усміхаючись, — але й мені так само нудно, і тому я можу пробачити вам. Ідіть і грайте у свої нудні карти, якщо вже так бажаєте.

Коли він пішов, графиня дозволила собі лукаво позирнути на ставного, високого молодика, який ліниво розкинувся в кріслі неподалік.

— Чарівний! — вихопилося в графині знову.

Графині Ользі де Куд було двадцять років. Її чоловікові сорок. Добра й вірна дружина, вона, однак, нареченого собі не вибирала, отож не була ані безтямно, ані палко закохана в того, кого обрали для неї доля та її батько — російский аристократ. З того, що, коли вона побачила молодого незнайомого красеня, у неї вихопився легкий вигук захвату, не належить робити жодних висновків щодо її вірності чоловікові. Вона захоплювалася наївно і щиро, так як могла б захоплюватися чудовим взірцем будь-якої породи. До того ж молодик був поза сумнівом гарний із себе.

Щойно вона глянула побіжно на його профіль, він підвівся, щоб піти з палуби.

Графиня де Куд зробила знак служнику, який проходив повз неї.

— Хто цей пан? — спитала вона.

— У списку пасажирів він записаний під іменем пана Тарзана з Африки, — відповів служник.

"Нічого собі володіння!" — подумала вона, і її зацікавленість цією людиною зросла ще більше.

Коли Тарзан поволі йшов до кімнати для курців, він наштовхнувся саме біля входу до неї на двох чоловіків, які схвильовано

перешіптувалися. Тарзан не звернув би на них жодної уваги, якби один з них винувато не глянув у його бік. Ці люди нагадали Тарзанові мелодраматичних злочинців, яких він бачив у виставах паризьких театрів. Обидва були смагляві, темноволосі, а погляди, якими вони нишком обмінювалися, ще більше підсилювали цю схожість.

Тарзан увійшов до кімнати для курців і сів збоку. У нього не було найменшого бажання розмовляти з будь-ким, і, попиваючи абсент, він дозволив своїм думкам відлинути, радше з почуттям жалю, до останніх тижнів свого життя.

Його увесь час мучила думка, чи мудро він вчинив, коли поступився своїми правами задля людини, якій не був нічим зобов'язаний. Щоправда, Клейтон йому подобався, але питання зводилося тут не до цього. Він відмовився від своїх прав не задля Вільяма Сесіля Клейтона, лорда Грейстока. Він зробив це задля жінки, яку вони обоє — він і Клейтон — кохали і яку дивна примха долі віддала Клейтонові, а не йому.

Через те, що вона кохала його, Тарзана, змиритися з цим було ще важче. І одначе Тарзан знав, що не міг вчинити інакше, аніж так, як тієї ночі на маленькій залізничній станції у далеких Вісконсінських лісах. Для нього найважливіше — її щастя, а короткочасне знайомство з культурою та культурними людьми навчило його, що для більшості з них життя без грошей і без становища — нестерпне.

Джейн Портер була народжена для одного й другого, і якби Тарзан позбавив її майбутнього чоловіка багатства і становища, то прирік би її на муки. Тарзанові жодного разу не спало на думку, що якби Клейтон позбувся свого титулу та маєтків, то, можливо, Джейн відмовилася б від нього, бо ж Тарзан наділяв й інших непохитною чесністю та доброзичливістю, які мав сам. У цьому випадку він не помилявся. Якби на Клейтона спало якесь лихо, Джейн вважала б себе ще більш пов'язаною з ним.

Від минулого Тарзан перенісся думками в майбутнє.

Він намагався з приємністю думати про своє повернення в джунглі, де народився і виріс, про суворі дикі джунглі, де з двадцяти двох років свого життя ві_н пробув двадцять.

Але хто ж зрадіє його поверненню у джунглі з усіх тих істот, що населяють джунглі? Ніхто. Лише Тантора, слона, він міг би назвати своїм другом. Усі решта почнуть полювати на нього або кинуться від нього навтьоки, як це було й раніше.

Навіть мавпи його власного племені не простягнуть йому братньої руки.

Якщо цивілізація нічого іншого і не навчила Тарзана, годованця Великих мавп, то одного вона до певної міри його навчила: тужити за товариством подібних до себе і відчувати щиру радість і тепло спілкування з ними.

І такою самою мірою цивілізація прищепила йому огиду до всякого іншого життя. Йому важко було тепер уявити собі світ без друга — без живої істоти, яка. розмовляла б з ним новими мовами, які він так полюбив. Отож майбутнє, яке він сам собі намалював, не дуже усміхалося Тарзанові…

Коли Тарзан розминав сигарету, сідаючи в крісло, його погляд випадково впав на дзеркало, що стояло перед ним, і він побачив у ньому стіл, за яким четверо чоловіків грали в карти. Невдовзі один з них підвівся і відійшов — тоді підійшов інший. Тарзан міг бачити, як йому чемно запропонували місце, яке звільнилося, аби гра не уривалася.

Це був один з двох чоловіків — менший на зріст, — яких Тарзан спіткав біля входу до кімнати для курців.

Ця обставина зродила в Тарзанові слабку іскру цікавості, і, думаючи й далі про своє майбутнє, він не випускав з уваги дій гравців за столом, що стояв у нього за спиною Крім добродія, який щойно приєднався до гри, Тарзан знав на ймення лише одного з гравців. Він сидів навпроти нового партнера, і звали його граф Рауль де Куд. Дуже послужливий служник пароплава показав його Тарзанові. як одну із знаменитостей серед пасажирів: граф посідав важливу посаду у французькому військовому міністерстві.

Раптом дзеркало цілковито прикувало до себе увагу Тарзана. Увійшов другий мелодраматичний змовник і став за стільцем графа. Тарзан помітив, що смаглявий чоловік озирнувся і обстежив поглядом кімнату. Але не достатньо уважно, бо не помітив уважних очей Тарзана в дзеркалі.

Крадькома він щось витяг зі своєї кишені. Тарзан не міг роздивитися, що саме, бо рука чоловіка прикривала предмет.

Він повільно наблизив руку до графа і потім дуже спритно підкинув те, що було в руці, графові в кишеню, а сам залишався на тому місці, звідки міг стежити за картами де Куда. Тарзан був приголомшений: він весь перетворився в увагу і не пропускав анінайменших подробиць того, що відбувалося.

Гра тривала після цього ще близько десяти хвилин, доки граф виграв чималу суму в того добродія, який останнім сів до столу. І тут Тарзан помітив, як людина за спиною графа кивнула головою своєму товаришеві. Гравець вмить підвівся і вказав пальцем на графа.

— Якби я знав, що мосьє — професійний шулер, я не дав би так легко втягнути себе в гру. — сказав він.

Граф і двоє інших гравців зірвалися на ноги.

Де Куд сполотнів.

— Шановний, що ви хочете цим сказати? — вигукнув він. — Ви знаєте, з ким говорите?

— Я знаю лише, що востаннє розмовляю з людиною, яка шахраює в картах, — відповів той.

Граф перегнувся через стіл і дав тилові ляпаса; решта кинулася розборонять їх.

— Шановний, тут якесь непорозуміння! — вигукнув один з гравців. — Адже це граф де Куд з Франції!

— Якщо я помиляюсь, я охоче вибачусь, — сказав той, хто кинув звинувачення, — але, перш ніж я це зроблю, нехай граф пояснить, що це за додаткові карти в нього в кишені. Я бачив, як він опускав їх туди.

Чоловік, який на очах у Тарзана всунув якусь річ у кишеню графа, повернувся, щоб вислизнути з кімнати, але, на його прикрість, йому перетнув шлях високий сіроокий незнайомець.

— Пробачте, — гостро сказав смаглявець, силкуючись пройти.

— Постривайте! — сказав Тарзан.

— Але чому? — жваво вигукнув той. — Дозвольте мені пройти.

— Постривайте! — сказав Тарзан. — Тут є одна обставина, яку ви, поза сумнівом, зможете пояснити.

Чолов'яга вже не володів собою. Він буркнув якусь лайку і схопив Тарзана за вилоги, щоб відштовхнути його вбік. Тарзан лише осміхнувся,

взяв чолов'ягу за комір і потяг назад до столу. Ніколай Роков уперше відчув на собі силу м'язів, власник яких виходив переможцем із сутичок з Нумою-левом та Теркозом, величезною мавпою.

Людина, яка кинула де Кудові звинувачення у шулерстві та двоє інших гравців стояли й дивилися на графа. Сцена сварки привернула увагу ще кількох пасажирів і всі чекали розв'язки.

— Цей тип збожеволів! — сказв граф. — Благаю вас, обшукайте мене.

— Звинувачення просто сміховинне, — сказав один з тих, що грали.

— Вам достатньо буде зазирнути в кишеню графового сюртука, і ви побачите, що звинувачення дуже серйозне, — наполягав той, хто почав. — Якщо ніхто інший не бажає, я сам це зроблю.

— Ні, — сказав де Куд. — Я дозволю себе обшукати лише джентльменові.

— Марно обшукувати графа. У нього є в кишені карти. Я сам бачив, як їх туди поклали.

Усі з подивом озирнулися в бік того. хто вимовив, ці слова, і побачили чоловіка чудової статури, який тяг за комір смаглявого, що впирався.

— Це шантаж, — гнівно вигукнув де Куд. — У мене в сюртуку немає карт. — І з цими словами він стромив руку в кишеню.

На хвилину серед невеличкого гурту запанувала глибока мовчанка. Граф смертельно зблід, потім витяг назад руку. У ній лежали три карти.

Він дивився на них з німим жахом та подивом, і рум'янець гніву розпливався по його обличчю. Жаль і зневага відбивалися на обличчях тих, хто був свідком зганьблення чоловіка.

— Це була змова! — почав сіроокий незнайомець. — Панове, граф не знав, що ці карти у нього в кишені. Їх запхали туди без його відома, коли. він сидів за столом. Я сидів там, у кутку, в кріслі і бачив у дзеркалі все, що трапилось. Ось цей тип, якого я щойно перехопив при спробі втечі, поклав карти до кишені графа.

Де Куд перевів погляд від Тарзана на чолов'ягу, якого той міцно тримав.

— Боже мій, Ніколай! — вигукнув він. — Ви?

Відтак повернувся до того, хто його звинувачував, і поглянув на нього впритул.

— А вас я й не впізнав, — сказав граф. — Ви зняли бороду, Павлович, і це змінило ваше обличчя. Тепер я все розумію. Панове, мені все зрозуміло.

— Що ж нам з ними робити? — спитав Тарзан. — Відправити їх до капітана?

— Ні, мій друже, — квапливо сказав граф. — Це моя особиста справа, і я прошу вас не вживати ніяких заходів. Вистачить того, що звинувачення з мене зняте. Що менше ми будемо мати справу з цими типами, то краще. Але як мені віддячити вам за вашу послугу? Дозвольте дати вам свою візитну картку. Якщо я коли-небудь зможу стати вам у пригоді, пам'ятайте, що я весь до ваших послуг.

Тарзан відпустив Рокова, і той разом зі своїм приятелем Павловичем поквапився вийти з кімнати для курців. Біля самих дверей Роков звернувся до Тарзана:

— Вам доведеться не раз пошкодувати про ваше втручання в чужі справи.

Тарзан усміхнувся, вклонився графові й простяг йому свою візитну картку. Граф прочитав: "Жан К. Тарзан".

— Пане Тарзане! — сказав він. — Я справді думаю, що для вас краще було б не робити мені цієї послуги. Ви накликали на себе ненависть найбільших негідників Європи. Уникайте їх за всяку ціну. Прошу вас.

— У мене були небезпечніші вороги, шановний графе, — спокійно зауважив Тарзан, — і я залишився живий і неушкоджений. Зрештою, гадаю, що в них навіть не буде нагоди якось нашкодити мені.

— Сподіватимемося, що так буде, — сказав де Куд, — але пильнуйте, благаю вас. Я сказав би вам, що Ніколай Роков — справжній диявол, якби не боявся образити таким порівнянням його величність Сатану.

Коли Тарзан увійшов увечері до своєї каюти, то знайшов на підлозі складену записку, яку, напевне, просунули попід дверима. Він розгорнув її й прочитав:

"Пане Тарзане!

Ви, звичайно, не усвідомлювали, наскільки завдана вами образа б поважною, інакше б не зробили того, що дозволили собі сьогодні. Я ладен повірити, що ви діяли через незнання і без жодного наміру образити незнайому людину. Тому я охоче дозволяю вам вибачитись, і після того, як дістану від вас запевнення, що ви більше не будете втручатися в справи, які вас не торкаються, вважатиму інцидент

вичерпаним. Інакше... Але я переконаний, ви зрозумієте, що найкраще зробити так, як я вам пропоную.

З повагою Ніколай Роков".

Тарзан знизав плечима, похмуро всміхнувся, й через хвилину уся ця пригода вилетіла з його пам'яті. Він роздягнувся і ліг спати.

У сусідній каюті графиня де Куд розмовляла зі своїм чоловіком.

— Чого ви такий похмурий, мій любий Раулю? Цілий вечір ви сам не свій. Що вас турбує?

— Ольго, Ніколай на кораблі. Ти знала це?

— Ніколай! — вигукнула вона. — Раулю, але ж цього не може бути. Він сидить у в'язниці.

— Я й сам так вважав, доки побачив його сьогодні, його та іншого супернегідника, Павловича. Ольго, я не маю сили довше терпіти його гонитву за мною. Навіть задля тебе. Рано чи пізно я віддам його до рук правосуддя. Я майже вирішив пояснити капітанові все, перш ніж ми зійдемо на берег.

— Раулю! — вигукнула графиня. — Благаю тебе, не роби цього. Згадай, що ти обіцяв мені, Раулю! Скажи мені, що ти цього не зробиш, Раулю.

Де Куд взяв руки жінки в свої долоні і, перш ніж заговорити, якусь хвилину дивився на її бліде та знічене обличчя, немов хотів дізнатися з виразу цих чудових очей справжню причину, яка спонукала її захищати цю людину.

— Нехай буде, як ти кажеш, Ольго! — сказав він нарешті. — Але я не можу зрозуміти. Він втратив усяке право на твою любов, повагу чи навіть доброзичливість. Він — загроза твоєму життю й честі, а також життю й честі твого чоловіка. Сподіватимемось, що ти ніколи не шкодуватимеш за тим, що захищаєш його.

— Раулю, я не виправдовую його! — палко обірвала графиня чоловіка. — Я ненавиджу його так само, як і ти, але... Ой Раулю, кров густіша за воду.

— У мене сьогодні було бажання зробити аналіз його крові, — похмуро буркнув де Куд. — Ольго, ці двоє негідників вирішили сьогодні заплямити мою честь. — І граф розповів їй усе, що сталося в кімнаті для курців. — Якби не цей незнайомий молодий чоловік, вони б узяли гору, бо хто б прийняв на віру мої нічим не підкріплені пояснення? Факти були проти мене. Ці кляті карти справді було сховано в моїй кишені. Я й сам ледве не почав сумніватися в собі, аж доки цей Тарзан приволік до нас твого любого Ніколая і пояснив нам усю цю підлу витівку.

— Пан Тарзан? — із виразним здивуванням запитала графиня.

— Так, Ольго. Ти його знаєш?

— Я бачила його. Служник показав мені його.

— Я не знав, що він відома особа, — сказав граф.

Ольга де Куд змінила тему. Вона раптом з'ясувала для себе, що не так вже й легко змогла б пояснити, чому це служник вказав їй на привабливого Тарзана. Може, вона навіть дещо зашарілася під пильним поглядом графа, в якому вгадувалася якась дивна насмішкуватість. "Ох, — подумала вона. — Усвідомлення провини найбільш викликає підозру".

КУЮЧИ КАЙДАНИ НЕНАВИСТІ

Тарзан лише наприкінці наступного дня знову побачив пасажирів, у справи яких його змусила втрутитися його любов до чесної гри. Зовсім несподівано він наштовхнувся на Рокова та Павловича у ту мить, коли його товариство було для них найнебажаніше.

Вони стояли на палубі в затишному куточку і коли Тарзан підійшов до них, палко сперечалися з якоюсь жінкою. Тарзан зауважив, що на ній була коштовна сукня, а від її стрункої гарної постаті віяло молодістю. Але він не міг розрізнити рис її обличчя крізь густу вуаль.

Вона стояла між обома чоловіками, а всі троє стояли спиною до Тарзана, отож він зміг непомітно підійти зовсім близько. Він зауважив, що Роков начебто погрожував, а жінка ніби виправдовувалась, але вони говорили незрозумілою для нього мовою, і він лише за їхніми жестами та інтонаціями здогадувався, що жінка налякана. У тому, як тримався Роков, так виразно відчувалася загроза фізичного насильства, що Тарзан на мить спинився: він інстинктивно відчув атмосферу небезпеки. Раптом Роков брутально схопив жінку за руку і почав стискати її, наче вимагав у неї якогось зізнання. У ту саму мить залізні пальці схопили Рокова за плече й повернули. І Роков зустрівся з холодними сірими очима того самого незнайомця, який напередодні перепинив йому шлях.

— Хай йому грець! — вигукнув Роков. — Та що це таке? Ви що, божевільний, що знову принижуєте Ніколая Рокова?

— Це моя відповідь на вашу записку, — тихо мовив Тарзан і штовхнув Рокова з такою силою, що той полетів сторчма і простерся на палубі біля борту.

— Щоб ти здох! — вигукнув Роков. — Падлюко, ти за платиш за це життям! — І він, підхопившись, кинувся на Тарзана, водночас намагаючись витягти з бічної кишені револьвер.

Жінка перелякано позадкувала.

— Ніколаю! — вигукнула вона. — Облиш… Не роби цьо го! Швидше тікайте, мосьє, бо він уб'є вас!

Але Тарзан, замість того, щоб тікати, зробив крок назустріч Рокову.

— Послухайте-но, не робіть із себе блазня! — сказав він.

Рокову нарешті вдалося витягнути револьвер. Він зупинився, підніс револьвер у витягнутій руці на рівень грудей Тарзана і натиснув на курок. Курок сухо клацнув об порожній барабан, і в ту саму мить Тарзанова рука метнулася, наче голова розлюченої змії, і вибитий з рукя Рокова револьвер полетів за борт.

Якусь мить обидва стояли і міряли один одного поглядами. Нарешті Роков опанував себе. Він заговорив перший:

— Ви двічі довели, мосьє, що любите втручатися п справи, які вас не торкаються. Ви двічі дозволили собі образити мене. Першу образу я вам пробачив, вважаючи, що ви діяли через свою непоінформованість, але цього випадку я вам не пробачу. Якщо ви не знаєте, хто такий Ніколай Роков, то завдяки вашому останньому нахабному вчинку дізнаєтесь — і невдовзі.

— Ви — боягуз і негідник, ось все, що я знаю про вас, — відповів Тарзан і повернувся до жінки, щоб спитати її, чи не зробив їй Роков боляче.

Але вона вже зникла. Тоді, навіть не подивившись у бік Рокова та його товариша, він пішов далі.

Тарзан міг лише губитися в здогадках, яку змову готували ці люди і якими могли бути їхні плани. Постать жінки здавалася йому знайомою.

Оскільки він не бачив її обличчя, то губився у здогадках, де міг її зустрічати.

Він добре запам'ятав лиш обручку оригінальної роботи у неї на пальці і вирішив звернути увагу на пальці пасажирок. Може, цій дамі, яку переслідує Роков, ще знадобиться захист.

Тарзан сів на палубі у своє крісло і заходився перебирати у пам'яті численні приклади людської жорстокості, егоїзму та злопам'ятства, свідком яких він був від того самого дня в джунглях, коли чотири роки тому вперше на власні очі побачив іншу людську істоту. Це був лискучий, чорношкірий Кулонга, спис якого обірвав життя Кали, величезної мавпи-самки, і позбавив хлопчика Тарзана єдиної матері, яку він будь-коли знав.

Він згадав, як убив Кінга "щурячий писок" — Снайпс.

Згадав професора Портера та його експедицію, яких кинули бунтівники зі "Стріли"; згадав жорстокість чорношкірих воїнів та жінок Мбонги до своїх полонених; згадав дріб'язкову заздрість цивільних та військових колоніальних чиновників, яким він був зобов'язаний своїм першим знайомством із цивілізованим світом.

— Милостивий Боже! — говорив він сам до себе. — Таж вони всі однаковісінькі. Ошукують, вбивають, брешуть, б'ються, і все це задля того, від чого відмовилися б дикі звірі в джунглях, — задля грошей на жалюгідні ниці втіхи. Вони обплутані, стриножені звичаями, що обертають їх на рабів своєї нещасної долі, а уявляють, наче вони — творці світу і насолоджуються єдиними реально існуючими благами. У джунглях навряд чи хтось відійшов би тихенько вбік, коли хтось нападає на його товариша. Це облудний світ, а Тарзан, годованець Великих мавп, необачно проміняв на нього свободу й щастя своїх джунглів.

Сидячи на палубі, Тарзан раптом відчув, що чиїсь очі стежать за ним. Давній інстинкт дикого звіра прорвався крізь тонкий наліт цивілізованості, і Тарзан озирнувся так рвучко, що молода жінка не встигла відвести погляду.

Сіроокий дикун поглянув на неї впритул. Коли вона відвела погляд, Тарзан побачив, як хвиля ніжного рум'янцю ні видко залила її напіввідвернуте обличчя.

Тарзан у душі всміхнувся наслідкові свого нецивілізованого і неґречного вчинку. Він не відвів очей від погляду молодої жінки. Вона була молода, і дивитись на неї було дуже приємно, її обличчя здавалося Тарзанові знайомим.

Де він міг бачити її раніше? Тарзан знову усівся в крісло і зразу помітив, що вона підвелася і пішла з палуби. Коли вона проходила повз нього, він повернувся і придивився до неї пильніше. Може, він натрапить на якусь прикмету, яка допоможе йому задовольнити збурену в ньому цікавість, дізнатися, хто вона.

Йому трохи пощастило: йдучи, вона піднесла руку до свого чорного, густого, в'юнкого біля потилиці волосся — особливий рух жінки, яка знає, що її проводжає схвильований погляд, — і Тарзан побачив на пальці цієї руки ту обручку оригінальної роботи, яку перед тим помітив на руці жінки з вуаллю на обличчі. Отже, цю чудову молоду жінку мучив Роков! І Тарзанові закортіло дізнатися, хто вона така і які стосунки можуть бути в такої чарівної істоти з цим гидким бородатим росіянином.

Після обіду Тарзан стояв на носі корабля, розмовляючи з помічником капітана. Коли той пішов кудись у службових справах, Тарзан ліниво сперся на поручні, спостерігаючи за грою місячного світла на хвилях, які м'яко перекочу вали ся за бортом. Він був напівсхований за шлюпбалкою.

І двоє чоловіків, які йшли палубою, не могли його бачити.

Коли вони проминули його, уривки розмови, що долинули до Тарзана, змусили його вмить повернутися й піти за ними назирці. Це були його вороги.

Тарзан розчув лише декілька слів: "Якщо закричить, души її, доки вона…" Але цих слів було досить, щоб у нього спалахнула жадоба пригоди, і він уже не спускав з негідників погляду. Він пішов за ними в кімнату для курців, але вони лише на мить зупинилися біля дверей, напевне, щоб переконатися у присутності якоїсь особи.

Потім вони рушили просто до кают першого класу на горішній палубі. Тут Тарзанові було важче сховатись.

Коли вони зупинилися перед одними з численних дерев'яних лакованих дверей, Тарзан прослизнув у якийсь прохід, кроків за десять від них.

На стукіт у двері жіночий голос спитав французькою:

— Хто там?

— Ольго, це я, Ніколай, — відповів знайомим вже Тарзанові гортанним голосом Роков. — Вийди до мене! Лише на кілька слів. Я тебе не зачеплю і не ввійду до каюти. Але я не можу гукати на весь пароплав те, що мушу сказати тобі наодинці.

Тарзан почув клацання засувки. Він ступив уперед зі свого вутлого прихистку, аби бачити, що відбувається на порозі каюти. Двері прочинились. Роков став на порозі каюти і пошепки заговорив з жінкою, обличчя якої Тарзан не бачив. Потім він почув її голос.

— Ні, Ніколаю, — сказала вона. — Це марна справа. Ви можете погрожувати скільки завгодно, я ніколи не піддамся на ваші наполягання. Будь ласка, вийдіть з каюти, ви не маєте права тут бути. Ви пообіцяли не заходити.

— Гаразд, Ольго, я не ввійду, але ти ще тисячу разів пошкодуєш, що не виконала мого прохання. Врешті-решт я однаково досягну свого… Ти могла б лише позбавити мене зайвого клопоту, себе — ганьби, а твого…

— Ніколи! — урвала його жінка, і Тарзан помітив, як Роков озирнувся і зробив знак Павловичу.

Той швидко увірвався до каюти. Роков притримав йому двері. Тарзан почув, як клацнула засувка, яку, певне, Павлович повернув ізсередини.

Роков залишився назовні і підслуховував, схиливши голову.

Тарзан почув жіночий голос. Він наказував Павловичу негайно вийти з каюти.

— Я гукну свого чоловіка! — крикнула вона. — Він не стане з вами церемонитись!

Крізь поліровану панель долинув зневажливий сміх Павловича.

— Корабельний комісар зараз сам піде по вашого чоловіка, — сказав він. — Йому вже доповіли, що ви зачинилися в вашій каюті зі стороннім чоловіком.

— Що? — вигукнула жінка. — Я й не подумаю приховувати це від свого чоловіка.

— Ваш чоловік, ясна річ, знатиме все. Але корабельний комісар не буде вповні поінформований, зрештою, як і газетярі, до яких дійде чутка про це, коли ми зійдемо на берег. Вони сприймуть це вельми радо, з перчинкою, як і всі ваші друзі, прочитавши про цей випадок на кораблі за сніданком. Сьогодні що? Вівторок? Атож, вони прочитають про це в п'ятницю вранці за сніданком. "Пікантна історія на пароплаві. Графиня де К. та камердинер її брата".

— Алєксєю Павловичу, — пролунав холодний і відчужений голос жінки. — Ви — боягуз, і варто мені прошепотіти вам на вухо одне ім'я, як ви заберетесь геть з усіма вашими погрозами та проханнями... І взагалі...

Настала тиша. "Певне, — думав Тарзан, — вона схилилася до негідника і шепоче йому щось". Але тиша тривала лише мить. Почулася голосна лайка, шум боротьби, крик жінки — і знову запала тиша...

Жіночий крик ще не встиг затихнути, як Тарзан зірвався з місця. Роков кинувся тікати, але Тарзан схопив його за комір і потягнув назад. Обоє мовчали. Тарзан інстинктивно відчував, що в каюті коїться вбивство. Тарзан розумів, що Роков не мав наміру йти так далеко; його мета була глибша — глибша і, може, навіть жахливіша, ніж грубе, холоднокровне вбивство. Натиснувши могутнім плечем на тонку дерев'яну панель, під градом трісок Тарзан увірвався до каюти, тягнучи за собою Рокова. Жінка лежала на кушетці, над нею схилився Павлович, здушуючи її чудову шию пальцями. Його жертва била його по обличчю ослаблими руками. Тучна поява Тарзана змусила Павловича схопитися на ноги. Він непорушне застиг і загрозливо зиркнув на Тарзана. Жінка, хитаючись, підвелася й сіла на кушетці.

Вона трималася рукою за горло і важко, з присвистом віддихувала. Незважаючи на скуйовджену зачіску та смертельну блідість, Тарзан зразу впізнав у ній молоду жінку, погляд якої він перехопив сьогодні вдень на палубі.

— Що це таке? — спитав Тарзан Рокова.

Роков похмуро мовчав.

— Натисніть кнопку, — сказав Тарзан, — нехай сюди прийде хтось із екіпажу. Це все надто далеко зайшло.

— Ні, ні! — скрикнула жінка і скочила на ноги. — Будь ласка, не робіть цього. Я переконана, що тут не було жодного лихого наміру. Ми посварилися з мосьє, і він погарячкував. Оце й усе. Прошу вас! Мені б дуже не хотілося, щоб ця справа набула розголосу.

В її голосі пролунало таке благання, що Тарзан не наважився наполягати.

— Отже, ви просите мене не вживати жодних заходів? — спитав він.

— Так, прошу вас, жодних, — відповіла жінка.

— Вам подобається, що двоє мерзотників переслідують вас?

Вона, здавалося, не знала, що відповісти, і мала знічений і нещасний вигляд. Тарзан побачив зловтішну усмішку Рокова, що зазміїлася на його губах. Він зрозумів, що жінка боялася цих людей і не наважувалася сказати правду перед ними.

— В такому разі, — сказав Тарзан, — я діятиму на власний розсуд. Вас, — він повернувся до Рокова, — це також стосується і вашого приятеля, я попереджаю, що з цієї хвилини до кінця рейсу не спущу з вас очей. І якщо помічу, що ви хоч якось скривдили цю жінку, вам доведеться звітувати безпосередньо мені. Жодного задоволення вам це не дасть. А тепер забирайтесь геть.

Він схопив Рокова й Павловича за коміри і легко викинув їх за двері. Молода жінка дивилася на нього здивованими очима.

— А ви зробите мені велику послугу, — сказав він їй, — якщо повідомите мені у разі якоїсь нової спроби замаху на вас з боку цих мерзотників.

— Ой, мосьє, — сказала вона. — Я б не хотіла, щоб ви постраждали. Ви набули собі лютого й підступного ворога, який не зупиниться ні перед чим. Вам тепер треба бути дуже обережним…

— Пробачте, мадам, моє ім'я Тарзан.

— Мосьє Тарзане… Не думайте, що коли я не згодилася гукнути когось з екіпажу пароплава, то я не вдячна вам до глибини душі за вашу мужню, лицарську поведінку. Добраніч, мосьє Тарзане. Я ніколи не забуду, чим зобов'язана вам. — І з чарівною усмішкою вона поклонилась Тарзанові.

Тарзан був вельми здивований. Двоє на кораблі — ця жінка і граф де Куд-зазнавали якихось дивних замахів з боку Рокова та його спільника і чомусь не хотіли віддавати їх до рук правосуддя. Дивина!

Перед тим як лягти спати, Тарзан напружено думав про чудову молоду жінку, заплутане життя якої завдяки долі химерно сплелося з його власним… Але ж він навіть не знає, як її звати… Тоненька золота обручка свідчила, що вона одружена. Хто ж цей щасливець? До останнього дня рейсу Тарзанові більше не довелося зустріти жодного з дійових осіб драми, відлуння якої докотилося до нього. Вже був вечір, коли він раптом зіткнувся з молодою жінкою. Вони обоє з різних боків ішли до своїх крісел на палубі. Вона мило всміхнулася, привіталася з Тарзаном і майже зразу заговорила про випадок у її каюті, свідком якого вій був два дні тому.

Здавалося, її непокоїло, що знайомство з такими непевними людьми, як Роков і Павлович, може понизити її в очах Тарзана.

— Я вірю, що ви не склали про мене недоброї думки через такий прикрий випадок тоді, у вівторок увечері. Я дуже страждала. Я лише нині зважилася вперше вийти з каюти. Мені було незручно з'являтися на люди, — сказала вона.

— Про сарну не судять по левах, що нападають на неї, — заперечив Тарзан. — Я бачив цих людей раніше за деякими справами в кімнаті для курців. Якщо мене не зраджує пам'ять, це було напередодні нападу. Люди такої вдачі схильні до всього нікчемного і ненавидять усе шляхетне.

— З вашого боку дуже люб'язно було пояснити все це таким чином. Я вже чула про пригоду з картами. Мій чоловік мені все розповів.

— Ваш чоловік? — перепитав Тарзан.

— Так. Я графиня де Куд. Я почуваю себе перед вами боржницею. Отож не обтяжуйте мій борг.

І вона всміхнулася йому так ніжно, що Тарзан відчув: чоловік може наважитись і на далеко більший подвиг.

Цього дня він більше не бачив її, а наступного ранку в метушні випустив з очей. Але у виразі її очей, коли вони розлучалися, було щось таке, що переслідувало його. Ті очі були журливо задумливі, коли говорили про те. як легко зав'язуються дружні стосунки під час океанських мандрівок і як легко ці стосунки поривaються раз і назавжди.

Чи зустрінуться коли-небудь вони знову, думав Тарзан.

3

ЩО СТАЛОСЯ НА ВУЛИЦІ МОЛЬ

Приїхавши до Парижа, Тарзан подався просто в дім свого давнього друга Д'Арно. Лейтенант відразу дав йому добру нагінку за рішення відмовитися від титулу та маєтків, які згідно з законом дісталися йому від батька, Джина Клейтона, покійного лорда Грейстока.

— Ви збожеволіли, любий друже. Так легковажно відмовитись не лише від багатства та становища, але й проґавити можливість довести всьому світові, що у ваших жилах тече кров двох найвідоміших родин Англії, — замість крові дикої мавпи. Просто неймовірно, щоб вам повірили, — і особливо міс Портер. Я ніколи не вірив цьому, навіть бачачи вас в африканських нетрях, коли ви роздирали сире м'ясо власноручно вбитих тварин міцними зубами і витирали масні руки об стегна. Навіть коли не було анінайменшого доказу, я був переконаний, що ви помиляєтесь, вважаючи мавпу Калу за свою матір. А тепер, маючи щоденник вашого батька з докладним описом страхітливого життя, яким він з вашою матір'ю жив на цьому дикому африканському узбережжі, маючи запис про ваше народження і найпереконливіший доказ — відбитки ваших власних пальців у дитинстві на сторінках щоденника, — як ви погоджуєтесь залишитися безрідним злиденним забродою без імені й коштів?

— Я не потребую гучнішого імені, аніж моє власне, — заперечив Тарзан. — А щодо мого наміру лишитися злиденним забродою, то ви даремно мені це закидаєте. Я саме хочу просити вас знайти мені якусь роботу.

— Облиште, — нахмурився Д'Арно. — Ви знаєте, що я не це мав на увазі. Хіба я не казав вам багато разів, що у мене вистачить грошей і на двадцятеро чоловік і що половина мого маєтку — ваша, любий Тарзане? Хіба я можу розквитатися з вами колись за те, що ви зробили для мене в

Африці? Я не забув, друже, що якби не ви та не ваша надзвичайна хоробрість, то я б давно загинув на шпичаку в людожерів Мбонги. Лише вашій жертвенній відданості я зобов'язаний одужанням від жахливих ран, яких мені завдали дикуни. — я пам'ятаю це. Я лише потім збагнув, як багато важило з вашого боку лишатися зі мною, коли думи й серце кликали вас у джунглі. Коли ми врешті повернулися туди й дізналися, що міс Портер з експедицією поїхала, я почав розуміти, що ви зробили для цілковито незнайомої людини. Тарзане, я не намагаюся розквитатися з вами грошима. Поосто ви зараз їх потребуєте, і ваш товариш дає вам їх. Ми друзі назавжди, тому що маємо спільні смаки, і я вами захоплююсь.

— Добре, — засміявся Тарзан. — Ми не станемо сперечатися через гроші. Я повинен їх мати, тому що потрібно якось жити, і мене найбільше задовольнила б якась праця. Знайдіть мені якусь роботу — і ви таким чином найкраще доведете мені свою дружбу. Я просто помру від неробства.

А стосовно моїх прав, то я передав їх у добрі руки. Клейтон нічого в мене не вкрав. Він щиро вірить, що він справжній лорд Грейсток, і напевне з нього вийде ліпший англійський лорд, аніж з людини, народженої та вихованої в африканських джунглях. Навіть тепер я лише наполовину цивілізована істота, ви це знаєте. Вистачить лише на мить пройнятися гнівом, і все єство дикого звіра, а я по суті таким і є, перемагає в мені тонкий шар культури та вишуканості.

І до того ж якби я заявив про свої права, я б позбавив кохану жінку багатства та становища в товаристві, які зараз їй гарантуватиме шлюб з Клейтоном. Я не міг цього зробити, Полю. Чи вважаєте, що міг?

— Врешті-решт походження для мене не важить надто багато, — не очікуючи відповіді, сказав Тарзан. — Я вихований таким чином, що і в людині, і в тварині ціную лише те, що вона має у вигляді якостей, фізичних чи розумових.

І я не менш щасливий, уявляючи своєю матір'ю мавпу Калу, ніж бідну, маленьку, нещасну англійку, яка померла через рік після мого народження. Кала завжди була зі мною добра, звісно, на свій кшталт, враховуючи її дику запальну вдачу. Вона годувала мене своєю груддю після того, як померла моя рідна мати. Вона билася за мене з нашим племенем і з іншими дикими мешканцями джунглів, як мати, яка палко любить свою дитину.

І я любив її. Як сильно я її любив, я зрозумів лише тоді, коли спис і отруйна стріла чорношкірого вояка з племені Мбонги забрали в мене Калу. Я був ще дитиною, коли це трапилось; я кинувся до її мертвого тіла і гірко плакав, як дитя оплакує свою рідну матір. Вам, друже, вона б здавалася бридкою і страшною твариною, але для мене вона була найкращою в світі. Так змінює любов тих, кого любиш. І я залишусь назавжди сином мавпи Кали.

— Я захоплений вашою відвертістю, — сказав Д'Арно, — але настане час, коли ви зажадаєте повернути собі те, що вам належить. Запам'ятайте мої слова, і сподіватимемося, що тоді це буде так само легко зробити, як і тепер. Ви повинні добре запам'ятати, що професор Портер та пан Філандер — єдині на цілому світі, хто може присягнути, що маленький кістяк, знайдений у хатині разом з кістяками ваших батьків, був кістяком дитинчати людиноподібної мавпи, а не дитина лорда та леді Грейсток. Це свідчення дуже важливе. Вони обоє вже старі люди. їм лишилося вже недовго вікувати. І потім хіба вам не спадало на думку, що якби міс Портер дізналася правду, то вона б не вийшла заміж за Клейтона? Тарзане, ви могли б легко отримати ваш титул, маєток і жінку, яку любите. Ви про це не думали?

Тарзан похитав головою.

— Ви її не знаєте. Будь-яка невдача, будь-яке лихо у Клейтона прив'яже її до нього ще дужче. Вона походить з аристократичної родини американського Півдня, а ті з Півдня дуже пишаються тим, що тримають слово.

Два наступних тижні Тарзан тільки те й робив, що поновлював враження від свого колишнього поверхового знайомства з Парижем, відвідуючи щодня бібліотеки та виставки картин. Він жадібно накидався на книжки, і його страшенно знічувала незліченна кількість можливостей, які відкривалися в цьому центрі культури та знання. Що може отримати людина, навчаючись і досліджуючи ціле своє життя, крім жалюгідних крихт з незглибимої скарбниці людських знань? Вдень Тарзан працював над книгами, а ввечері всім серцем спочивав і розважався. Для своїх нічних розваг він знайшов у Парижі таку ж сприятливу атмосферу, як і для своєї освіти.

Якщо він палив надто багато цигарок і випивав надміру абсенту, то це тому, що він приймав цивілізацію такою, якою вона є, і просто наслідував своїх цивілізованих співвітчизників. У такому житті був привабливий смак нового. Крім того, він відчував скорботу в своєму серці і пристрасть, які, він знав, були непогамовані. І він шукав забуття у двох крайнощах — у навчанні й утіхах, аби забути минуле і не замислюватись над майбутнім.

Одного разу ввечері в мюзик-холі він посьорбував собі абсент, захоплюючись майстерністю славетного російського танцюриста. Раптом він випадково перехопив погляд злих чорних очей. Людина, яка дивилася на нього, повернулася й загубилась у натовпі біля виходу, перш ніж Тарзан встиг її роздивитись, але він був переконаний, що десь раніше бачив ці очі і що вони втупилися у нього цим вечором не випадково.

Він забув про це ще до того, як залишив мюзик-хол, і не помітив ще одного смаглявого типа, який приховався у вуличній тіні навпроти, коли Тарзан вийшов з яскраво освітленого під'їзду.

Коли він повернув у звичному напрямку, яким завпеди йшов із цього кварталу Парижа додому, його переслідувач перебіг вулицю і швидко пішов попереду.

Тарзан вночі зазвичай повертався вузенькою вуличкою Моль. Вона нагадувала йому своєю тишею і темрявою любі його серцю африканські джунглі більше, ніж будь-яка з довколишніх вулиць, гамірних і яскраво освітлених.

Щойно Тарзан пройшов цією брудною вулицею два квартали, як його увагу привернули волання про допомогу і плач, що долинав з третього поверху будинку, який містився на протилежному боці. Кричала жінка. Щойно ущух її перших крик, як Тарзан уже мчав на допомогу сходами й темними коридорами.

В кінці коридора на третьому поверсі одні двері були напіввідчинені, і звідти Тарзан почув знову той самий крик.

За мить він був у тьмяно освітленій кімнаті. Над високим старовинним каміном горіла гасова лампа, тьмяно освітлюючи десяток бридких облич. Усі, за одним винятком, були чоловіки. Жінці було років тридцять на вигляд. Можливо, її обличчя зі слідами низьких пристрастей та гультяйства колись було вродливим. Однією рукою вона трималася за горло і відповзала до дальньої стінки.

— Допоможіть! — тихо гукнула вона, щойно Тарзан увійшов до кімнати. — Вони мене ледь не вбили.

Тарзан повернувся до чоловіків, які скупчилися в одному кутку, і побачив характерні обличчя професійних злочинців. Він здивувався, чому жоден з них не пробує втекти.

Якесь шарудіння ззаду змусило його озирнутися. Погляд Тарзан а зафіксував дві події, і одна з них вельми здивувала його. Чоловік, який намагався за його спиною вислизнути з кімнати, був Роков. Але Тарзан помітив іще дещо, суттєвіше на дану мить. Хлопець із звірячим виразом обличчя підкрався навшпиньках до нього зі спини, тримаючи в руках

замашну палицю. Коли банда помітила, що Тарзан зауважив його, вони разом кинулися на Тарзана.

Одні витягували ножі, інші схопили стільці, а хлопець із палицею замахнувся що було сили, і, коли б удар поцілив Тарзанові у голову, йому було б непереливки. Ллє не гак легко було здолати силу, спритність і кмітливість, які змагалися з люттю Теркоза й Нуми в джунглях, не так легко, як уявляли собі паризькі апаші.

Тарзан вирізнив найнебезпечнішого супротивника, чолов'ягу з палицею, прожогом кинувся на нього і так зацідив йому в щелепу, що той полетів сторчма. Потім вій позмагався з іншими. Це, власне, вже був спорт. Він насолоджувався поєдинком і бажанням крові. Тонкий шар цивілізації вмить злетів з нього, як крихка мушля вмить тріскає від першого брутального дотику, і десятеро дебелих бандитів-апашів опинилися віч-на-віч у кімнаті з диким оскаженілим звіром.

В кінці коридора стояв Роков, вичікуючи, чим закінчиться справа. Він хотів переконатися в Тарзановій смерті, але в його плани не входило бути присутнім у кімнаті під час вбивства.

Жінка і далі стояла на тому самому місці, де її застав Тарзан, і впродовж збіглих секунд її вираз обличчя постійно змінювався. Коли Тарзан вперше побачив її. воно було жалісливе, коли він озирнувся, щоб випередити напад ззаду, воно стало хитрим, але цієї зміни Тарзан не помітив. Потім цей вираз змінився подивом, далі — жахом. І не дивина.

Ошатний джентльмен, якого вона заманила на смерть своїми зойками, обернувся на духа помсти. Вона побачила перед собою справжнього Геракла, до того ж у шаленстві.

— Господи! — вигукнула вона. — Таж це звір!

Тарзан справді вчепився своїми міцними білими зубами в горло одного з напасників.

Він бився так, як навчився між великих мавп з племені Керчака.

Він був одночасно в десятьох місцях, стрибаючи звивистими стрибками від одного супротивника до іншого. Жінка згадала пантеру, яку бачила в зоопарку. В одного бандита щойно хряснула кістка руки від залізних пальців, інший упав з вивихнутим плечем. З криками болю апаші тікали з кімнати. Але раніше, ніж перший з них, скалічений, вибіг у коридор, Роков зрозумів, що Тарзан переможе, і з ближчої забігайлівки він подзвонив у поліцію, що якийсь чоловік на третьому поверсі будинку 27 на вулиці Моль вбиває людей.

Прибулі поліцейські застали трьох, що стогнали на підлозі, злякану жінку на брудному ліжку, яка затулила обличчя руками, і чепурного молодого джентльмена, що стояв посеред кімнати. Щодо останього охоронці порядку помилились: на них дивився дикий звір, а не джентльмен — крізь звужені повіки зоріли сіро-сталеві очі. Запах крові змінив останнє нашарування цивілізації, і Тарзан стояв тепер, наче лев, якого загнали мисливці. Він чекав нових ворогів, і вони з'явились. Ким ще могли бути люди. що квапились сходами?

— Що тут сталося? — спитав один із поліцейських.

Тарзан коротко пояснив, але коли він звернувся до жінки за потвердженням вірогідності своїх слів, то її відповідь приголомшила його.

— Він бреше! — пронизливо вигукнула вона. — Він прийшов у мою кімнату, коли я була сама, і замислив щось лихе. Коли я дала відкоша, він хотів убити мене, і певне що вбив би, якби мої зойки не закликали сюди добродіїв, які проходили випадково повз будинок. Панове, це — диявол, він сам руками й зубами ледь не вбив десятьох.

Тарзана так приголомшила її невдячність, що він закам'янів на мить. Поліцейські поставилися до її заяви скептично, бо вже неодноразово мали справу і з цією пані, і з її милим товариством. Та це були не судді, а поліцейські, і вони вирішили арештувати всіх присутніх, а потім нехай уже фахівці розмежують винних і невинних. І тут поліцейські переконалися, що одна справа — сказати чепурному молодикові, що його арештовано, а інша — зробити це.

— Я невинний, — спокійно мовив Тарзан. — Ні на кого я не нападав. Намагався захищатись. Я не знаю, чому ця жінка свідчить проти мене. У неї немає підстав вороже до мене ставитись. Я її вперше бачу.

— Ходімо, ходімо, — сказав один з агентів, — на те є судді, щоб це слухати. — І з цими словами він підійшов, щоб покласти руку Тарзанові на плече.

Через мить він лежав непритомний у кутку, а коли його колеги кинулись на Тарзана, то він обійшовся з ними так само блискавично й брутально, що ті навіть не зуміли дістати револьвери.

Під час цієї короткої сутички Тарзан помітив прочинене вікно, а за ним — чи то дерево, чи телеграфний стовп. Коли він оглушив останнього агента, один з апашів витягнув револьвер і, лежачи на підлозі, вистрілив в Тарзана. Він не поцілив, і, перш ніж почувся другий постріл, Тарзан скинув з каміна лампу і в кімнаті стало темно.

Наступної миті поліцейські побачили, як гнучкий силует стрибнув з підвіконня на телеграфний стовп на тротуарі.

Доки вони отямилися й вибігли на вулицю, їхнього заарештованого ніде не було видно.

Агент, що чергував на вулиці, божився, що з вікна ніхто не вистрибував і з будинку не виходив, відколи туди ввійшла поліція. Його товариші схильні були думати, що він бреше, але доказів у них не було.

Коли Тарзан опинився на телеграфному стовпі, він, керуючись інстинктом, спершу перевірив, чи немає ворогів знизу. Коли побачив поліцейського, то вирішив не спускатись і поліз вище. Верхівка стовпа була навпроти даху будинку, і м'язам, тренованим у багаторічному видряпуванні на верховіття пралісу, було заіграшки подолати відстань між стовпом і дахом. Тоді він переліз на інший будинок, далі ще на інший, аж доки біля перехрестя натрапив на ще один стовп, по якому спустився на землю.

Він пробіг кілька десятків метрів, потім зайшов до маленької нічної кав'ярні й тут у вбиральні заходився зчищати з рук та одягу надто виразні сліди прогулянки дахами. Кількома хвилинами пізніше він вийшов, більшменш почищений, і повільно пішов до себе.

Неподалік від свого будинку Тарзан мав перейти яскраво освітлений бульвар. Коли він зупинився просто під сліпучим електричним ліхтарем, щоб пропустити авто. то почув своє ім'я, вимовлене жіночим голосом. Він підвів очі і зустрів усміхнений погляд Ольги де Куд, яка нахилилася до нього з автомобіля. Він низько вклонився у відповідь. Коли випростався, авто вже від'їхало.

"Роков і графиня де Куд протягом одною вечора. — міркував він. — Що ж, врешті, Париж не такий уже й великий".

4

ПОЯСНЕННЯ ГРАФИНІ

— Полю, ваш Париж небезпечніший, ніж мої дикі джунглі, — такими словами Тарзан завершив розповідь своєму другові про пригоду на вулиці Моль. — Чого вони мене туди заманили? Їсти хотіли, чи що?

— Друже, — сказав Д'Арно, — певне, вам важко піднятися над правилами джунглів і міркувати, виходячи з навичок цивілізованих людей, еге ж?

— Цивілізація! — іронічно мовив Тарзан. — Правила джунглів не мають нічого спільного з безпідставною підлістю. Там убивають задля їжі, або ж захищаючись, або завойовуючи самку, або боронячи дитинчат. Принаймні це завжди відповідав законам природи. А тут? Ваша цивілізована людина гірша тварини. Вона вбиває безпричинно, ба більше, вона використовує шляхетні почуття, братерські почуття однієї людини до іншої як приманку для підведення недосвідченої жертви до вготованої їй долі. Це у відповідь на крик про допомогу, що лунав від істоти людського роду, я кинувся до тієї кімнати, де вбивці вже зачаїлись, очікуючи мене. Я не можу збагнути й досі, мені б ніколи й на гадку не спало, що жінка може опуститись до такого низького морального рівня, коли кликатиме когось порятувати її, а насправді підводитиме рятівника під смерть. Але це вочевидь було саме так — сліди перебування там Рокова і пізніше звинувачення, яке жінка зробила щодо мене перед поліцією, унеможливлює будь-яку іншу версію, що могла б пояснити її дії. Роков повинен був знати, що я часто ходжу вулицею Моль. Він зачаївся там, очікуючи мене, і його план був пророблений до найдрібніших деталей, навіть до того, що мала говорити ця жінка в разі порушення плану, що й справді сталося. Усе це дуже болісне для мене.

— Гаразд. Нехай попри все інше це буде для вас уроком у тому, в чому я ніяк не можу вас переконати, — сказав Д'Арно. — Коли настає темрява, ходити вулицею Моль не варто.

— Невже? — усміхнувся Тарзан. — На мою думку, це єдина пристойна вулиця в Парижі. На вулиці Моль я вперше мав добру пригоду відтоді, як залишив Африку.

— Не думайте, що справа з поліцією на цьому скінчиться. Я добре знаю паризьку поліцію, — сказав Д'Арно. — Можу вас запевнити, що вони не забули, як ви з ними обійшлися. У слушний час вони вас спіймають, і тоді вже лісовий дикун опиниться за ґратами.

— Тарзана з племені Великих мавп їм ніколи не вдасться замкнути в клітку, — похмуро заперечив Тарзан.

Д'Арно подивився на нього, і те, що він прочитав у виразі обличчя та крижаному сірому погляді свого товариша, змусило його поважно перейнятися майбутньою долею цієї дорослої дитини.

— Тарзане, вам доведеться багато часу ще вчитися, — сказав він твердо. — Закони людей слід поважати незалежно від того, подобаються вони вам чи ні. І ви, і ваші друзі нічого не виграєте, якщо будете й далі дратувати владу. Я можу з'ясувати справу в поліції один раз, і я це зроблю негайно, але надалі ви повинні шанувати закон. Якщо вам скажуть його представники "ходімте" — ви повинні піти з ними; якщо скажуть "ідіть" — ви повинні піти геть. А тепер, щоб закінчити цю справу з вулицею Моль, ми підемо до мого доброго приятеля в префектурі. Ходімо.

Коли Д'Арно закінчив свою розповідь про події на вулиці Моль напередодні, на вустах його приятеля з префектури з'явилася похмура усмішка. Він натиснув кнопку і почав шукати на столі якийсь папір, чекаючи, коли прийде агент.

— Ось що, Жубоне, — сказав він тому, що ввійшов. — Викличте цих агентів негайно до мене. — І з цими словами передав Жубонові знайдений папір.

Потім він повернувся до Тарзана.

— Ви скоїли злочин, — сказав він, — і, якби не пояснення нашого спільного друга, я б тяжко пок, арав вас. Натомість я зроблю для вас виняток. Я викликав поліцейських, з якими ви так зле вчинили минулої ночі. Вони послухають, що скаже лейтенант Д'Арно, а потім я дам їм можливість вибирати: віддавати вас до суду чи ні. Допоможіть їм поставитись до того, що сталося, не так твердо, як належало б. Ви, певне, самі хоробрий чоловік, а хоробрі люди знані своєю великодушністю.

Розмова припинилася із появою чотирьох поліцейських.

— Ось цей пан, хлопці, ваш учорашній знайомий по вулиці Моль, — сказав начальник. — Він прийшов здатись із власної волі. Прошу вас, уважно послухайте розповідь лейтенанта Д'Арно, який розкаже вам про деякі факти з біографії цього пана. Шановний лейтенанте, прошу.

Д'Арно говорив півгодини. Він розповів поліцейським дещо з життя Тарзана в джунглях. Стало очевидно, що Тарзан керувався радше інстинктом, аніж свідомо напав на них, бо не зрозумів їхніх намірів.

— Ваше самолюбство дуже постраждало, — закінчив Д'Арно. — Особливо та обставина, що цей чоловік справився зі всіма самотужки. Але тут нічого соромитись. Адже поразка не була б для вас чимось ганебним, якби ви опинилися сам на сам у маленькій кімнаті з африканським левом чи величезною горилою? Те, що звичайні люди не могли здолати Тарзана з племені Великих мавп, аж ніяк не принижує їх.

А наприкінці, коли вони стояли і дивилися то на свого начальника, то на Тарзана, останній зробив те, що остаточно розвіяло напруження. Він підійшов до них і простяг руку.

— Я глибоко шкодую, що все так сталося, — сказав він просто. — Будьмо друзями.

Коли вони повернулися додому, Д'Арно знайшов у себе на столі лист від свого друга, Вільяма Сесіля Клейтона, лорда Грейстока.

Вони листувались із самого початку їхньої дружби. Вона зародилася під час тієї злощасної експедиції, вирядженої на пошуки Джейн Портер, що її викрав Теркоз.

— У них у Лондоні весілля через два місяці, — сказав Д'Арно і відклав листа.

Тарзан зрозумів, що мав на увазі лейтенант під словом "вони". Тарзан промовчав.

Решту дня він не озивався до Д'Арно і про щось думав.

Увечері вони поїхали до опери. Тарзан і далі був заглиблений у свої похмурі думки. На сцену він майже не звертав уваги. Його переслідував образ чарівної американки, і він не чув нічого, крім її гарного, смутного голосу: "Я також вас кохаю, Тарзане". І ось вона виходить заміж за іншого.

Він стрепенувся, щоб прогнати геть невеселі думки, і тут відчув на собі чийсь погляд. Він підвів голову і побачив, що з ложі, усміхаючись, на нього дивиться Ольга, графиня де Куд. Коли Тарзан уклонився, він зауважив у її погляді заклик, майже прохання. Наступної перерви він уже був у її ложі.

— Я дуже хотіла вас бачити, — сказала графиня. — Мене непокоїло, що після всіх тих послуг, які ви зробили мені й моєму чоловікові,ви не одержали жодного пояснення ситуації, і з нашого боку це було. просто

невдячно, бо ми досі не вжили заходів, які б убезпечили нас від нападів тих двох чоловіків.

— Ви помилялись щодо мене, — відповів Тарзан. — Мої думки про вас були завжди найприємніші. Я не чекаю від вас жодних пояснень. Чи вони завдавали вам знову неприємностей?

— Вони ніколи не перестануть мучити нас, — сказала вона сумно. — Я почуваю, що мушу комусь розповісти все, і не знаю жодної іншої людини, яка б заслуговувала на якесь пояснення більше, ніж ви. Ви повинні дозволити мені розповісти вам усе. Це може вам знадобиться, бо я знаю Ніколая Рокова досить добре, аби бути переконаною, що ви ще не раз стрінетеся з ним. Він шукатиме будь-якого способу, аби помститись вам. Те, що я хочу розповісти, зможе допомогти вам у вашій боротьбі проти будь-якого його плану. Я не можу сказати вам тут усього, але завтра я чекатиму вдома пана Тарзана о п'ятій.

— Час до п'ятої завтрашнього дня здаватиметься мені вічністю, — сказав Тарзан, бажаючи їй на добраніч.

Роков з Павловичем спостерігали з кутка театру, як Тарзан увійшов до ложі графині де Куд, й обоє посміхались.

Другого дня о пів на п'яту смаглявий бородань подзвонив у будинок графа де Куд з чорного ходу. Лакей, що відчинив двері, зробив знак очима, що впізнав прибульця. Вони заговорили пошепки.

Спершу лакей вагався, потім бородань щось утиснув йому до руки. Лакей впустив його і провів у маленьку затягнуту матерією нішу у вітальні, де графиня зазвичай удень приймала гостей.

Через півгодини інший лакей привів до цієї вітальні Тарзана, а зразу після цього до покою ввійшла усміхнена господиня і простягнула руку.

Кілька хвилин вони розмовляли про оперу та інші світські справи, якими тоді жив Париж. Від ствердження, що обоє раді поновити їхнє коротке знайомство, яке зав'язалося за таких химерних обставин, перейшли до найважливішого.

— Ви хочете, певне, знати причину, чому нас переслідує Роков но таємниці військового міністерства. У нього вдома часто бувають документи, за які інші країни дали б величезні гроші. Зараз у графа є такі документи, за які росіяни, щоб здобути їх для своєї країни, заплатили б величезну суму. Роков і Павлович — агенти російської таємної поліції. І вони ні перед чим не зупиняться, щоб здобути ці документи. Та історія з картами, яка сталася на пароплаві, була потрібна для того, щоб потім шантажувати графа і надалі тримати його під вічним страхом зганьблення. І це б їм вдалося, якби не ви, і вони зажадали б від графа плати за мовчання, — звичайно, тими документами. Потім у них виник план, за яким я мусила стати жертвою шантажу замість графа. Коли Павлович дістався в мою каюту, то він сказав мені про це. Павлович закрився зі мною в каюті, а Роков мусив здійняти галас, щоб цей "пікантний" випадок став відомим усім пасажирам і потрапив у скандальну хроніку газет. Але я дізналася про Павловича дещо таке, що могло б його загнати до Сибіру, якби про це довідався петербурзький департамент поліції. Я прошепотіла йому на вухо одне ім'я. Саме тоді він почав мене душити. Коли б не ви, то він задушив би мене.

— Звірі! — пробурмотів Тарзан.

— Друже, вони гірші за звірів, — сказала графиня. — Це дияволи. Ви стали об'єктом їхньої ненависті, і тому я боюся за вас. Пильнуйте, обіцяйте мені, що будете пильні. Задля мене. Я ніколи б не пробачила собі, якби не постраждала через те, що ви так по-лицарському оборонили мене.

— Я не боюся їх, — сказав Тарзан. — У мене були вороги значно лютіші, аніж ці Роков і Павлович. Але чому ви не викажете тутешній владі цих двох шпигунів російського царя?

— На це є дві причини, — сказала графиня після короткої мовчанки. — Одна з цих причин втримує графа від подібних заходів. А друга — мене! Я дивуюся... — І графиня замовкла, уважно й довго вдивляючись Тарзанові у вічі.

— Чому ви дивуєтесь?

— Я дивуюсь тому, що мені так хочеться розповісти вам те, що я не наважилася розповісти навіть своєму чоловікові. Я вам спочатку поясню, чому граф не хоче віддати їх до рук правосуддя, а потім, якщо наберусь сміливості, то скажу й про причину, яка втримує мене від цього кроку. Ніколай Роков — мій брат. Ми обоє — росіяни. Відколи я пам'ятаю Ніколая, він завжди мав недобру славу. Його вигнали з полку з великим скандалом, який ледве вгамували, і він прилаштувався в таємній поліції. На цій службі він невдовзі був викритий як злодій, і в нього мали бути великі неприємності. Але він вигадав історію зі змовою про замах на царя, і російську поліцію, яка здатна кинути таке звинувачення на всіх і вся, задовольнило таке пояснення, і вона звільнила Ніколая.

— І ви вважаєте, що милувати такого брата — ваш обов'язок? — вигукнув Тарзан. — Мені здається, що всі зв'язки між вами, включно й родинні, обірвано.

— Він тримає мене в руках, — зітхнула графиня. — Я боюсь його... Та нехай! — заговорила вона після довгої паузи. — Я вам усе розповім.

Я виховувалась в інституті для дівчат. Під час мого перебування там я познайомилася з людиною, яку вважала джентльменом. Я дуже мало тямила в людях і ще менше — в коханні, а правильніше сказати — нічого.

Я, пустоголова інститутка, запевнила себе, що кохаю цю людину, і втекла з ним. Ми повинні були обвінчатись.

Я була з ним рівно три години. Коли ми прибули на станцію, де мала йти під вінець, то біля виходу з вагона нас арештували. Мене зразу відпустили і відіслали назад до інституту. А його повезли до в'язниці. Виявляється, це був відомий злодій міжнародного масштабу.

Керівництво інституту не надало цій справі розголосу.

Навіть мої батьки нічого не дізналися. Але Ніколай згодом зустрівся з цією людиною, і вона йому все розповіла Ніколай тепер погрожує розповісти про все графові… Розумієте, чим це мені загрожує?

Тарзан засміявся.

— Ви й по сьогоднішній день залишились маленьким дівчатком, — сказав він. — Ця історія жодним чином не плямить вашу репутацію. Увечері підійдіть до свого чоловіка і розкажіть йому все, як оце мені. Може, я й помиляюсь але мені здається, що він засміється, поцілує вас і негайно вживе заходів, щоб запроторити вашого любого братика в належне місце.

— Ох, якби мені вистачило сміливості, — сказала графиня. — Я змолоду навчилася боятися чоловіків. Спочатку я боялася свого батька, потім Ніколая, потім святого отця в пансіоні. Усі мої товаришки також бояться своїх чоловіків. І я не можу не боятися свого…

— Жінки не повинні боятися чоловіків, — піереконано сказав Тарзан. — Щоправда, я ліпше знаю мораль джунгів. Там за звичай буває навпаки. Лише у чорношкірих жінки бояться чоловіків, але дикуни багато в чому менш розвинуті, аніж звірі. Ні, я не можу зрозуміти, чому цивілізована жінка повинна боятися чоловіків. Адже чоловік створений

для того, щоб захищати жінку. Я почував би себе дуже зле від одної лише думки, що навіюю страх якійсь жінці.

— Друже, я не думаю, що знайшлася б хоч одна жінка, яка боялася б вас, — м'яко сказала Ольга де Куд. — Може, я кажу це нерозважливо, але ви — єдиний чоловік, якого, на мою думку, я б ніколи не боялася, хоч, може, це дивно, бо ви такий дужий. Я захоплювалася тим, з якою легкістю ви розправились з Ніколаєм і Павловичем того вечора в моїй каюті. Це було чудово.

Коли Тарзан відходив, його дещо здивувало, як міцно графиня потисла йому руку на прощання і як уперто вона наполягала, щоб він пообіцяв відвідати її завтра.

Решту дня його не покидав спогад про її затьмарені очі, гарні вуста й усмішку, яку вона подарувала йому на прощання. Ольга де Куд була дуже гарна жінка, а Тарзан, годованець Великих мавп, був цілком самотній молодий чоловік, і його поранене серце потребувало ліків, які могла йому дати лише жінка.

Коли графиня провела Тарзана до передпокою і вернула ся, то зіткнулася з Ніколаєм Роковим.

— Ви давно тут? — спитала вона, задкуючи.

— Прийшов ще перед вашим коханцем, — відповів Роков, єхидно підморгуючи.

— Замовчіть! — наказала вона. — Як ви смієте говорити це мені — вашій сестрі?

— Ну, люба Ольго, якщо він не ваш коханець, то не з вашої вини. Якби він знався на жінках і вдесятеро менше, ніж я, то вже сьогодні тримав би вас в обіймах. Він просто дурень, Ольго! Здавалося б,

сьогодні кожним вашим словом і порухом ви йому зробили досить натяків, а він не бачить нічого, та й край.

Ольга затулила вуха руками.

— Я не хочу нічого чути. Я сьогодні про все розповім Раулеві, і ви більше не зможете тиснути на мене. Він зрозуміє — і тоді начувайтесь! Ви просто негідник, коли говорите таке. Як би ви не лякали мене, ви знаєте, що я порядна жінка.

— Нічого ви йому не розповісте! — заперечив Роков. — Я тримаю цю справу в руках, і з допомогою одного з ваших служників, якому довіряю, мені не бракуватиме нічого, аби, коли прийде відповідна хвилина, викласти цю справу перед вашим чоловіком.

Графиня не сказала своєму чоловікові нічого, і вузол затягувався дедалі міцніше.

Непевний страх, який раніше пригнічував її, набув тепер дуже виразних рис.

5

НЕВДАЛА ЗМОВА

Упродовж місяця Тарзан був постійний і вельми жаданий гість чарівної графині де Куд. Він часто зустрічався в неї з нечисленним вишуканим товариством, яке збиралися в графині на чай о п'ятій. Але Ольга часто знаходила приводи, щоб залишитися з Тарзаном наодинці.

Спершу вона була налякана звинуваченням Ніколая.

Вона не думала про цього великого молодого чоловіка інакше, як про друга, але підступні слова її брата заронили зерна сумніву в душу графині, і під їхнім впливом графиня багато думала про те, що так вабило її до сіроокого чужинця. У неї не було ані наміру закохати його в себе, ані бажання полюбити.

Вона була значно молодша за свого чоловіка і несамохіть їй хотілося тепла, дружніх взаємин з людиною, ближчою їй за віком. Двадцятирічним важко ділитися потаємними думками із сорокарічними. Тарзан лише на два роки був старший від неї. Він міг її зрозуміти. У ньому вчувалися порядність, лицарствочистота. І від самого початку знайомства Ольга інстинктивно відчула до нього величезну довіру.

Роков стежив за тим, як відстань між ними дедалі скорочується. Довідавшись, що Тарзан знає. що він — російський шпигун, Роков став не тільки ненавидіти годованця Великих мавп, а й боятися його.

І він уперто вичікував нагоди, щоб завдати своєму супротивникові нищівного удару. Він хотів спекатися Тарзана і водночас дістати насолоду від помсти за приниження й поразки, яких він зазнав від Тарзанових рук.

Тарзан у цей час почував себе так добре, як ніколи відтоді, коли мир і спокій джунглів порушило вторгнення у них європейців.

Він радів приємному спілкуванню з друзями Ольги в її домі, тоді як шляхетну графиню і його поєднувала щира дружба, і це було для них обох джерелом невимовної радості. Цей настрій увійшов у його меланхолійні роздуми і став цілющим бальзамом його розбитому серцю.

Інколи Д'Арно супроводжував його у візитах до дому де Кудів, бо віддавна знав Ольгу і графа. Граф де Куд лише іноді зазирав до салону своєї чарівної дружини — нескінченні справи, пов'язані з його високим службовим положенням, часто затримували його до пізньої ночі.

Роков безперервно стежив за Тарзаном. Росіянин вичікував, коли Тарзан завітає у будинок графа вночі. Але ця мить чомусь ніяк не наставала. Тарзан. траплялося, проводжав графиню з театру, але, на превеликий жаль її брата, щоразу прощався з нею біля входу в будинок графа.

З'ясувавши, що Тарзана неможливо піймати на його власних діях, Роков і Павлович виробили-таки план. за яким він мав неодмінно втрапити в пастку і скомпрометувати себе.

Вони старанно слідкували за пресою, як і за діями де Кудів і Тарзана. І ось одного чудового дня в газетах з'явилося оголошення про бенкет, призначений наступного дня в німецького посла. Серед запрошених було й ім'я графа де Куда. Це означало, що він не повернеться раніше ніж опівночі.

Того вечора Павлович чатував на тротуарі перед німецьким посольством і міг роздивитися в обличчя кожного гостя, який під'їжджав. Невдовзі він побачив, як граф де Куд вийшов зі свого автомобіля й увійшов у під'їзд.

Цього було досить. Павлович поспішив додому, де на нього чекав Роков. Вони зачекали до початку на дванадцяту.

Чверть на дванадцяту Павлович узявся за телефон.

— Чи це квартира лейтенанта Д'Арно, — спитав він, коли йому відповіли. — Будьте ласкаві, покличте пана Тарзана! Для нього є повідомлення.

Хвилину з іншого боку мовчали.

— Пан Тарзан? Пане, це від графині де Куд. Виїзний лакей Франсуа за дорученням її світлості. Можливо, пан згадає мене? Графиня дуже

просить вас приїхати до неї негайно в дуже пильній справі. У неї якась біда. Ні. бідний Франсуа не знає. Накажете передати, що зараз будете? Слухаюсь. Дякую, пане. Хай вас береже Бог.

Павлович повісив трубку й повернувся до Рокова.

— Тарзан буде у графині через півгодини, — сказав Роков. — Якщо ти дістанешся до німецького посольства за чверть години, то де Куд може бути дома хвилин через сорок. Усе залежить від того, чи цей йолоп залишиться в Ольги ще хвилин двадцять після того, як з'ясується, що його ніхто не викликав. Ось записка для де Куда. Спішімо!

Павлович привіз записку для графа де Куда в німецьке посольство і передав її лакеєві:

— Це для графа де Куда. Дуже пильна справа. Ви побачите, як він одразу зрадів І він кинув срібну монету в готову до цього руку лакея. Потім вернувся додому.

"Пане граф де Куд!

Особа, яка бажає врятувати ваше ім'я від ганьби, у цей спосіб повідомляє, що в цю мить ваша подружня честь під загрозою.

Той, хто кілька місяців постійно відвідував ваш дім під час вашої відсутності, зараз із вашою дружиною. Якщо ви одразу ж підете до будуара графині, ви їх застанете разом.

Друг".

Через двадцять хвилин після розмови Павловича з Тарзаном Роков додзвонився до Ольги.

Покоївка відповіла з будуара, де стояв телефон, що графиня вже спочиває.

— Справа дуже нагальна, — сказав Роков. — Графиня повинна особисто вислухати дуже важливе повідомлення. Нехай вона щось накине на себе й підійде до телефону. Я знову подзвоню через п'ять хвилин.

З цими словами він повісив трубну. За хвилину повернувся Павлович.

— Віддав записку? — спитав Роков.

— Граф, напевне, вже під'їжджає до свого будинку, — відповів Павлович.

— Чудово. Мадам зараз у своєму будуарі і ледь одягнена. За мить вірний Жак проведе до неї пана Тарзана без попередження. На з'ясування ситуації піде кілька хвилин. Ольга в білизні матиме вельми привабливий вигляд. Вона буде приголомшена, але навряд чи незадоволена. І якщо цей Тарзан має хоч краплину крові, то граф приблизно через п'ятнадцять хвилин застане досить пікантну сцену. Ну, Алєксєй, як на мене, то ми все продумали якнайкраще. Ходімо вип'ємо за добре здоров'я пана Тарзана. До речі, граф де Куд один із кращих фехтувальників Парижа. Стріляє він також непогано.

Коли Тарзан дістався до будинку де Куд, Жак чекав його біля входу.

— Будь ласка, сюди, — сказав він Тарзанові і повів його широкими мармуровими сходами.

Через хвилину він одчинив двері, розсунув важку завісу, догідливе вклонився і впустив Тарзана у слабко освітлену кімнату. Потім Жак зник.

Тарзан побачив у дальній кімнаті Ольгу. Вона сиділа за маленьким столиком, на якому стояв телефон, і нетерпляче постукувала пальцями по лакованій поверхні.

— Ольго, — сказав він, — що трапилось?

Вона озирнулася, побачила його і скрикнула:

— Жане! Що ви тут робите? Хто вас пустив? Що це означає?

Така зустріч вразила Тарзана, мов грім, але за мить він уже частково усвідомив, що сталося.

— Отже, ви не кликали мене?

— Кликала? Я? О цій порі? Боже, ви що, думаєте, я збожеволіла?

— Франсуа дзвонив мені, щоб я негайно приїхав. Що я дуже потрібний вам.

— Франсуа? Жодного Франсуа тут немає! Хтось пожартував з вами, — засміялася Ольга.

— Ольго, я боюся, що це дуже злий жарт, — відповів Тарзан. — Підступу тут значно більше, ніж гумору.

— Що ви маєте на увазі? Невже ви думаєте, що…

— Де граф? — урвав він її.

— В німецькому посольстві.

— Це нова витівка вашого брата. Завтра граф довідається про мій візит. Він почне розпитувати слуг. Усе це створить саме те враження, яке Рокову хотілося б навіяти графові.

— Негідник! — вигукнула Ольга.

Вона підвелася, ні дійшла впритул до Тарзана і зазирнула йому в очі. Вона була дуже налякана. Вона тремтіла і, відчуваючи, що земля вислизає у неї з-під ніг, поклала руки на його широкі плечі. В її погляді провисто лунало вічне прохання беззахисної жінки до риродного захистника — чоловіка. Тарзан узяв у свою сильну долоню одну з маленьких теплих рученят, які лежали на його плечах. Він зробив це машинально і так само, керуючись інстинктом захисника, обняв її за плечі дужою другою рукою.

Наслідок був разючий. Він ніколи перед тим не торкався її так близько. Обоє здригнулися винувато і зазирнули одне одному у вічі. Замість того, щоб відштовхнути його, Ольга де Куд пригорнулася ближче і обхопила його шию руками. Що залишалося робити Тарзанові, годованцеві Великих мавп? Своїми могутніми руками він обійняв жінку і засипав її палкі вуста поцілунками.

Коли Рауль де Куд отримав від дворецького в німецькому посольстві записку і прочитав її, то похапцем вибачився перед господарем. Згодом він навіть не міг згадати, яку причину придумав для того, щоб піти. До тієї миті, коли він опинився біля під'їзду свого будинку, все пливло у нього перед очима. Тут його рухи стали спокійними і обережними. Він опанував себе. Він не звернув уваги на те, чому лакей Жак прочинив йому двері, коли він ще тільки підіймався зовнішніми східцями. В ту мить він не надав цьому значення, але пізніше ця обставина пригадалася йому.

Піднявшись навшпиньки сходами, він нечутно пройшов коридором до спальні своєї дружини. В його серці палала жадоба вбивства, в руці

він тримав важку палицю. Ольга побачила його перша. В паніці вона вирвалася з обіймів Тарзана, а той озирнувся саме тоді, коли граф опускав на його голову страшний удар, і відбив палицю рукою.

Палиця ще тричі майнула в повітрі, і з кожним ударом в Тарзані прокидався дикий звір.

Він тихо заклекотів, наче мавпа, і кинувся на француза.

Палицю було вирвано з рук, зламано, мов сірник, і пожбурено геть. Потім він вчепився в горло супротивника, наче лютий звір.

Ольга де Куд прийшла до тями після першого потрясіння, кинулась до Тарзана і закричала, хапаючи його за руки:

— Ви його вб'єте, ви його вб'єте! Жане! Ви вбиваєте мого чоловіка!

Він раптом відкинув від себе тіло. яке рвав наче пес тер'єр спійманого щура, і підвів голову. І тут у будинку пролунав страхітливий клич мавпи, який сповіщає про перемогу.'На цей страшний крик звідусіль, від горища до льоху, збіглися бліді й тремтячі з переляку слуги. Ольга вклякла біля свого чоловіка й молилась.

Перед очима Тарзана поволі розійшлася кривава пелена. Він знову став бачити речі: він знову дивився очима цивілізованої істоти. Його погляд впав на вкляклу жінку.

— Ольго, — прошепотів він.

Вона піднесла голову, сподіваючись побачити погляд божевільного вбивці.

Натомість в його очах вона прочитала жаль і каяття.

— Дивіться, що ви накоїли! — вигукнула вона. — Я його кохала! Ви вбили його!

Тарзан обережно підняв обважніле тіло графа і переніс його на канапу. Потім притулив вухо до його грудей.

— Дайте чарку коньяку! — сказав він.

Ольга принесла коньяк, і вони вдвох не без труднощів влили його до рота графові. З блідих вуст вихопилося слабке зітхання. Граф де Куд застогнав і повернув голову.

— Він житиме! Слава Богу! — сказав Тарзан.

— Чому ви зробили це, Жане? — спитала Ольга.

— Не знаю. Він вдарив мене, і я втратив розум. Я вчинив так, як у подібних випадках робили мавпи моєї породи. Ольго, я ніколи не розповідав вам про своє минуле. Краще було б, якби ви раніше дізналися про моє життя. Усього цього могло б не статись. Я ніколи не бачив свого батька. Єдина мати, яку я будь-коли знав, була дика мавпа. Вперше я побачив білу людину, коли мені було двадцять. Трохи більше року тому я був голим хижаком в африканських джунглях. Не засуджуйте мене надто суворо. Дна роки — надто малий термін, щоб одна людина могла догнати упродовж цього часу суспільство, яке йшло до сьогодення віками.

— Я вас не засуджую. Тут лише моя вина. А зараз ідіть. Він не повинен вас бачити тут, коли опритомніє. Прощавайте.

Тарзан вийшов з будинку графа де Куда з похиленою головою, його мучили докори сумління.

Коли він вийшов на вулицю, його думки запрацювали виразніше й точніше, і за чверть години він уже був у поліцейській дільниці неподалік вулиці Моль. Агент щиро зрадів його візиту. Старе було давно забуте. Після хвилинної розмови Тарзан спитав його, чи чув він щось про Ніколая Рокова та Алєксєя Павловича.

— Авжеж, і досить багато. У нас на кожного з них заведено справу. В разі чого ми їх можемо дуже легко знайти. А навіщо вони вам здалися?

— Я їх знаю, — сказав Тарзан. — Мені треба побачити Рокова в одній справі. Якби ви могли дати його адресу, я був би вам дуже вдячний.

Кількома хвилинами пізніше Тарзан вийшов з поліцейської дільниці з адресою Рокова в кишені і рушив до ближчої зупинки таксі.

Роков і Павлович після пиятики повернулися додому пізно і цілу ніч складали плани можливих наслідків тих подій, які вони підготували. Вони подзвонили у дві редакції газет і з хвилини на хвилину чекали, коли прийдуть репортери, щоб дати їм інформацію про скандал, який завтра схвилює весь Париж.

На сходах почулися важкі кроки.

— Спритні хлопці, оці газетярі, — вигукнув Роков і, коли у двері постукали, сказав: — Заходьте!

Але привітна усмішка застигла на його обличчі, коли Роков зустрівся поглядом з сірими очима нічного відвідувача.

— На Бога! — вигукнув він і зірвався на ноги. — Як це ви сюди втрапили?

— Сідайте! — сказав Тарзан так тихо, що вони ледве розчули, але таким голосом, що Роков впав на стілець назад, а Павлович, який вже сидів, приріс до свого стільця.

— Ви знаєте, чому я тут! — Тарзан і далі говорив так само тихо. — Звісно, щоб убити вас, але тому, що ви брат Ольги де Куд, я цього не зроблю, принаймні зараз. Я даю вам шанс на порятунок. Павловича я не рахую — він лише дурне тупе знаряддя у ваших руках, і тому я не вб'ю його раніше за вас. Але якщо ви тут, у цій кімнаті, негайно виконаєте дві мої умови, то можете вціліти. Перша: ви негайно напишите детальне зізнання про вашу роль в сьогоднішній змові і підпишите його. Друге: під загрозою смертної кари ви мусите пообіцяти мені. що жодне слово про цю історію не потрапить до газет. Якщо ви не виконаєте цього, то я переступлю через ваші трупи, коли виходитиму з кімнати. Зрозуміло? — І, не чекаючи відповіді, Тарзан додав: — Не баріться, ось вам чорнило, папір і ручка.

Роков спробував був люто насупитись і щось заперечити.

Через хвилину він відчув сталеві Тарзанові пальці на своїй шиї, а Павлович, який спробував утекти з кімнати, підлетів у повітря і лантухом впав на підлогу в кутку кімнати. Коли обличчя Рокова вже почорніло, Тарзан відпустив його і штовхнув на стілець. Хриплячи й кашляючи, Роков похмуро позирав на людину, що стояла навпроти.

Павлович прийшов до тями і, шкутильгаючи, ледве дістався до місця, на яке показав йому Тарзан.

— Тепер пишіть! — сказав він.

Роков узяв ручку і почав писати.

— Не пропустіть анінайменшої подробиці і повністю називайте всі імеяа, — завбачливо сказав Тарзан.

До кімнати увійшов спритний вертлявий молодик.

— Яз редакції "Матен", —сказав він. — Мені сказали, що пан Роков може подати вельми цікаву інформацію.

— Ви помилилися, пане, — сказав Тарзан. — У нас немає жодної інформації для преси. Чи не так, шановний Ніколаю?

Роков припинив писати і понуро похитав головою.

— Немає, — пробурчав він. — У мене немає жодної інформації для преси… в цю хвилину.

— І ніколи не буде, шановний Ніколаю, — додав Тарзан.

Газетяр не міг бачити зловісний блиск Тарзанових очей, але Роков це помітив.

— І ніколи не буде, — похапцем повторив Роков.

— Мені дуже шкода, що вас марно потурбували, — сказав Тарзан журналістові. — Бажаю вам усього найкращого.

Він виставив вертлявого спритного молодика і зачинив двері в нього перед носом.

Через годину Тарзан із чималим рукописом у кишені пальта відчинив двері, виходячи з кімнати Рокова.

— На вашому місці я виїхав би з Франції, — сказав він, — тому що я неодмінно знайду слушний час і спосіб убити вас, не компрометуючи вашу сестру.

6

ДУЕЛЬ

Коли Тарзан повернувся додому від Рокова, Д'Арно спав. Тарзан не став його будити, але наступного ранку все йому розповів.

— Який я дурень! — закінчив він свою розповідь. — Де Куд та його дружина були моїми друзями. І чим я заплатив їм за дружбу? Адже я ледь не вбив графа і заплямував ім'я чесної жінки. Дуже ймовірно, що через мене ця родина розпадеться.

— Ви любите Ольгу де Куд? — запитав Д'Арно.

— Полю, мені очевидно, що я її не люблю і вона мене також. Ми були жертвами миттєвого божевілля, це була не любов, і все це минуло б так само швидко, як і настало, якби не повернувся де Куд. Ви знаєте, що в мене дуже мало досвіду спілкування з жінками. Ольга де Куд дуже гарна. Проти її краси, звабливого вбрання, проти благання беззахисної жінки захистити її могла б встояти лише цивілізована людина, а моя цивілізація поки що — лише зовні. Париж для мене не місце. Мене тут чекають лише нові пастки, кожна щораз гірша. Обмеження, які люди добро вільно на себе наклали, діють на мої мавпячі нерви. У мене завжди таке відчуття, що я тут у полоні. Друже, це нестерпно; я хочу повернутися в свої рідні джунглі і жити там, куди мене послав Бог.

— Жане, не беріть це так близько до серця. Ви трималися набагато краще, аніж це зробили б за аналогічних обставин багато хто з цивілізованих чоловіків. Що до вашого негайного від'їзду з Парижа, то тут останнє слово буде за Раулем де Кудом, і його не треба буде довго чекати.

Д'Арно не помилився. Через тиждень, приблизно об одинадцятій, коли Тарзан і Д'Арно снідали, їм доповіли про візит пана Флобера. Пан

Флобер виявився напрочуд ввічливим джентльменом. Низько вклонившись, він передав Тарзанові виклик на дуель від графа Рауля де Куда. Після вишукано ввічливих переговорів вони домовитись, що Д'Арно зробить візит до Флобера сьогодні о другій годині, і чемний Флобер, знову вклонившись, пішов.

Коли Друзі знову залишилися самі, Д'Арно насмішкувато глянув на Тарзана.

— То що? — запитав він.

— Я стаю цивілізованішим, — сказав Тарзан. — Я швидко прогресую слідами моїх культурних одноплеменників.

— Яку зброю виберете? — запитав Д'Арно. — Де Куд однаково добре володіє і шпагою, і пістолетом.

— У такому разі мені треба було б вибрати отруєні стріли на відстані двадцяти кроків або списи на тій самій дистанції, — засміявся Тарзан. — Нехай будуть пістолети.

— Жане, він уб'є вас.

— Я в цьому не сумніваюсь, — сказав Тарзан. — Треба ж мені колись померти.

— Виберіть ліпше шпаги, — сказав Д'Арно. — Він задовольниться тим, що поранить вас. А небезпека смертельної рани відносно мала.

— Пістолети, — твердо сказав Тарзан.

Близько четвертої Д'Арно повернувся від Флобера.

— Ми про все домовились, — сказав він. — Усе гаразд. Завтра на світанку, десь поблизу Етампу. Через якісь особисті обставини Флобер наполягав саме на цьому місці.

Я не заперечував.

— Гаразд! — сказав Тарзан.

Більше про дуель не було ані півслова. Перш ніж лягти спати, він увечері написав кілька листів, заклеїв, надписав адреси, вклав їх в один загальний конверт і заадресував його Д'Арно. Д'Арно чув, як Тарзан, роздягаючись, мугикав модну пісеньку з мюзик-холу.

Д'Арно пошепки лаявся. Почував він себе дуже кепсько, бо був переконаний, що завтра Тарзан буде вбитий. Йому дошкуляло те, що Тарзанові було все так байдуже.

— Ох і годину вибрали! Найнецивілізованішу, — зауважив Тарзан, коли йому довелося залишити зручне ліжко вдосвіта.

Зауваження адресувалось Д'Арно, який уже був зовсім одягнений і чекав Тарзана біля дверей спальні.

Д'Арно майже не спав. Він нервував.

— Ви спали цілу ніч, як немовля, — сказав він.

Тазран засміявся.

— Судячи з вашої інтонації, — сказав він, — ви вважаєте, що це зле?

— Не в цьому справа, — сказав Д'Арно і сам усміхнувся. — Але ви ставитесь до всієї цієї історії так байдуже, що є від чого підупасти

духом. Може здатися, що вас чекає прогулянка з відвідинами тиру, а не дуель з одним із кращих стрільців Франції.

Тарзан знизав плечима:

— Я йду спокутувати велику провину. Майстерність мого супротивника є важливою складовою цієї покути. Чому ж я повинен нарікати? Ви ж мені самі казали, що граф де Куд чудовий стрілець!

— Ви можете сказати, що сподіваєтеся бути вбитим? — перелякано вигукнув Д'Арно.

— Я не можу сказати, що я цього сподіваюсь, але немає ніяких підстав вважати, що мене не вб'ють.

Якби Д'Арно знав, які думки зродилися в голові Тарзана ще тоді, як він дізнався, що відповідатиме перед де Кудом на полі честі, то злякався б ще більше.

Вони мовчки сіли у великий автомобіль Д'Арно і мовчки помчали темною дорогою, що вела до Етампу. Кожен був заглиблений у власні думки. Д'Арно дуже сумував. Він щиро любив Тарзана. Міцна дружба, яка виникла між двома такими різними за вихованням та способом життя людьми, лише зміцніла від спілкування: вони обоє були людьми, які однаково високо цінували ідеали мужності, відваги й честі. Вони розуміли один одного, і кожен пишався дружбою іншого.

Тарзан із племені Великих мавп поринув у теплі спогади про щасливі дні свого життя в джунглях. Він згадував незліченні години свого дитинства, проведені в батьківській хатині, коли він сидів, підібгавши ноги, схилившись усім своїм маленьким смаглявим тілом над захопливою книжкою, з якої він власним розумом осягнув таємницю друкованих літер набагато раніше, ніж почув звуки людської мови. Його

суворе обличчя осяяла усмішка, коли він згадав незабутній день разом із Джейн Портер у самому серці пралісу.

Автомобіль зупинився, і Тарзанові спогади урвалися.

Вони приїхали, і Тарзан повернувся думками до сьогодення. Він знав, що на нього чигає смерть, але страху не відчував. Для мешканців суворих джунглів смерть — звична справа. Закон природи змушує їх хапатися за життя, боротися за нього, але боятися смерті не вчить.

Д'Арно і Тарзан першими прибули на поле честі. Через хвилину з'явився де Куд, Флобер і третій джентльмен.

Його відрекомендували Д'Арно і Тарзанові як лікаря.

Д'Арно і Флобер пошепки сказали один одному кілька фраз. Тарзан і граф де Куд стояли осторонь на протилежних кінцях майданчика. Д'Арно і Флобер оглянули обидва пістолети. Двоє людей, що за хвилину мусили стати до поєдинку, стояли мовчки, доки Флобер перераховував умови, яких вони зобов'язані були дотримуватись.

Вони повинні були стати поруч, тісно спиною один до одного. Коли Флобер подасть знак, вони рушать у протилежні боки, тримаючи пістолети в опущених руках. Коли кожен відійде на десять кроків, Д'Арно подасть наступний сигнал; тоді вони повернуться й стрілятимуть, доки один з них упаде; кожному дозволяється зробити три постріли.

Доки Флобер усе це пояснював, Тарзан дістав з портсигара цигарку й запалив. Де Куд був взірцем спокою.

Хіба він не найкращий стрілець Франції? Раптом Флобер кивнув Д'Арно, і кожний секундант поставив свого дуелянта на позицію.

— Джентльмени, ви готові? — спитав Флобер.

— Цілком, — відповів де Куд.

Тарзан ствердно кивнув головою. Флобер подав знак.

Він і Д'Арно відступили кілька кроків убік за лінію вогню.

Супротивники повільно рушили, кожен у свій бік.

— Шість. Сім. Вісім. — У Д'Арно на очі навернулись сльози. Він дуже любив Тарзана. — Дев'ять.

Ще крок, і бідолашний лейтенант з важким серцем подав сигнал.

Де Куд швидко повернувся і вистрілив. Тарзан трохи підскочив. Його пістолет і далі висів в опущеній руці.

Де Куд вагався, немов очікуючи, що супротивник ось-ось гримнеться на землю. Француз був надто добрим стрільцем, щоб не сумніватися, поцілив він чи ні. Втім, Тарзан не падав і, схоже, не збирався піднімати пістолет. Де Куд знову вистрілив, але поза Тарзана не змінилася. На його обличчі був вираз глибокої байдужості. Він спокійно й невимушено палив цигарку. Найкращий стрілець Франції не міг зрозуміти, в чому справа. Цього разу Тарзан не підстрибнув, але де Куд і тепер знав, що він поцілив.

Раптом він усе зрозумів. Він збагнув диявольський план Тарзана. Тарзан вирішив спокійно піти назустріч цим трьом страшним пострілам, сподіваючись, що. можливо, жоден з них не зіб'є його з ніг. А тоді він, маючи в запасі три постріли, неквапно, спокійно, розважливо розстріляє де Куда. По спині француза пробігли легкі дрижаки.

В цьому було щось пекельне. Що це за створіння таке, що здатне спокійно стояти з двома кулями в грудях і спокійно чекати третьої? Цього разу де Куд прицілився ретельніше, але нерви його зрадили, і він взагалі не попав. А Тарзан усе не підводив пістолет.

Мить обоє стояли, дивлячись просто в очі одне одному.

На обличчі Тарзана був вираз глибокого розчарування.

На обличчі де Куда вираз страху — панічного страху — дедалі наростав. Він не міг довше цього зносити.

— Чорт забирай! Мосьє, стріляйте врешті! — вигукнув він.

Але Тарзан не підніс пістолет. Натомість він ступив крок до де Куда. Д'Арно і Флобер зрозуміли його намір хибно і хотіли кинутись між них, але він застережливо підняв ліву руку.

— Не бійтеся, — сказав він секундантам, — я не зроблю йому нічого лихого.

Це вже було зовсім не за правилами, але вони зупинились.

Тарзан підійшов впритул до де Куда.

— Напевне, ваш пістолет зіпсований, — сказав він. — Або у вас був кепський настрій. Візьміть мій пістолет і спробуйте ще раз. — І Тарзан простяг свій пістолет руків'ям уперед спантеличеному графові.

— На Бога, мосьє! — вигукнув той. — Ви що, збожеволіли?

— Ні, друже, — заперечив Тарзан. — Але я заслуговую смерті. Це єдиний засіб спокутувати кривду, якої я завдав чудовій жінці. Візьміть мій пістолет і зробіть так, як я вас попрошу.

— Це було б убивство, — заперечив де Куд. — Але яким чином ви образили мою дружину? Вона поклялася мені, що…

— Я не це мав на увазі, — швидко сказав Тарзан. — Ви самі стали свідком нещастя, яке скоїлося з нами. Але щоб кинути тінь на її ім'я і зруйнувати щастя людини, до якої я не мав жодної ворожості, виявилося достатньо. Я винний цілком і повністю і сподівався спокутувати цю провину своєю смертю. Мені прикро, що ви не такий чудовий стрілець, як мені казали.

— Ви стверджуєте, що цілком винні у всьому, що сталося? — швидко спитав де Куд.

— Цілковито, мосьє. Ваша дружини чиста жінка. Вона любить лише вас. У тому лихові, яке ви бачили, винний лише я сам. Не з вини графині де Куд і не з власної волі я прийшов того вечора у ваш дім. Ось документ, який підтверджує це.

І Тарзан дістав з кишені зізнання Рокова з його підписом.

Де Куд узяв папір і почав читати. Д'Арно і Флобер підійшли ближче. Вони були цікавими свідками незвичайного закінчення незвичайної дуелі. Доки де Куд прочитав документ до останнього слова, всі мовчали. Після цього він подивився на Тарзана.

— Ви хоробрий і шляхетний джентльмен, — сказав він. — Я дякую Богові, що не вбив вас.

Де Куд був француз, а французи люди вразливі. Він кинувся обіймати Тарзана і розцілував його. Флобер поцілував Д'Арно. Лише

докторові не було з ким цілуватись. Напевне, він образився, і тому втрутився з проханням дозволити йому оглянути рани Тарзана.

— В цього джентльмена вцілила принаймні одна куля, — сказав він. — А можливо, що й усі три.

— Дві, — сказав Тарзан. — Перший раз в ліве плече, а другий — у лівий бік. Мабуть, обидві кулі застрягли в м'язах.

Проте лікар примусив його лягти на траву і клопотався біля нього, доки промив йому рани і не зупинив кровотечу.

Наслідком цієї дуелі було те, що всі верталися до Парижа на автомобілі Д'Арно найліпшими друзями. На душі в де Куда стало так легко, що він позбувся і сліду неприязні до Тарзана. Щоправда, Тарзан узяв на себе більшу частину провини, вигороджуючи Ольгу, але цей обман можна було йому пробачити. Він обманював задля збереження честі жінки і зробив це по-джентльменському.

Тарзана вклали до ліжка на кілька днів. Д'Арно з лікарем так перейнялися його хворобою, що він змушений був скоритися їм, хоча вважав це смішною і безглуздою справою.

— Це просто смішно, — казав він Д'Арно, — лежати в ліжку через укол голки. Ви гадаєте, що коли Болгані, цар горил, ледве не розшматував мене, а я був ще малим хлопцем тоді, — то мене поклали на м'яке ліжко? Куди ж пак! Я вилежувався на вогкому підгнилому очереті в джунглях.

Я пролежав кілька тижнів, схований під густим кущем, і мене доглядала вірна Кала-лише бідна Кала, яка відганяла від моїх ран комах і охороняла мене від диких звірів.

Коли я просив води, вона приносила її в роті — єдиним відомим їй способом. Там не було ані стерилізованої марлі, ані продезинфікованих бинтів. А якби ваш любий лікар бачив ті антисептичні заходи, то, певно, збожеволів би.

І одначе я одужав. Одужав для того, щоб лягти у ліжко через подряпину. Мешканець джунглів такого навіть не помітив би, хіба що подряпина була б на кінчикові його носа.

Тарзан одужав кількома днями пізніше і почував себе, наче нічого не сталося. Де Куд кілька разів відвідував його, і коли дізнався, що Тарзан дуже хоче знайти для себе якусь роботу, то пообіцяв підшукати йому місце.

Щойно Тарзана виписали, як того самого дня він отримав від де Куда записку з проханням зайти вдень до бюро графа.

Де Куд зустрів його дуже привітно і щиро поздоровив з одужанням. Від того самого ранку, від дня дуелі, ніхто з них більше не згадував ані про дуель, ані про її причини.

— Любий Тарзане, я думаю, що знайшов для вас саме те, що вам потрібно, — сказав граф. — Це служба, на якій від людини вимагається насамперед відданість справі, дуже відповідальна. Вона здія мужньої і спритної людини. Я не можу уявити собі кращої кандидатури, аніж ви, Тарзане.

Вам доведеться мандрувати. А згодом, можливо, виникне перспектива просування вперед, певне, в царині дипломатії.

Але спершу на короткий термін вас призначать спеціальним агентом військового міністерства. Ходімо, я познайомлю вас з вашим майбутнім начальником. Ваші обов'язки він зуміє пояснити вам краще за мене, і тоді ви самі скажете, підходить для вас це місце чи ні.

Де Куд сам провів Тарзана до кабінету генерала Рошера, начальника відділу, до якого Тарзан мав би бути зарахований у разі згоди. Тут граф яскраво змалював усі Тарзанові чесноти і попрощався.

Через півгодини Тарзан вийшов з кабінету генерала, отримавши першу роботу в своєму житті. Завтра він мусить зайти за подальшими вказівками, а наразі повинен був готуватися до від'їзду з Парижа, можливо, до негайного від'їзду, на невизначений термін.

Тарзан квапився додому, щоб поділитися з Д'Арно доброю звісткою. Врешті і він комусь потрібен на цьому світі.

Він зароблятиме гроші і, що особливо добре, вирушить у подорож, побачить нові країни і нових людей.

Він кулею влетів до кімнати Д'Арно і на одному диханні виклав йому цю новину. Д'Арно зреагував стримано.

— Ви, певне, захоплені, що залишаєте Париж і що, можливо, ми з вами не побачимося кілька місяців? Тарзане, я ще не бачив такої невдячної тварини.

— Ні, Полю, я просто дитина. Мені дали нову іграшку, і в мене нестерпно сверблять руки швидше почати бавитися з нею.

Невдовзі Тарзан покинув Париж. Він вирушив через Марсель до Орана.

7

ТАНЦЮРИСТКА З СІДІ-АЇСИ

Перше завдання Тарзана не обіцяло особливих пригод і не здавалося надто важливим. Уряд підозрював одного поручника тубільного полку у таємних зносинах з великою європейською країною. В Сіді-бель-Абесі жив лейтенант Жернуа, який раніше працював при головному штабі, де відповідно до службових обов'язків був допущений до надважливих військових документів. Уряд підозрював, що та велика країна чимало заплатила офіцерові, щоб отримати дуже важливу для неї інформацію.

Підставою для того, щоб почати стеження за лейтенантом, був маленький натяк однієї відомої парижанки, який вона зробила з ревнощів. Але зрада — справа дуже серйозна, а генеральні штаби своїх секретів пильнують. Натяком не можна було нехтувати. Ось чому Тарзан поїхав до Алжиру під виглядом американського мисливця й мандрівника, щоб з'ясувати справу лейтенанта Жернуа.

На пароплаві він дуже радів тому, що невдовзі знову побачить свою улюблену Африку. Але північне узбережжя так само разюче відрізнялось від його рідних тропічних джунглів, як і Париж. Хвилювання людини, яка повертається на батьківщину, обірвалося для нього вже в Орані. Там він цілий день провештався вузькими кривими завулками Арабського кварталу, розглядаючи незнайомий йому краєвид. Наступного дня він був у Сіді-бель-Абесі. Він показав свої рекомендації цивільній і військовій владі. Звичайно, в цих листах не було навіть натяку на справжню мету його приїзду.

Тарзан володів англійською мовою в такій мірі, що серед арабів та французів міг легко видавати себе за американця, а саме це й було йому потрібно. При зустрічі з англійцями він розмовляв французькою.

Він швидко познайомився з багатьма французькими офіцерами, і вони з ним заприятелювали. Він також познайомився з Жернуа. Це був мовчазний сорокарічний чоловік з постійно незадоволеним виразом обличчя, наче мав геморой.

Місяць минув спокійно. Схоже було. що до Жернуа ніхто не приїжджав, а коли він сам з якоїсь нагоди поїхав до міста, то ні з ким не спілкувався, принаймні з тими, кого можна було б запідозрити в шпигунстві. Тарзан вже починав думати, що чутка про Жернуа не дістане підтвердження, як раптом Жернуа отримав наказ вирушати до Бу-Саади далеко на південь, у Малу Сагару.

Загін під командою трьох офіцерів мусив змінити інший загін. На щастя, один з офіцерів, капітан Жерар, дуже заприятелював з Тарзаном, і коли той натякнув, що з радістю теж поїде в Бу-Сааду, щоб пополювати, то це не викликало ні в кого жодної підозри.

В Буїрі загін залишив потяг; решту шляху треба було подолати верхи. Тут Тарзан пішов купити собі коня. Коли він проходив вузькою вулицею, то помітив людину в європейському одязі, яка дивилася на нього з дверей тубільної кав'ярні. Коли людина побачила Тарзана, то повернулася і пішла в маленьку приземкувату мазанку. Тарзан не надав би цьому жодного значення, якби не щось знайоме в обличчі й постаті цього чолов'яги.

Переїзд до Омала втомив Тарзана, весь досвід якого в їзді верхи обмежувався кількома уроками в Парижі.

Він врешті вирішив спочити в готелі на м'якому ліжку.

Загін став на ночівлю табором.

Хоча Тарзана розбудили рано-вранці, загін уже встиг вирушити раніше, ніж він поснідав. Тарзан їв похапцем, щоб не надто відставати від загону. Випадково він зиркнув на двері, прочинені з їдальні до бару.

На свій превеликий подив, він помітив там Жернуа, що розмовляв з тим чолов'ягою, якого Тарзан зауважив напередодні перед кав'ярнею в

Буїрі. Помилитися він не міг: щось було в цій постаті напрочуд знайоме та й у позі також.

Чоловік стояв спиною до нього.

Жернуа підвів погляд і перехопив Тарзанів допитливий вираз обличчя. Незнайомий розмовляв пошепки, але Жернуа враз урвав його, і обоє вмить щезли з очей Тарзана.

Це була перша підозрілива обставина, пов'язана з поведінкою Жернуа. Тарзан був переконаний, що ці люди пішли з бару лише тому, що Жернуа зауважив його зацікавлений погляд. Глибоке враження, що він зустрічався з тим незнайомцем, ще більше переконало Тарзана, що тут справа не зовсім чиста.

Тарзан зайшов до бару, але Жернуа та його співрозмовника там уже не було; не було їх і на вулиці. Він об'їхав верхи кілька вуличок, завітав під різними приводами до кількох крамничок і вирішив, що врешті-решт треба наздоганяти загін, який уже від'їхав досить далеко. Тарзан приєднався до солдатів лише в Сіді-Аїсі пополудні, коли загін став на спочинок. Жернуа вже був тут, а незнайомця не було видно.

У Сіді-Аїсі був базарний день. З пустелі сюди йшли незліченні каравани верблюдів, на базарі сперечалися й галасували араби. Тарзанові нестерпно закортіло хоч на день залишитися тут, роздивитися цих мальовничих дітей пустелі. Загін вирушив у дорогу зразу по обіді, а Тарзан залишився до самого смерку. Він ходив по базару в супроводі юного араба на ім'я Абдул, якого йому порадив господар готелю як служника й перекладача, гідного довір'я. Тарзан купив собі кращого коня, аніж той, якого він швидкоруч вибрав у Буїрі, і розбалакався з поважним крамарем. Він дізнався, що власник коня Кадур бен Саден — шейх племені, яке мешкає в пустелі, далеко на південь від Джельфри. Через Абдула Тарзан запросив свого нового знайомого пообідати разом. Коли вони втрьох продиралися крізь натовп крамарів, покупців,

верблюдів, коней та віслюків, від яких над базаром висів різноголосий гомін, Абдул смикнув Тарзана за рукав.

— Пане, озирніться і подивіться он туди. — І він вказав на людську постать, яка зникла за спиною верблюда, щойно Тарзан озирнувся. — Він від самого полудня нас пильнує.

— Я лише краєчком ока помітив якогось араба в темносиньому бурнусі і білій чалмі, — відповів Тарзан. — Ви говорите про нього?

— Так. Він здався мені підозрілим, бо, певне, чужий тут і не має більше справ, аніж стежити за нами. Порядні араби таких звичок не мають. Крім того. він чомусь затуляє нижню частину обличчя, видно лише очі. Він. певне, лиха людина. Інакше знайшов би собі якусь роботу і не вештався б за людьми.

— В усякому разі він помиляється, — сказав Тарзан. — Мене тут ніхто не знає. Звідкіля в мене тут вороги? Я вперше у ваших краях. Напевне, він переплутав мене з кимось. Незабаром він переконається, що помилявся і дасть нам спокій.

— А якщо це грабіжник? — сказав Абдул.

— Тоді чекатимемо нападу, — засміявся Тарзан. — Б'юсь об заклад, що бажання когось пограбувати пропаде в нього на все життя.

Після доброго обіду Кадур бон Саден попрощався з господарем. Він велично запевнив Тарзана у своїй вічній дружбі і запросив його погостювати в далеких місцях, де ще чимало антилоп, оленів, кабанів, пантер та левів, щоб задовольнити доброго мисливця.

Після його від'їзду Тарзан разом з Абдулом знову пішли гуляти вулицями Сіді-Аїси. В одному місці увагу Тарзана привернули

чудернацькі звуки, що долітали крізь прочинені двері однієї з численних мавританських кав'ярень.

Була дев'ята, і танці були в розпалі, коли до кав'ярні ввійшов Тарзан. Там було повно арабів. Усі курили й пили міцну гарячу каву.

Тарзан і Абдул віднайшли для себе місце ближче до середини кімнати, хоча оглушливий гуркіт арабських барабанів та пронизливий звук дудок дратував Тарзана, який над усе полюбляв тишу. На сцені танцювала гарна дівчина.

Помітивши європейське вбрання Тарзана, арабська танцюристка кинула Тарзанові на плече шовкову хустку, щоб одержати в нагороду франк.

Коли інша танцюристка замінила її на сцені, то пильний араб помітив ту, першу, в глибині кімнати. Вона розмовляла з двома арабами. Маленька група стояла біля бічних дверей, якими можна було вийти у внутрішній двір з і але реєю довкола. На цю галерею виходили кімнати танцюристок кав'ярні.

Абдул спершу не надав цьому жодної ваги, але зараз він зауважив, що один араб кивком голови вказав у їхній бік, і дівчина, зразу озирнувшись, зиркнула на Тарзана. Потім араби позадкували і зникли в темряві двору.

Коли знову настала черга першої танцюристки, вона танцювала наче навмисне для Тарзана, виключно для нього, усі її звабливі усмішки були адресовані тільки йому. Смагляві, чорноокі діти пустелі не один раз люто мружились на європейця. Але Тарзан зовні залишався однаково байдужим до чарівних усмішок танцюристки і до похмурих поглядів її співвітчизників. Дівчина знову кинула йому хустку і знову дістала франк. За звичаєм, заведеним серед арабських танцюристок, вона приклала

монету до чола, низько вклонилася до Тарзана і прошепотіла йому на вухо:

— Там надворі — двоє чоловіків, які бажають вам зла. Спочатку я обіцяла їм заманити вас до них, але ви були такі щедрі, що я не можу цього зробити. Ідіть швидше, я не хочу, щоб вони дізналися, що я вас попередила. Мені здається, вони дуже погані люди.

Тарзан подякував дівчині і сказав, що буде стерегтися.

Закінчивши танцювати, вона пройшла кімнатою й вигулькнула через бічні двері на вулицю. Але Тарзан її поради не послухав і з кав'ярні не пішов.

Ще півгодини минули спокійно, відтак з вулиці до кав'ярні зайшов якийсь похмурий араб. Він став біля Тарзана й почав злословити на його адресу. Але він говорив арабською, тому змістйого слів до Тарзана дійти не міг. Врешті Абдул вирішив пояснити Тарзанові.

— Цей тип шукає приводу для бійки, — попередив Абдул Тарзана. — Він не сам. У випадку сутички тут майже всі будуть на його боці. Пане, ліпше для нас було б тихенько піти звідси.

— Спитайте, чого йому треба, — наказав Тарзан.

— Він каже, що "християнський пес" образив його танцюристку. Він чіпляється, пане, він хоче сутички.

— Скажіть йому, що я не ображав ані його, ані будьчию танцюристку, і я хочу, щоб він пішов і дав мені спокій.

— Він твердить, — казав далі Абдул, коли переклав слова Тарзана арабові, — що не лише ви самі пес, а й син собаки і що ваша бабуся була гієною, а крім того, що ви брехун.

Ця суперечка привернула увагу сусідів, і загальний регіт, який знявся в кав'ярні, виразно вказував, на чиєму боці були симпатії присутніх.

Тарзан не любив, коли з нього насміхались. Слова араба сподобались йому ще менше, але виразу гніву на його обличчі не було, коли він підвівся зі свого місця. Він усміхався.

Раптом його могутній кулак упав на голову араба, який і далі лаявся. Але не встиг араб упасти, як до кав'ярні ввірвалося до десятка лютих синів пустелі, які, певне, дочікувалися свого виходу за кулісами на вулиці перед кав'ярнею. З вигуками: "Бий невірного пса!" — вони кинулися на Тарзана.

Кілька молодих арабів з числа присутніх також схопилися і приєдналися до напасників проти беззбройного Тарзана. Їх було так багато, що своїм натиском вони вмить відтіснили Тарзана й Абдула в кінець кімнати, Абдул, вірний своєму панові, вихопив ніж і бився поруч.

Тарзан страшними ударами колошматив усіх, хто підвертався під могутню руку. Спокійно, мовчки, з тією самою легкою усмішкою, з якою він підвівся, щоб дати відкоша арабові, який образив його. Здавалося, що Тарзан і Абдул не вистоять в оточенні шабель та ножів. Але цього разу саме кількість напасників зіграла їм на користь. Араби, лаючись та дико завиваючи, скупчилися так тісно, що не мали можливості ані замахнутися шаблею, ані штрикнути ножем. У такому становищі їм годі було й думати про те, щоб вистрілити, не ризикуючи вбити або поранити свого.

Нарешті Тарзанові вдалося схопити одного з найзаповзятливіших напасників. Швидким рухом він обеззброїв його, підніс перед собою, наче щит, і почав разом з Абдулом повільно задкувати до маленьких дверей, що вели у внутрішній двір. На порозі він на мить зупинився,

підніс над головою араба, який звивався у нього в руках, і метнув його, мов з пращі, на голови напасників.

Тарзан і Абдул переступили поріг і опинилися в темному дворі. Перелякані танцюристки юрмилися купками на горішніх сходах, що вели до їхніх кімнат. Двір освітлювався лише недогарками свічок, які кожна дівчина чіпляла до свого одвірка, щоб відвідувачі знизу могли вповні оцінити їхню красу.

Щойно Тарзан з Абдулом вигулькнули з кімнати, як позаду них пролунав револьверний постріл, і з темного кутка за сходами виринуло дві тіні. Тарзан зі своїм супутником повернувся назустріч новим ворогам. Закутані до брів постаті бігли просто на них, стріляючи. Одним стрибком Тарзан подолав відстань між ними. Наступної миті один з них уже стогнав від болю, лежачи обеззброєний і зі зламаною рукою в болотяному місиві двору. Слідом за ним упав інший, якого Абдул ударив ножем у живіт, коли той цілився.

Тим часом озвірілий натовп вибіг з кав'ярні в двір.

Одна з танцюристок гукнула, і всі дівчата загасили спої свічки, двір тепер освітлювався лише тьмяним світлом з кав'ярні, та ще частина юрби напівзатуляла двері, з яких падало світло. Тарзан схопив шаблю нападника, якого вдарив ножем Абдул, і стояв, чекаючи нападу людей, які шукали його в темряві. Раптом на його плече лягла ніжна рука, і жіночий голос прошепотів:

— Пане, швидше сюди. За мною.

— Ходімо, Абдул, — тихо сказав Тарзан. — Нам уже ніде не буде гірше, ніж тут.

Жінка повернулася і повела їх угору вузькими сходами на галерею, до дверей своєї кімнати. Тарзан ішов зразу за нею. Він бачив золоті та

срібні браслети на її оголених руках, разки золотих монет у волоссі та яскраву барвисту сукню. Він зрозумів, що це танцюристка, яка в кав'ярні пошепки на вухо застерігала його.

Коли вони дісталися до галереї, то почули, як унизу галасує і вирує розлючений натовп, розшукуючи їх.

— Вони аараз піднімуться сюди, прошепотіла дівчина. — Ви не повинні потрапити їм до рук. Звісно, ви дужчі десятьох, але врешті-решт вони вб'ють вас. Поквaптесь, ви можете вистрибнути з дальнього вікна моєї кімнати на вулицю. Доки вони зрозуміють, що вас немає в дворі, ви встигнете дістатися до вашого готелю.

Щойно вона договорила, як на сходах з'явилося кілька чоловіків. Один. з переслідувачів побачив їх нагорі і крикнув. Їх було викрито. Натовп кинувся сходами вгору.

Перший стрибнув і несподівано настромився на шаблю.

Він не сподівався цього, раніше європеєць був беззбройний.

З відчайдушним криком нападник повалився на тих, хто біг за ним. Купа людей покотилася сходами додолу, наче кеглі. Старі рипучі сходи не витримали такого тягаря й поводження, вони з тріском хряснули і завалилися на тих, хто стояв під ними. Абдул, Тарзан і дівчина лишилися самі на хиткому майданчику галереї.

— Ходімо! — гукнула дівчина. — Вони дістануться сюди іншими сходами через сусідню кімнату. Не можна гаяти ні хвилини.

Ледве вони забігли в кімнату дівчини, як Абдул почув унизу чиюсь команду, щоб кілька людей побігли на вулицю і відрізали європейцеві та його спільникові шлях до втечі.

— Тепер ми загинули, — тихо сказала дівчина.

— Ми? — перепитав Тарзан.

— Так, пане, — відповіла вона. — Вони вб'ють мене. Хіба ж я не допомагала вам? Це докорінно міняло справу.

Досі Тарзан був захоплений небезпечною пригодою. Він був не від того, щоб ще раз зчепитися зі своїми ворогами. Але він не хотів наражати на небезпеку дівчину.

Якби він був сам, то кинувся б у гущавину цієї наволочі, розкидав би їх за методом лева Нуми і легко б відірвався від шокованих ворогів. Але тепер усі зусилля треба було спрямувати на те, щоб урятувати дівчину та Абдула — двох його вірних друзів.

Він підбіг до вікна, яке виходило на вулицю. За мить там унизу будуть вороги. Вже було чути, як араби тупотять сходами, підіймаючись у сусідню кімнату. Ще мить — і вони вдарять у двері. Він поставив ногу на підвіконня і визирнув, але не вниз, а вгору. Він міг дістати рукою до низького даху будинку. Тарзан покликав дівчину. Вона підійшла і стала поруч. Він підхопив її могутньою рукою і поклав собі на плече.

— Чекайте тут, доки я спущусь за вами, — сказав він Абдулові. — Тим часом забарикадуйте чимось двері. Їх треба затримати якнайдовше.

Він став на вузьке підвіконня разом з дівчиною, яка висіла у нього на плечі.

— Тримайтесь міцніше, — попередив Тарзан.

Через хвилину він з мавпячою спритністю і легкістю видерся на дах. Зняв дівчину, висунувся далеко над краєм даху і покликав пошепки Абдула. Юнак підбіг до вікна.

— Руку, — прошепотів Тарзан.

Люди в сусідній кімнаті ламали двері. Вони затріщали і розпалися, і в ту саму мить Абдул відчув, як його легко, мов пір'їнку, підіймають на дах. Це було дуже вчасно. В ту саму хвилину, коли кілька арабів вломилися до кімнати дівчини, яку втікачі щойно залишили, інша група з'явилася на вулиці і кинулася під вікно.

8

СУТИЧКА В ПУСТЕЛІ

Троє втікачів на даху принишкли і слухали гнівні вигуки арабів внизу. Абдул час від часу перекладав їхні слова Тарзанові.

— Вони лають тих, хто стоїть унизу, що вони дозволили нам утекти. А ті виправдовуються, кажуть, що нас і близько не було на вулиці, що ми десь ховаємося в будинку. І що ті, які тепер у кімнаті, напевне, просто боягузи, бояться напасти на нас і переконують своїх товаришів унизу, що ми втекли. Ще трохи, і вони почнуть битися між собою.

Араби, які обшукували будинок, кинули шукати і повернулися до кав'ярні. Кілька чоловіків стояли на вулиці, вони розмовляли й палили.

Тарзан подякував дівчині за її самопожертву задля чужої людини.

— Ви мені сподобались, — просто сказала вона. — Ви не схожі на інших відвідувачів кав'ярні. Ви не були зі мною брутальні і не образили мене тим, як подали монету.

— І що ни тепер робитимете? — спитав Тарзан. — До кав'ярні вам вже нема як повертатись. А в Сіді-Аїсі взагалі для вас безпечно залишатися?

— Завтра всі все забудуть, — сказала вона. — Але я би тішилася, якби мені ніколи не довелося більше повернутися ані сюди, ані в якусь іншу кав'ярню. Я потрапила сюди не з власної волі. Я була полонянкою.

— Полонянкою? — недовірливо перепитав Тарзан.

— Радше рабинею, — відповіла дівчина. — Банда грабіжників викрала мене вночі з дуару[1] мого батька. Вони привезли мене сюди і продали власникові цієї кав'ярні. Вже минуло два роки відтоді, коли я востаннє бачила своїх рідних. Вони живуть дуже далеко на півдні. В Сіді-Аїсі вони ніколи не бувають.

— Ви б хотіли повернутися до своїх? — спитав Тарзан. — Тоді я можу вам пообіцяти, що довезу вас принаймні до Бу-Саади. А там ми, безперечно, домовимося з комендантом, і він відправить вас далі додому.

— О пане! — вигукнула дівчина. — Чи зможу я вам будь-коли віддячити? Невже ви справді зробите це для бідної танцюристки? Але мій батько зможе заплатити вам, і добре заплатити: він великий шейх! Його ім'я Кадур бен Саден.

— Кадур бен Саден! — вигукнув Тарзан. — Кадур бен Саден сьогодні увечері був тут, у Сіді-Аїсі. Ми обідали з ним кілька годин тому.

— Мій батько в Сіді-Аїсі! — вигукнула дівчина. — Дяка Аллахові, тепер я справді врятована!

— Ш-ш! — засичав Абдул. — Слухайте.

У тихому нічному повітрі звуки розмови, які долинали знизу, було добре чути.

Тарзан не розумів, про що йдеться, але Абдул і дівчина перекладали йому.

— Вони вже пішли, — сказала дівчина. — Вони шукають вас, пане. Один сказав, що той незнайомий чужинець, який запропонував гроші за ваше вбивство, лежить з вивихнутою рукою в домі Ахмед дін Сулефа і що він запропонував ще більше грошей тому, хто влаштує на вас засідку по дорозі в Бу-Сааду і вб'є вас.

— Це той, що стежив за нами сьогодні на базарі! — вигукнув Абдул. — Я знову впізнав його у кав'ярні — його і ще одного, вони обоє після розмови з цією дівчиною вийшли у двір. Це ті самі, що стріляли в нас, коли ми вийшли з кав'ярні. Чому вони так хочуть вбити вас, пане?

— Я не знаю, — відповів Тарзан. — Хіба... — але він не закінчив речення.

Думка, що з'явилася в нього, можливо, й давала єдино правильну відповідь, але водночас вона надто неймовірна.

Люди, що юрмилися на вулиці, розійшлися. Двір і кав'ярня також спорожніли. Тарзан обережно знову спустився на підвіконня. Кімната дівчини була порожня. Він вернувся на дах і спустив Абдула, а за ним і дівчину.

З вікна Абдул зістрибнув на вулицю. Тарзан взяв дівчину в оберемок і стрибнув услід за ним. Йому неодноразово доводилося робити в своєму рідному лісі з вантажем у руках і значно складніші стрибки. Легкий крик зірвався з вуст дівчини, але вона відчула лише легенький струс і без найменшої шкоди стала на ноги.

На мить вона притулилася до нього.

— Пане, ви такий дужий і спритний! — вигукнула вона. — Сам ель-адреа — чорний лев — не зрівняється з вами.

— Хотів би я познайомитися з вашим ель-адреа, — сказав Тарзан. — Я багато чув про нього.

— Приїжджайте до мого батька в його дуар, там побачите, — сказала дівчина. — Лев живе в ущелині на північ від нас і ночами спускається зі свого лігва грабувати дуар мого батька. Одним ударом могутньої лапи він проломлює голову бикові. Якщо запізнілий подорожній зустріне на своєму шляху ель-адреа, то біда йому.

До готелю вони дісталися без пригодо Сонний господар дуже опирався проханню яегайно розшукати Кадура бен Садена. Але коли Тарзан вручив йому золоту монету, справа пішла інакше. Служникові-тубільцеві було негайно наказано обійти всі тубільні готелі середньої руки, де ймовірно міг зупинитися шейх із пустелі. Тарзан вважав за необхідне цієї самої ночі розшукати батька дівчини, адже він міг вирушити додому вдосвіта і наздогнати його було б навряд чи можливо.

Десь через годину служник повернувся разом з Кадур бен Саденом. Старий шейх увійшов до кімнати, його горде обличчя виказувало деяке здивування.

— Я маю за честь… — почав був він. але на очі йому потрапила дівчина.

Він пішов до неї назустріч, розкриваючи обійми.

— Доню моя! — вигукнув він. — Великий Аллах! — і на очі старому мужньому воякові навернулися сльози.

Коли Кадур бен Саден вислухав розповідь про її викрадення і про те, як Тарзан врятував її, він простяг Тарзанові руку.

— Друже мій, усе, чим володіє Кадур бен Саден. — ваше, включно з життям, — сказав він просто і Тарзан знав, що це не лише слова.

Вони вирішили, що оскільки троє з них їхатимуть верхи після безсонної ночі, то краще буде вирушити на світанку, щоб втрапити до Бу-Саади того самого дня. Чоловіки порівняно легко перенесли б цю дорогу, але для дівчини, звичайно, це було б дуже обтяжливе.

Але саме їй більше за інших кортіло чимшвидше сісти на коня, якнайшвидше дістатися до родини й друзів, яких вона не бачила понад два роки.

Тарзанові здавалося, що він ледь устиг склепити повіки, як його вже розбудили, і через годину всі вони вже прямували на південь. Кілька кілометрів дорога була добра, і мандрівники швидко просувалися вперед, але невдовзі на шляху їм трапилася смуга піску, і коні грузли з кожним кроком по коліна.

Окрім Тарзана, Абдула, шейха з дочкою, з ними їхало ще четверо чоловіків із племені шейха, які супроводжували його до Сіді-Аїси. Семеро озброєних чоловіків не боялися денного нападу, і вони розраховували безпечно дістатися до Бу-Саади, доки почне смеркати.

Пориви вітру жбурляли їм в обличчя хмари піску, губи Тарзана пошерхли і потріскались. Те, що він бачив довкола, не радувало його очей: велика порожня рівнина, з маленькими голими пагорбами, на яких де-не-де росли кущики.

Далеко на півдні невиразно виднілося пасмо пустельних гір. "Який контраст з розкішними теренами моєї Африки", — подумав Тарзан.

Абдул постійно пильнував і озирався назад так само часто, як і роздивлявся, що попереду. Коли вони переїжджали пагорб, Абдул

зупиняв коня на вершечку і подовгу вдивлявся назад, на пройдений відтинок шляху. Врешті його пильність принесла успіх.

— Дивіться! — вигукнув він. — За нами їде шестеро вершників.

— Напевне, ваші вчорашні друзі, пане, — зауважив Кадур бен Саден, звертаючись до Тарзана.

— Авжеж, — відповів Тарзан. — Мені було б дуже прикро, якби ви в дорозі мали через мене якісь клопоти. В дальшому селищі я зупинюсь і розпитаю цих джентльменів, а ви їдьте далі. Мені не так уже й важливо бути в БуСааді нині ввечері, а вам треба уникнути непотрібного ризику.

— Якщо ви залишитесь, то ми теж залишимося разом з вами, — сказав Кадур бен Саден. — Ми не залишимо вас, аж доки ви не будете в безпеці, в оточенні друзів, або доки ваших ворогів і слід прохолоне. І не сперечайтесь зі мною.

Тарзан лише хитнув головою. Він взагалі не був балакучий і, можливо, саме цією рисою так припав до душі Кадур бен Саденові.

Араб нікого не зневажає так, як базіку. Упродовж дня Абдул спостерігав вершників, що їхали далеко позаду.

Вони трималися на тій самій відстані. Під час коротких зупинок і привалу на обід вони не наближалися.

— Чекають темряви, — сказав Кадур бен Саден.

І морок запанував раніше, аніж вони дісталися до Бу-Саади. Абдул востаннє подивився на лиховісні, закутані в біле постаті переслідувачів, перш ніж вони зникли в темряві, і помітив, що відстань між ними й бажаною для них здобиччю швидко скорочується. Він пошепки сказав про це Тарзанові, щоб не стривожити дівчину.

— Абдул, їдьте вперед разом з усіма, — сказав Тарзан. — Це лише моя справа. Біля першого зручного місця я зупинюся і побалакаю з цими типами.

— Абдул тоді також чекатиме з вами разом, — сказав молодий араб, не слухаючи далі ані погроз, ані наказів.

— Гаразд, — сказав Тарзан врешті. — Ось тут зручна для нас місцина. На вершечку цього пагорба я бачу скелі. Ми сховаємося за ними і, щойно ці джентльмени з'являться, дамо їм про себе знати.

Вони виїхали на пагорб і злізли з коней, їхні супутники вже від'їхали і зникли з очей. Спереду мерехтіли вогники Бу-Саади. Тарзан дістав з чохла гвинтівку і витяг з кобури револьвер. Він наказав Абдулові взяти коней і залишитися разом з ними за скелею, щоби коней не зачепило під час стрілянини. Молодий араб нічого не відповів, натомість після того, як міцно прив'язав коней до низеньких кущів, він поповз назад і заліг позаду Тарзана.

Тарзан стояв просто посеред дороги, очікуючи. Чекати довелося недовго. З мороку знизу долинув кінський галоп, а ще за хвилину він вже розрізняв на суцільному чорному тлі білі плями, що погойдувалися в темряві.

— Стій, — вигукнув він. — Бо будемо стріляти!

Білі постаті враз зупинилися, і на мить запала тиша.

Відтак нарада пошепки — і таємничі вершники розсипалися довкола, мов привиди.

В пустелі знову запанувала тиша, але цього разу вона вже зловісно віщувала біду.

Абдул підвівся і став на одне коліно. Тарзан напружив свій тренований у джунглях слух і вловив звук повільної кінської ходи. Їх оточували зівсебіч — із заходу, сходу, півдня й півночі. Потім пролунав постріл. Стріляли з того боку, в який дивився Тарзан. Куля свиснула над головою, і він вистрілив, цілячись у місце рушничного спалаху.

В ту саму мить знялася рушнична стрілянина, нападники стріляли всі разом. Тарзан і Абдул відстрілювались на спалах, але самих ворогів не бачили. Було зрозуміло, що нападники звужують коло і підступають щораз ближче.

Певне, вони переконалися, що тих, на кого вони напали, дуже мало.

Один з них під'їхав надто близько, а очі Тарзана вже звикли до нічної темноти джунглів, з якою може позмагатися лише чорнота могили. Пролунав постріл, і вершник із жалібним зойком вилетів з сідла.

— Абдуле, шанси зрівнюються, — тихо сміючись, сказав Тарзан.

Але шанси були ще далеко не рівні. Зрозуміло було, що цим двом буде непереливки під перехресним вогнем п'ятьох гвинтівок. Тарзан і Абдул відступили до скель, щоб ворог був лише попереду. Стукіт кінських копит, стрілянина обабіч свідчили, що араби також відступили, щоб повторити свій маневр. Але їх уже залишилося четверо проти двох.

На кілька хвилин все затихло, жодного звуку не долинало з навколишнього мороку. Тарзан не міг зрозуміти, що сталося. Може, араби відмовилися від бою, вважаючи, що годі втрат? А може, вони від'їхали далі, щоб улаштувати нову засідку на них з Абдулом по дорозі до Бу-Саади.

Думав він недовго. Пролунав зали. потім другий: по них били чотири гвинтівки.

Але щойно пролунав другий залп, як в тилу у нападників загриміли постріли, з боку Бу-Саади з дикими криками в бій вступила нова група.

Араби не стали з'ясовувати, хто це. Вистріливши востаннє в бік Тарзана й Абдула, вони вихором промчали повз них у бік Сіді-Аїси. До місця події під'їхали Кадур бен Саден зі своїми людьми. Старому стало легше на душі, коли він довідався, що Тарзан і Абдул лишилися неушкоджені.

Коней також не зачепило. Люди шейха знайшли двох негідників, яких поцілив Тарзан, переконалися, що обоє мертві, і кинули їх.

— Чого ви не сказали, що збираєтесь зробити засідку на цих бандитів? — ображено спитав шейх. — Якби ми зустріли їх всі разом, вони були б у наших руках.

— Тоді взагалі не варто було б зупинятись. — заперечив Тарзан. — Якби мий далі їхали до Бу-Саади, то вони б наздогнали нас у темряві й усім довелося б брати участь у бою. Ми з Абдулом відстали саме для того, щоб не втягувати в мою особисту сварку непричетних до неї людей. Хіба я міг дозволити собі, щоб через мене ваша дочка потрапила під кулі?

Кадур бен Саден знизав плечима. Йому не сподобалось, що в бою обійшлися без нього.

Цей короткий бій біля самої Бу-Саади привернув увагу солдатів. Тарзана і його товаришів зустрів загін біля самого в'їзду до міста. Офіцер зупинив їх і спитав, що спричинило стрілянину.

— Жменька грабіжників, — відповів Кадур бен Саден. — Вони напали на двох наших, що відстали, але коли ми вернулися, нападників слід прохолов. Двоє з них убито. Мої люди неушкоджені.

Офіцера це пояснення, напевне, влаштувало, він записав імена мандрівників і вирушив зі своїми солдатами до місця сутички, щоб забрати вбитих і, якщо вдасться, розпізнати їх.

Двома днями пізніше Кадур бен Саден зі своєю донькою та почтом виїхали додому, на південь, у далеку дику пустелю. Шейх дуже просив Тарзана поїхати разом з ними, а дівчина просто благала його про це. Але Тарзан, зважаючи на останні події, зрозумів, що його обов'язки стають дедалі важливіші, і гнав від себе думку про те, щоб поїхати кудись хоч і ненадовго. Проте обіцяв шейхові, що провідає його, як тільки випаде нагода. Довелося шейхові та його дочці з ним погодитися.

Два останні дні Тарзан увесь час був у товаристві Кадур бен Садена та його доньки. Його дуже зацікавила ця раса, войовнича, сильна, свідома себе, і він користався нагодою, щоб познайомитися з місцевими звичаями. Навіть почав учити арабську мову під керівництвом милої темноокої дівчини. Йому було шкода розлучатися, коли настав час, з друзями арабами,! він провів їх до ущелини. Коли вони від'їхали, Тарзан ще довго дивився їм услід, не злізаючи з коня, поки вони зникли з очей.

Ось такі люди йому до серця. Їхнє напружене дике життя, сповнене труднощів і небезпек, подобалось Тарзанові. Ось де б він почував себе вільно, навіть краще, ніж в джунглях.

У нього було б товариство справжніх людей, яких він міг би шанувати й поважати, і, перебуваючи серед людей, він водночас жив би одним життям з дикою природою, яку так любив. Він почав думати про те, щоб після закінчення свого завдання звільнитися з посади й поселитися в Африці разом з племенем Кадур бен Садена.

Тарзан повернув коня і повільно поїхав назад до БуСаади.

Готель "Мала Сахара", де він зупинився, у тій частині, що виходила на вулицю, мав бар, дві їдальні і кухню.

Обидві їдальні сполучалися з баром, одна з їдалень була виключно для офіцерів гарнізону. З бару можна було зазирнути до будь-якої з їдалень. Тарзан пішов до бару.

Ранок ще тільки починався — Кадур бен Саден вирушив у свою далеку дорогу вдосвіта, і Тарзан застав у барі відвідувачів за сніданком.

Кинувши байдужий погляд на офіцерську залу, Тарзан раптом помітив там щось варте уваги. У їдальні сидів поручник Жернуа. Якраз тоді, коли Тарзан позирнув на нього, до Жернуа наблизився араб у білому, нахилився і прошепотів офіцерові на вухо кілька слів. Потім через інші двері вийшов з готелю.

В цьому начебто не було нічого дивного, але коли араб схилився до офіцера, поли його бурнуса розійшлися і Тарзан помітив, що в чоловіка ліва рука підв'язана.

9

НУМА ЕЛЬ-АДРЕА

У день від'їзду Кадура бен Садена на південь диліжанс з півночі привіз Тарзанові листа від Д'Арно, якого переслали до Сіді-бель-Абеса. Він роз'ятрив стару рану, яку Тарзанові так хотілося забути. Одначе він не пошкодував, що Д'Арно написав його, бо принаймні одна з тем, яку той заторкнув у листі, і далі цікавила Тарзана. Ось цей лист.

"Любий Жане.

Відтоді, як я писав вам востаннє, я вже встиг побувати в справах у Лондоні. Був там лише три дні. В перший день цілком випадково зустрів на Генрієта-стріт одного вашого давнього знайомого, вам нізащо не вгадати кого. Це був Самуель Т. Філандер власною персоною. Присягаю, що це правда, тому що звідси бачу ваш недовірливий погляд.

І це ще не все. Він наполіг на тому, щоб я пішов з ним до готелю, і там я зустрів інших — професора Архімеда К. Портера, міс Портер і ту дебелу негритянку, покоївку міс Портер, пам'ятаєте, Есмеральду? По мене прийшов Клейтон. Невдовзі має відбутися його весілля з донькою професора-ми з дня на день чекаємо звістку про це.

Оскільки його батько помер, весілля буде скромним, запросять лише найближчих родичів.

Коли я залишився з містером Філандером віч-на-віч, старий розбалакався і сказав, що міс Портер вже тричі відкладала день весілля. Він не приховував від мене, що, на його думку, міс Портер не надто поспішає заміж за Клейтона, проте цього разу весілля, напевне, відбудеться.

Звісно, всі вони розпитували про вас, але я, пам'ятаючи про ваш намір приховати ваше справжнє походження, говорив з ними лише на буденні теми.

Міс Портер, здавалося, особливо була зацікавлена тим, що я казав про вас, і засипала мене питаннями. Боюся, я повів себе не зовсім по-джентльменському стосовно неї, розповідаючи про ваше прагнення повернутися в рідні джунглі і про ваше рішення з часом здійснити його. Я потім пошкодував, бо, видається, справді було важко малювати собі картину усіх тих небезпек, до яких ви хочете повертатися. "Втім, — сказала вона, — я не знаю, чи буває доля нещасливіша, аніж та, яка очікує пана Тарзана в похмурих і страшних джунглях. У нього принаймні там не буде докорів сумління. А вдень іноді трапляються хвилини тиші й спокою і можна насолоджуватися видовищем розкішної природи. Можливо, вас дивує, що це кажу я, після того як пережила страшні хвилини в страшних нетрях; але втім трапляються хвилини, коли я хочу повернутися туди, бо я усвідомлюю, що пережила там найщасливіші миттєвості мого життя".

Вона говорила, і на її обличчі з'явився вираз глибокого смутку, вона знала про те, що її таємниця відома мені.

Я відчував це і зрозумів, що у такий спосіб вона хотіла передати вам останнє ніжне вітання від усього серця, яке буде завжди пам'ятати вас, хоча його володарка вже належатиме іншому. Схоже було, що Клейтон нервує, коли говорили про вас, йому було непереливки. Його обличчя було стомлене і змарніле, втім він також питав про вас і передавав вітання. Цікаво, чи він щось підозрює? Разом з Клейтоном прийшов Тенінгтон. Вони великі друзі, ви ж знаєте. Тенінгтон збирається знову в одну зі своїх нескінченних мандрівок яхтою. Він умовляв усе товариство їхати разом, мене також хотів зманити. Цього разу він мріє обійти довкола Африки. Я сказав йому, що одного чудового дня його коштовна забава піде на дно разом з ним та його товаришами, якщо він не викине з голови думку, що вона, яхта, так само добра, як пасажирський корабель або військовий крейсер.

До Парижа я повернувся позавчора, а вчора на іподромі зустрів графа і графиню де Куд. Вони заходилися розпитувати про вас. Схоже, де Куд щиро вам симпатизує, певне, в нього до вас не залишилося анінайменшого почуття неприязні. Ольга чудова, як завжди, але схоже, що смирніша. Мені здається, що вона, завдяки вам, дістала урок, який придасться їй у житті ще не раз. Яке щастя для неї і для Куда також, що це тоді були ви, а не інший, не такий шляхетний чоловік.

Якби ви тоді по-справжньому залицялися до Ольги, боюся, що нині вам обом було б непереливки.

Вона просила мене передати вам, що Ніколай з Франції виїхав. Вона дала йому двадцять тисяч франків, щоб він не повертався. Вона дуже рада, що спекалася його, поки він не виконав свою колишню погрозу — вбити вас за першої нагоди, їй було б надзвичайно важко, якби на ваших руках була кров її брата, тому що вона вас кохає. Вона казала про це перед графом, аніскільки його не соромлячись. Певне, їй і на мить не спало на думку, що ваша сутичка з Ніколаєм може мати інший наслідок,

аніж його смерть. Граф з нею цілком згідний у цьому. Він сказав: "Потрібен цілий полк Рокових, щоб убити Тарзана". Він глибоко шанує вашу відвагу.

Мені наказано повернутись на корабель. Двома днями пізніше, ми виходимо з Гавра, подальші інструкції маємо у запечатаному конверті. Втім, якщо ви будете писати на адресу корабля, то з часом вони мене знайдуть. За пертої ж нагоди знову напишу вам.

Ваш щирий друг Поль Д'Арно".

— Боюся, — сказав замислено Тарзан сам до себе, — Ольга викинула двадцять тисяч франків на вітер.

Він кілька разів перечитував ту частину листа Д'Арно, у якій наводилися уривки з розмови із Джейн Портер.

Ці слова давали йому відчуття щастя й смутку водночас, але це було щастя, якого він був позбавлений віддавна.

Наступних три тижні нічого особливого не відбувалося.

Кілька разів Тарзан бачив таємничого араба, одного разу той розмовляв з лейтенантом Жернуа. Але Тарзанові ніяк не вдавалося вистежити його, хоч як він намагався це зробити. Дуже важливо було встановити, де той мешкає.

Жернуа і досі особливою симпатією до Тардапа не вирізнявся, а тепер став ще відчуженіше до нього ставитись, особливо після випадку в їдальні готелю в Омалі. Хоча вони бачилися не часто, однак в манері Жернуа тримати себе виразно вчувалася ворожість.

Тарзан багато часу полював в околицях Бу-Саади, намагаючись добре грати свою роль. Він іноді цілі дні никав пагорбами, буцімто

шукаючи газелей. Проте, якщо йому вдавалося підійти до цих чудових граціозних тварин на відстань пострілу, він завжди давав їм змогу втекти і навіть не виймав гвинтівки з чохла. Тарзан не бачив ніякої втіхи в тому, щоб убивати цих беззахисних і нешкідливих тваринок задля самого процесу убивства.

Справді, Тарзан ніколи не вбивав для задоволення і не відчував радості від убивства. Йому подобалося стикатися з ворогом у чесному двобої; він насолоджувався радістю перемоги, захопливим, вдалим полюванням та смачною їжею, коли він протиставляв спритності та майстерності інших свої власні. Але вийти з міста ситому задля того, щоб застрелити гарненьку ніжнооку газель, йому здавалося ще більшаю жорстокістю, аніж планомірне вбивство такого, як ти сам. Тарзан не хотів цього робити і тому завжди полював сам, щоб не виказати таємниці свого безкровного полювання.

Одного разу він ледь не позбувся життя. Напевне, цс трапилося тому, що ніякої охорони він із собою не брав.

Він повільно переїжджав неглибокий виярок, коли позаду, зовсім близько, тріснув постріл і куля пробила його корковий шолом. Хоч він зразу повернув назад і швидко поїхав на край виярка, але сліду ворога не зауважив і навіть на зворотному шляху до Бу-Саади не зустрів жодної людини.

"Авжеж, — сказав він до себе, згадуючи цю подію, — Ольга викинула на вітер свої двадцять тисяч франків". Того вечора він вечеряв у капітана Жерара.

— Ви не дуже вдало полювали? — спитав офіцер.

— Ні, не дуже, — відповів Тарзан. — Дичина довкола дуже полохлива, крім того, я не дуже захоплююсь полюванням на птахів та

антилоп. Я думаю вирушити далі на південь і спробувати постріляти ваших алжирських левів.

— Дуже добре, — вигукнув капітан, — ми вирушаємо завтра до Джельфи, отже ви поїдете принаймні туди під охороною. Мені й лейтенантові Жернуа наказано вирушити на південь на чолі сотні солдатів, щоб вибити звідти бандитів, які грабують місцеве населення. Можливо, ми з вами разом полюватимемо на левів.

Тарзан був у захваті і сказав про це. Але капітан вельми здивувався б, якби дізнався про справжню причину цих радощів. Навпроти Тарзана сидів Жернуа. який, схоже, зовсім не радів пропозиції капітана.

— Побачите, полювання на левів набагато цікавіше, аніж на газелей, — зауважив капітан Жерар, — але й набагато небезпечніше.

— Полювання на газелей також буває небезпечним, — відповів Тарзан. — Особливо коли полюєш сам. Я сьогодні переконався в цьому, а також переконався, що хоча газель вважається самою полохливою зі звірів, проте навряд чи вона найбоягузливіша.

Не бажаючи виказувати все вголос, Тарзан після цих слів мов би ненароком швидко зиркнув на Жернуа, бо не хотів, щоб той відчував себе вистеженим або запідозреним.

Проте враження, яке це зауваження справило на Жернуа, виразно свідчило, що до останніх подій він причетний або принаймні добре про них знає. Тарзан помітив, як шия лейтенанта сильно почервоніла під коміром. Тарзана це цілком задовольнило, і він змінив тему розмови.

Наступного ранку, коли загін вирушив з Бу-Саади на південь, до нього приєдналося близько десятка арабів.

— Вони не належать до загону, — відповів на запитання Тарзана Жерар, — вони приєдналися до нас, щоб не їхати самим.

Проте Тарзан за час свого побуту в Алжирі достатньо вивчив вдачу арабів, щоб повірити в таке пояснення. Він знав, що араби не люблять товариства іноземців, особливо французьких солдатів. Тому ця обставина заронила в ньому підозру, і він вирішив пильнувати вершників, які їхали позаду загону на відстані кількасот метрів. На жаль, навіть під час перепочииків вони не наближалися настільки, щоб їх можна було добре роздивитись.

Тарзан уже давно переконався, що за ним слідкують наймані вбивці, і не сумнівався, що тут не обійшлося без Рокова. Тарзан не міг напевне сказати, чи це була помста за минулі випадки, коли йому вдавалося перешкодити планам росіянина і дуже принизити його, чи тут був якийсь зв'язок із справою Жернуа. Якщо остання гіпотеза підтвердиться, — а вона почала здаватися Тарзанові ймовірною, відколи він переконався, що Жернуа його підозрює, — то йому доведеться мати справу з двома лютими ворогами.

В глибинах Алжиру, куди вони тепер прямували, ці вороги матимуть достатньо можливостей знищити людину, яку вони ненавидять., і зробити це тихенько, не викликаючи ні в кого підозри.

Загін стояв два дні табором у Джельфі, а звідти вирушив на південний захід, звідки прийшла звістка про напади грабіжників на місцеві племена, дуари яких Знаходилися біля підніжжя гір.

Коли було наказано виступати з Джельфи, невеличка група арабів, яка супроводжувала загін від Бу-Саади, раптом щезла тій самої ночі. Наступного ранку Тарзан почав потроху розпитувати солдатів, але жоден не міг йому пояснити, куди й чому зникли араби. Це зникнення Тарзанові дуже не подобалось, якщо врахувати, що через півгодини після того, як капітан Жерар віддав наказ про зміну маршруту, він

бачив, як Жернуа розмовляв з одним із арабів. Напрямок, яким повинен був піти загін, знали крім Жернуа, тільки Жерар і Тарзан. Солдати знали лише те, що вони виступають у повід. Невже Жернуа виказав арабам місце, куди йде загін? Надвечір французи отаборилися в невеличкій оазі, де містився дуар шейха, в якого бандити крали отари і вбивали пастухів. Араби вийшли зі своїх шатер, вкритих козячими шкурами, і оточили солдатів, засипаючи їх питаннями місцевою говіркою, оскільки самі солдати були тубільцями.

Тарзан, який під ту пору вже трохи опанував арабську мову з допомогою Абдула, почав розпитувати одного юнака із почту шейха, який приїхав привітати капітана Жерара.

Але той не бачив шести вершників, які б їхали від Джельфи. Можливо, поблизу були й інші оази і вони поїхали туди. Крім того, ще були гірські грабіжники, і вони їздили невеликими групами в Бу-Сааду і навіть доходили до Омала та Буїра. Можливо, ці араби також були з грабіжників і верталися зі своєї прогулянки в одне зі згаданих міст.

Уранці наступного дня капітан Жерар поділив свій загін на дві групи. Одну він очолив сам, а іншу передав під командування лейтенантові Жернуа. Вони повинні були звільнити від грабіжників гори обабіч долини.

— З яким загоном поїдете ви, пане Тарзане? — спитав капітан. — Чи, може, полювання на розбійників вам не до вподоби?

— Навпаки, я з радістю поїду, — похопився Тарзан.

Він саме ламав собі голову над тим, який привід вигадати, щоб піти разом з Жернуа. Але йому не довелося довго думати, несподівано справу полегшив сам Жернуа.

— Якщо капітан цього разу згідний побути без товариства пана Тарзана, я буду мати за честь супроводжувати його, — сказав він із вельми щирою інтонацією.

Власне, Тарзан зауважив, що щирість Жернуа дещо удавана, але попри це, поспішив погодитись.

Отож лейтенант Жернуа й Тарзан пліч-о-пліч виїхали на чолі невеликого загону. Удавана приязність Жернуа швидко зникла. Щойно капітан Жерар зі своєю групою зникли з очей, як він знову понуро замовк.

Загін рухався вперед, грунт ставав дедалі нерівнішим, потім дорога почала підійматися вгору, і нарешті загін вузькою ущелиною вийшов до хребта десь опівдні. На березі маленького струмка Жернуа наказав ставати на перепочинок. Солдати встигли приготувати собі легкий обід, поїсти і наповнити фляжки водою.

Спочивши близько години, вони рушили далі вздовж ущелини аж до невеликої долини, від якої променями врізнобіч ішло кілька скелястих ярів. Вони зупинилися, Жернуа став посередині і почав пильно оглядати довколишні гори.

— Тут ми розіб'ємося на групи, — сказав він, — по кожній ущелині піде група з кількох осіб.

Після цього він поділив загін і віддав накази унтерофіцерам, які перебрали команду над групами. Закінчивши віддавати накази, він повернувся до Тарзана й сказав:

— А ви запишіться тут до нашого повернення, будь ласка.

Коли Тарзан зібрався заперечити, офіцер рвучко зупинив його.

— Можливо, якомусь із цих загонів доведеться прийняти бій, — сказав він, — а присутність цивільних під час операції заважатиме військовим.

— Але, любий лейтенанте, — заперечив Тарзан, — я виконуватиму накази ваших капралів або ваші, я битимусь серед солдатів, як, вони. Тому я й вирішив супроводжувати вас.

— Не дуже віриться, — відповів Жернуа з усмішкою, яку навіть не намагався приховати, а потім рвучко додав: — Ви підлягаєте мені, і я вам наказую чекати нашого повернення. Розмову закінчено! — Він повернувся, дав коневі шпори і поїхав попереду своїх солдатів.

За мить Тарзан залишився сам-один серед пустельних гір.

Він сховався в тіні ближчого дерева, бо сонце пекло немилосердно, прив'язав до дерева коня, а сам сів на землю й закурив. Він подумки кляв Жернуа за цей лихий жарт. "Підла помста", — подумав Тарзан, але раптом йому спало на думку, що Жернуа не такий дурень, щоб дошкуляти йому такими дрібницями. За цим, напевне, крилося щось серйозніше. Він підвівся, вийняв з чохла гвннтівку, перевірив, чи заряджена, і перелічив набої. Відтак уважно оглянув довколишні гори і виходи з ущелини, щоб не дати себе захопити зненацька.

Сонце сідало дедалі нижче, але ознак повернення солдатів не було. Врешті долину огорнула темрява. Повернутися в табір Тарзанові не дозволило самолюбство, бо ще не минуло досить часу, аби загін міг повернутися в долину. Настала ніч, і Тарзан став менше остерігатися нападу. Він звик до темряви. Він знав, що його чутливий слух завжди попередить про небезпеку. Крім того Тарзан покладався і на свій добрий нічний зір, і на нюх, якщо ворог підкрадатиметься з боку вітру.

Тому коли Тарзан відчув себе порівняно безпечно, то заспокоївся і заснув, обіпершись спиною на дерево.

Напевне, він проспав кілька годин, тому що коли ного розбудило перелякане іржання коня і він підхопився, то місяць уже зійшов і осявав усю невелику долину. На відстані десяти кроків він побачив звіра, який гак налякав коня.

Розкішний і величний, він ледь помахував напруженим хвостом і пронизував свою здобич вогненним поглядом.

Це стояв Нума ель-адреа — чорний лев. Тарзан відчув радісне хвилювання. Йому здалося, що він зустрівся зі старим товаришем після років розлуки. Мить він насолоджувався чудовий видовищем царя пустелі.

Та ось Нума присів, щоб стрибнути, — і Тарзан повільно підняв гвинтівку. Йому ще ніколи не доводилося вбивати з гвинтівки великого звіра. Досі він покладався лише на спис, отруйні стріли, мотузок, ніж або просто на голі руки.

Несамохіть він навіть пошкодував, що не має стріл або ножа — з ними він почував би себе впевненіше.

Нума тепер лежав на землі, піднявши тільки голову.

Тарзан би волів стріляти трохи збоку, бо знав, який небезпечний лев, якщо він проживе після того, як куля потрапить у нього, дві хвилини або навіть одну. Кінь за спиною Тарзана тремтів від страху. Тарзан обережно зробив крок уперед-Нума дише повів за ним поглядом. Він зробив ще один крок і ще. Нума не ворухнувся. Нарешті Тарзан дістав змогу прицілитися в нього між оком і вухом.

Палець натиснув на курок, але в момент пострілу Нума стрибнув. У ту саму мить наляканий кінь зробив останнє відчайдушне зусилля, щоб урятуватися, і припона порвалася. Кінь галопом помчав по ущелині в пустелю.

Людина не змогла б уникнути страшних кігтів Нуми на такій близькій відстані, але Тарзан не був звичайною людиною. Сувора боротьба за існування з дитинства натренувала його м'язи на блискавичну реакцію. Нума ельадреа був спритний, але Тарзан, годованець Великих мавп, ще спритніший. І величезний звір уп'явся в дерево замість того, щоб відчути кігтями людську плоть. У цей час Тарзан пустив у нього ще одну кулю. Лев повалився на бік і з ревінням почав дерти кігтями землю.

Тарзан вистрілив ще двічі, і ель-адреа завмер. Але тепер мосьє Жан Тарзан зник. На його місці стояв Тарзан із племені Великих мавп. Він поставив ногу на тіло своєї здобичі, як дикун, поглянув на місячний овид і могутнім голосом заволав таємничий і страхітливий клич свого племені, клич самця-мавпи, який убив ворога. І всі дикі мешканці гір припинили полювання і здригнулися від звуків нового страшного голосу, а внизу мешканці пустелі вийшли зі своїх шатер, вкритих козлячими шкурами, і задивилися в гори, остерігаючись нової дикої істоти, яка і спер сходитиме з гір і різатиме їхні отари.

За кілометр від долини, де стояв Тарзан, двадцятеро людей у білому з довгими гвинтівками в руках зупинилися на цей звук і запитально перезирнулись. Але оскільки повторення не було, то вони пішли далі, мовчки скрадаючись у напрямку долини.

Тарзан переконався, що Жернуа не збирався вертатися по нього, але не міг зрозуміти, чому офіцер його кинув, водночас даючи йому можливість повернутися до табору. Він вирішив, що далі тут залишатися немає жодного сенсу, тому що його кінь утік, і він рушив в напрямку пустелі.

Ледве він увійшов до ущелини, як у долину з іншого боку вступили перші постаті в білому одязі. На мить вони зупинились розвідати, чи безпечний невеликий виярок, і, переконавшись, що там нікого нема, проїхали його. Під деревом вони наштовхнулися на труп ель-адреа і скупчилися довкола нього, впівголоса щось вигукуючи. За мить вони

вже квапливо йшли ущелиною, якою недалеко від них прямував Тарзан. Вони рухалися тихо і обережно, тримаючись у тіні скель, як завжди робить людина, коли полює на людину.

10

ДОЛИНОЮ ТІНЕЙ

Тарзан ішов гірською ущелиною, освітленою яскравим світлом африканського місяця, і почув у своїй душі могутній відгук на заклик джунглів. Усамітнення і дика воля надихали його відчуттям нового і додавали сил. Він знову став Тарзаном із племені Великих мавп, його відчуття були загострені, він увесь був насторожі, щоб ворог не заскочив його зненацька. Він ішов легко, з високо піднесеною головою, сповнений свідомістю своєї сили.

Звуки нічних гір були нові для нього, але він дослухався до них, наче в напівзабуті ніжні слова кохання. Багато звуків він розумів інстинктивно. Ось це — далеке кахикання Шіти, леопарда; але в знайомому крикові лунала якась чужа нота, і він завагався. І слушно. Це було гарчання пантери.

Невдовзі він почув новий звук — тихий, ледь чутний між інших. Жодна людина, крім Тарзана, не змогла б його почути. Спочатку він не знав, що це, але врешті зрозумів, що це хода численних босих ніг. Кроки були позаду, нескінченні й спокійні. Отже, його переслідують.

Ураз він зрозумів, чому Жернуа залишив його в маленькій долині. Просто його план не цілком удався — посланці спізнилися. Кроки наближались. Тарзан зупинився, взяв гвинтівку напоготів і повернувся до них обличчям. Ось майнув білий бурнус. Він голосно спитав французькою, чого їм треба. У відповідь пролунав постріл, і Тарзан із племені Великих мавп упав долілиць.

Араби трохи зачекали, чи не схопиться їхня жертва.

Після цього вони швидко підійшли до Тарзана, схилились над ним і переконалися, що Тарзан ще живий. Один з бандитів приставив цівку гвинтівки до його потилиці, щоб добити, але інший стримав його:

— За живого нам більше заплатять, — пояснив він.

Після цього вони зв'язали Тарзанові руки й ноги, підняли його, мов здобич, на плечі і рушили в пустелю. Після виходу з пасма гір вони повернули на південь і вдосвіта були на тому місці, де двоє їхніх товаришів охороняли коней.

Далі подорож проходила швидше.

Тарзан опритомнів зв'язаний і припнутий до чужого коня без вершника, певне, коня взяли саме для цієї мети. Його рана була дуже незначна, зачепило тільки м'язи вилиці.

Кровотеча припинилася, але засохла кров вимастила його обличчя й одяг. Він не вимовив ані слова відтоді, як потрапив до арабів у полон, та й вони лише уривчасто кинули йому кілька наказів, коли сідали на коней.

Упродовж шести годин загін швидко мчав розпеченою піщаною пустелею, уникаючи оаз, повз які лежав їхній шлях. Десь опівдні вони прибули до дуару, який налічував близько двадцяти шатер, і зупинилися там. Один з арабів розмотав мотузки, якими прив'язували Тарзана до коня.

Їх оточив натовп чоловіків, жінок та дітей. Багато з них, особливо жінки, почали знущатися з полоненого, отримуючи виразне задоволення, дехто з них заходився бити його палицями та жбурляти каміння, але тут з'явився старий шейх і відігнав їх геть.

— Мені сказав Алі бен Ахмет, — мовив він, — що ця людина лишилася в горах сама і вбила ель-адреа. Що хоче від неї чужинець, який послав нас зловити її, — не знаю, що він з нею зробить, коли ми віддамо її йому, — мені байдуже, але цей бранець — хоробра людина, і доки вів у наших руках, то буде користуватися тією повагою, якої гідний мисливець, що сам ночами вистежує "великоголового володаря" і вбиває його.

Тарзан чув про повагу, з якою араби ставляться до людини, що вбила лева, і був дуже радий, що доля дала йому до рук цю перевагу і в такий спосіб позбавила його дріб'язкових знущань арабів. Невдовзі його повели до намету з козячих шкур у горішній частині дуару. Там його нагодували, потім зв'язали, поклали на тканий килим і лишили самого.

Він помітив, що біля входу до його тонкостінної в'язниці сидить вартовий, а коли спробував був порвати міцні мотузки, то зрозумів, що запобіжні заходи з боку його викрадачів були зайві, бо навіть його м'язи не могли розірвати міцного пута.

Перед тим, як почало смеркати, кілька людей в арабському одязі ввійшло до його шатра. Один з них підійшов до Тарзана, відгорнув запону, що приховувала нижню частину його обличчя, і Тарзан упізнав лиховісні риси обличчя Ніколая Рокова. На його губах, напівсхованих бородою, змійїлася недобра усмішка.

— О, пане Тарзане, — сказав він, — яка приємна зустріч! Чому це ви не підводитеся і не вітаєте любого гостя? — Він брудно вилаявся. — Вставай, собако! — Потім замахнувся і копнув Тарзана в бік важким чоботом. — От, маєш, ще і ще, — вигукнув він, б'ючи Тарзана ногою в обличчя й під ребра. — Маєш за кожен раз, що ти втручався в мої справи.

Тарзан не відповідав, він навіть не зупинив свій погляд на Рокові після того, як упізнав його.

Врешті мовчазний і похмурий шейх, який дивився на розправу, втрутився.

— Зупинись! — наказав він. — Як хочеш, то вбий його, але я не дозволю, щоб переді мною так мордували хоробру людину. Мені дуже кортить його звільнити, щоб подивитися, чи насмілишся ти тоді його вдарити.

Ця погроза відразу ж припинила знущання Рокова. Він зовсім не хотів бачити Тарзана на волі, а себе так близько від його могутніх кулаків.

— Дуже добре, — сказав він арабові. — Зараз я його вб'ю.

— Але не в моєму дуарі, — сказав шейх. — Звідси він вийде живим. Що ти зробиш з ним у пустелі, мене не обходить. Я не хочу втручатися в сварку чужих — мені людей, але вбивство цього француза може накликати біду на моє плем'я, бо сюди пришлють солдатів, вони вб'ють багатьох, спалять шатра і заберуть нашу худобу.

— Добре, — пробурмотів Роков. — Я виведу його за межі дуару в пустелю і там порішу.

— Ти відведеш його на відстань дня шляху звідси, — твердо мовив шейх. — Кілька моїх людей поїдуть з тобою, щоб переконатися в цьому, — інакше в пустелі знайдуть два трупи французів замість одного.

Роков знизав плечима.

— Тоді мені доведеться зачекати до ранку, зараз уже темно.

— Як собі хочеш, — сказав шейх. — Але через годину після сходу сонця вас не повинно бути в дуарі. Я не дуже люблю невірних, а боягузів просто не зношу.

Роков хотів був щось заперечити, але стримався, вважаючи, що старий буде радий найменшому приводові, щоб порвати з ним усякі стосунки. Вони вдвох вийшли з намету.

Біля входу Роков не міг відмовити собі в задоволенні ще раз познущатися з Тарзана.

— Добраніч, — сказав він. — І не забудьте помолитися як належить, бо завтра ви помрете в таких муках, що зможете лише проклинати Господа.

Від полудня ніхто не приніс Тарзанові ані води, ані їжі, і спрага дуже мучила його. Спершу він вирішив попросити води у свого вартового, але коли кілька його прохань залишилися без відповіді, вирішив, що це марна справа.

З гір долинуло ревіння лева. "Наскільки безпечніше, — подумав Тарзан, — перебувати серед тварин, а не серед людей!" Жодного разу за все його життя у джунглях його ніколи так не цькували, як упродовж останніх місяців перебування серед цивілізованих людей. Ніколи він ще не був так близько від смерті.

Лев знову заревів. Цього разу ближче. Тарзанові нестерпно захотілося знову у відповідь йому крикнути бойовий клич свого племені. Свого племені? Він уже майже забув про своє людське походження. Він знову спробував порвати пута. Господи, якби лише він зміг дотягнутися до них зубами! Він відчув, що на нього накотила хвиля відчаю.

Нума рикав тепер майже безупинно. Він, певне, спускався в пустелю на полювання. Це було рикання голодного лева. Тарзан заздрив йому — лев був вільний. Ніхто не обплутає його мотузками і не поведе на заріз, як барана, і це Тарзанові здавалося найобразливішим. Ні, він не боявся смерті — боявся приниження перед смертю і того, що неможливо поборотися за своє життя.

"Напевне, скоро північ", — подумав Тарзан. Йому лишалося жити кілька годин.

Можливо, він ще зможе взяти Рокова з собою в цю останню, нескінченну мандрівку…

Дикий цар пустелі тепер був зовсім близько. Напевне, він уже обрав собі за здобич якусь тварину всередині, за огорожею дуару.

Потім запанувала тиша, і через якийсь час сторожке вухо Тарзана вловило звук скрадання. Він ішов від задньої стінки шатра, з боку гір, і поволі наближався. Тарзан сторожко прислуховувався і чекав, що звір пройде повз. Якийсь час тривала тиша, моторошна тиша, і Тарзан здивувався, що не чутно дихання тварини, яка, він був переконаний, притиснулася до задньої стінки шатра.

Ну ось. Вона вже знову рухається. Вона підповзає ближче. Тарзан повернув голову в бік, звідки долинав звук.

У наметі дуже темно. Але ось від землі повільно відривається чиясь спина, вже видно голову й плечі, суціль чорні у напівмороці. Позаду видно маленьку смужку пустелі у тьмяному світлі зір.

На вустах Тарзана з'явилася похмура усмішка. Принаймні здобич вислизне з рук Рокова! От уже він лютуватиме! А ця смерть легша за ту, якої міг сподіватися від руки Рокова.

Тим часом задня стінка намету опускається, все знову поринає в морок, і "воно", хоч би яке воно там було, тепер в наметі поруч з ним. Він чує, що воно підповзає ближче — ось воно поруч. Він заплющив очі і чекає на удар могутньої лапи, але натомість раптово відчуває на своєму обличчі дотик м'якої ніжної долоні, яка намацує темряву, а потім жіночий голос пошепки кличе його на ймення.

— Я тут, — шепоче він у відповідь. — Але хто Ви така, скажіть, Бога ради!

— Танцівниця із Сіді-Аїси, — говорить дівчина і починає звільняти його від мотузків.

Іноді він відчуває дотик леза. Ще мить — і він вільний.

— Ідіть, — прошепотіла вона.

Він поповз за нею навкарачках тим самим шляхом, яким вона прийшла. Вона й далі рачкувала, аж доки опинилася серед невисоких кущів. Тут вона зупинилася і зачекала на Тарзана. Якусь мить той мовчки дивився на неї.

— Не розумію, — врешті сказав він. — Як ви тут опинилися? Як ви довідалися, що я зв'язаний у цьому наметі? Як сталося, що ви врятували мене?

Вона всміхнулася й сказала:

— Я сьогодні багато їхала верхи, і нам ще чимало їхати, доки ми дістанемося безпечного місця. Ходімо. Я розповім вам усе в дорозі.

Вони підвелися й пішли пустелею в напрямку гір.

— Я не була впевнена, що дістануся до вас, — сказала вона. — Сьогодні десь тут ходив ель-адреа. Коли я прив'язувала коней, він, здається, почув мене і порав стежити. Мені було дуже страшно.

— Ви сміліва дівчина, — сказав він. — І ви зазнавали таких поневірянь через чужинця, невірного?

— Я донька шейха Кадур бен Садена, — відповіла вона. — Але я була б негідна носити це ім'я, якби не зважилася на смертельний ризик задля життя людини, яка врятувала мене, навіть не підозрюючи, що я не звичайна танцівниця.

— І все ж ви — сміливa дівчина, — повторив він. — Але як ви довідалися, що я в полоні?

— Ахмет дін Таєб, мій двоюрідний брат по батькові, гостював у своїх друзів з племені, яке полонило вас. Він саме був у дуарі, коли вас привезли. Коли повернувся додому, то розповів про великого француза, якого Ллі бен Ахмет схопив за наказом іншого француза, що прагнув його смерті. Я зрозуміла, що це ви. Батька не було. Я спробувала переконати когось із чоловіків поїхати і врятувати вас, але вони відмовилися, кажучи: "Хай невірні вбивають одне одного, якщо їм того хочеться. Це нас не обходить, а якщо ми зруйнуємо плани Алі бен Ахмеда, то нам доведеться воювати з його племенем". Тому щойно стемніло, я вирушила сама. Я їхала верхи на одному коні, а іншого вела для вас. Вони обидва прив'язані неподалік. Вранці ми будемо в дуарі батька. Він, напевне, вже встиг повернутися додому — і тоді нехай хтось спробує відбити у нас друга Кадура бен Садепа.

Кілька хвилин вони йшли мовчки.

— Коні мусять бути десь тут, — сказала вона. — Дивно, я не бачу їх.

За мить вона зупинилася й, прикро вражена, скрикнула.

— Вони зникли, — сказала вона. — Я прив'язувала їх тут.

Тарзан нахилився і обстежив землю. Він зауважив, що найбільший кущ було вирвано з корінням. Знайшов і інші сліди. Він підвівся й невесело сказав дівчині:

— Тут був ель-адреа. Втім, схоже за деякими ознаками, що здобич від нього вислизнула. Якщо коні спохопилися і встигли дістатися до відкритого місця, то будуть там у цілковитій безпеці.

Нічого іншого, як іти пішки, не залишалося. Дорога лежала через низьке пасмо гірського хребта, але дівчина знала її досконало. Вони йшли швидко, розміреною ходою.

Тарзан ішов трохи позаду дівчини, щоб вона сама визначала довжину кроку і менше втомлювалась. Дорогою вони розмовляли, час від часу зупиняючись, щоб прислухатися, чи за ними ніхто не женеться.

Місячна ніч була прекрасна. Свіже життєдайне повітря стелилося над нескінченною пустелею, де-не-де помережаною нечисленними оазами. На маленькому родючому клаптику землі, який вони щойно залишили, фінікові пальми коло шатер з козячих шкур чітко вирізнялися на тлі жовтого піску, наче острів-марево у примарному піщаному морі. Перед ними бовваніли темні похмурі гори. Серце Тарзана забилося дужче. Ось де справжнє життя! Він поглянув на дівчину, яка йшла поруч, на цю доньку пустелі, що йшла пліч-о-пліч безлюдною місциною разом з сином джунглів. Він подумав про це й усміхнувся. Йому захотілося мати сестру, схожу на цю дівчину. Якою доброю приятелькою була б вона!

Вони вже вступали в терени підгір'я і рухалися повільніше, тому що стежка стала крутіша і скелястіша.

Якийсь час вони мовчали. Дівчина думала про те, чи встигнуть вони дістатися до батькового дуару раніше, аніж їх наздоженуть переслідувачі. Тарзан мріяв, щоб мандрівка тривала вічно. Це було б можливо, якби ця дівчина була чоловіком. Йому хотілося мати товариша, який любив би життя в пустелі так само, як він. Життя серед людей навчило страждати від самотності, але. на жаль, більшість його знайомих чоловіків мали за краще чистеньку білизну та фешенебельні

клуби, аніж голоштанне життя в джунглях. Йому важко було це усвідомити, але це було саме так.

Мандрівники щойно обійшли скелю, яка перегороджувала їм шлях, і раптом змушені були зупинитись. Посеред стежки стояв Нума ель-адреа, чорний лев. Його зелені очі кидали блискавки, він вишкірився і люто стьобав себе хвостом по чорно-рудих боках. Нарешті він моторошно рикнув, як це робить голодний та сердитий лев.

— Дайте ножа, — сказав Тарзан дівчині, простягуючи руку.

Вона втиснула до неї руків'я ножа, і він міцно затиснув зброю в долоні. Водночас схопив дівчину й затулив собою.

— Тікайте в пустелю. Якщо почуєте мій клич, то все гаразд і вам можна повернутися.

— Марна справа, — сказала вона приречено. — Це кінець.

— Робіть, що вам кажуть! — крикнув він. — Швидше! Він зараз стрибне!

Дівчина відступила на декілька кроків і стала чекати страхітливого двобою, свідком якого їй належало стати.

Лев повільно наближався до Тарзана, він пригнув голову, наче бик, що зібрався нападати, хвіст витягнувся в струну і тремтів, наче від сильного хвилювання.

Тарзан стояв, наполовину зігнувшись і тримаючи в руках довгий арабський ніж, який блищав у світлі місяця. Позаду Тарзана завмерла дівчина, напружена, трохи похилена вперед, з широко розплющеними очима та напіввідкритими вустами, наче статуя. Єдине, що вона виразно усвідомлювала, це своє почуття подиву з хоробрості цієї людини, що,

озброєна лише нойкем, насмілилася вийти на бій з "великоголовим володарем". Якби він був з числа її одноплеменників, то вклякнув би з молитвою перед звіром і без опору дав би себе зжерти. Звісно, в обох випадках наслідок міг бути лише один. Але вона не могла стримати свого захоплення, дивлячись на героїчну постать, що стояла перед нею.

Його дуже тіло ні на мить яе здригнулося, постава була грізна й виклична, як і поза самого ель-адреа.

Лев був тепер зовсім близько — на відстані кількох кроків, — він припав до землі і з оглушливим риканням стрибнув.

11

ДЖОН КОЛДУЕЛ З ЛОНДОНА

Коли Нума ель-адреа кинувся вперед, вишкірившись і випустивши кігті, то був переконаний, що й ця крихітна людина теж стане такою легкою здобиччю, як і ті, що він їх загриз раніше. Людина здавалася йому незграбною, млявою, беззахистною істотою — вона не заслуговує поваги.

Але цього разу супротивник виявився не менш швидким і спритним, ніж він. Коли важке тіло приземлилося після стрибка, людини на цьому місці вже не було.

Дівчина, яка спостерігала за ними, була вражена тією спритністю, з якою Тарзан вивернувся від могутніх лев'ячих лап. А зараз — о Аллах! — він кинувся на ель-адреа ззаду і схопив його за гриву, перш ніж звір встиг повернутись. Лев став на дибки, мов кінь, але Тарзан був готовий до цього. Його дужа рука обхопила шию з чорною гривою, і гостре лезо ножа один, два, десять разів встромилося в чорно-бурий бік, нижче лівої лопатки.' Нума стрибав мов скажений, страхітливо гарчав від люті й

болю, але, незважаючи на це, ніяк не міг скинути велетня зі своєї спини або дістати його зубами чи кігтями.

Коли Тарзан розімкнув руки й підвівся, "великоголовий володар" був мертвий. Тоді донька пустелі побачила те. що налякало її навіть дужче, ніж поява ель-адреа. Людина поставила ногу на труп своєї жертви, підвела до неба гарне обличчя і віщала найстрахітливіший клич, який дівчина будь-коли чула.

Дівчина злякано скрикнула і відвернулася — вона вирішила, що страшне напруження під час бою позбавило його розуму. Але коли завмер останній звук цього нелюдського кличу, Тарзан опустив голову і погляд його зупинився на дівчині.

Його обличчя знову осяяла ніжна усмішка. Вона цілком заспокоїла дівчину, і та полегшено зітхнула, також усміхнувшись йому.

— Хто ви? — спитала вона. — Ви здійснили великий подвиг. Навіть тепер мені важко повірити в те, що людина, озброєна лише ножем, може стати до двобою з ель-адреа і перемогти його. А цей клич — хіба це був крик людини?

Тарзан почервонів.

— Я іноді забуваю, — сказав він, — що я цивілізована людина. Напевне, коли я вбиваю, то перетворююся на якусь іншу істоту.

Він не став пояснювати подробиці, йому завжди здавалося, що жінка має бридитись істоти, яка так недалеко відійшла від звіра.

Вони пішли далі. Через годину після світанку вони перейшли гори і знову опинилися в пустелі. Поблизу невеличкого струмка знайшли своїх коней, які спершу, налякані левом, побігли додому, але коли лев зник, зупинилися попастися.

Тарзанові з дівчиною неважко було їх спіймати. Невдовзі вони вже мчали верхи по пустелі до дуару шейха Кадур бен Садена.

Близько дев'ятої вони прибули на місце, гонитви за ними не було. Шейх щойно повернувся. Він ледь не збожеволів з горя, коли побачив, що доньки немає, бо подумав, що її знову викрали грабіжники. Він уже зібрав загін з п'ятдесяти вершників, щоб вирушати на пошуки, як раптом до дуаоу в'їхали наші мандрівники.

Його радість, коли він побачив доньку, була безмежна, так само, як і вдячність, яку він висловив Тарзанові за те, що той щасливо провів її крізь усі нічні пригоди. Він також дуже тішився, що його донька зуміла врятувати людину, яка колись урятувала їй життя.

Не існувало такого знаку поваги, який видався б Кадурові бен Саденові надмірним, щоб виказати Тарзанові свою повагу та прихильність. Коли дівчина розповіла про його перемогу над ель-адреа, Тарзана оточили захоплені араби — не було кращого шляху, щоб завоювати їхню симпатію та захоплення.

Старий шейх почав наполягати, щоб Тарзан залишився у них иа тривалий час. Він навіть хотів прийняти його в члени племені, і Тарзан подумки вже наполовину згодився на це — лишитися назавжди серед цих диких людей, які розуміли його, а він їх. До цього самого спонукували його дружба та симпатія до дівчини.

"Якби вона була чоловіком, — думав Тарзан, — я не вагався б ані хвилини, тому що тоді я мав би саме такого товариша, про якого завжди мріяв, з яким міг би їздити верхи і полювати, коли заманеться. Але вона жінка, а мешканці пустелі притримуються умовностей набагато суворіше, ніж їхні цивілізовані брати й сестри. Трохи згодом вона вийде заміж за одного з цих смаглявих воїнів, і дружба наша закінчиться". Тому він вирішив відмовитись, але дав шейхові згоду тиждень погостювати в нього.

Кадур бен Саден та п'ятдесят вершників у білому одязі супроводжували Тарзанадо Бу-Саади. Коли перед від'їздом уранці вони сідали на коней в дуарі Кадура бен Садена, дівчина прийшла попрощатися з Тарзаном.

— Досі я молилася, щоб ви залишилися з нами. — сказала вона просто, коли він перехилився з сідла, щоб потиснути їй руку на прощання. — А тепер я молитимусь за ваше повернення.

Її погляд був сумний і прекрасний, у куточках вуст запали гіркі зморшки. Тарзан був розчулений.

— Усе можливо, — сказав він і повернув слідом за арабами, які вже від'їжджали.

Перед від'їздом до Бу-Саади він попрощався з Кадур бей Саденом та його арабами, бо з відомих причин хотів, щоб його повернення до міста залишилося непоміченим. Араби повинні були в'їхати першими, нікому не розповідати про те, що Тарзан серед них. Сам він мусив в'їхати пізніше і зупинитися в малозианій тубільній нічліжці.

Таким чином, Тарзанові,який потрапив до міста увечері, вдалося уникнути зустрічі зі своїми знайомими й непомітно дістатися до караван-сарая. Він пообідав з Кадур бен Саденом як його гість, потім бічними стежками пішов у свій попередній готель, увійшов через задні двері і розшукав власника, який страшенно здивувався, коли побачив Тарзан а живим.

Так, його гостеві були листи, зараз він їх принесе. Ні, про його повернення нікому не скаже. Невдовзі він повернувся з в'язкою листів. В одному був наказ лишити все і першим пароплавом поспішити до Кейптуана. Там він отримає подальші інструкції від іншого агента, прізвище та адреса якого наводилися нижче. Наказ був короткий і зрозумілий. Тарзан подбав про те, щоб виїхати наступного ранку з Бу-

Саади. Потім він вирушив у казарму, щоб побачитися з капітаном Жераром, який, зі слів господаря, повернувся зі своїм загоном напередодні.

Капітан був удома. Він дуже зрадів і здивувався, коли побачив Тарзана цілим і неушкодженим.

— Коли лейтенант Жернуа повернувся і доповів, що не застав вас там, де ви захотіли чекати на загін після того, як він закінчив прочісування, я дуже стурбувався. Кілька днів ми обшукували гори. Потім до нас дійшла чутка, що вас роздер лев, і на доказ того було показано вашу рушницю. Ваш кінь повернувся до табору наступного дня після того, як ви зникли. Лейтенант Жернуа не тямив себе від горя і у всьому звинувачував себе. Він наполіг на тому, щоби особисто керувати пошуками. Саме він і знайшов араба з вашою гвинтівкою. Він буде в захопленні, коли довідається, що ви живі й неушкоджені.

— Напевне, — сказав Тарзан і похмуро всміхнувся.

— Він зараз поїхав до міста, інакше б я послав когось по нього, — вів далі капітан Жерар. — Я все розповім йому, щойно він повернеться.

Капітан залишився переконаний, що Тарзан заблукав і випадково дістався до дуару Кадура бен Садена, який провів його назад до Бу-Саади. Невдовзі він попрощався з добросердним Жераром і поквапився назад до міста.

В караван-сараї він через Кадура бен Садена дізнався про цікаву новину. Чимало оповідали про те, що з'явився білий з перев'язаною рукою, який вештається скрізь в арабському одязі. Невдовзі перед тим він виїжджав з БуСаади, але вже повернувся. Тарзан довідався про його криївку і вирушив туди.

Йому довелося навпомацки йти вузькими, смердючими завулками, де панувала темрява, потім дертися хиткими сходами до зачинених дверей і крихітного незаскленого віконця. Віконце містилося високо в піддашші мазанки.

Тарзан ледве дістав до підвіконня. Він повільно підтягнувся на руках, доки його очі опинилися на рівні отвору. Він зазирнув до кімнати й побачив, що вона освітлена. За столом сиділи Роков і Жернуа. Жернуа сказав:

— Роков, ви — диявол! Своїм шантажем ви змусили мене втратити рештки честі. Ви штовхнули мене на вбивство, і тепер на моїх руках кров цього Тарзана. Якби я не знав, що моя таємниця відома ще одному негіднику, Павловичу, я б вас власноручно задушив і негайно!

Роков зареготав.

— Ні, шановний, ви цього не зробите, — сказав він. — Тільки-но стане відомо, що я вбитий, як наш любий Алєксєй вмить передасть військовому міністрові усі обставини справи, яку ви так намагаєтесь приховати. А крім цього, вас звинуватять у моїй смерті. Отже, будьте розумнішим. Адже я — ваш найкращий друг. Хіба я не оберігаю вашу честь, як свою власну? Жернуа всміхнувся й відповів лайкою.

— Ще один раз невелику суму грошей, — вів далі Роков, — і папери, які мені потрібні, і, слово честі, я більше ніколи не вимагатиму від вас ані грошей, ані інформації.

— Ще б пак! — пробурмотів Жернуа. — Адже ви здираєте з мене останній гріш і єдину військову таємницю, яку я знав. Ви повинні були б платити мені за мої донесення, а не визискувати мене.

— Я плачу вам у той спосіб, що тримаю язика за зубами, — заперечив Роков. — Втім, годі. Ви погоджуєтесь чи ні? Даю три хвилини на

роздуми. Якщо відмовитеся, сьогодні ввечері ваш командир отримає записку, внаслідок чого вас чекатиме та сама кара, що й Дрейфуса, — з тим винятком, що він її не заслужив.

Жернуа деякий час сидів похнюплено. Врешті він підвівся й дістав з кишені кітеля два папери.

— Ось, — сказав він понуро. — Я їх приготував, бо знав, що все закінчиться саме так. — І він простяг папери росіянину.

На обличчі Рокова з'явився вираз хижої радості, і він прожогом схопив папери.

— Ви правильно вчинили, Жернуа, — сказав він. — Більше я вас не турбуватиму. Хіба що знову назбираєте грошенят або важливих відомостей, — і він усміхнувся.

— Тобі цього більше не вдасться, собако! — просичав Жернуа. — Наступного разу я порішу тебе! Сьогодні я вже майже зважився на це. Нерш ніж прийти сюди, я биту годину сидів за столом, на якому були ці два аркуші паперу, а поруч лежав заряджений револьвер. Я довго не міг вирішити, що мені взяти з собою. Наступного разу зробити вибір буде значно легше, тому що тепер моє рішення вже визріло. Сьогодні смерть уже кружляла над вами, Роков, не спокушайте долю вдруге.

Жернуа підвівся і зібрався йти. Тарзан ледве встигнув зістрибнути вниз на сходи і сховатися в тінь з іншого боку дверей. Та навіть тут він не мав шансів залишитися непоміченим. Майданчик був дуже малий, і він хоча й притиснувся до стінки в дальшому кутку, та однак знаходився на відстані всього-на-всього півметра від дверей. Нараз двері прочинилися і вийшов Жернуа. Позаду нього йшов Роков.

Обидва мовчали. Жернуа зробив три кроки вниз, потім зупинився й озирнувся, наче збираючись вернутись.

Тарзан зрозумів, що його зараз помітять. Роков і далі стояв на порозі на відстані півметра від нього, але дивився в інший бік, на Жернуа, який, певне, змінив свої наміри і пішов східцями донизу. Тарзан почув, як Роков полегшено зітхнув. Потім росіянин повернувся в кімнату й зачинив двері.

Тарзан почекав, доки Жернуа віддалиться настільки, щоб до його слуху нічого не долинуло, потім штовхнув двері й увійшов до кімнати. Він кинувся на Рокова раніше, ніж той встиг підвестися зі стільця, на якому сидів, роздивляючись папери Жернуа. Коли він повернув голову і зустрівся поглядом з Тарзаном, його обличчя пополотніло.

— Ви! — ледь видихнув він.

— Я! — відповів Тарзан.

— Чого вам треба? — прошепотів Роков, зляканий поглядом Тарзана. — Ви прийшли вбити мене? Ви не насмілитеся. Вас стратять. Ви не зважитеся на це.

— Ні, я не боюся вас, Роков, — відповів Тарзан. — Тому що ніхто не знає, що я тут. А Павлович, звичайно, звинуватить у цьому Жернуа. Я сам чув, як ви йому це казали.

Втім, це ніяк не може вплинути на моє рішення, Роков. Мені байдуже, навіть якщо всі довідаються, що вас убив я. Втіха від того, що я вас уб'ю, буде цілком достатньою компенсацією за кару, яка мені належатиме. Ви паймерзенніший з боягузів, яких я будь-коли зустрічав, Риков. Вас треба вбити. Я з насолодою вбив би вас. — І Тарзан підійшов до свого ворога.

Нерви Рокова не витримали. Він скрикнув і кинувся до сусідньої кімнати, але Тарзан тут-таки збив його додолу.

Боягуз відчув залізні пальці на своїй шиї і заверещав, як порося. Тарзан стиснув йому горлянку, і аж тоді він замовк.

Після цього Тарзан змусив його підвестися, але пальців не розтискав. Росіянин кволо опирався в могутніх обіймах Тарзана з племені Великих мавп. Він був безпорадний, мов немовля.

Тарзан посадив його на стілець і відпустив набагато раніше, ніж могла виникнути небезпека для його життя.

Коли Роков перестав хрипіти, Тарзан знову заговорив до нього.

— Я дав вам відчути, як приходить смерть, — сказав він. — Цього разу не вб'ю вас. Я прощаю вас лише задля прекрасної жінки, яка, на свою біду, народилася від тієї самої матері, що й ви. Але задля неї я прощаю вас востаннє. Якщо я колись почую, що ви потурбували її або її чоловіка, або якщо ви колись потурбуєте мене, якщо я довідаюся, що ви повернулися до Франції або в якусь французьку колонію, то від цієї миті я поставлю собі за мету єдине — дістатися до вас і здійснити те, що я сьогодні не завершив, тобто остаточно вас задушити.

З цими словами він повернувся до столу, на якому лежали папери. Коли він узяв їх до рук, Роков приглушено скрикнув від жаху.

Тарзан почав роздивлятися папери. Це був чек і якийсь документ. Зміст останнього надзвичайно його здивував.

Роков частково встиг прочитати його, але Тарзан знав, що ніхто не зможе втримати в пам'яті таку кількість цифр, що становили надзвичайну цінність для ворогів Франції.

— Цим дуже зацікавиться начальник штабу, — сказав він і поклав папери до кишені.

Роков застогнав. Він навіть не наважився вилаятись уголос.

Наступного ранку Тарзан вирушив на північ у напрямку Буїри та Алжиру. Коли він проїжджав повз готель, то побачив на веранді лейтенанта Жернуа. Той сполотнів, коли побачив Тарзана. Тарзан волів би уникнути цієї зустрічі, але уникнути її було неможливо. Він віддав офіцерові честь.

Жернуа машинально відповів, але його дико вирячені очі з виразом жаху довго стежили за вершником. Здавалося, що мрець зустрівся з привидом.

У Сіді-Аїсі Тарзан зустрів французького офіцера, з яким нещодавно познайомився в цьому місті.

— Ви виїхали з Бу-Саади вранці? — спитав його офіцер. — Отже, ви не чули, що сталося з нещасним Жернуа?

— Це була остання людина, яку я бачив, коли виїжджав з міста, — відповів Тарзан. — А що сталося?

— Він умер. Сьогодні вранці близько восьмої він застрелився.

Двома днями пізніше Тарзан прибув до Алжиру. Тут він довідався, що пароплав до Кейптауна буде лише через два дні. Щоб якось згаяти час, він написав повний звіт про своє завдання. Втім, він не наважився додати до звіту документ, який забрав у Рокова, оскільки вирішив не випускати його зі своїх рук, доки сам отримає дозвіл передати його іншому агентові або доки сам привезе його до Парижа.

Коли Тарзан сідав на корабель після непомірне довгого, як йому здалося, чекання, за ним стежило двоє людей з горішньої палуби. Обоє були одягнені за останньою модою і чисто поголені. Вищий на зріст був блондин, але з чорними бровами. Згодом вони стикнулися з Тарзаном на

палубі, і один з них квапливо вказав товаришеві на щось там у морі. Вони відвернулися, і Тарзан не міг роздивитися їхніх облич.

Згідно з наказом свого провідника, Тарзан узяв квиток на чуже ім'я. Він назвався Джоном Колдуелом з Лондона.

Він не міг зрозуміти, навіщо це було потрібно, і довго розмірковував над цим.

Його цікавило, що йому доведеться робити в Кейптауні.

"Слава Богу, — подумав він, — здається, я спекався Рокова. Він вже мені добряче набрид. Невже я настільки цивілізувався, що почав нервувати? А як не почати, коли доводиться мати справу з негідником, який не має поняття про чесну боротьбу? З ним ніколи не знаєш, звідки треба сподіватися удару. Іноді мені здається, що Нума, лев, переконав слона Тантора і змію Гісту об'єднатися, щоб убити мене. Але у цьому разі я принаймні знав би, від кого і як чекати нападу. Звірі порядніші за людей — вони не принижуються до підлої інтриги".

Того самого вечора Тарзан сидів за столом поруч з однією молодою дівчиною. З іншого боку від неї сидів капітан, який їх познайомив.

Пані Стронг! Де він чув це ім'я? Воно звучало напрочуд знайоме. Відповідь на питання мимоволі подала мати дівчини, коли назвали її на ймення — Гейзел.

Гейзел Стронг! Це ім'я викликало зливу спогадів. Адже перша звістка від Джейн Портер, від жінки, яку він кохав, була саме в листі до Гейзел Стронг. Як виразно він згадував ніч, коли викрав його з письмового столу в хатині свого давно померлого батька. Джейн Портер сиділа і писала того листа до пізньої ночі, а він принишк надворі, в темряві. Як би вона злякалася, коли б знала, що там, за вікном, стояв дикий мешканець джунглів і спостерігав за кожним її рухом!

Так, це була Гейзел Стронг, краща подруга Джейн Портер.

12

ЗУСТРІЧНІ КОРАБЛІ

Тепер повернімося до того, що відбувалося кілька місяців тому на відкритій усім вітрам маленькій залізничній платформі в північному Вісконсіні. Над околицями низько стелиться дим лісових пожеж, викликаючи сльози в шістьох людей, що чекають на поїзд, який має повезти їх на південь.

Професор Архімед К. Портер, заклавши руки за спину під поли свого довгого сурдута, походжає туди-сюди під пильним поглядом свого вірного секретаря, пана Самуеля Т. Філандера. Упродовж кількох хвилин він уже двічі через свою неуважність збирався перейти колію і рушити просто в болото, що тяглося по той бік колії, але щоразу його хапав і приводив назад невтомний пан Філандер.

Джейн Портер, донька професора, мляво й вимушено балакає з Вільямом Сесілем Клейтоном та Тарзаном з племені Великих мавп. Маленька зала станції щойно стала свідком освідчення в коханні та сцени зречення, наслідком чого було розбите життя й серце двох присутніх, але Вільям Сесіль Клейтон, лорд Грейсток, до них не належав.

За міс Портер бовваніла добросерда Есмеральда. Вона почувала себе щасливою, адже вона повертається до свого улюбленого Меріленду. Вона вже бачить крізь серпанок диму тьмяні вогні потягу, що над'їжджає. Чоловіки починають збирати речі. Раптом Клейтон вигукує:

— Хай тобі грець! Я забув у залі плащ! — і біжить на станцію.

— Прощавайте, Джейн! — каже Тарзан, простягаючи руку. — Дай вам Бог щастя!

— Прощавайте, — тихо відповідає дівчина. — Спробуйте забути мене… втім, ні… мені нестерпно думати, що ви мене забули.

— Так, це неможливо, люба моя, — каже він. — Я був би радий забути вас. Мені було б тоді набагато легше, аніж тепер, коли доведеться жити, думаючи про те, що могло б статися… Але ви будете щасливою. Я переконаний у цьому, і так повинно бути. Скажіть усім, що я вирішив їхати автомобілем до Нью-Йорка. Я відчуваю, що прощатися з Клейтоном мені буде не під силу. Я хотів би ставитися до нього без ненависті. Але боюся, що інстинкти дикого звіра в мені ще доволі сильні, і мені не варто бути надто довго в товаристві того, хто став між мною і єдиною жінкою в світі, яка мені потрібна.

Тим часом Клейтон шукав у залі свій плащ. Коли він знайшов його і нахилився, щоб узяти, то побачив на підлозі телеграфний бланк. Він подумав, що це хтось загубив телеграму, нахилився, підняв її і поглянув на зміст. Враз він забув про все: про плащ, і потяг, який надійшов, і про все інше, крім цього страшного клаптика паперу, який він тримав у руці. Він прочитав текст двічі, перш ніж усвідомив його зміст і значення для самого себе.

Перед тим, як він підняв і прочитав телеграму, він був англійським лордом, гордим і заможним володарем численних маєтків. І ось ураз довідався, що він жебрак, без копійки й титулу. Це була телеграма Тарзанові від Д'Арно. а в ній мовилося:

"Відбитка пальців доводять, що ви-Грейсток. Вітаю.

Д'Арно".

Клейтон похитнувся, паче отримав смертельний удар.

Саме в цю мить він почув, що його гукають, бо потяг уже зупинявся біля платформи. Механічно схопивши плащ, він вирішив, що розповість про все в потязі. Потім вибіг на платформу саме в ту мить, коли паровоз свиснув удруге — останній сигнал, за яким уже лунав перший гуркіт від поштовхів буферів. Все товариство вже було в потязі і гукало Клейтонові, перехилившись через поруччя площадинки пульманівського вагона, щоб він поквапився. Минуло п'ять хвилин, доки всі порозсідалися, і лише тоді Клейтои помітив, що Тарзана серед них нема.

— А де ж Тарзан? — спитав він у Джейн Портер. — В іншому вагоні?

— Ні, — відповіла вона. — В останню хвилину він вирішив сам перегнати свій автомобіль до Нью-Йорка. Йому хочеться ближче познайомитися з Америкою. Адже, ви знаєте, він невдовзі повертається до Франції.

Клейтон не відповідав. Він намагався знайти потрібні слова, щоб розповісти Джейн Портер про лихо, яке впало на нього і на неї. Він також думав про те, яке враження справить на неї ця звістка. Чи захоче вона все-таки вийти за нього заміж і бути просто місіс Клейтон? Перед його внутрішнім зором виразно вималювалась грандіозність жертви, яку мусив скласти хтось із них. А потім постало питання: чи вимагатиме Тарзан того, що законно належить йому? Адже він знав зміст телеграми перед тим, як спокійно зрікся своєї родини. Він визнав, що Кала, мавпа, була його матір'ю! Невже він зробив це з любові до Джейн Портер? Іншого розумного пояснення годі було шукати. Отже, можна припустити, що він не має наміру наполягати на своїх правах, тому що приховав зміст отриманої телеграми.

А якщо так, то яке право має сам Вільям Сесіль Клейтон іти всупереч бажанням цієї дивної людини і нехтувати наслідки ц самозречення? Якщо Тарзан з племені Великих мавп учинив так, аби Джейн Портер не зазнала горя, то чи може Клейтон, якому вона довірила своє майбутнє, сам скоїти щось їй на шкоду? Він заколисував себе цими міркуваннями доти, доки перший щиросердий потяг розповісти правду і відмовитися

від титулів та майна на користь їхнього справжнього власника був задушений розумуваннями, керованими егоїзмом. Проте Клейтон був понурий і неуважний до кінця подорожі і протягом кількох наступних днів. Його переслідувала невідступна думка, що, можливо, згодом Тарзан пошкодує про свою великодушність і почне вимагати, що йому належить.

Кількома днями пізніше після приїзду до Балтімора Клейтон почав з Джейн розмову відносно терміну весілля, прохаючи пришвидшити його.

— Що ви маєте на увазі під "пришвидшити"? — спитала вона.

— Найближчі дні. Я мушу негайно повернутися до Англії і хочу, щоб ви, люба, поїхали зі мною.

— Я не можу так швидко, — відповіла Джейн. — Мені потрібен принаймні місяць.

Вона раділа з його від'їзду, бо сподівалася, що його справи в Англії затримають і весілля. Вона уклала кепську угоду, але вирішила чесно виконати свою обіцянку до кінця, хоч би як прикро їй було. Але коли з'явилася можливість відкласти термін, то вона відчувала, що має право скористатися з обставин. Його відповідь дещо знітила її.

— Добре, Джейн, — сказав він. — Мені гірко це чути, але я ладен відкласти поїздку до Англії на місяць. Тоді ми зможемо поїхати разом.

Проте, коли минув цей місяць, вона знову знайшла привід відкласти весілля, доки Клейтонові, врешті, довелися повернутися до Англії самому.

їхнє листування давало Клейтонові не більше надії, ніж доти, і тому він звернувся безпосередньо до професора Архімеда К. Портера з проханням посприяти. Старий завжди був на його боці. Він любив

Клейтона, до того ж сам походив зі старовинної родини американського Півдня, внаслідок чого надавав надмірної ваги титулові, який для його доньки мав дуже малу, ба навіть мізерну иар гість.

Клейтон умовляв професора прийняти його запрошення і погостювати в нього в Лондоні разом зі всією невеличкою родиною — містером Філандером, Есмеральдою, — словом, зі всіма. Англієць вважав, що, коли Джейн опиниться там, поза родинними зв'язками, вона швидше зважиться на цей крок і не вагатиметься так довго.

Отримавши лист від Клейтона, професор того самого вечора оголосив, що наступного тижня вони вирушать до Лондона.

Але з Джейн Портер виявилося так само важко домовитися в Лондоні, як і у Балтіморі. Вона знаходила щоразу інший привід, і коли врешті лорд Тенінгтон запросив усе товариство у подорож довкола Африки на його яхті, вона була в захваті від цього плану й категорично відмовилася виходити заміж до повернення в Лондон. Оскільки це плавання вимагало щонайменше року (вони мали б зупинятися на невизначений час у всіх цікавих місцях), то Клейтон подумки послав Тенінгтона під три чорти за його ідіотську пропозицію.

Лорд Тенінгтон сподівався пройти через Середземне море в Індійський океан, а звідти на південь уздовж східного узбережжя, зупиняючись у всіх більш-менш цікавих портах.

Сталося так, що одного чудового дня обидва кораблі про йшли Гібралтарською протокою. Менший з них, ошатний білий вітрильник, тримав курс на південь, а на його палубі сиділа молода жінка, сумно дивлячись на медальйон, оздоблений діамантами, її думки були далеко, у густих нетрях тропічних джунглів, і серце її теж було там, де й думки.

Вона думала про чоловіка, що подарував їй цю гарну забавку. Де він? Чи повернувся до свого пралісу? А на палубі великого корабля — це

був пасажирський пароплав, який вирушав на Схід, — цей чоловік сидів з іншою молодою дівчиною, і обоє неквапливо обмінювалися здогадами щодо доволі зграбного вітрильника, який граціозно плив хвилями спокійного моря.

Коли яхта зникла з очей, чоловік поновив розмову, яка урвалась із появою яхти.

— Так, — мовив він. — Я дуже люблю Америку, отже й американців, оскільки держава — це витвір самого народу.

Коли я був там, то познайомився з багатьма чудовими людьми. Я пригадую одну родину з вашого міста, міс Стронг, яка мені особливо припала до серця. Це був професор Портер та його донька.

— Джейн Портер! — вигукнула дівчина. — Ви хочете сказати, що знаєте Джейн Портер?

Таж це моя найкраща подруга. Ми разом виросли.

— Та невже? — всміхнувся він. — Той, хто хоч раз бачив вас або її, навряд чи в це повірить.

— Добре, я доведу вам, — засміялася вона. — Ми прожили разом два життя — її і моє. Справді, ми любили одна одну, як сестри, а тепер, на думку, що я її втрачу, мені дуже гірко.

— Втратите її? — вигукнув Тарзан. — Що це має означати? А, розумію. Себто ви будете тепер не часто її бачити, відколи вона вийшла заміж і живе в Англії.

— Так, — відповіла вона. — Але найважче те, що вона виходить заміж за людину, яку не любить. Це жахливо! Виходити заміж з почуття обов'язку! Мені здається, це просто обурливо, я саме так їй і сказала.

Мені було так прикро, що я відмовилася від запрошення на весілля, хоча повинна була на ньому бути, одна серед їхніх родичів. Я не хотіла бути свідком цієї жахливої пародії на щастя. Але Джейн Портер трохи дивачка. Вона переконала себе в тому. що не може вчинити інакше, тому що порушить слово честі, і ніщо в світі не перешкодить їй вийти заміж за Грейстока, окрім нього самого або смерті.

— Шкода її, — сказав Тарзан.

— А мені шкода того, кого вона любить, — сказала дівчина, — бо й він її любить. Я ніколи його не бачила, але за словами Джейн, він повинен бути дивовижною людиною. Виявляється, він народився у африканських джунглях і був вихований злими людиноподібними мавпами. Він вперше побачив білу людину, коли професора Портер з товаришами було викинуто на берег мало не до порога його хатини. Він рятував їх від різних хижаків, здійснював незвичайні подвмги та ще й закохався у Джейн, а вона в нього, хоча Джейн усвідомила це лише після того, як дала слово лордові Грейстоку.

— Дивовижно, — пробурмотів Тарзан, гарячкове думаючи, як би змінити тему розмови.

Він дуже любив слухати, як Гейзел Стронг розповідає про Джейн, але коли мова заходила про нього, йому ставало нудно й незатишно. Але невдовзі він отримав жаданий перепочинок. Підійшла мати Гейзел, і розмова стала спільною.

Наступні дні минули без якихось пригод. Корабель впевнено просувався на південь, ніде не зупиняючись. Тарзан проводив довгі години разом із міс Стронг та її матір'ю. Вони читали, розмовляли, робили знімки міс Стронг. Після того, як сідало сонце, вони гуляли.

Одного разу Тарзан побачив, як міс Стронг розмовляє з незнайомим паном, якого він доти на пароплаві не бачив.

Коли він підійшов, незнайомий уклонився дівчині і повернувся з наміром піти.

— Стривайте, мосьє Тюран. — сказала міс Стронг. — Я хочу познайомити вас із містером Колдуелом, Ми всі на сажири одного корабля і повинні знати одне одного.

Чоловіки привіталися. Тарзан подивився в очі Тюранові і здивувався їхньому напрочуд знайомому виразу.

— Я переконаний, що вже мав нагоду бачитися з паном Тюраном, — сказав Тарзан. — Хоча не пригадую, за яких обставин.

Тюранові. схоже, стало незручно.

— Не знаю, мосьє, — відповів той. — Цілком можливо. У мене теж кілька разів бувало таке відчуття, коли я зустрічався з незнайомими людьми.

— Мосьє Тюран розкривав мені таємниці навігації, — пояснила дівчина.

Тарзан неуважно слухав подальшу розмову, він намагався пригадати, де він бачив Тюрана раніше. Невдовзі їх почало припікати сонячне проміння, і Гейзел попрохала Тюрана, щоб той відсунув її стілець у тінь. Тарзан випадково поглянув у той бік і помітив, що він трохи незграбно підняв стілець — його ліве зап'ястя погано працювало. Цього було достатньо — нова обставина викликала цілу низку спогадів у Тарзановій уяві. Тюран уже давно шукав зручного приводу, щоб піти. Мовчанка, яка настала за зміною місця, дала йому можливість перепросити і спробувати піти.

Він низько вклонився міс Стронг, кивнув Тарзанові і повернувся, щоб піти.

— Хвилинку, — сказав Тарзан. — Міс Стронг, ви дозволите, я піду з ним? Я зараз повернуся, міс Стронг.

Тюранові вочевидь стало непереливки. Коли вони відійшли настільки, що дівчина не могла їх побачити, Тарзан зупинився і важко поклав руку незнайомцеві на плече.

— Що це ви задумали, Роков? — спитав він.

— Залишаю Францію, як обіцяв, — грубо відказав той.

— Бачу, — сказав Тарзан, — але я знаю вас надто добре, щоби вважати вашу присутність на кораблі простим збігом обставин. Та якщо б я й хотів у це повірити, то зміна вашої зовнішності доводить протилежне.

— Ну то й що? — пробурмотів Роков, знизуючи плечима. — Ви нічого з цим не поробите. Цей корабель іде під англійським прапором. Я маю таке саме право плисти на ньому, як і ви, а може, навіть більше, якщо врахувати, що ви тут під чужим іменем.

— Ми про це не дискутуватимемо, Роков. Я вам лише хотів сказати — тримайтеся чимдалі від міс Стронг, вона порядна жінка.

Роков густо почервонів.

— Якщо ви не прислухаєтеся до моєї поради, я вас викину в море, — вів далі Тарзан. — Не забудьте, що я лише шукаю приводу для цього.

Він сказав це й відвернувся, а Рокова аж затрусило від стриманої люті.

Після цього випадку Роков кілька днів не з'являвся. Втім, склавши руки він також не сидів. Наодинці з Павловичем у своїй каюті він лютував і лаявся, пророкуючи ворогові найлютішу помсту.

— Я б сьогодні викинув його за борт, — кричав він, — аби лише був переконаний, що він не має при собі документів! Якби ти не був таким дурнем і боягузом на додаток, Алєксєй, то давно б придумав, як дістатися до його каюти і обшукати її.

Павлович усміхнувся.

— Організатором у нас завжди вважався ти, любий Ніколаю, — відповів він. — Чом би тобі самому не помізкувати, як зробити обшук у каюті містера Колдуела, га?

Через дві години доля сама допомогла їм. Павлович, який увесь час вистежував Тарзана, зауважив, що він вийшов з каюти і не замкнув двері. П'ятьма хвилинами пізніше Роков вартував, щоб подати знак, якщо Тарзан вертатиметься, а Павлович уміло й спритно нишпорив у Тарзановім багажі.

Він уже втратив всяку надію знайти те, що шукав, коли раптом помітив піджак, який Тарзан щойно зняв. Через мить він тримав у руках офіційний пакет. Щойно він зиркнув на нього, як на його обличчі з'явилася широка усмішка.

Коли він ішов, то залишив у каюті все так, як було. Тарзан ніколи б не здогадався, що хтось нишпорив у його речах.

Павлович свою справу знав добре.

Коли вони зачинилися в своїй каюті разом з Роковим і Павлович передав своєму товаришеві пакет, той покликав лакея і наказав принести шампанського.

— Треба це відсвяткувати, любий Алєксєю, — сказав він.

— Пощастило нам, — сказав Павлович. — Він, певне, завжди носив з собою ці документи, а тут, на щастя, забув їх перекласти в інший піджак, коли кілька хвилин тому перевдягався. Ох і перепаде нам, коли він помітить, що їх нема на місці. Зразу зметикує, що без тебе тут не обійшлося. Оскільки він знає, що ти на кораблі, то природно, що запідозрить саме тебе.

— Завтра буде вже однаково, кого він запідозрить, — сказав Роков і недобре усміхнувся.

Цього вечора, коли міс Стронг пішла до себе вниз, Тарзан стояв, спираючись на поручень, і дивився на море. Від самого початку подорожі він стояв так щодень — іноді годинами. І про цю його звичку дуже добре знали ті, хто спостерігав за кожним його рухом, відколи вони відпливли з Америки.

У цю хвилину їхні пильні погляди також не відривались від нього. Невдовзі палуба спорожніла. Ніч була світла, але не місячна, і предмети на палубі виднілися маловиразно.

З капітанської каюти вийшли дві тіні і, скрадаючись, підійшли ззаду до Тарзана. Хлюпотіння хвиль об борт корабля, дзижчання гвинта і стукіт машини заглушували їхні майже нечутні кроки.

Вони підійшли зовсім близько і зігнулися, мов риби на гарячій пательні. Один з них підніс руку і почав опускати її, наче ведучи лік секундам: раз, два, три! І обоє враз кинулися на свою жертву. Кожен схопив за одну ногу, і Тарзан, годованець Великих мавп, не встиг опам'ятатися, як його перекинули через низький борт і скинули в Атлантичний океан.

У цей час Гейзел Стронг дивилася на море з вікна своєї каюти. Раптом щось промайнуло перед її очима, наче якесь тіло впало з горішньої палуби. Воно так стрімко занурилося у воду, що вона не встигла його роздивитись і не була переконана, чи це була людина, чи ні. Вона дослухалася, чи не долине згори якийсь вигук, чекала страшного крику: "Людина за бортом", але нічого не було чути. І на кораблі, і в морі панувала цілковита тиша.

Дівчина вирішила, що це хтось із команди викинув у море лантух непотрібного шмаття, і невдовзі лягла спати.

13

"ЛЕДІ ЕЛІС" ЗАЗНАЄ АВАРІЇ

Наступного ранку під час сніданку місце Тарзана виявилось порожнім. Міс Стронг була дещо здивована, бо містер Колдуел завжди чекав, доки вони з матір'ю прийдуть, щоб сісти за стіл разом з ними. Пізніше, коли вони сиділи на палубі, Тюран зупинився, щоб сказати їй кілька компліментів. Схоже, у нього був чудовий настрій, і він був вишу кано ввічливий. Коли він пішов, міс Стронг вирішила, що мосьє Тюран — чудова людина.

День здавався нескінченним. Їй бракувало товариства Колдуеяа, щось було в ньому таке, що змушувало дівчину від самого першого дня знайомства поставитися до нього приязно. Він напрочуд добре вмів змальовувати місця, які колись бачив, людей та їхні звичаї, дуже дотепно порівнював диких звірів та цивілізованих людей, що свідчило про його добру обізнаність зі світом перших, і веселий, хоча й дещо цинічний, погляд на других.

Коли вдень Тюран знову зупинився, щоб побалакати з нею, вона зраділа, бо це розряджувало денну одноманітність. Проте тривала відсутність Колдуела почала дуже непокоїти її. Якимось чином ця

відсутність пов'язувалася в її думках з неспокоєм, який вона відчула напередодні, коли повз її ілюмінатор у море впав темний предмет. Вона сказала про це Тюранові. Чи бачив він сьогодні містера Колдуела? Ні? А що трапилося?

— Він не з'явився на сніданок, як завжди, і я не бачила його від учорашнього вечора, пояснила дівчина.

Тюран поспівчував їй.

— Хоча, на превеликий жаль, я не був близько знайомий з містером Колдуелом, — сказав він, — але він видався мені цілком пристойною людиною. Може, він залишився у своїй каюті через недугу? Могло й таке трапитись, цілком.

— Звісно, могло, — відповіла дівчина, — але не можу пояснити, чому мені не дає спокою дурне жіноче передчуття, що з містером Колдуелом щось трапилось. Це якесь дивне відчуття — я немов би знаю, що на кораблі його нема.

Тюран весело розреготався.

— Боронь Боже, люба міс Стронг, — сказав він. — Куди він міг би подітись? Ми вже кілька днів не бачили берега.

— Звичайно, це нерозважливо з мого боку. Але я зараз піду і знайду містера Колдуела і перестану хвилюватися.

Вона підкликала служника, який проходив повз них.

"Це може виявитися дещо складніше, ніж ти собі уявляєш, любонько", —подумав Тюран, але вголос він вимовив лише:

— Авжеж, авжеж!

— Будь ласка, знайдіть містера Колдуела, — сказала вона служникові, — і передайте йому, що друзі хвилюються через його тривалу відсутність.

— Вам дуже подобається містер Колдуел? — спитав Тюран.

— Він дивовижна людина, — відповіла дівчина. — Мама від нього просто в захваті. Він з тих людей, з якими почуваєш себе цілком безпечно, — містер Колдуел гідний довіри.

За мить служник повернувся зі звісткою, що містера Колдуела в його каюті немає.

— Я ніде не. міг його знайти, міс Стронг, а до гою ж він аатнувся, немовби вагаючись, чи казати далі, я дізнався, що він не ночував у своїй каюті минулої ночі. Я думаю, що треба доповісти про це капітанові.

— Звичайно! — вигукнула міс Стронг. — Я сама піду з вами до капітана. Це жах! Я впевнена, що трапилося лихо! Бачите, передчуття мене не підвело.

Кількома хвилинами пізніше перед капітаном стояли дуже стурбована молода жінка та схвильований служник. Капітан мовчки вислухав їхню розповідь, і його обличчя стало заклопотаним, коли служник сказав, що він уже обійшов усі місця на кораблі, де 6 міг бути пасажир.

— Чи ви, міс Стронг, справді переконані, що вчора бачили, як щось упало в воду?

— Поза всяким сумнівом, — відповіла вона. — Я не переконана, що цс була людина, бо не чула крику. Може, це був лише лантух зі

шматтям, як я тоді подумала. Але якщо містера Колдуела на кораблі не виявиться, то я буду цілковито переконана, що була свідком того, що саме він падав у воду.

Капітан наказав ретельно обшукати весь корабель від корми до носа, не минаючи жодного куточка. Міс Стронг чекала наслідків пошуків у нього в каюті. Капітан поставив їй багато запитань, але вона не могла нічого сказати йому про зниклого пасажира, крім того, що чула від нього самого під час їхнього короткого знайомства на кораблі. Тут вона вперше усвідомила, що містер Колдуел говорив про себе і своє минуле дуже мало. Він народився в Африці, а виховувався в Парижі — ось майже все, що було їй відомо про нього, та й про це він розповів їй у відповідь на здивоване запитання, чому він, англієць, говорить англійською з французьким акцентом.

— Чи не говорив він про те, що у нього є вороги? — спитав капітан.

— Жодного разу.

— Чи знав він ще когось із пасажирів?

— Не краще, аніж мене. Звичайні корабельні знайомства.

— А-а… чи не вживав він часом надміру алкоголю, міс Стронг?

— Я навіть не знаю, чи він узагалі пив. У всякому разі, він був цілковито тверезий за півгодини до того, як я помітила, що ця річ впала у воду, — відповіла вона.

— Це дуже дивно, — сказав капітан. — Він не схожий на людину, що непритомніє. Навіть якщо б з ним і сталося таке, коли він спирався на бортовий поручень, то важко припустити, щоб він упав назовні, — він би впав радше всередину, на палубу. Якщо його на кораблі немає, міс Стронг, то це означає, що його кинули у воду, а те, що ви не чули

жодного крику, наводить на думку, що тоді він уже був мертвий — його вбили.

Дівчина здригнулася.

Через годину старший офіцер подав звіт про наслідки пошуків.

— Містера Колдуела на кораблі немає, — сказав він.

— Боюся, містере Брентлі, що трапився не просто нещасливий випадок, це щось набагато серйозніше, — сказав капітан. — Прошу вас особисто оглянути речі містера Колдуела, може, ви знайдете щось таке, що б могло вказувати на привід для самогубства або вбивства. Словом, вивчіть цю справу ретельно.

— Добре, сер, — відповів Брентлі і пішов провадити слідство.

Гейзел Стронг цілковито занепала духом. Два дні вона не виходила зі своєї каюти, а коли врешті з'явилася на палубі, то була бліда і мала під очима синці. Уві сні й увіч їй постійно здавалося, що вона знову бачить стрімке і мовчазне падіння темного предмета в море.

Невдовзі після її першої появи на палубі, відколи трапилося нещастя, до неї підійшов їюран, щоб поспівчувати їй.

— Це жахливо, міс Стронг, — сказав він. — Я весь час про це думаю.

— Я також, — відповіла дівчина. — Мені здається, що його можна було б урятувати, якби я здійняла тривогу.

— Вам нема за що собі дорікати, люба міс Стронг, — почав переконувати її Тюран. — Ви анітрохи не винні. Кожен на вашому місці вчинив би так само. Хіба коли щось падає за борт корабля, то це

неодмінно повинна бути людина? А якби ви навіть і здійняли тривогу, то наслідки були б такі самі. Вашій розповіді спершу б не повірили, подумали б, що це привиділося нервовій жінці. А якби ви стали наполягати, то доки корабель зупинився б, доки опустили б шлюпки і вирушили по нього назад за кілька миль, туди, де трапилося лихо, збігло б надто багато часу і допомога запізнилася б. Ні, ви не повинні собі дорікати. Ви зробили для бідного містера Колдуела більше, ніж будь-хто, адже лише ви помітили його відсутність і перша почали розшуки.

Дівчина не могла не відчути вдячності за ці співчутливі й підбадьорливі слова.

До самого кінця подорожі Тюран часто бував з нею, і вона почала звикати до нього. Тюран довідався, що чарівна міс Стронг з Балтімора була багата, що вона мала чималий капітал та плани на майбутнє, від яких у нього перехоплювало подих, а оскільки він думав про це повсякчас, то просто дивно було, як йому взагалі вдається дихати.

Спочатку Тюран збирався залишити корабель на першій зупинці після зникнення Тарзана. Адже в кишені у нього був нарешті той документ, заради якого він сів на цей корабель. Ніщо його більше не затримувало. Йому дуже корті ло повернутися в Європу і сісти на перший-ліпший швидкий потяг до Петербурга.

Але потім у нього з'явилася інша ідея, яка швидко витіснила попередні плани. Не варто було нехтувати американським золотом, Та й його володарка була вельми приваблива.

"На Бога! Яке враження вона справила б на всіх у Петербурзі! Та й я теж, завдяки її грошам".

Коли Тюран подумки витратив кілька мільйонів доларів і зрозумів, що це заняття йому пасує, він вирішив плисти далі до Кейптауна, де в

нього рантом виявилися пильні справи і йому стало необхідно побувати в цьому місті.

Міс Стронг сказала йому, що вони з матір'ю збиралися погостювати в її брата; як довго-вони ще не вірішили але, напевне, кілька місяців.

Вона дуже зраділа, коли дізналася, що Тюран також їде в Кейптаун.

— Маю надію, що наше знайомство триватиме і далі. — сказала вона. — Заходьте до вас, коли ми влаштуємося.

Тюран був у захваті від запрошення і дуже дякував. Але на місіс Стронг він справив зовсім не таке добре враження, як на її доньку.

— Не знаю чому, але я йому щось не довіряю, — мовила вона одного разу до Гейзел, коли про нього зайшла мова. — Він ніби загалом порядна людина, але часом у його очах з'являється такий дикий вираз, що аж моторошно стає.

Дівчина засміялася.

— Матусю, та це ж нерозумно! — сказала вона.

— Напевне, ти маєш рацію, але я все-таки шкодую, що з нами Тюран, а не бідолашний Колдуел.

— Мені також шкода, — відповіла донька.

Тюран став частим відвідувачем у домі дядька Гейзел Стронг у Кейптауні. Він відверто залицявся до неї і робив це дуже спритно, випереджаючи найменше бажання молодої дівчини. Якщо треба було кудись супроводжувати її або її матір чи зробити якусь незначну товариську послугу — запопадливий Тюран наче виростав з-під землі.

Дядько Гейзел та його родина дуже добре ставилися до нього завдяки його чемності та готовності зробити послугу. Мосьє Тюран ставав незамінною людиною. Нарешті він відчув, що настала зручна хвилина, і запропонував їй руку й серце.

Міс Стронг була така вражена, що спершу не знайшлася, що відповісти.

— Мені й на думку не спадало, що ви мене кохаєте, — сказала вона йому. — Я завжди ставилася до вас, як до дуже доброго товариша. Я не можу вам відповісти чогось певного. Забудьте, що ви пропонували мені стати вашою дружиною. Давайте збережемо наші попередні стосунки, а я тим часом спробую поставитися до вас інакше. Можливо, мої почуття стануть чимось більшим, аніж звичайною приязню. Досі я й гадки не мала, що зможу вас полюбити.

Тюран залишився дуже задоволений цією відповіддю. Він перепросив за те, що поквапився, сказав, що так давно в неї закохався і так міцно, що всі, на його думку, вже знали про це.

— Я вас покохав відтоді, як уперше побачив, Гейзел, — сказав він. — Я згідний почекати, тому що переконаний, що сильна і щира любов, така, як моя, не може залишитися без відповіді. Мені лише потрібно знати, що ви не любите когось іншого. Ви можете мені на це щось відповісти?

— Ні, я ніколи нікого не любила, — відповіла вона, і Тюран заспокоївся.

Того вечора він, ідучи додому, подумки купив моторну яхту і вибудував за п'ятдесят тисяч віллу на Чорному морі.

Наступного дня Гейзел Стронг спіткала одна із найприємніших несподіванок у житті: коли вона виходила від ювеліра, то буквально стикнулася з Джейн Портер.

— Джейн Портер! — вигукнула вона. — Ти звідки? Очам своїм не вірю!

— Ось тобі, маєш! — вигукнула не менш здивована Джейн. — А я сиділа тут і подумки малювала собі, як ти живеш у Балтіморі! Отже, я даремно напружувала свою уяву! —

З цими словами вона обняла подругу і міцно поцілувала.

Гейзел довідалася від Джейн, що яхта лорда Тенінгтона кинула якір в Кейптауні принаймні на тиждень, після чого вони мали плисти до Англії, цього разу вздовж західного узбережжя.

— А потім, — закінчила Джейн, — буде моє весілля.

— Отже ти ще не вийшла заміж? — спитала Гейзел.

— Ще ні, — відповіла Джейн і потім додала, наче її не в лад до попередньої розмови: — Я б хотіла, щоб Англія була за мільйони кілометрів звідси.

Родичі Гейзел та пасажири яхти відвідали одні одних. На честь гостей влаштовувались обіди та прогулянки на природу. Мосьє Тюран скрізь був жаданим гостем. Він запросив чоловіків на обід, і його гостинність сподобалася лордові Тенінгтонові.

Мосьє Тюран зрозумів з натяків, що прибуття яхти лорда Тенінгтона змінило плани пасажирів, і він не хотів лишатися від них осторонь. Тому, залишившись якось з англійцем наодинці, він скористався з нагоди і

повідомив його, що коли вони повернуться до Америки, то він і міс Стронг офіційно оголосять, що вони наречений і наречена.

— Але, любий Тенінгтоне, нікому ані слова! Жодного!

— Звичайно, друже, я все розумію. Вітаю вас від усього серця. Дівчина просто диво, скажу я вам!

А наступного дня сталося те, на що він сподівався. Місіс Стронг, Гейзел та мосьє Тюран гостювали у лорда Тенінгтона на його яхті. Міс Стронг сказала, що була дуже задоволена зі своїх відвідин Кейптауна, і дуже шкодувала, що лист від її адвоката в Балтіморі відкликав її додому раніше, ніж вона сподівалася.

— Коли ви думаєте виїхати? — спитав Тенінгтон.

— Ймовірно, на початку наступного тижня, — відповіла вона.

— Невже? — вигукнув Тюран. — Яке щастя! Мені також треба буде негайно виїхати, і тому я сподіваюся супроводжувати вас і бути в потребі.

— Ви дуже люб'язні, мосьє Тюране, — відповіла місіс Стронг. — Ми з радістю звіримося вашій опіці. — Але вона воліла б спекатися його, а чому, й сама не знала.

— Чорт забирай! — вигукнув через хвилину лорд Тенінгтон. — Геніальна думка!

— Звісно, Тенінгтоне, звісно, — сказав Клейтон. — Напевне, геніальна, раз вона прийшла вам у голову, але в чому справа? Їхати до Китаю через Південний полюс?

— Гей, Клейтоне, — заперечив Тенінгтон, — ви просто прискіпуєтесь до мене, бо не ви придумали плавання довкола Африки, а я, і тому нестерпно поводите себе від самої хвилини відплиття. Ні, — вів він далі. — Думка геніальна, і ви всі зараз з цим погодитеся. Справа в тому, що нам треба взяти з собою міс Стронг, місіс Стронг та Тюрана, якщо він забажає, на нашу яхту до Англії. Ото буде добре, га?

— Тенні, друже, я перепрошую! — вигукнув Клейтон. — Думка справді чудова — я ніколи не повірив би, що вона ваша. Чи ви твердо переконані, що вона лише ваша?

— Ми призначимо відплиття на початок наступного тижня або на той день, у який вам буде зручно, місіс Стронг, добросердий англієць закінчив свою тираду таким тоном, наче всі вже зі всім погодилися і лишилося тільки призначити день відплиття.

— О Боже! Лорде Тенінгтоне, ви навіть не дали часу подякувати вам, а не те що вирішити, чи зможемо ми скористатися з вашого люб'язного запрошення, — сказала місіс Стронг.

— Я переконаний, що ви погодитеся, — відповів Тенінгтон.

— Швидкість яхти буде не менша, ніж пасажирськог орабля, а зручності ті самі. В усякому разі ми всі розраховуємо на ваше товариство і відмови не приймаються.

Отож було вирішено, що яхта відпливе наступною понеділка.

Двома днями пізніше дівчата сиділи в каюті у Гейзел і розглядали фотографії, зняті на честь від'їзду з Америки, і приятельки були поглинуті цим розглядом. Джейн ставила безліч запитань, а Гейзел на всі давала детальні відповіді і коментувала зображених осіб та краєвиди.

— А оце, — сказала вона раптом, — це той, про якого ти знаєш. Бідолаха! Я давно хотіла розпитати тебе про нього, але все було ніяк.

Вона тримала фотографію так, що Джейн не бачила обличчя людини на ній.

— Його звали Джон Колдуел, — вела далі Гейзел. — Пригадуєш його? Він розповідав, що познайомився я тобою в Америці. Сам англієць.

— Ім'я незнайоме, — сказала Джейн. — Покажи-но фотографію.

— Бідолаха впав у море, коли ми пливли сюди, — сказала Гейзел і віддала фотографію.

— Впав у море!.. Втопився!.. Гейзел, Гейзел, скажи, що це неправда!.. Гейзел! Скажи, що ти пожартувала!

І Джейн Портер упала непритомна раніше, ніж міс Стронг встигла підтримати її.

Гейзел привела подругу до тями і довго дивилася мовчки на неї.

— Я не знала, Джейн, — сказала Гейзел з удаваним спокоєм, — що ти знала містера Колдуела так близько і що його смерть справить на тебе таке сильне враження.

— Джон Колдуел? — спитала міс Портер. — Ти хочеш сказати, що не знаєш, як цю людину звати, Гейзел?

— Та ні, Джейн, я чудово знаю, хто він, — Джон Колдуел з Лондона.

— О Гейзел! Як би я хотіла в це повірити! — простогнала молода дівчина. — Я хотіла б у це повірити, але його риси так глибоко запали

мені в душу, що я впізнала б його з-поміж тисяч. Будь-хто міг би помилитися, але не я.

— Що ти кажеш, Джейн? — вигукнула не на жарт стривожена Гейзел. — За кого ти його маєш?

— Ні за кого, Гейзел. Я знаю, це фотографія Тарзана з племені Великих мавп.

— Джейн!

— Сумнівів не може бути. Гейзел, ти переконана, що він загинув? Ти не помилилася?

— Боюся, що ні, люба моя, — відповіла сумно Гейзел. — Я була б рада помилитися, але тепер я починаю пригадувати силу дрібних обставин, яким не надавала значення, доки мала його за Джона Колдуела з Лондона. Наприклад, він розповідав, що народився в Африці, а виховувався в Парижі.

— Саме так, — тихо мовила Джейн Портер.

— Старший офіцер, який оглядав його речі, не знайшов нічого, що підтверджувало б, що він саме Джон Колдуел з Лондона. Майже всі його речі було зроблено або куплено в Парижі. Всі помітки були з одної літери "Т" або трьох "Дж. К. Т.". Ми вирішили, що він подорожував інкогніто під двома своїми першими іменами і що Дж. К. означало "Дж. Колдуел".

— Тарзан із племені Великих мавп узяв собі ім'я Джон К. Тарзан, — вела далі Джейн тим самим тихим згаслим голосом. — І він загинув. Гейзел, це жахливо! Загинув самотній у цьому страшному океані! Я не можу повірити, що його хоробре серце перестало битися, що навік знерухоміли його могутні м'язи. Що він, утілення мужності, здоров'я, життя, став здобиччю, пішов на поживу рибам, що…

Далі вона вже не могла говорити, тяжко заридала і впала на підлогу, ховаючи обличчя в долоні.

Упродовж кількох днів міс Портер була хвора і не хотіла бачити нікого, крім Гейзел та ще вірної Есмеральди.

Коли вона врешті з'явилася на палубі, всі були вражені, як вона змінилася, змарніла. Воа вже не була життєрадісною американською красунею, яка захоплювала і чарувала всіх довкола. Натомість — тиха, смутна дівчина з виразом глибокої журби на обличчі, причину якої розуміла лише Гейзел Стронг.

Усі, хто як умів, намагалися підбадьорити й розважити її, але марно. Іноді жартівникові й веселуну лордові Тенінгтонові вдавалося викликати у неї сумну усмішку, але це траплялося рідко; здебільшого вона сиділа і дивилася широко розплющеними очима на море.

Відколи Джейн Портер захворіла, з яхтою почали дедалі частіше траплятися різні прикрощі. Спершу зіпсувався двигун, і вони два дні дрейфували, аж доки сяк-так полагодили його. Потім несподіваний шквал змів усі легкі речі з горішньої палуби. Двоє матросів завели бійку на баці, наслідком якої один виявився поранений ножем, а на другого довелося вдягнути кайдани. Нарешті вночі у море впав штурман і одразу ж втопився, його не вдалося врятувати.

Яхта пробула в районі цієї події близько десяти годен, але бідолаху так і не знайшли.

Після усіх цих лих команду і гостей охопив смуток. Усі почували себе доволі пригнічено-чекали подальших лих, ще гірших, особливо матроси, що почали згадувати всілякі віщування та знамення, які вони мали на початку подорожі і які тепер їм здавалися провісниками великої біди. І вона не забарилася. Наступної ночі після загибелі штурмана маленька яхта зазнала поважної аварії. Приблизно о першій годині ночі всі відчули

страшний удар, який викинув з постелей сонних гостей і команду. Маленький корабель здригнувся і завалився на правий борт; мотори зупинились, палуба лягла до моря під кутом сорок п'ять градусів. На мить яхта зависла, а відтак почала випростуватись і вирівнялася, пролунав глухий тріск.

Чоловіки вмить кинулися на палубу; за ними вибігли жінки. Хоч небо було захмарене, не було ані вітру, ані хвиль, і ліхтар висвітлював біля правого борту виразні обриси якоїсь чорної маси, що ледь виступала з води.

— Уламки затонулого корабля, — коротко пояснив вахтовий офіцер.

Невдовзі на палубу вибіг механік: він шукав капітана.

— Латку, яку ми наклали, зірвано, — доповів він. — Яхта швидко набирає воду через пролом з лівого боку носової частини.

Майже зразу за ним прибіг матрос.

— Боже! — вигукнув він. — Весь кіль відірвало. Яхта не протримається на воді і двадцяти хвилин.

— Замовкни! — рикнув Тенінгтон. — Прошу жінок зійти вниз і зібрати легкі речі. Може, справа не така кепська, але, може, доведеться сісти в шлюпки. Краще бути готовими до всього. Будь ласка, спустіться негайно. Капітане Джералде, пошліть униз когось, хто зможе точно з'ясувати розміри пошкодження. Тим часом треба підготувати шлюпки.

Спокійний тихий голос господаря вгамував всіх, і через мить кожен був зайнятий своєю справою. На той час, коли жінки повернулися на палубу, шлюпки було споряджено, а через хвилину знизу повернувся зі звітом офіцер. Але тепер і без звіту було зрозуміло, що "Леді Еліс"

невдовзі затоне, і чоловіки й жінки, що юрмилися на палубі, це чудово усвідомлювали.

— Ну, що там? — спитав капітан, коли зауважив, що офіцер вагається.

— Я не хочу лякати жінок, — сказав він, — але мені здається, що яхта не протримається на воді і двадцяти хвилин. Там така діра, що в неї навіть корова пройде.

Протягом останніх п'яти хвилин ніс яхти "Леді Еліс" швидко занурювався. Корма зависла високо над водою, і на Палубі було важко стояти. Люди квапливо сіли в чотири яхтові шлюпки, які було спущено на воду. Коли вони швидко відпливали від маленького судна, Джейн Портер озирнулася і востаннє подивилася на нього. Саме в цю мить щось оглушливо тріснуло, почувся гуркіт і вибухи зсередини корабля — двигун зірвався з місця і покотився до носа, трощачи на своєму шляху всі перепони. Корма здійнялася сторч, на секунду завмерла стовпом, що стирчав з надр океану, і яхта носом швидко поринула у воду.

Відважний лорд Тенінгтон в одній із шлюпок крадькома втер сльозу — не вартість яхти засмучувала його, а втрата надійного, прекрасного товариша, якого він дуже любив.

Довга ніч нарешті збігла, і тропічне сонце осяяло хвилі.

Його яскраве проміння торкнулося обличчя Джейн Портер і збудило її від тривожного сну. Вона озирнулася. З нею в шлюпці було троє матросів, Клейтон і Тюран. Вона стала роздивлятися за іншими шлюпками, але, доки сягав н погляд, ніщо не порушувало страшної одноманітності пустелі.

Вони були самі в маленькому човнику серед неозорого безмежного океану.

14

ПОВЕРНЕННЯ ДО ПЕРВІСНОСТІ

Коли Тарзан упав у воду, то перше, що спробував зробити, це відплисти вбік від корабля, щоб не попасти під його гвинти. Він чудово розумів, кому саме зобов'язаний цією пригодою, і тепер, повільно пливучи в морській воді, з безсилою злістю думав про те, як Рокову вдалося перехитрувати його.

Так він лежав деякий час на воді, слідкуючи за тим, як віддалялися й меншали корабельні вогні, а покликати на допомогу йому не спадало на думку. Він ніколи в житті не просив допомоги, і тому нічого дивного, що цього разу вчинив так само. Він завжди покладався лише на власну силу та спритність, і до того ж від часів Кали не траплявся ніхто, здатний відгукнутися на такий заклик.

Тарзан розумів: шанси на те, що його підбере якийсь корабель, були мізерні, а дістатися до берега самому було неможливо. Він вирішив, однак, плисти в напрямку до берега — адже якесь судно могло пропливати й неподалік від нього.

Він гріб руками сильно і легко — його дужі м'язи могли так працювати ще багато годин, не втомлюючись. Він упевнено й спокійно плив на схід, орієнтуючись по зірках, освітлений їхнім мерехтінням. Щось стало обтяжувати його ноги — черевики, він скинув їх, не вагаючись. За ними пішли штани. Він скинув би й піджак, якби не згадав про важливі папери в одній з його кишень. Він простягнув руку до кишені, щоб переконатися, що вони там, але — от лихо! — кишеня була порожня.

Тепер він зрозумів, що не тільки з почуття помсти Роков скинув його з корабля: росіянин вирішив здобути ті папери, які Тарзан з такими труднощами забрав у нього в Бу-Сааді.

Тарзан тихо вилаявся, скинув піджак і сорочку й віддав і те й друге течії Атлантичного океану. Тепер ніщо не сковувало його — рухи стали ще легшими.

Світало. Зірки над ним стали блідими.

Раптом його гострий зір розрізнив удалині невиразні обриси великої темної маси, що лежала на воді. Кілька дужих помахів руками — і він опинився поруч із днищем напівзатонулого розламаного штормами корабля, яке омивали хвилі.

Тарзан видерся на нього. Тут він принаймні перебуде до світанку. Він не збирався просидіти тут без дії доти, доки голод і спрага виснажуватимуть його і без того стомлене тіло.

Якщо вже судилося загинути, то принаймні дійти до кінця в нерівній боротьбі зі смертю.

Море було зовсім спокійне, тож Тарзанів притулок ледь погойдувався на воді, і це рівномірне погойдування було як колискова для стомленої істоти, яка не спала двадцять годин. Тарзан, годованець Великих мавп, умостився на слизьких дошках і невдовзі заснув.

Його розбудила вранішня спека. Першим прийшло від чуття спраги, яке зросло настільки, що почало по-справжньому дошкуляти, але через мить це нестерпне відчуття майже зникло після того, як він водночас зробив два відкриття. Першим було те, що серед численних уламків розбитого корабля, які плавали довкола, був перекинутий догори дном рятувальний човен, а друге — вдалині на сході невиразно виднілася смуга далекого берега.

Тарзан пірнув і, обпливаючи уламки, дістався до рятувального човна. Холодна вода відновила його сили майже так, як би він угамував спрагу. З подвійною енергією він підтяг човна до місця своєї ночівлі і після

кількох спроб, які звичайній людині були б не під силу, витяг його на слизькі дошки. Тут він оглянув його — човен виявився справним і за мить вже погойдувався на воді поруч із Тарзановим прихистком. Потім він вибрав з-поміж уламків кілька дощок, якими можна було скористатися як веслами, і, не гаючи ані хвилини, рушив у бік далекого узбережжя.

Коли він проплив настільки, що міг уже розрізняти контури берегової лінії, а також землю і те, що на ній, уже починало смеркати. Він побачив вузьку протоку до невеличкої бухти. Північний край бухти, порослий лісом, здавався Тарзанові напрочуд знайомим. Невже доля так зглянулася над ним? Невже він знову в серці рідних джунглів? Коли човен увіходив у протоку, в нього не залишалося вже ані крихти сумніву, бо там, на березі, у затінку його рідного пралісу виднілася мила серцю хатина, яку збудував ще до його народження покійний батько, Джон Клейтон, лорд Грейсток.

Дужими помахами рук Тарзан швидко погнав човен до берега. Щойно ніс човна врізався в пісок, як він вистрибнув на берег. Тарзанове серце переповнювали радість і захоплення, бо його очі шукали й знаходили раз у раз давно знайоме, не забуте, пам'ятний краєвид рідного узбережжя, хатину, маленький струмок, гущавину віковічного лісу, нетрі джунглів, хмари барвистих птахів, розкішні тропічні квіти на тлі яскраво-зелених ліан, що гірляндами звисали з велетенських дерев.

Тарзан з племені Великих мавп знову опинився на своїй батьківщині, і, щоб сповістити про це увесь світ, він підвів голову і видав гучний клич, вкладаючи в нього невимовну радість своєї дикої молодої душі. Кілька секунд в джунглях панувала тиша. Відтак, немов у відповідь на цей клич. по чулося приглушене похмуре рикання, а здалеку невиразно долинув протяжний крик мавпи.

Найперше Тарзан пішов до струмка і вгамував спрагу.

Потім підійшов до хатини. Двері було зачинено на засувку, так, як вони з Д'Арно їх залишили. Він відчинив двері й увійшов. Усередині все було ціле і неушкоджене: стіл, ліжко, решта — шафи й полиці у тому самому вигляді і на тих самих місцях, на яких вони простояли впродовж двадцяти трьох років, — так, як він залишив їх два роки тому.

Надивившись, Тарзан відчув суттєву потребу вдовольнити не лише зір, а й шлунок, бо голод владно наказував йому шукати поживу. Харчів у хатині було катма. Зброї в Тарзана також не було, але на стіні висів один із його старих трав'яних арканів. Це було дуже до речі. Бракувало тільки ножа. Але якщо він постарається, то ще до наступного вечора у нього буде все: і ніж, і короткий спис, і сагайдак зі стрілами-все це можна роздобути за допомогою аркана. Він обережно склав аркан, перекинув його через плече, вийшов і зачинив за собою двері.

Біля самої хатини починалися джунглі, і Тарзан нечутно й сторожко увійшов у них, наче дикий звір, що вирушив на полювання. Спершу він кілька хвилин ішов. але потім, не знаходячи слідів, які вказували б на присутність дичини, швидко видерся на дерево. Із першим карколомним стрибком з дерева на дерево у нього знову прокинулася радість життя. Тепер він не животів. Тепер він кожною клітиною свого єства відчував правдиве щастя повної свободи. Кому спаде на думку повернутися в затхлі місця, сповнені безчестя й ненависті, тоді як величні джунглі обіцяють волю і спокій? Принаймні не він.

Ще було видно, коли Тарзан дістався до водойми, розташованої біля маленької лісової річки. Тут був брід, і не знати відколи звірі сходилися сюди на водопій. Тут щоночі можна було зустріти Сабор чи Нуму, які, причаївшись у гущавині джунглів, вистежували антилопу чи оленя. Сьогодні на водопій прийшов кабан Горта, і сюди ж у цей самий час прийшов на полювання і Тарзан із племені Великих мавп.

Він розлігся на товстій гілці великого дерева біля самісінької стежки. Минуло близько години. Сутеніло. Тарзанові уже почав уриватись терпець, як раптом з гущавини, з протилежного боку від річки долинув

шум кроків і шурхотіння густої сплутаної трави, якою вочевидь продиралося величезне тіло. Крім Тарзана, ніхто цього не. почув би, але Тарзан почув і зрозумів — це так само, як і він, на полювання вийшов лев Нума. Тарзан усміхнувся. В цю мить почулися ще чиїсь кроки. Якась тварина обережно пробиралася стежкою до водойми. Ось вона повільно почала спускатися до річки — це, був кабан Горта. Смачна страва, без сумніву… Тарзан відчув, як його рот наповнився слиною. Там. де причаївся Нума, все завмерло.

Горта пройшов під гілкою, на якій сидів Тарзан. За кілька кроків стрибок Нуми вже зможе його дістати. Тарзан виразно уявив собі, як блищать зараз очі старого Нума, як він вже набирає в легені повітря, щоб видати рик, від якого у жертви захолоне кров у жилах на ту коротку мить між стрибком і хряскотом кісток у страшних обіймах хижака.

Але саме тоді, коли Нума готувався стрибнути, з низької гілки найближчого дерева полетів довгий аркан. Він зі свистом розітнув повітря — і на шиї Горти затягнувся зашморг. Почулося перелякане рохкання і вереск, а потім Нума побачив, як хтось незримий потяг вибрану ним жертву стежкою вгору. Коли він усе ж стрибнув, кабан Горта злетів вгору над самісінькою його пащею і зник у гущавині крони, а згори на нього позирнула чиясь насмішкувата фізіономія й зухвало зареготала йому просто в очі.

І тоді вже Нума заревів. Розлючений, голодний, ошуканий, він заходив під деревом туди-сюди, а нагорі сидів його щасливий супротивник. Ось лев зупинився, став дибки і величезними кігтями передніх лап заходився відривати цілі шматки кори, оголюючи білий стовбур.

А Тарзан у цей час витяг Горту, який борсався, на сусідню гілку. Міцні пальці завершили те, що розпочав безжалісний зашморг. Тарзан не мав ножа, але природа нагородила його вмінням віддирати м'ясо від кісток руками, і ось, врешті, його зуби з насолодою вп'ялися у соковите

м'ясо тоді, як ошаленілий лев люто дивився знизу, як інший насолоджується обідом, що він його вже вважав за свій.

Коли Тарзан наївся, було вже зовсім темно. Так, обід був чудовий. Він так і не привчив себе до смаку м'яса, яким його частували цивілізовані люди; в глибині його первісного єства завжди жила жадоба за теплим, паруючим м'ясом щойно вбитої дичини та за смачною, червоною кров'ю.

Він витер закривавлені пальці жмутом листя, взяв на плечі рештки своєї здобичі і вирушив у зворотний шлях. Він вже не йшов по землі, а перелітав з гілки на гілку, користуючись сплетіннями ліан. А саме в ці хвилини за тисячі кілометрів на схід звідси, в Індійському океані, Джейн Портер та Вільям Сесіль Клейтон закінчували смачну вечерю на палубі "Леді Еліс".

Внизу біг лев Нума, і коли Тарзан зиркав на нього, то його погляд зустрічався з яскравими вогниками злості в очах старого Нуми, які світилися в мороці джунглів. Нума вже не ревів — навпаки, він нечутно біг уперед, мов тінь велетенської кішки, але жоден його крок не поминув сторожкого Тарзанового вуха.

Тарзан переймався лише тим, що, можливо, Нума скрадатиметься за ним до самісіньких дверей хатини. Це його ніяк не влаштовувало, тому що тоді на нього чекала безсонна ніч у незручній позі, в розгалуженні гілок, а йому хотілося виспатися на постелі з трав у своїй хатині. Втім, на той випадок, якби йому довелося пробути ніч поза хатиною, він уже вибрав дерево, на якому найзручніше було б заночувати. В минулому сотні разів така сама велика кішка супроводжувала його з нічного полювання до хатини і змушувала шукати прихисту на цьому самому дереві. Він сидів тут звичайно доти, доки зміна настрою переслідувача або схід сонця позбавляли його від малоприємного сусідства.

Але цього разу Нума, схоже, відмовився від подальшого переслідування. Він дико заревів і рвучко повернув назад у пошуках іншої легшої здобичі. Отже, Тарзан без перешкод дістався до своєї хатини і за кілька хвилин згорнувся клубком на м'якій копиці напівзітлілого сіна. Так мосьє Жан К. Тарзан легко й невимушене скинув із себе оболонку цивілізації і, щасливий та втішений, поринув у глибокий сон, який природа дарує лише дикому звіру після того, як він наїсться донесхочу. А коротеньке жіноче "так" могло назавжди прив'язати його до того іншого життя, і тоді б навіть думка про це дике буття здавалася б йому неймовірно бридкою.

Наступного дня Тарзан прокинувся пізно, бо дуже втомився протягом минулої доби; зокрема перебування в океані, і полювання в джунглях змусило його м'язи попрацювати так, як вони не працювали майже два роки. Коли він прокинувся, то найперше побіг до струмка і напився, потім десь з півгодини плавав у океані. Повернувся до хатини і поснідав м'ясом Горти, а решту здобичі закопав біля дверей хатини, щоб мати ще й вечерю.

Він знову зняв свій аркан і вирушив у джунглі. Цього разу його здобич мала бути шляхетнішою: він шукав людину. Втім, якби його попросили сказати щось з цього приводу відверто, він, безперечно, перелічив би інших мешканців джунглів, на його думку, значно шляхетніших, аніж людина. Метою сьогоднішньої виправи була потреба в зброї.

Тарзана дуже цікавило, чи в селищі Мбонга залишилися жінки й діти після каральної експедиції з французького крейсера, яка винищила у відповідь за гадану смерть Д'Арно все чоловіче населення села. Він сподівався знайти там хоча б кількох вояків, тому що цілковите знищення чоловіків видавалося йому малоймовірним.

Тарзан швидко йшов лісом і надвечір дістався до селища.

Але він був дуже здивований, коли побачив, що поля поглинули джунглі, а хатини під соломою майже цілком зруйнувалися. Ніщо не свідчило про те, що тут живуть люди. З півгодини Тарзан обстежував руїни, сподіваючись знайти хоч якусь забуту зброю, але марно. Тоді він пішов проти течії, бо поблизу води, напевне, можна було знайти якесь інше селище.

Дорогою Тарзан полював так, як вчила його колись Кала, і це виразно нагадало йому дитинство і юність рідних мавп.

Він перекидав гнилі колоди, щоб знайти в землі їстівного хробака, видирався високо на дерева, шукаючи пташині гнізда, мов кішка, прожогом кидався на дрібних лісових тваринок. Він їв ще багато чого іншого, але чим менше ми зупиняємося на меню дикої мавпи, тим, повне, буде краще — адже Тарзан знову був мавпою жорстокою, дикою, розумною твариною, якою виховала його Кала і якою він був перші двадцять років свого життя!

Він усміхнувся, коли згадав декотрих своїх друзів, які, можливо, саме в цю мить спокійно і зручно сидять у його улюбленому паризькому клубі так само, як і він кілька місяців тому. Час від часу його думки набирали цілковито іншого напрямку, коли легкий вітерець з моря доносив до його розширених ніздрів запах якоїсь нової здобичі або небезпечного ворога.

Цю ніч він перебув далеко від рідної хатини, на гілці велетенського дерева, за десятки метрів від землі. Перед сном він знову наївся досхочу — цього разу м'яса оленя Бари, який потрапив у його безжалісний зашморг.

Рано-вранці він знову вирушив у дорогу, так само вздовж річки. Він проводив свої пошуки три дні, доки потрапив у цілковито незнайому для нього місцевість. Тут, на височині, ліс був не такий густий і у просвітах між деревами виднілися хребти височенних гір, а перед ними стелилася

яснозелена рівнина. В густій траві бавилися незліченні табуни антилоп та зебр. Тарзан був геть заворожений цим видовищем і зразу вирішив: щойно випаде нагода, грунтовніше провідати мешканців цього райського куточка.

На четвертий день уранці він відчув новий слабкий запах і непомильно визначив, що це запах людини, яка перебуває дуже далеко. Тарзан аж підстрибнув з радощів. Він був граничне уважний і насторожений, коли крався деревами до своєї здобичі.

Нарешті він наздогнав людину. Джунглями ішов самотній чорний вояк.

Тарзан крок за кроком ішов по деревах над головою своєї жертви, шукаючи просвіту між листям, щоб зручніше було кинути аркан.

І ось тоді, коли він вистежував беззахисну людину, яка нічого не підозрювала, в його серці загніздилися нові думки, що зродилися під впливом цивілізації. Йому спало на думку, що цивілізована людина рідко, а точніше, ніколи безпричинно не вбиватиме таких, як сама. Щоправда, причина у Тарзана була: зброя. Але хіба для цього потрібно було обов'яз ково вбивати? Чим більше він думав про це, тим бридкішою здавалася йому сама думка, що він може просто так убити людину.

Доки він розмірковував, вони дісталися до невеликої галявини, на протилежному боці якої виднілося обнесене загорожею селище, що складалося з кількох жалюгідних халуп.

Тільки-но вони вийшли з лісу на галявину, як Тарзан помітив, що неподалік, у густій переплутаній траві швидко майнуло руде хутро, і велике тіло почало скрадатися до його жертви. Це був лев Нума. Він також вистежував бідолашного вояка. Щойно Тарзан помітив небезпеку, яка загрожувала його одноплемінникові, як ставлення до нього

цілковито змінилося. Тепер перед ним була близька по духу істота, якій загрожував спільний лютий ворог.

Нума приготувався стрибнути — надто мало було часу для того, щоб вибирати якийсь із способів полювання і спробувати передбачити його наслідки. Кілька подій трапилося майже водночас: лев стрибнув із засідки на чорношкірого, який злякано сахнувся, бо Тарзан криком встиг попередити його про небезпеку і вояк устиг відстрибнути назад саме тоді, коли Нуму в стрибку зупинив зашморг аркана, який затягнувся довкола його шиї.

Тарзан діяв так швидко, що не мав нагоди приготуватися і протидіяти ривку мотузка від ваги тіла Ну ми. Тож сталося так, що аркан зупинив звіра перше, ніж він устиг торкнутися чорного вояка, але ривок збив Тарзана з ніг, він покотився по землі і опинився за шість кроків від розлюченого звіра. Нума блискавично повернувся в бік свого нового ворога, і зовсім беззахисний Тарзан опинився ближче до смерті, ніж будь-коли в своєму житті. Цього разу чорношкірий урятував його. Він утямив, що зобов'язаний життям цій дивній білій людині, але він також зрозумів, що лише диво може вберегти його рятівника від цих страшних жовтих іклів, які кількома секундами раніше були так близько від його власного тіла.

Його права рука, що тримала списа, блискавично звелася і чимдуж, усією силою сталевих м'язів, що рухалися під лискучою ебеновою шкірою, метнулася вперед. Зброя слухняно розітнула повітря і прошила тіло Нуми наскрізь від правої до лівої лопатки. Звір, жахливо завиваючи з болю й люті,знову кинувся на чорношкірого. Він не зробив і кількох кроків, як Тарзанів аркан удруге зупинив його. Нума знову повернувся вбік Тарзана, але, як виявилося, лише для того, щоб відчути болісне жало зазубреної стріли, що вп'ялося в його тремтяче тіло. На кілька секунд хижак завмер, і за цей час Тарзан двічі оббіг зі своїм арканом довкола стовбура великого дерева і зав'язав там кінець мотузка.

Чорношкірий зауважив це й усміхнувся. Але Тарзан знав, що Нуму потрібно порішити раніше, ніж його гострі ікла перегризуть тонкий мотузок, який його втримував. Тарзан підбіг до чорного вояка й вихопив у нього з-за паска довгий мисливський ніж. Потім він показав на мигах своєму помічникові, щоб той і далі посилав у звіра стріли, а сам став, скрадаючись, наближатись до хижака з ножем. І доки один доймав змучену жертву з одного боку, інший підходив з іншого. Нума розлютився. Він заревів, завив, застогнав, зіп'явся на дибки і, всім тілом рвучись уперед, намагався схопити то одного свого мучителя, то іншого.

Але нарешті спритний Тарзан вибрав зручну мить і побіг до звіра з лівого боку. Могутня рука обхопила руду гривасту шию, і водночас довге сяюче лезо глибоко встромилося в люте серце звфа. Відтак Тарзан підвівся, і чорний з білим поглянули один одному у вічі, стоячи над мертвим тілом своєї спільної жертви. Чорний зробив вітальний знак миру і дружби, і Тарзан відповів йому тим самим.

15

ВІД МАВПИ ДО ДИКУНА

Їхня боротьба з Нумою привернула увагу збудженої ватаги дикунів із сусіднього селища, і через хвилину після смерті лева героїв оточили воїни з гнучкими ебеновими тілами. Вони жваво жестикулювали і засипали їх зливою запитань і при цьому так кричали, що не давали їм змоги відповісти.

А потім прийшли жінки й діти, цікаві й допитливі. Побачивши Тарзана, вони цілковито розгубилися. Врешті новому товаришеві Тарзана вдалося вимовити кілька слів після чого чоловіки й жінки наввипередки почали вшановувати дивну істоту, яка врятувала їхнього товариша і перемогла у двобої лютого Нуму.

Відтак вони повели Тарзана до свого селища, де обдарували його різними подарунками — домашньою птицею, козлятиною та вареною їжею. Коли він показав на їхню зброю, вони квапливо принесли спис, щит, стріли й лук. Його перший приятель подарував йому ніж, яким було вбито Нуму.

Здавалося, що не було в селищі такої речі. якої б Тарзан не отримав, якби попросив.

"Наскільки це легше, — подумав Тарзан, — аніж убивати й грабувати на догоду своїм потребам". Як близько він був від того, щоб убити цю людину, якої раніше ніколи не бачив і яка зараз усілякими примітивними засобами виказувала дружбу й приязнь до того, хто так легко міг стати вбивцею.

Тарзан із племені Великих мавп засоромився. Після всього, що сталося, він принаймні вичекав, доки доля зведе його з людьми, які заслужили на те, щоб бути вбитими.

Він згадав Рокова. Йому дуже закортіло зустрітися з росіянином у мороці джунглів хоча б на кілька хвилин. Якщо вже й існувала людина, яку б належало вбити, то це був саме він. І якби Тарзанові пощастило побачити росіянина саме тепер, коли той всіляко намагався втертися в довіру до чарівної міс Стронг, йому більше, ніж будь-кому, захотілося б віддати цій людині належне.

Перша ніч, яку Тарзан пробув серед дикунів, була присвячена дикому бенкетові на його честь. Влаштували пишну учту, бо мисливці цього дня повернулися з багатою здобиччю: вони принесли антилопу й зебру. Під час бенкету випили силу-силенну слабкого тубільного вина. Коли воїни танцювали при світлі багаття, Тарзана знову здивували пропорційність та правильність рис їхніх облич — тут зовсім не було типів облич західного берега: з пласким носом та товстими губами. В спокійному стані їхні обличчя виказували розум та шляхетність, а жінки

були досить привабливі, Під час танцю Тарзан помітив, що декотрі з чоловіків та переважна більшість жінок носять золоті прикраси — здебільшого важкі куті браслети на руках і ногах. Щойно він захотів роздивитися такий браслет, як власник зняв його і на митах почав наполегливо вмовляти Тарзана прийняти його як подарунок. Тарзан оглянув браслет уважніше і переконався, що він зі щирого золота: це його дуже здивувало, тому що він уперше бачив у африканських дикунів золоті прикраси. Досі він зустрічав щось подібне лише у мешканців побережжя, але це були просто дешеві цяцьки, які вони купували або просто крали в європейців. Тарзан спробував розпитати тубільців про походження цього золота, але вони не розуміли його.

Коли танок закінчився, Тарзан хотів був піти, але тубільці заходилися впрошувати його, щоб він залишився, а для ночівлі надали йому велику хатину. Він намагався пояснити їм, що вранці повернеться, але вони ніяк не могли зрозуміти, про що йдеться. Коли ж він підвівся і попрямував у бік, протилежний до входу в селище, вони були цілком спантеличені.

Втім, Тарзан чудово знав, що робить. Йому не раз доводилося зустрічатися з гризунами та зміями, неодмінними додатками до всякого тубільного селища, і хоча він не дуже їх бридився, одначе волів перебути ніч на свіжому лісовому повітрі, ніж у затхлій атмосфері хатини.

Тубільці провели його туди, де над огорожею нависало величезне дерево. Коли Тарзан стрибнув, схопився за гілку, а потім, мов мавпа Ману, щез угорі, в гущавині крони, пролунали вигуки подиву. Ще півгодини вони впрошували його повернутися, але врешті-решт, не діждавшись відповіді, дали своєму гостеві спокій і пішли по домівках.

Тарзан пройшов лісом трохи далі, знайшов дерево для ночівлі, згорнувся клубком в розгалуженні гілок і швидко й міцно заснув.

Наступного ранку він з'явився в селищі так само несподівано, як зник минулої ночі. Спершу тубільці злякалися й розгубилися, але коли впізнали в ньому свого вчорашнього гостя, то привітали його вигуками та веселим сміхом. Цього дня Тарзан з групою вояків брав участь у полюванні на рівнині. Під час полювання дикунів так вразило Тарзанове володіння їхньою грубою зброєю, що їхня повага та захоплення ним зросли принаймні вдвічі.

Тарзан мешкав у своїх диких друзів уже кілька тижнів, полюючи на буйволів, антилоп та зебр, яких вони їли, а також на слонів— задля слонової кості.

Він швидко вивчив їхню примітивну мову і сприйняв тубільні звичаї та етику їхнього племені. Він зауважив, що вони не людожери, навпаки, до людожерів ставилися з відразою та презирством.

Бузулі, воїн, що його врятував Тарзан, розповів йому багато історій цього племені: як багато-багато років тому їхні пращури прийшли сюди з півночі після довгих і тяжких блукань, а колись їхнє плем'я було велике й могутнє, але мисливці на невільників своєю смертоносною зброєю внесли в їхнє життя таку руїну, що від них лишилося те, що є нині, і їхня міць занепала.

— Вони полювали на нас, як на диких звірів, — розповідав Бузулі. — Вони були безжалісні. Якщо їм не потрібні були раби, вони приходили по слонову кість, але частіше шукали і те і друге. Вони вбивали наших чоловіків і забирали жінок, наче овечок. Ми боролися з ними багато років, але наші стріли й списи не могли змагатися з палицями, що плювалися свинцем і вогнем та сіяли смерть значно далі, аніж може дістати стріла найвправнішого стрільця. Врешті в ту пору, коли мій батько був молодий, араби прийшли знову, але наші вояки помітили їх ще здалеку, і Чоламбі, який тоді був вождем, наказав своєму народові зібрати усі пожитки і йти за ним — він обіцяв вести їх на південь доти, доки вони знайдуть таку місцину, де араби-мисливці на людей не зможуть їх знайти. І вони виконали його наказ, забрали все своє майно

включно з великими запасами слонової кістки. Вони подорожували кілька місяців, дуже потерпали і поневірялись, бо йшли переважно крізь густі джунглі та через високі гори, але врешті-решт вони прийшли сюди. І хоч уперед було вислано групу розвідників шукати кращі місця, нічого ліпшого вони не знайшли.

— І араби вас тут так і не знайшли? — спитав Тарзан.

— Близько року тому жменька їх напала на нас, але ми їх прогнали і багатьох убили. Кілька днів ми гнали їх, як диких звірів, знищуючи поодинці, доки з них не лишилося кілька чоловік, але ті втекли від нас.

Під час своєї розповіді Бузулі кілька разів торкався масивного золотого браслета, який обіймав лискучу шкіру його лівої руки. Тарзан дивився на прикрасу, але думками був далеко звідси. Тепер йому спало на думку те саме питання, яке він хотів поставити тубільцям, коли вперше потрапив до них у селище, — питання, яке він не міг висловити, бо не знав їхньої говірки. На кілька тижнів він забув про золото, бо перетворився на справжню первісну людину, яка жила виключно сьогоднішнім днем. Але раптом вигляд золота розбудив у ньому заснулу цивілізованість, а разом з нею прокинулась і жадоба багатства. Тарзан добре вивчив це під час свого короткого знайомства з життям цивілізованої людини. Він знав, що золото-це сила і втіха. Він показав на прикрасу.

— Звідки в тебе цей жовтий метал, Бузулі? — запитав він.

Чорношкірий вказав на південний схід.

— Один місяць дороги, а може, й більше.

— Ти там був? — запитав Тарзан.

— Ні. Але багато років тому, коли мій батько був ще молодий, дехто з наших був.

Одна з розвідувальних груп, що шукала місне для нашого племені, зіткнулася з дивними людьми, що носили такі прикраси. Жовтим металом було прикрашено вістря їхніх списів, як і стріл, а свою їжу вони готували в посуді з такого самого металу, як і мій браслет.

Вони мешкали у великому селищі, в будинках з каменю і за високими мурами. Вони були дуже люті. Вони нападали на наших вояків, навіть не пересвідчившись, що ті прийшли з миром. Наших було мало, але вони твердо трималися на вершині скелястого пагорба. Вони пробули там доти, доки злі люди із заходом сонця повернулися до свого злого міста. Тоді наші вояки зійшли з пагорба, зняли з убитих прикраси з жовтого металу, пішли з долини геть і ніхто з наших людей туди більше не ходив.

Ці люди дуже лихі, шкіра у них не така чорна, як моя, і не така біла, як твоя, і вкрита хутром, як у горили Болгані. Чоламбі дуже радів, коли вибрався звідти.

— А чи є хто живий з тих, що були з Чоламбі, бачили цих дивних людей і те місто? — спитав Тарзан.

— Там був наш вождь Вазирі, — відповів Бузулі. — Тоді він був ще зовсім молодий, але супроводжував туди свого батька Чоламбі.

Тієї самої ночі Тарзан розпитав вождя Вазирі про все, що почув від Бузулі. Вазирі був уже зовсім старий і сказав, що це була тяжка подорож, але дорогу туди знайти не складно, він і зараз її добре пам'ятає.

— Десять днів ми йшли вздовж річки, що тече повз наше селище, віднялися до маленького джерела, звідки вона бере свій початок біля

високої гори. Наступного дня ми перейшли через верхів'я цієї гори і пішли по іншому боці, аж доки знову натрапили на маленьку річечку. Спускаючись униз її берегом, ми ввійшли у великий ліс. Кілька днів ми йшли її звивистим берегом, доки річечка стала великою рікою. Нарешті ми дійшли до ще більшої ріки, в яку впадала перша і яка перетинала велику долину.

Ми рушили проти течії цієї великої ріки, щоб знайти її витоки, і потрапили на відкритіше місце. Через двадцять днів, відколи ми перейшли гори і вийшли за межі нашої землі, ми підійшли до іншого гірського пасма. Підіймаючись горами, ми йшли далі вздовж ріки, яка знову звузилася до маленької річечки, аж доки дісталися до невеликої печери поблизу гірської вершини. В цій печері починалася ріка.

Я пригадую, що ми розташувалися на нічліг і що було дуже зимно, бо гори там високі. Наступного дня ми вирішили піднятися на вершину гори, щоб оглянути терен на тому боці, і якщо він виявиться не ліпшим, аніж досі, то ми повернемося додому і скажемо своїм, то наше місце найкраще в світі.

Ми стали підійматися скелястим крутосхилом, доки досягли вершини, — звідти, з висоти плоскогір'я, побачили внизу неглибоку, дуже вузьку долину, а поодалік на її іншому боці виднілося велике селище я кам'яними будівлями, більшість з яких була цілком зруйнована.

Оповідання Вазирі збігалося з тим, що розповідав Бузулі.

— Я хотів би піти туди і оглянути це дивне місто, — сказав Тарзан, — і здобути у його злих мешканців трохи жовтого металу.

— Це далека мандрівка, — зауважив Вазирі, — і я вже старий, але якщо ти перебудеш тут сезон дощів, доки спаде повінь, я візьму декого зі своїх вояків і піду з тобою.

Тарзан змушений був задовольнитися такою пропозицією, хоча наймиліше йому було б вирушити завтра вранці — адже він був нетерплячий, мов дитина. Та й справді, Тарзан, годованець Великих мавп, був не ким іншим, як дитиною чи первісною людиною, що по суті те саме.

Наступного дня з півдня повернулися кілька мисливців і розповіли, що на відстані кількох кілометрів є велике стадо слонів. Вони добре їх роздивилися, бо повилазили на високі дерева. За їхніми словами, у стаді було кілька самців, багато слоних та слоненят, а також старих слонів, ікла яких становили особливу цінність.

Решту дня і вечір усі готувалися до великого полювання: направляли списи, перетягували луки, наповнювали сагайдаки, а між тим чаклун племені обходив вояків одного по одному, пропонуючи різні обереги, які захищають їхнього власника від поранення і приносять щастя на полюванні.

На світанку мисливці вирушили в дорогу. Всього йшло з півсотні спритних і швидких чорних вояків, а з ними. гнучкий та жвавий, наче молодий лісовий бог, ішов Тарзан із племені Великих мавп. Його засмагла шкіра дуже вирізнялась з-поміж чорної, наче ебенове дерево, шкіри його товаришів. Але поза цим він в усьому був, як решта. Він розмовляв їхньою мовою, сміявся й жартував з ними, підстрибуючи й гукаючи, як і всі, тобто за всіма ознаками був таким самим дикуном. Він питав себе, чи не є безсумнівним, що з цими людьми його єднають набагато тісніші і життєвіші зв'язки, ніж з його паризькими друзями, звичаї та мораль яких він через свої здібності до мавпування гак легко за своїв лише кілька місяців тому.

Він подумав про Д'Арно і блиснув білозубою радісною усмішкою, коли уявив собі вираз обличчя француза, якби той побачив його тепер. Бідолашний Поль! Як він пишався тим, що викорінив у своєму товаришеві останні сліди дикунства. "Як швидко я знову здичавів", — подумав Тарзан. Хоча у глибині душі він зовсім не вважав, що здичавів,

навпаки, жалів бідних парижан, скутих їхнім одягом, мов арештанти, які живуть під пильним наглядом поліції, що вважає, чи не втнуть вони чогось.

Мисливці йшли дві години і наблизилися до того місця, де напередодні було помічено стадо слонів. Тепер вони рухалися повільніше, пильно вдивляючись, чи не з'являться, бува, де сліди велетенських тварин. Витягнувшись вервечкою, мисливці з півгодини йшли цією стежкою. Тарзан перший підніс руку на знак того, що слони близько. Чорношкірі поставилися до його повідомлення недовірливо.

— Ходімо зі мною, — сказав Тарзан, — а там побачимо.

Легко, наче білка, він вистрибнув на гілку і швидко вихопився на самісіньку верхівку дерева. Один з чорношкірих обережно поліз за ним. Коли він дістався до верхівки, Тарзан показав йому рукою на південь, і там, за кількасот метрів від них, чорношкірий побачив велике скупчення чорних плям, що рухалися туди-сюди у густій траві джунглів. Він вказав напрямок тим, що стояли внизу, і на пальцях пояснив, скільки слонів він нарахував.

Мисливці відразу рушили туди, куди вказав Тарзан. Чорношкірий спустився з дерева швидко. А Тарзан звично рухався вгорі, перелітаючи з дерева на дерево.

Полювання на диких слонів грубою зброєю первісної людини — це не іграшки. Тарзан знав, що лише деякі племена беруться за цю справу. Те, що його плем'я належало до відважних, сповнювало його гордістю — він уже вповні вважав себе членом цієї маленької спільноти.

Тихо рухаючись у верховітті, Тарзан побачив, як вояки поповзли до слонів, оточуючи їх півколом. Ось вони вибрали двох великих самців, і за сигналом п'ятдесят чоловік підвелося з землі і кинуло свої важкі похідні списи у двох обраних слонів. Не було жодного промаху: по двадцять

п'ять списів встромилося в тіло кожного велетня. Один так і не рушив з місця, на якому його застала злива списів, оскільки два з них, націлені бездоганно, пробили серце, і він упав на передні ноги, а потім мертвий повалився на землю.

З іншим слоном, який стояв на одну голову ближче до мисливців, справа була значно гірша. Хоча у нього поцілили всі списи, але серця жоден з них не торкнувся. Якусь мить велетень стояв непорушне і люто сурмив від нестерпного болю, вишукуючи своїми маленькими очицями того, хто завдав йому цих мук. Але чорні мисливці щезли в джунглях, перш, ніж слабкий зір звіра встиг розрізнити хоча б одного з них. Проте, коли вони відступали, слон почув шум і, підминаючи траву й кущі, кинувся в його напрямку.

Випадково він опинився за Вузулі, якого став наздоганяти так швидко, що, здавалося, чорношкірий не тікає від вірної смерті, яка женеться за ним, а закляк на місці. Тарзан, що сидів на дереві, бачив усе це. Він помітив, що його друг у великій небезпеці, і з диким криком кинувся на тварину, щоб відволікти його увагу.

Але він помилився, тому що слон уже був глухий і сліпий до всього, крім істоти, яка викликала його лють, а вона була в кількох кроках. Тарзан побачив, що Бузулі може врятувати лише диво, і, так само не думаючи, прожогом, як тоді, коли сам переслідував чорношкірого, кинувся назустріч слону, щоб урятувати свого приятеля.

Він і далі тримав свого списа у руці. Коли Тантор майже наздогнав свою жертву, просто перед ним, наче з-під землі, виросла велика біла людина. Розлючений слон ладен був кинутися на свого нового супротивника, який насмілився стати між ним і його жертвою, але не врахував блискавичної швидкості, з якою, мов від струму, скорочувалися ці сталеві м'язи, швидкості, невловимої навіть для зору значно гострішого, аніж у Тантора.

Перш ніж слон помітив, що його новий ворог зник, Тарзан угородив свого важкого списа ззаду під ліву лопатку і пробив йому серце. Слон упав мертвий до ніг Тарзана.

Бузулі не знав, що саме врятувало його від неминучої смерті. Але все бачив старий вождь Вазирі, а також декотрі інші вояки.

Вони привітали Тарзана захопленими криками, ставши довкола нього і його великої здобичі. Тарзан став на мертве тіло свого недавнього ворога і видав різкий протяжний клич, яким сповіщав усіх про свою перемогу. Чорношкірі перелякано позадкували, тому що цей клич означав для них присутність страшної горили Болгані, якої вони боялися не менше, ніж лева Нуми. Але це був страх і водночас якась підсвідома пошана до цієї людиноподібної істоти, якій вони приписували надприродні якості.

Коли Тарзан опустив свою голову і на його обличчі з'явилася усмішка, вони заспокоїлися, хоча й не зрозуміли, що сталося. Вони взагалі не розуміли, що це за дивна істота, яка бігає по деревах так швидко, ніби мавпа Ману, а на землі відчуває себе впевненіше, ніж вони самі. Істота, яка, коли не враховувати колір шкіри, була дуже схожа на них, але міццю своєю була варта десятьох, бо вступала в двобій із найстрашнішими мешканцями диких джунглів.

Коли зібралися всі мисливці, то полювання поновилося і вони знову почали переслідувати слонів. Але пройшовши близько сотні метрів, вони почули ззаду приглушений тріск.

Хвилину чорношкірі стояли, мов статуї, й уважно вслухалися. Першим озвався Тарзан.

— Це рушниці! — крикнув він. — На селище хтось напав!

— Ходімо! — гукнув Вазирі. — Це повернулися араби зі своїми рабами-людожерами.

Вони прийшли по нашу слонову кість та наших жінок.

16

МИСЛИВЦІ НА СЛОНОВУ КІСТЬ

Вояки Вазирі поверталися до свого селища майже бігцем.

Ще кілька хвилин лунала рушнична стрілянина і змушувала їх пришвидшувати крок, потім чулися вже поодинокі постріли, а потім все замовкло. Але тиша була не менш зловісна, ніж найсильніша стрілянина, бо це означало, що погано захищене селище піддалося ворогові.

Мисливці пройшли більшу частину шляху до селища, доки натрапили на перших утікачів, що рятувалися від ворожих куль. Їх було понад десяток — жінок, хлопців і дівчат.

Усі були такі схвильовані, що їх неможливо було зрозуміти, коли вони пробували розповісти Вазирі про біду, що сталася з його людьми.

— Їх так багато, як листя в лісі, — кричала одна жінка, намагаючись визначити кількість ворогів. — Серед них багато арабів і сила-силенна людожерів-мануємів, і в кожного рушниця. Вони підповзли до самого села, і ми навіть не знали, що вони поруч. Вони напали на нас. голосно кричали і стріляли в чоловіків, жінок і дітей. Хто міг. тікав у джунглі, але більшість убито. Я не можу сказати, чи вони взяли когось у полон, але схоже, що вони вирішили усіх нас знищити. Мануєми кричали, що з'їдять нас усіх, перш ніж піти звідси, і це нам буде кара за минулорічну смерть їхніх товаришів. Я не можу багато розповісти про них. тому, що тікала щодуху.

Вояки трохи перепочили і рушили далі, але тепер вони вже йшли повільніше і рухалися вперед з великою пересторогою, бо Вазирі знав: іти на допомогу пізно, залишається тільки помста. Наближаючись до селища, вони перестріли ще із сотню втікачів. Серед них було багато чоловіків, які приєдналися до вояків, і боєздатність загону значно зросла.

Біля десятка вояків пішло на розвідку. Вазирі залишився з головною групою, яка йшла лісом, розсипавшись у лінію.

Тарзан ішов поруч із вождем.

Повернувся один з розвідників. Він дійшов до місця, з якого було добре видно селище.

— Вони всі у селищі, — прошепотів він.

— Добре, — мовив Вазирі. — Ми нападемо на них і всіх знищимо.

Він передав по лінії наказ, щоб на галявині, там, де закінчується узлісся, всі зупинилися. Там вони повинні стояти, аж доки побачать, як він біжить до селища, годі всі мусять рушити за ним.

— Стривай, — порадив Тарзан. — Якщо там всередині у них п'ятдесят гвинтівок, то нас відкинуть і перестріляють. Дозволь, я пройду деревами, щоб позирнути на них згори і визначити, скільки їх там. Тоді я знатиму, на що ми можемо розраховувати, коли нападемо. Безглуздо втратити хоч одну людину, якщо на перемогу немає шансів. У мене є план. Якщо ми його здійснимо, то хитрістю досягнемо більшого, аніж силою. Ти згоден почекати, Вазирі?

— Так, — сказав старий вождь. — Іди.

Не гаючи ні хвилини, Тарзан вихопився на дерево і зник у густолисті. Цього разу він рухався ще обачніше, ніж завжди, бо знав, що люди з рушницями можуть так само легко дістати його на дереві, як і на землі. А коли Тарзан, годованець Великих мавп, ставав обережним, то жодна істота в джунглях не могла зрівнятися з ним у нечутності й незримості скрадання поблизу ворога. За п'ять хвилин він дістався до великого дерева, яке нависало над огорожею біля одного з входів до селища. Звідси він почав роздивлятися дикий натовп, який метушився внизу. Він налічив п'ятдесят арабів, а мануємів приблизно вп'ятеро більше. Людожери були поспіль захоплені їжею і тут-таки поблизу своїх білих командирів готували моторошну страву, якою звичайно закінчується всяка перемога, коли тіла вбитих потрапляють до безжальних рук людожерів.

Тарзан переконався, що напад на дикунів, які мають вогнепальну зброю і перебувають за зачиненими воротами селища, буде марною справою. Він повернувся до Вазирі і порадив йому чекати, бо він, Тарзан, має кращий план.

Але щойно перед цим один із утікачів розповів Вазирі про звіряче вбивство жінки старого вождя, і Вазирі був охоплений такою лютістю, що забув про всяку обачність і закликав вояків за собою в атаку. Грізно вимахуючи списами, з дикими криками маленький загін в сотню вояків чимдуж кинувся до входу в селище. Вони не пробігли й половини галявини, коли араби відкрили з-за огорожі нищівний вогонь.

Перший залп поклав старого Вазирі. Атака сповільнилася. Наступний залп викосив ще з півдесятка воїнів. Дехто добіг до зачинених воріт, але тільки для того, щоб його там застрелили, після чого атака захлинулася і вояки, що залишилися живі, кинулися назад до лісу.

Тоді араби відкрили ворота і кинулися навздогін за втікачами, щоб остаточно закінчити розпочате вдень винищення ворожого племені. Тарзан біг до лісу одним з останніх.

Біжучи, він час від часу повертався, щоб пустити прицільну стрілу у переслідувачів.

Далеко в глибині джунглів він зустрівся зі жменькою чор них сміливців, які вирішили ставити чоло ворогові, що наближався. Але Тарзан наказав їм розбігтися, щоб уникнути небезпеки. Коли настане ніч, вони знову зберуться.

— Робіть так, як я кажу, — наполягав він, — і я допоможу вам здобути перемогу над ворогом. Розсиптеся по лісі. Намагайтеся ловити арабів поодинці, тих, які відстали, і вбивайте їх. Якщо з настанням ночі вам здаватиметься, що вас переслідують, ідіть манівцями туди, де ми сьогодні вбили слонів. Там я поясню вам свій план, і ви його зможете оцінити. Не сподівайтеся протиставити ваші незначні сили та просту зброю чисельності та гвинтівкам арабів і мануємів.

Врешті вони згодилися.

— Коли ви розбіжитеся по лісі, — сказав насамкінець Тарзан, — то ваші вороги змушені будуть зробити те саме, щоб переслідувати вас. Тоді, якщо будете обережні, з луків ви зможете вбити не одного мануєма.

Щойно вони побігли лісом трохи далі, як на галявину ви бігли перші переслідувачі, пробігли її і погналися далі за втікачами.

Кілька хвилин Тарзан біг по землі. Потім швидко дістався на дерево і блискавично кинувся назад, до селища. Коли він дістався до свого звичного спостережного пункту, то переконався, що всі араби та мануєми женуться за своїми ворогами і лишили селище спорожнілим, якщо не рахувати скованих ланцюгом полонених і вартового.

Вартовий стояв біля відчинених воріт і пильно дивився в бік лісу, тому не бачив, як на протилежному кінці вулиці з дерева на землю зістрибнув чоловік велетенського зросту.

Він тримав вереd собою нап'ятий лук і почав обережно скрадатися до своєї жертви, яка нічого не підозрювала. Але його вже помітили полонені, і їхні погляди, сповнені подиву й надії, слідкували за кожним рухом свого майбутнього визволителя. Врешті Тарзан спинився за десять кроків від мануєма. Він підніс лук на рівень очей і націлився. Засмаглі пальці випустили стримуване охвістя на волю, тихе повітря розірвав пронизливий свист — і вартовий беззвучно звалився на землю. Гостра деревина, що пробила йому груди і дістала серця, сантиметрів на тридцять стриміла з тіла.

Після цього Тарзан звернув увагу на п'ятдесятьох жінок та хлопців, закутих у невільничу валку. За браком часу не було змоги повідмикати усі старовинні замки на довгому ланцюгові, тому Тарзан сказав, щоби полонені йшли за ним так, як є. Він зняв з убитого вартового рушницю й патронтаж, вивів ощасливлених бранців за ворота селища і пішов з ними до лісу, який чорнів по той бік галявини.

Перехід був повільним і важким, тому що "невільницький" ланцюг був для цих людей новиною. Не раз уся валка зупинялася, коли один перечіплювався і падав, тягнучи за собою решту. Крім того, Тарзанові довелося зробити великий гак, щоб уникнути зустрічі з ворогами, які повертались.

У виборі шляху Тарзан почасти керувався звуками пострілів, які іноді долинали до нього. Вони свідчили, що сутички між арабами й тубільцями ще не припинилися. Але він знав, що коли тубільці слухатимуться його, то перемога буде на їхньому боці.

Коли зсутеніло, стрілянина цілковито припинилася, і тоді Тарзан зрозумів, що всі араби повернулися до селища.

Він ледве стримав тріумфальну посмішку, коли уявив, як вони лютуватимуть, дізнавшись про смерть вартового й зникнення бранців. Тарзан дуже шкодував, що не міг забрати з собою хоч трохи слонової кістки з тих великих запасів, які були в селищі. Йому хотілося зробити це лише для того, щоби посилити лють ворогів. Він знав, що слоновій кістці ніщо не загрожує, бо здійснення його плану змусить арабів піти геть без жодного слонячого ікла. Тому не варто і жорстоко було б ще чимось навантажувати цих зв'язаних потомлених жінок.

Лише після півночі Тарзан і його повільна валка наблизилися до місця, де лежали вбиті слони. Здалеку вони побачили світло великого вогнища, яке тубільці розпалили посеред швидкоруч змайстрованої "боми", почасти для того, щоб погрітися, почасти… щоб відлякати левів.

Коли вони підійшли до місця постою ближче, Тарзан голосним криком сповістив, що йдуть друзі. Їх зустріли радісними вигуками, коли вояки побачили довгу валку закованих друзів та рідних, яких вважали загиблими, так само, як і Тарзан. Зрадівши, чорношкірі ладні були пробенкетувати цілу ніч за їжею зі слонячого м'яса, аби належним чином відсвяткувати порятунок своїх одноплемінників, якби Тарзан не наполіг на тому, щоб вони хоч трохи поспали перед прийдешнім важким днем.

Але цієї ночі заснути було нелегко, бо жінки, які втратили своїх чоловіків чи дітей, без перерви плакали й голосили.

Втім, Тарзан урешті зумів заспокоїти їх, пояснивши, що цей шум може привернути увагу арабів до їхнього табору, і тоді їх всіх уб'ють.

На світанку Тарзан пояснив воякам свій план дій, і вони в один голос визнали його найдоцільнішим та найбезпечнішим, щоб позбавити себе непроханих гостей та помститися за смерть своїх кревних.

Насамперед жінки й діти, яких охороняло двадцятеро найстаріших воїнів та юнаків, вирушили на південь, якомога далі від небезпечної

місцини, їм було наказано збудувати тимчасовий прихисток та спорудити надійну "бому", бо здійснення плану Тарзана могло забрати багато днів і навіть тижнів, й увесь цей час вояки перебуватимуть від них далеко.

Через дві години після світанку жменька тубільців оточила своє селище незримим кільцем. На певній відстані один від одного чорні вояки розташувалися на крислатих деревах, звідки добре було видно все селище. Ось посеред селища, пробитий стрілою, звалився манує м. Звуків нападу не було чутно — жодних бойових кличів і шаленого вимахування списами. З гущавини безмовного лісу прилетів лише мовчазний посланець смерті.

Араби та їхні супутники лютували. Вони кинулися до воріт, щоб жорстоко помститися зухвалому напасникові, але тут-таки втямили, що не знають, куди ж бігти за супротивником. Під час того, як вони схвильовано розмахували руками, обговорюючи це питання, араб, що стояв посередині, мовчки сів на землю з тонкою стрілою в серці.

Тарзан розташував на деревах найкращих стрільців племені і суворо наказав їм в жодному випадку не виказувати своєї присутності, доки ворог стоятиме обличчям до них.

Після того як стрілець випустив свого гінця смерті, він повинен сховатися за стовбур і пускати наступну стрілу лише тоді, коли буде переконаний, що в його бік ніхто не дивиться.

Тричі араби кидалися через галявину у напрямку, звідки, як їм здалося, летіли стріли, але кожна наступна стріла прилітала з протилежного боку і знаходила свою жертву. Годі вони оберталися і кидалися у протилежному напрямку.

Врешті вони вирішили піти і обшукати ближній ліс, але цс виявилося марною справою, бо чорні стрільці наче випарувалися.

А високо в гущавині велетенського дерева сиділа розлючена людина — Тарзан, годованець Великих мавп. Він чигав над ворогами, наче тінь смерті. Ось один з мануємів випередив своїх товаришів, які бігли за ним, і наступної миті вони спіткнулися об тіло свого товариша, серце якого пробила невблаганна стріла.

Такий спосіб боротьби дуже впливає на нерви навіть білих людей. Тому не дивно, що мануєми запанікували. Варто було одному з них вийти перед інших, як в груди йому вгороджувалася безжальна стріла. Якщо хтось відставав, то вже ніхто більше не бачив його живим. Щойно хтось ступав убік і на мить віддалявся від товаришів, він тут-таки падав мертвий. Кожного разу, коли вони знаходили мертвого, в його грудях була неодмінна стріла, яку з невблаганною точністю посилала в серце обраної жертви якась вища сила.

Але найгіршим було те, що впродовж усього цього страхітливого ранку вони жодного разу не бачили й не чули жодних ознак ворога. Єдиною такою ознакою були стріли, які прилітали не знати звідки.

Коли вони врешті-решт повернулися до селища, стан справ аж ніяк не покращав. Через певні проміжки часу на землю падала нова жертва, а остовпілі й розлючені люди, не розуміли, що відбувається. Чорношкірі благали своїх білих провідників полишити це страшне місце, але араби боялися йти через моторошний і ворожий їм ліс, бо сподівалися забрати з собою чимало слонової кості з селища. Вони нізащо не хотіли залишити свою здобич.

Врешті-решт усі напасники сховалися в хатинах, критих соломою. Тут принаймні вони будуть захищені від осоружних стріл. Зі свого дерева, яке розкинулося над самісіньким селищем, Тарзан помітив хатину, до якої зайшли вожді арабів. Він випростався на низькій гілці і з усієї своєї велетенської сили кинув важкого списа в солом'яну стріху. Дикий вереск сповістив йому, що він поцілив. Вислявши таким чином на прощання звістку про те, що ворогам ніде не буде пощади, Тарзан повернувся до лісу, зібрав своїх вояків і відійшов з ними на півтора

кілометра на південь, щоб підхарчуватися й перепочити. На кількох деревах він залишив дозорців, які мали пильнувати селище. Але гонитви не було.

Облік сил виказував чудові наслідки. Вбитих не було, поранених теж, а навіть побіжний підрахунок ворожих втрат засвідчив, що ворогів загинуло не менш як двадцятеро. Тубільці дуже запишалися і почали наполягати, щоб увінчати день славним нападом на селище, аби розбити супротивника вщент. Вони вже уявляли собі тортури, яким піддаватимуть ворогів, і наперед тішилися з майбутніх мук людожерів-мануємів, яких особливо ненавиділи. Але Тарзан був категорично проти їхнього плану.

— Ви збожеволіли! — закричав він. — Я показав вам єдиний можливий спосіб боротьби з цими людьми. Ви вже вбили двадцятьох і не втратили жодного, а вчора, коли ви діяли, як заманеться, з вашого боку загинуло щонайменше двадцятеро, а у арабів та мануємів ніхто не постраждав. Ви воюватимете так, як я вам наказую, інакше я вас залишу і повернуся в свою країну.

Тоді вони злякалися і пообіцяли цілковито йому коритися, аби лише він не йшов від них.

— Чудово! — сказав він. — Сьогодні вночі ми повернемося на те місце, де ми вбили слонів, до нашого "бому". Я знаю, як дати арабам зрозуміти, що їх чекає, коли вони надумають далі лишатися на нашій землі. Але мені не потрібна ваша допомога. Ходімо! Якщо ми дамо їм перепочинок до кінця дня — вони заспокояться, і поновлення відчуття страху буде для них нестерпнішим, ніж коли б ми лякали їх увесь вечір.

Тож усі повернулися на місце вчорашнього постою, де й заночували. Вони їли, пили і згадували сьогоднішні події, сидячи довкола великих багать. До середини ночі Тарзан спав. Потім підвівся і тихцем пішов у пекельний морок лісу. Через годину він був на краю галявини біля

селищних воріт. За огорожею палало багаття. Крізь щілину Тарзан роздивився, що біля вогню самотньо сидить вартовий.

Тарзан тихесенько прокрався до дерева в кінці селищної вулиці. Він нечутно видерся на своє звичне місце і поклав стрілу на лук. Кілька хвилин він пробував прицілитися у вартового, але гілля, яке погойдувалося, і мерехтіння вогнища робили постріл дуже ризикованим. Треба було поцілити ворога в самісіньке серце, щоб смерть була швидка й нечутна, як того вимагав його план.

Крім лука, стріл та аркана, Тарзан ще взяв із собою гвинтівку, яку раніше забрав у вбитого вартового. Він заховав усе це в розгалуженні гілок, тихо спустився на землю вже по той бік огорожі. Єдиною його зброєю залишався довгий ніж. Перед його очима бовваніла спина вартового, Тарзан, мов кішка, ступив до сонної людини. До жертви лишалося два кроки, ще секунда — і ніж нечутно вгородиться в тіло ворога.

Тарзан приготувався стрибнути. Для будь-якого звіра джунглів це завжди було і буде найліпшим способом нападу. І раптом людина, розбуджена якимось внутрішнім чуттям, зірвалася на ноги й повернулася до нападника.

17

БІЛИЙ ВОЖДЬ ПЛЕМЕНІ ВАЗИРІ

Коли погляд чорношкірого мануєма зітнувся з химерою, що наступала на нього з ножем в руці, то крижаний страх пройняв усе його єство. Він навіть забув про рушницю, яку тримав у руках, забув, що може заволати на допомогу, — єдиною його думкою стало втекти від цього дикого білого страхіття, від цього велета з величезними м'язами й широкими плечима, на яких вигравало світло багаття.

Але, перш ніж мануєм устиг ворухнутися, Тарзан кинувся на нього. Могутня рука стиснула йому горло і водночас кинула його на землю. Він шалено опирався, але марно: страшні пальці з люттю бульдога уп'ялися в його шию. Життя покидало його швидко і невблаганно. Очі вибалушились, висолопився язик, обличчя страшно почервоніло. Здерев'янілими м'язами пробіг останній корч — і вартовий мануєм затих навіки.

Тарзан скинув тіло на свої могутні плечі, підібрав рушницю вбитого, повільно пішов вулицею до дерева, яке завжди легко допомагало йому дістатися всередину селища. Він сховав мерця в густолисті крон.

Найперше він зняв з убитого патронташ та прикраси і сховав це в дупло. Після цього він узяв рушницю вбитого, став на гілці на повен зріст і пішов до самісінького її кінця, звідки можна було оглянути все селище. Він націлився в хатину, схожу на вулик, що в ній, як він знав, збиралися вожді, і натиснув на спусковий гачок.

У відповідь на його постріл пролунав відчайдушний крик. Тарзан усміхнувся. Він знову поцілив.

Кілька хвилин після пострілу в таборі панувала тиша. Потім араби й мануєми висипали зі своїх хатин. Вони скидалися на рій розлючених джмелів. Втім, вони були не так розлючені, як налякані. Денна напруга сильно позначилася на настрої як чорних, так і білих, а тут ще цей постріл посеред нічної тиші! Він викликав у їхній запаленій уяві найрізноманітніші і найжахливіші здогади.

Коли вони зауважили, що вартовий зник, їхня тривога посилилася ще дужче. Щоб підбадьорити себе, вони почали обстрілювати зачинені селищні ворота, хоча ворога ніде не було видно. Тарзан скористався із загального гуркоту стрілянини і вистрілив просто в скупчення натовпу, що вирував під ним.

Через безладну стрілянину його пострілу ніхто не розчув, але ті, що стояли ближче до середини, побачили, як один мануєм раптово впав. Коли вони схилилися над ним, він був мертвий, їх охопив панічний страх, і лише владні накази арабів зупинили мануємів, які ладні були стрімголов тікати в джунглі, аби лише вийти з цього триклятого селища.

Через деякий час вони почали заспокоюватись. Але перерва була дуже короткотривала. Саме тоді, коли вони вирішили, що їм більше нема чого боятися, Тарзан приглушено і протяжне закричав, і коли дикуни поглянули в той бік, звідки долинав звук, Тарзан, стоячи на гілці дерева з тілом убитого вартового в руках, раптом скинув труп їм на голови.

З панічним вереском натовп розбігся хто куди від цього нового страшного зайди, який, схоже, нападав на них.

В їхній уяві тіло вартового, що летіло згори із широко розчепіреними руками й ногами, мало вигляд якогось великого хижого звіра. З єдиним бажанням порятунку багато хто із чорношкірих видерся на огорожу, інші вибили з воріт дошки й побігли через галявину в джунглі.

Перші хвилини ніхто з них не озирався, щоб поглянути на те, що так налякало Їх. Але Тарзан знав, що вони таки озирнуться. Він достеменно знав, що вони робитимуть далі. Тому спокійнісінько рушив деревами, які осявало місячне світло, на південь, до табору Вазирі.

Один з арабів озирнувся і помітив, що істота, яка стрибнула на них з дерева, лежить на тому самому місці тихо й спокійно. Він обережно підкрався і побачив, що це людина.

Ще мить — і він упізнав мануєма, який вартував вхід до селища.

На його крик збіглася решта і тісно стала довкола. Хвильку вони схвильовано перемовлялися, потім зробили саме те, чого очікував

Тарзан. Вони піднесли гвинтівки і почали обстрілювати дерево, з якого було кинуте тіло. Якби Тарзан залишився на ньому, його продірявили б сотні куль.

Коли араби й мануєми помітили, що єдиними ознаками насильства на тілі їхнього товариша були сліди велетенських пальців на спухлій шиї, їх охопив ще більший страх і відчай. Особливо їх вражало те, що вони не були в безпеці навіть усередині селища, обнесеного огорожею. Те, що ворог пройшов у самісіньку середину і голіруч убив їхнього вартового, — цього вони не могли збагнути. Забобонні мануєми відразу почали пояснювати собі поразки надприродними силами. Та й білі не могли дати кращого пояснення усьому, що відбувалося.

Близько п'ятдесяти душ утекло в джунглі. Решта, хто залишився в селищі, не мали ані найменшого уявлення, коли незримий ворог знову почне своє моторошне винищення. Паніка перетворила їх на зграю спантеличених бандитів.

Вони не спали до світанку. Лише коли араби пообіцяли мануємам рано-вранці лишити селище і рушити назад у свої краї, ті погодилися пробути в селищі ще кілька годин. Крижаний страх, який охопив їх, був дужчий за страх перед жорстокими командирами.

Коли наступного ранку Тарзан з вояками вернулися, щоб поновити обстріл ворога, то побачили, що противник готується до відходу з селища. На мануємів було навантажено пограбовану слонову кість. Коли Тарзан це побачив, на його обличчі з'явилася посмішка, бо він знав: далеко свою поклажу вони не занесуть. Але раптом він побачив те, що дуже занепокоїло його. Декотрі з мануємів запалювали від недотлілого багаття смолоскипи. Вони замірилися спалити селище.

Тарзан сидів за кількасот метрів від них на високому дереві. Він приклав руку до рота рупором і голосно крикнув по-арабському: "Знищимо! Не підпалюйте хатин, інакше ми вас усіх знищимо!" Він

крикнув це кілька разів. Мануєми завагалися, потім один з них кинув смолоскип у вогнище. Решта вже ладні були зробити те саме, як раптом один з арабів кинувся до них і палицею почав гнати до хатин. Тарзан бачив, що він наказує підпалити маленькі хатки під соломою. Тоді Тарзан став на повен зріст на гілці, приклав до плеча відібрану в арабів гвинтівку і вистрілив. Араб, що змушував своїх підлеглих підпалювати, впав на землю, а мануєми покидали смолоскипи і чкурнули з селища. Вони бігли, не оглядаючись, а навздогін їм стріляли араби.

Хоч як сердилися араби на рабів за непослух, вони, однак, розуміли, що єдиний і найліпший вихід із того, що трапилося, — це полишити намір підпалити селище, яке двічі зустріло їх так непривітно. Подумки вони клялися повернутися сюди з такою силою, яка дозволить їм винищити навіть сліди духу людини в цих краях на багато кілометрів довкола.

Араби марно шукали того, хто своїм криком злякав паліїв. Навіть ті, що мали найгостріший зір, не змогли побачити винуватця. За пострілом, який звалив одного з них, над листям дерева знявся легенький димок. Це помітили і кілька разів вистрілили по дереву. Проте постріли не посягли мети.

Тарзан був надто передбачливий, щоб втрапити у таку халепу. Ще не змовкло відлуння пострілу, а він уже був на землі й щодуху біг до іншого дерева, за сотню метрів від першого. Тут вія знову зручно влаштувався, так, що бачив ворожий табір, мов на долоні. Йому спало на думку, що можна трохи побавитися, і, склавши долоні рупором, він закричав:

— Лишіть слонову кість! Лишіть слонову кість! Мертвим вона не потрібна.

Декотрі з мануємів почали кидати свій вантаж, але все це разом урвало арабам терпець. Голосно лаючись, вони націлили гвинтівки на

своїх рабів, погрожуючи смертю тим, хто насмілився кинути вантаж. Вони могли зректися підпалу селища, але не могли навіть подумати, щоб відмовитися від такого багатства. Краще вже смерть!

І коли вони вийшли з селища Вазирі, на плечах невільників були в'язки слонячих ікол, вкрадені з запасів, що їх збирали цілі покоління. Вони йшли назад до свого селища на північ, дикі й незнані терени, аж за Конго, в саму гущавину Великих Джунглів. А обабіч колони, яка відступала, скрадалися незримі безжальні вороги.

Під проводом Тарзана чорношкірі вазирійці заздалегідь розташувалися обабіч стежки, якою мав пройти супротивник. Вони причаїлися в чагарях на великій відстані один від одного. Коли проходила колона, меткий спис або невблаганна стріла пронизувала араба або мануєма. Відтак вазирієць зникав у хащах, перебігав наперед, у нову засідку. Стріли й списи вилітали рідко, але так невблаганно й послідовно, що колона людей з вантажем слонової кості постійно панікувала від вигляду вбитих товаришів і від страшного очікування: хто наступний? Арабам коштувало великих зусиль запобігати намірам, які не раз виникали у мануємів — кинути все посеред дороги і тікати. День наближався до кінця. Кошмарний для арабів і важкий, але вдалий для вазирійців. На ніч араби поставили похідну "бому" на маленькій галявині біля річки і стали на ночівлю.

Уночі над їхніми головами час від часу свистіли жорстокі кулі і неминуче один з нічних вартових падав мертвий. Становище ставало безвихідним. Вони виразно бачили, що таким чином ворог винищить їх усіх до ноги без жодних збитків для себе. Одначе із впертості й захланності, притаманної білим, араби й далі трималися за здобич. Удосвіта вони навантажили на спини цілковито занепалих духом мануємів вантаж, який ставав смертельним, і рушили в дорогу.

Три дні колона чисельно зменшувалася, але йшла далі.

Щогодини прилітала нова смертельна стріла або вбивчий спис. Ночі були ще гірші, бо постріли незримих гвинтівок перетворювали пости варти на місця страти.

Уранці на четвертий день араби змушені були застрелити двох зі своїх чорношкірих, перш ніж зуміли змусити решту тягнути далі трикляту слонову кість. І в цю мить з джунглів долинув виразний і гучний голос: "Сьогодні ви, мануєми, помрете, якщо не скинете з плечей свій вантаж. Киньтеся на своїх жорстоких господарів і вбийте їх. У вас є рушниці. Скористайтеся ними! Вбийте арабів, і ми вас більше не зачепимо. Ми відведемо вас назад у наше селище, нагодуємо і виведемо з нашої землі, спокійно і без насильства. Складіть слонову кість і бийте своїх командирів. Ми вам допоможемо. Інакше смерть вам усім!" Коли голос замовк, люди закам'яніли на місці. Араби втупилися у своїх невільників. Мануєми перезиралися, чекаючи, хто б почав. Арабів лишалося десятків зо три, а чорношкірих з півтораста. Всі мануєми мали зброю, навіть у носіїв за спинами були гвинтівки.

Араби зібралися в гурт. Шейх наказав вирушати, підняв рушницю і звів курок. Але в цю мить один із чорношкірих випередив його, кинув вантаж на землю, зірвав я плеча свою гвинтівку і вистрілив просто в гурт білих. Умить усе перетворилося на вир демонів, що вили й билися між собою ножами, стріляли з револьверів та гвинтівок. Араби скупчилися в одну групу. Вони захищалися хоробро, але свинцевий град, який сипали на них їхні раби, та злива стріл і списів з джунглів прирекли їх на смерть. За десять хвилин по тому, як перший носій кинув свій вантаж, останній араб упав мертвий на землю.

Коли стрілянина вщухла, Тарзан знову звернувся до мануємів зі своєї криївки:

— Візьміть слонову кість на плечі й несіть її назад до нашого селища, туди, де ви її вкрали. Ми вас не зачепимо.

Хвилину мануєми вагалися. На важкий триденний перехід у них уже не було сил. Вони почали тихо перемовлятися між собою. Врешті один з них повернувся обличчям до джунглів і крикнув:

— Звідки ми знаємо, що ви не повбиваєте нас, коли ми прийдемо у ваше селище?

— Ви мусите повірити на слово, — відповів Тарзан, — що ми вас не зачепимо, якщо повернете слонову кість. Ви повинні затямити: якщо не погодитеся, ми вас усіх переб'ємо тут. Хіба не ясно, що ви загинете тоді, якщо дратуватимете нас, а не тоді, коли слухатиметеся?

— Хто там говорить мовою наших арабських вождів? — гукнув мануєми. — З'явися, ми відповімо тобі.

Тарзан вийшов з гущавини джунглів і зупинився за двадцять кроків від мануємів.

— Дивіться, — сказав він.

Коли вони побачили білого, їх огорнув побожний страх, бо досі вони не бачили ще білого дикуна. А його велетенські м'язи та величезний зріст здивували і захопили їх.

— Вірте мені, — сказав Тарзан. — Доки ви робитимете те, що я вам сказав, і не кривдитимете мій народ, ми вас не зачепимо. Чи згодні ви взяти на плечі ваш вантаж і мирно рушити в наше селище, чи ми йтимемо за вами на північ так, як останніх три дні? Нагадування про страхіття минулих днів вирішило справу. Після недовгих переговорів мануєми взяли вантаж і рушили назад у селище Вазирі.

Наприкінці третього дня вони ввійшли у ворота селища.

Тут їх зустріли вазирійці, що вціліли після жахливої різанини. Того дня, коли араби залишили селище, Тарзан послав гінця на місце тимчасового постою зі звісткою, що вазирі можуть повернутися додому.

Тарзан повинен був ужити все своє красномовство та вміння переконувати, щоб оборонити мануємів від вазирі, які були такі люті на грабіжників, що ладні були роздерти їх на шматки. Але коли він пояснив їм, що пообіцяв мануємам недоторканість, якщо вони принесуть слонову кість ту ди, звідки її забрали, і, крім того, переконав вазирі, що перемогли вони виключно завдяки йому, то вони врешті-решт піддалися на його прохання і дозволили людожерам перепочити в селищі.

Тієї ночі вояки влаштували великий бенкет, щоб відсвяткувати свою перемогу і вибрати нового вождя. Після смерті старого Вазирі Тарзан керував вояками за мовчазною згодою вазирі. У них не було часу вибрати вождя з-поміж себе, але вони й не шкодували про це. Вони досягли таких успіхів під керівництвом Тарзана, що не мали жодного бажання віддати найвищу владу комусь іншому, остерігаючись втратити те, що здобули. Вони ще пам'ятали наслідки непослуху білій людині, коли за наказом Вазирі наосліп кинулися на арабів. Вазирі став першою жертвою власної нерозважливості.

Після всього, що сталося, передача Тарзанові вищої влади була справою цілком очевидною. Найвидатніші вояки сіли довкола багаття, щоб обговорити якості того, хто може бути наступником старого Вазирі. Першим узяв слово Бузулі.

— Відтоді як помер Вазирі і не залишив по собі сина, серед нас є лише один, хто довів, що може бути нам добрим царем. Є лише один, хто довів, що може вдало вести нас проти вогнепальної зброї білих і здобути перемогу без жодних втрат з нашого боку. Є лише один такий. Це — білий, що керував нами галька минулих днів.

З цими словами Бузулі схопився, підніс списа догори, пригнувся майже до землі і заходився повільно пританцьовувати довкола Тарзана, приспівуючи в такт крокам: "Вазирі, цар Вазирі! Вазирі, винищувач арабів: Вазирі, цар Вазирі!" Вояки один за одним приєднувалися до танцю, висловлюючи в такий спосіб згоду на обрання Тарзана царем. Прийшли жінки й розсілися довкола навпочіпки. Вони били в тамтами, плескали в долоні й підспівували воякам. А посеред кола сидів Тарзан з племені Великих мавп — Вазирі, цар вазирійців. Як і його попередник, він повинен був прийняти ім'я свого племені.

Ритм танцю ставав дедалі швидший, крики танцюристів — голосніші. Жінки підвелися і також приєдналися до танцю, безперестанку скрикуючи. Вояки люто вимахували списами, а коли танцюристи низько схилилися й почали вдаряти щитами в утрамбовану землю, то загальна картина становила собою щось таке первісне й дике, що могло відбуватися лише на світанку людства, багато століть тому.

Коли загальне збудження зросло, Тарзан схопився й також приєднався до гурту. Посеред кола чорних лискучих тіл він стрибав і ревів, вимахуючи важким списом, віддаючись тому самому шаленству, що й його дикі друзі. Він втратив рештки цивілізованості — тепер Тарзан знову був цілком первісною людиною, яка насолоджувалася свободою дикого життя, яке він так любив. Він тішився своїм царським саном, отриманим з рук чорних дикунів.

Якби Ольга де Куд побачила його тепер, то навряд чи впізнала б у ньому елегантну і врівноважену молоду людину, яка захопила її своїм бездоганним вихованням та чемною поведінкою лише кілька місяців тому. А Джейн Портер! Чи любила б вона цього дикого вождя, який голяка витанцьовував серед своїх так само голих підлеглих? А Д'Арно? Чи повірив би Д'Арно, що це та сама людина, яку він ввів до найвишуканіших паризьких товариств? А що подумали б його друзі-пери з палати лордів, якби один з них показав на цього велетня, що танцював у варварському головному уборі та блискучих металевих прикрасах і сказав би: "Мілорди, ось перед вами Джон Клейтон, лорд Грейсток!"

Отже, Тарзан, годованець Великих мавп, сів на справжній царський престол. Повільно, але неухильно проходив він шлях своїх пращурів — він-бо теж почав від найнижчої висхідної точки.

18

ЛОТЕРЕЯ СМЕРТІ

Уранці після того, як "Леді Еліс" зазнала аварії, зі всіх, хто був у рятувальній шлюпці, першою прокинулася Джейн Портер. Решта спали: хто лежачи на спині, хто просто на дні човна.

Коли дівчина з'ясувала, що вони відбилися від решти човнів, її огорнула тривога. Вона відчула себе самотньою й безпомічною. Перед її очима був лише безмежний океан, і це так пригнічувало, що майбутнє здавалося цілком безпросвітним. Джейн була переконана, що вони гинуть — і гинуть без жодної надії на порятунок.

Прокинувся Клейтон. Кілька хвилин приходив до тями, бо не міг збагнути, де він.

Врешті його розгублений погляд натрапив на дівчину.

— Джейн! — вигукнув він. — Слава Богу, ми разом...

— Погляньте, — тихо сказала дівчина і мляво показала на обрій. — Ми зовсім самі.

Клейтон роззирнувся довкола.

— Куди вони могли подітися? — вигукнув він. — Втонути не могли, бо шторму не було. І всі були в човнах, коли яхта затонула — я це бачив.

Він розбудив решту людей, які були з ними у човні, і пояснив їм, що сталося.

— Це навіть на краще, сер, що човни розкидало в різні боки, — мовив один з матросів. — На кожному з човнів є харчі, тож усі дадуть собі раду самі, а в разі шторму однаково не могли б допомогти одні одним, навіть якби й були разом. Тепер у нас є більше шансів, що нас знайдуть, бо якщо натраплять на один човен, то негайно шукатимуть і решту. Якби ми були всі разом, то мали б один шанс на порятунок, а так маємо чотири.

Усі погодилися з розважністю його міркувань і дещо заспокоїлися, але їхня радість тривала недовго. Вони вирішили плисти на схід, до материка, і вже зібралися були рушати, коли з'ясувалося, що матроси, які гребли двома єдиними на човні веслами, заснули під час веслування й випустили весла з рук. Весла зникли без сліду. Ніде на поверхні води їх не було видно.

Почалася сварка, і ледь не дійшло до бійки, але Клейтон зумів заспокоїти матросів. Та за хвилину Тюран ледь не викликав нової сварки своїм недоречним зауваженням про недорікуватість усіх англійців, а англійських моряків зокрема.

— Облиште, друзі, — сказав Томкінс, один з матросів, які не брали участі в сварці. — Бійка ні до чого доброго не доведе. Снайдер щойно вам сказав, що нас підберуть. Чого ж тоді лаятись? Давайте краще щось пожуємо.

— Слушна думка, — сказав Тюран і звернувся до третього матроса, Вільсона. — Друже, дайте-но сюди одну бляшаночку.

— Самі діставайте, — буркнув Вільсон. — Я накази від сторонніх не приймаю. Ви тут поки що не капітан.

Клейтон змушений був сам дістати бляшанку. Але тут трапився новий конфлікт, бо один з матросів звинуватив Клейтона і Тюрана, що вони змовилися ділити харчі так, щоб взяти собі найбільшу частину.

— Треба, щоб хтось узяв на себе командування човном, — мовила Джейн Портер, якій ця ганебна сварка була осоружна й бридка. — Досить з нас того, що ми цілком самі в човні посеред Атлантичного океану, і нема чого множити наші біди взаємними образами. Ви, чоловіки, повинні обрати командира і коритися його наказам. Тут потрібна дисципліна суворіша, ніж на справжньому великому судні.

Джейн не думала, що ій доведеться встрявати в розмову, тому що була переконана, що Клейтон зуміє подолати всі труднощі. Але вона змушена була визнати, що він виявив не більше кмітливості, ніж усі решта. Єдиною його перевагою було те, що він намагався не загострювати тему і навіть віддав бляшанку матросам, коли ті почали кричати, щоб він її не відкривав.

Слова дівчини дещо заспокоїли чоловіків, і врешті було вирішено, що два барильця з водою і чотири бляшанки з їжею вони поділять навпіл, — між матросами і трьома пасажирами.

Таким чином маленьке товариство поділилося на два стани, і кожна група заходилася ділити між собою їжу та воду. Матроси перші розкрили одну з бляшанок, і Клейтон почув вигуки подиву, люті й розчарування.

— В чому справа? — запитав він.

— Біда! — пронизливо скрикнув Снайдер. — Біда! Гірше, ніж біда, це — смерть! У цій бляшанці — мазут.

Клейтон і Тюран похапливо відкрили ще одну зі своїх бляшанок, але тільки для того, щоб пересвідчитись — в ній також не їжа, а мазут. Вони

відкрили одну за одною всі чотири бляшанки. У міру того, як вони відкривали бляшанки, вигуки люті дужчали, сповіщаючи жорстоку істину — у всьому човні ані грама їжі.

— Слава Богові, що в нас є все-таки вода, — сказав Томпкінс. — Легше обійтися без їжі, ніж без води. В найгіршому випадку ми гризтимемо своє взуття, а от пити його вже ніяк не зможемо.

У цей час Вільсон дірявив одне з барилець, і коли Снайдер подав бляшану кружку, він нахилив барильце, щоб хлюпнути в неї трохи рідини. Тонкий струмінь темної сухої речовини став повільно точитися крізь маленький отвір на дно кружки. Вільсон скрикнув, випустив з рук барильце; завмер і втупився у чорний горбочок на денці кружки. Він неначе занімів із жаху.

— У барильцях порох, — тихо мовив Снайдер і повернувся до решти.

Те саме виявилося і в другому барильці.

— Мазут і порох! — закричав Тюран. — Чорт забирай! Непогане меню для моряків, що зазнали аварії!

Щойно до людей дійшло, що на човні не було ані краплини води й анітрохи їжі, муки голоду і спрага зразу посилилися. І у перший день після їхньої трагічної пригоди почалися справжні муки. Всі нещастя, які випадають на долю тих, що зазнали корабельної аварії, довелося пережити й пасажирам рятувального човна.

Минали дні, і становище дедалі гіршало. День і ніч запалені очі людей вдивлялися в обрій, доки ослаблі спостерігачі падали цілковито змучені на дно човна і там у неспокійному, кошмарному напівзабутті знаходили короткий перепочинок від жахливої дійсності.

Спонукані муками голоду, матроси поїли свої шкіряні паски, черевики, ремінці з картузів, не зважаючи на вмовляння Клейтона й Тюрана, які всіляко намагалися переконати їх, що в такій спосіб вони лише посилять свої страждання.

Люди лежали цілковито знесилені й зневірені під промінням безжального тропічного сонця, з потрісканими губами й розпухлими язиками, очікуючи смерті, яка стала для них вже жаданою. Страждання трьох пасажирів, які взагалі нічого не їли, з часом дещо пригасли, а от муки матросів були нестерпні, бо їхні слабкі знесилені шлунки намагалися справитися зі шматками шкіри, якими їх було наповнено. Першим не витримав Томпкінс. Рівно через тиждень, відколи затонула "Леді Еліс", матрос помер у страшних муках.

Кілька годин його спотворене обличчя з моторошною гримасою дивилося на людей, що скупчилися на кормі маленького човна. Нарешті Джейн Портер не витримала.

— Чи не могли б ви скинути його за борт, Вільяме? — спитала вона.

Клейтон підвівся і, хитаючись, рушив до покійника. Двоє матросів стежили за його рухами з дивними похмурими виразами запалих очей. Англієць марно намагався підняти тіло і скинути його за борт. Це завдання виявилося для нього не під силу.

— Будь ласка, допоможи мені, — звернувся він до Вільсона, який лежав поруч.

— Чому ви хочете його викинути? — прохрипів матрос.

— Ми повинні зробити це, доки ще є сила. На завтра він буде страшний. Адже йому цілий день доведеться лежати під цим жахливим сонцем.

— Краще облиште його, — пробурмотів Вільсон. — До завтрашнього дня він нам ще придасться.

Сенс цих слів не зразу дійшов до свідомості Клейтона.

Нарешті він зрозумів, чому матрос був проти його плану.

— Господи, — прошепотів Клейтон. — Ви що, думаєте...

— А чому б і ні? — рикнув Вільсон. — Ми ще живі, а він мертвий. Йому вже однаково.

— Ходіть-но сюди, Тюране, — покликав Клейтон. — Нас чекає щось страшніше, ніж смерть, якщо ми до того, як стемніє, не позбудемося цього трупа.

Вільсон загрозливо рушив на них, щоб перешкодити Клейтонові здійснити задумане, але коли його товариш Снайдер перейшов на бік Кдейтона й Тюрана, він здався, стих і невідривне дивився на мерця жадібним, голодним поглядом. Тоді як троє чоловіків спільними зусиллями намагалися і врешті перекинули тіло за борт.

Всю решту дня Вільсон просидів нерухомо, втупившись у Клейтона поглядом, в якому зблискував вогонь божевілля.

Надвечір, коли сонце стало сідати в океан, він почав хихотіти й бурчати щось собі під ніс, але його очі ані на мить не відривалися від Клейтона.

Коли стемніло, Клейтон і далі відчував на собі цей страшний погляд. Він боявся заснути, але був такий знесилений, що йому доводилося безупинно боротися з самим собою, щоб не знепритомніти. Він так страждав, що хвилини ставали для нього вічністю. Нарешті його голова

схилилася на сидіння човна і він заснув. Він не знав, скільки часу проспав.

Його розбудив якийсь шурхіт неподалік. Зійшов місяць.

Злякано розплющивши очі, Клейтон побачив Вільсона, який тихо підповз до нього, вишкірившись і висолопивши язика.

Легкий шум збудив і Джейн Портер. Вона побачила страшну картину й пронизливо зойкнула. В цю мить матрос кинувся на Клейтона, мов дикий звір: його зуби шукали горло жертви. Не зважаючи на свою слабкість, Клейтон знайшов у собі достатньо сили, щоб не дозволити шаленцеві вкусити його.

Крик Джейн Портер розбудив Тюрана й Снайдера. Побачивши, в чому справа, вони кинулися на допомогу Клей тонові, утрьох подужали Вільсона й кинули його на дно човна. Кілька хвилин той лежав, щось лепечучи й сміючись, потім пронизливо й страшно закричав, скочив на ноги і кинувся в море.

Реакція після великого напруження була такою сильною, що четверо людей, які лишилися в човні, відчули себе геть знесиленими. Снайдер опустився на дно човна і гірко заплакав. Джейн Портер молилася, Клейтон тихо лаявся. Тюран глибоко замислився, обнявши голову руками. Наслідком його задуми була пропозиція, яку він зробив наступного ранку Снайдерові та Клейтонові.

— Панове, — сказав він, — ви бачите, що нас чекає, якщо ближчим часом нас не підберуть. Надії на це дуже мало. Адже впродовж усіх цих днів ми не бачили на обрії ані вітрила, ані диму з корабельного димаря. Ми, звичайно, мали б якісь шанси на порятунок, якби в нас була їжа. але без їжі — надії ніякої. Отже нам треба вибрати одне з двох: або ми всі помремо впродовж кількох найближчих днів, або один з нас повинен

принести себе в жертву, щоб продовжити життя іншим. Сподіваюсь, вам зрозуміло, про що йдеться?

Джейн Портер огорнула лихоманка страху. Якби така пропозиція виходила від бідолашного матроса-невігласа, то вона була б не так вражена, але те, що це запропонував джентльмен, людина, представник витонченої культури — цього вона ніяк не могла усвідомити.

— Тоді краще нам всім померти разом. сказав Клейтон.

— Вирішуватиме більшість, — заперечив Тюран, — оскільки жертва буде лише одна. Вирішувати повинні всі. А панна Портер виключається, їй не загрожує небезпека.

— Як ми довідаємося, хто буде перший? — спитав Снайдер.

— Ми визначимо це за допомогою жеребка, — відповів Тюран. — У моїй кишені кілька монет. З них ми виберемо монету з певною датою. Той, хто витягне монету з обраною датою, буде перший.

— Я не можу брати участь в такому пекельному плані, — пробурмотів Клейтон. — Зараз може з'явитися земля або ми побачимо якийсь корабель.

— Ви робитимете те, чого захоче більшість, або станете першим без усяких зайвих формальностей жеребкування, — загрозливо сказав Тюран.

— Давайте голосувати. Я за цей план. А ви, Снайдере?

— Я теж, — відповів матрос.

— Це воля більшості, — сповістив Тюран, — а зараз почнемо жеребкування. В ньому всі однаково зацікавлені. Для того, щоб троє лишилися живими, один з нас умре, можливо, кількома годинами раніше своєї природної смерті.

Після цих слів він заходився готувати смертельну лотерею.

Джейн Портер дивилася на нього широко розплющеними очима. Все її єство охопив крижаний страх на саму лише думку про те, свідком чого вона повинна стати. Тюран розстелив свою куртку на дні човна, а потім вибрав зі жмені шість монет вартістю в один франк. Двоє інших учасників лотереї схилилися над ним, коли він роздивлявся монети.

Врешті він подав їх Клейтонові.

— Добре роздивіться їх, — сказав він. — Найдавніша дата — тисяча вісімсот сімдесят п'ятий рік, і з цим роком вона лише одна.

Клейтон і матрос оглянули кожну монету. Ці металеві кружальця різнилися лише своїми датами. Вони оглянули їх і лишилися задоволені. Звісно, якби вони знали, що досвід Тюрана як професійного картяра й шулера дозволяє йому розрізняти навпомацки навіть карти, то навряд чи схвалили б його пропозицію. Монета, датована 1875 роком, була на волосинку тонша за інші, але ані Клейтон. ані Спайдер не могли б цього встановити без мікрометра.

— В якій послідовності будемо тягнути жереб? — спитав Тюран, який знав, що більшість людей воліє тягнути жеребок під кінець у тих випадках, коли виграш може принести прикрість: є надія, що прикрість дістанеться тому, хто тягне жеребок раніше.

Тюран з відомих лише йому міркувань зголосився бути першим.

Отже, коли Снайдер сказав, що хоче тягнути останнім, Тюран великодушно запропонував бути першим. Лише секунду його рука була під курткою, але впродовж цієї коротенької секунди його швидкі спритні пальці встигли обмацати кожну монету й розрізнити фатальну. Коли він витяг руку, в ній було затиснуто монету з датою 1888 року.

Тепер була черга Клейтона. Джейн Портер нахилилася вперед усім тілом і з напруженим і тривожним виразом обличчя стежила за тим, як рука її майбутнього чоловіка ковзнула під темне сукно. Ось він витяг її, з монетою на долоні.

Цілу хвилину він не зважувався подивитись. Тюран нахилився над його рукою й оголосив Клейтонові, що його врятовано.

Тремтяча, ослабла Джейн Портер впала на корму човна.

У неї наморочилась голова. Вона почувала себе зовсім хворою. Якщо і Снайдерові не дістанеться монета з датою 1875, то їй доведеться пережити все це страхіття знову, від початку до кінця.

Рука матроса уже була під курткою. На його лобі виступили великі краплини холодного поту. Його лихоманило.

Він уголос кляв себе за те, що згодився тягнути останнім.

Він полічив, що його шанси на порятунок були три до одного. Тоді як Тюран мав п'ять проти одного, а Клейтон чотири.

Росіянин терпляче ждав і не підганяв матроса. Про себе він абсолютно не турбувався. Йому було байдуже, чи витягнуть зараз монету з датою 1875 чи ні. Коли матрос витяг руку і поглянув на монету, то знепритомнів і впав. Клейтон і Тюран поспішили роздивитися монету, яка випала з руки Снайдера і лежала поруч. На ній була дата 1889. Але страх так вплинув на Снайдера, наче він витяг фатальну монету.

Таким чином смертельна монета залишилася нерозіграною, і тепер все треба було повторити. Росіянин знову витяг безпечну монету. Джейн Портер заплющила очі. коли рука Клейтона сховалась під курткою. А широко розплющеними очима Снайдер нахилився над рукою, яка повинна була вирішити його долю.

Вільям Сесіль Клейтон, лорд Грейсток вийняв руку з-під куртки, затиснув у долоні монету, так що ніхто не міг роздивитися її, і глянув на Джейн Портер. Він не наважувався розтулити кулак.

— Швидше! — просичав Снайдер. — Боже! Дайте нам подивитися!

Клейтон розтиснув пальці. Снайдер перший побачив дату і, перш ніж хтось збагнув його наміри, скочив на ноги, перевісився через борт і назавжди зник у зеленій безодні океану. Монета, яку витягнув Клейтон, була з іншою, аніж 1875 рік, датою.

Напруга так знесилила обох чоловіків, що решту дня вони провели у напівпритомному стані. Кілька днів вони не верталися до страшної теми. Це були жахливі дні слабості та відчаю. Врешті Тюран підповз до Клейтона.

— Треба ще раз тягнути жереб, інакше ми навіть не матимемо сил, щоб їсти, — прошепотів він.

Клейтон був у такому стані, що вже не мав власної волі.

Джейн Портер уже три дні не говорила. Він знав, що вона вмирає. Хоч би який страшний був план, що його запропонував росіянин, але він сподівався, що його або Тюрана жертва відновить її сили. Тому відразу згодився на пропозицію свого єдиного партнера.

Вони тягли жереб у той самий спосіб і, звичайно, наслідок міг бути лише один —

Клейтонові дісталася монета з датою 1875.

— Коли? — спитав він Тюрана.

Росіянин уже витяг складаного ножа і лише чекав нагоди, щоб відкрити його.

— Зараз, — пробурмотів він, жадібно дивлячись на англійця.

— Чи не можете ви зачекати до ночі? — спитав Клейтон. — Міс Портер не повинна цього бачити. Адже ви знаєте, що ми повинні були побратися.

Вираз розгубленості з'явився на обличчі Тюрана.

— Гаразд, — нерішуче відказав той. — Ніч скоро настане. Я чекав багато днів, можу почекати кілька годин.

— Дякую, друже, — прошепотів Клейтон. — Тепер я піду до неї і пробуду біля неї, доки прийде моя смертна година.

Коли Клейтон дістався до дівчини, вона була непритомна; він знав, що вона вмирає, і радів, що їй не доведеться бути свідком страшної трагедії. Він узяв її руку й підніс до своїх розтрісканих і спухлих вуст. Він лежав біля неї, дуже довго пестячи маленьку, висохлу, зовсім дитячу руку, яка була колись прекрасною, зграбною рукою юної красуні з Балтімора.

Він не помітив, коли стемніло. Отямився лише тоді, коли почув, як хтось кличе його на ім'я. Його кликав росіянин, щоб виконати вирок.

— Я йду, пане Тюране, — квапливо відповів той.

Тричі Клейтон намагався стати навкарачки. щоб доповзти до своєї смерті, але за останні кілька годин він надто заслаб, щоб дістатися до Тюрана.

— Вам доведеться йти до мене, — проказав він слабким голосом. — В мене немає сили. Я не можу стати навкарачки.

— Чорт забирай, — пробурмотів Тюран. — Ви намагаєтеся ошукати мене і позбавити виграшу.

Клейтон почув, як Тюран засовався на дні човна. Нарешті пролунав його крик, повний відчаю:

— Я не можу повзти! Надто пізно! Ти мене перехитрував, клятий англійський пес!

— Я вас не перехитрував, мосьє, — заперечив Клейтон. — Я щосили намагався встати, я спробую ще раз. і якщо ви зробите те саме, кожен з нас зможе проповзти півдороги, і тоді ви отримаєте ваш виграш.

Клейтон знову напружив рештки своїх сил і почув, що Тюран робить те саме. Приблизно через годину англієць зумів звестися навкарачки, але з першим наступним рухом він упав долілиць на дно човна. Через хвилину з боку Тюрана до нього долинув оклик полегшення.

— Я йду, — прошепотів росіянин.

Клейтон знову зробив спробу рушити до своєї долі, але знову простягнувся горілиць у човні, і більше вже не зміг підвестися. Останнє зусилля призвело до того, що він упав навзнак і лежав так, дивлячись на зірки, а позаду нього дедалі ближче лунав шурхіт росіянина, що повз по дну човна, і його хрипке дихання.

Клейтонові здалося, що він пролежав близько години, очікуючи, доки з мороку виповзе той, хто обірве його муки.

Росіянин був уже зовсім близько від нього, але проміжки між рухами були дедалі довшими і кожний новий крок Тюрана залишався для Клейтона майже непоміченим.

Та ось він відчув, що Тюран уже поруч. Він почув хихотіння, потім щось торкнулося його обличчя, і він знепритомнів.

19

МІСТО ЗОЛОТА

Тієї самої ночі, коли Тарзан з племені Великих мавп став царем Вазирі, жінка, яку він кохав, помирала в маленькому човні посеред Атлантичного океану, за сотню кілометрів на захід від нього. Тоді як він витанцьовував серед своїх голих дикунів, втілюючи собою чар досконалості й сили, і на його опуклих м'язах вигравали полиски багаття, жінка, що його кохала, лежала виснажена й схудла в непритомному стані, який передував смерті від голоду й спраги.

Наступного тижня після вступу Тарзана на престол Вазирі він і його вояки провели мануємів до північних кордонів краю, як їм було обіцяно. Перед розставанням Тарзан змусив їх пообіцяти, що в майбутньому ніяких нападів на вазирі не буде, і вони на це радо пристали. Відчувши на собі тактику бою нового провідника вазирі, вони втратили найменше бажання повторювати свої загарбницькі напади на його володіння.

Майже відразу після повернення до селища Тарзан заходився готуватися до експедиції, що мала вирушити на пошуки руїн міста Золота, яке змалював старий Вазирі. Він вибрав п'ятдесят найдужчих вояків племені, лише з тих, котрі справді хотіли супроводжувати його в цьому важкому поході і ділити з ним небезпеку в чужій і ворожій землі.

Казкове багатство легендарного міста не виходило з голови Тарзана, відколи Вазирі розповів йому про пригоди першої експедиції, яка випадково наштовхнулася на величні руїни. Любов до пригод змушувала Тарзана з племені Великих мавп до цього походу не менш владно, ніж бажання роздобути золота. Потяг до золота важив туту чимало, бо доки Тарзан жив серед цивілізованих людей, він довідався про дива, які може творити власник чарівного металу. Що, власне кажучи, він робитиме з цим золотом у африканських джунглях, Тарзан не думав. Йому вистачило усвідомлення того, що він зможе творити дива. хоч для цього тут немає ніяких можливостей.

Тому одного чудового тропічного ранку вождь племені вазирі вирушив на чолі п'ятдесяти стрункіх чорношкірих воїнів на пошуки багатства та пригод. Вони пішли шляхом, який описав старий Вазирі. Їм довелося йти багато днів: спочатку вгору по річці, потім через низький вододіл, далі вниз за течією іншої річки, знову вгору вздовж третьої, аж доки на дванадцятий день вони опинилися на схилі гори, з вершини якої сподівалися нарешті побачити чарівне місто скарбів.

Наступного дня рано-вранці вони вже дерлися на майже прямовисні скелі, долаючи останню, але найважчу природну перепону між ними та метою їхнього походу. Час наближався до полудня, коли Тарзан на чолі розтягнутого ланцюга вояків, що спиналися на останню скелю, виліз на вершину і опинився на маленькій пласкій площадинці.

Обабіч він побачив могутні вершини, що височіли на тисячі метрів над перевалом, через який вони підійшли до при хованої долини. Позад нього стелилася поросла джунглями рівнина, якою вони йшли стільки днів, а на її протилежному кінці виднівся невисокий хребет, що був межею країни Вазирі.

Увагу Тарзана привернув краєвид попереду. Тут лежала пустельна долина, вузька й неглибока, уся поросла невисокими деревами та вкрита численними валунами. А на віддаленому її кінці виднілося могутнє місто з величезними мурами, високими вежами, баштами,

мінаретами та банями, які виблискували червоним і жовтим під променями сонця.

Відстань була надто велика, щоб можна було помітити ознаки руйнації. Це місто видалося йому напрочуд величним, дивовижно гарним, і він подумав, що його широкі й велетенські будівлі заселені щасливим і енергійним людом.

Маленька експедиція спочивала близько години на вершині, а потім Тарзан повів своїх вояків униз, у долину.

Стежки не було, проте спускання виявилося менш стрімким, аніж попередній підйом. Після того, як усі зійшли, загін пішов значно швидше, і зупинився перед високими мурами стародавнього міста, коли ще було світло.

Зовнішній мур у тих місцях, де він цілком зберігся, був метрів двадцять заввишки, проте навіть і там, де почав руйнуватися, його висота зменшилася лише метрів на п'ять — десять і він все ще слугував надійним захистом. Кілька разів Тарзанові здалося, що за ближчими провалами мурів він розрізняє якийсь рух. Немовби якісь істоти стежили за ним.

Він не раз відчував на собі чиїсь погляди, але жодного разу не був цілком переконаний, що це не гра збудженої уяви.

На ніч вазирі стали табором перед містом. Опівночі їх розбудив пронизливий вереск, який пролунав із-за муру.

Він почався на високих нотах, а потім поступово став затихати й закінчився кількома відчайдушними стогонами. Цей звук справив на чорношкірих сильне враження і нагнав на них чимало страху, так що вони годину після цього не могли заснути. Навіть уранці переляк ще не повністю минув, і це було помітно по їхніх сторожких поглядах, які вони

спідлоба кидали на величезну і похмуру споруду, що бовваніла перед ними.

Тарзанові довелося довго вмовляти й заспокоювати вазирі, перш ніж вони відмовилися від своїх намірів повернути назад і тікати до гір, які щойно перейшли. Врешті після низки наказів і погроз, що він піде у місто сам, йому вдалося переконати чорношкірих іти за ним.

Загін рухався вздовж муру ще хвилин п'ятнадцять, перш ніж з'явилася нагода пройти всередину. Вони натрапили на вузьку тріщину, завширшки близько п'ятдесяти сантиметрів, всередині якої виднілися сходи, зачовгані ногами сотень поколінь. Кінця сходам не було видно, бо прохід за кілька метрів робив закрут.

Тарзан боком увійшов туди, щоб не зачепити плечима стін. Чорношкірі вояки Тарзана наслідували його приклад.

За поворотом сходи закінчилися і з'явився інший коридор, який повертав у різні боки, зміївся і, врешті, після крутого повороту закінчився невеликим подвір'ям, за яким височів внутрішній мур, так само високий, як і зовнішній. Цей внутрішній мур був обсаджений невеличкими круглими баштами вперемеж з гострими шпичаками. Подекуди вони обвалились, та й сам мур починав руйнуватися, хоч зберігся набагато краще, ніж зовнішній.

Крізь що стіну вів інший прохід, теж вузький. Він вивів Тарзана і його вояків на широку алею. На її протилежному боці височіли темні й похмурі, вже напівзруйновані будівлі з тесаного граніту. Між уламками вздовж фасадів проросли дерева, а довкола віконних пройм звивався виноград. Втім, будівля, навпроти якої стояли сміливці, здавалася цілішою і менш сповитою рослинністю, ніж решта. Це була масивна споруда з величезною банею нагорі. Обабіч головного входу стояли ряди високих колон з різьбленими великими казковими птахами на горішніх частинах.

Тарзан і його товариші зупинилися і з подивом дивилися на це стародавнє місто посеред африканських нетрів. Раптом хтось із них зауважив легенький рух усередині будівлі, яку вони роздивлялися. Здавалося, там походжали якісь невиразні тіні. Але в напівтемряві очі нічого побачити не могли. Це був радше моторошний натяк на присутність життя там, де його не повинно було бути, тому що живі істоти ніяк не в'язалися з цим зачарованим, мертвим містом загиблих епох.

Тарзан пригадав, що він читав у паризькій бібліотеці про загублене плем'я білих, які, за тубільними легендами, мешкали в самому серці Африки. Чи не стоїть він зараз перед залишками культури, що його створив цей дивний народ серед довколишніх хащ? Невже нащадки цього племені й до сі населяють руїни дивовижного міста? Він знову помітив загадковий рух у храмі.

— Вперед! — наказав він своїм вазирі. — Подивимося, що там за цими зруйнованими мурами.

Воїни підкорилися йому дуже неохоче. Проте, коли побачили, що він сміливо переступив поріг похмурої будівлі, посунулися за ним купою на відстані кількох кроків, виказуючи виразні ознаки нез'ясовного страху. Вистачило б одного такого зойку, як той, що вони почули вночі, аби змусити їх чимдуж чкурнути до тісного проходу, що вів крізь мури назовні.

Коли Тарзан увійшов, то виразно відчув, що за ним сто жать. Шурхіт долинав з пітьми сусіднього коридора. і він ладен був заприсягтися, що бачив людську руку щойно у віконному отворі. Підлога була відлита з цементу, стіни зроблені з полірованого граніту і на них викарбувано казкові зображення людей і тварин. Подекуди в стіни було вмуровано плити з жовтого металу.

Він підійшов ближче до однієї з таких плит і побачив, що вона із золота і вкрита письменами. За першою залою йшли інші, а далі приміщення ділилося на дві величезні прибудови. Тарзан обійшов кілька зал, і скрізь бачив ознаки казкового багатства перших будівничих. В одній він побачив сім колон зі щирого золота, в іншій — золоту підлогу. Доки він вивчав це, чорношкірі юрмилися за його спиною і жодного разу не підійшли настільки близько, щоб можна було пересвідчитись, що вони тут.

Проте нерви вазирі не могли витримати довше. Вояки почали просити Тарзана повернутися надвір. Вони сказали, що їхній похід не може закінчитися добре, бо в руїнах мешкають душі мертвих, які колись тут жили.

— Царю! Вони за нами стежать! — прошепотів Бузулі. — Вони хочуть заманити нас у найглибші сховища своєї фортеці, а тоді кинуться на нас і загризуть. Привиди завжди так роблять. Дядько моєї матері, великий чаклун, не раз розповідав мені про це.

Тарзан зареготав.

— Діти, хутко надвір! — сказав він. — Я повернуся до вас після того, як обшукаю цю руїну і знайду золото або переконаюсь, що його тут нема. В усякому разі, ми можемо забрати плити, вмуровані в стіни, тому що колони для нас надто важкі. Але тут повинні бути великі скарбниці, повні золота, яке можна забрати. А тепер біжіть надвір, вам там легше дихатиметься.

Частина вояків квапливо виконала наказ вождя, але Бузулі і декотрі інші завагалися між почуттям відданості й вірності своєму цареві та забобонним страхом перед невідомим. Аж ось сталося те, що зразу вирішило всі питання й поклало край ваганням. У тиші зруйнованого храму зовсім тихо пролунав той самий відчайдушний крик, який вони

чули цієї ночі. Чорношкірі вояки відповіли на нього криком страху, повернулися й побігли порожніми залами давньої споруди.

Тарзан із племені Великих мавп залишився сам. Він стояв на тому самому місці, де вояки залишили його, з похмурою усмішкою, чекаючи нападу ворога цієї ж хвилини. Але знову запанувала тиша. Лише поблизу чувся тупіт босих ніг.

Врешті Тарзан повернувся і рушив далі, вперед, до самого серця храму. Він переходив з кімнати до кімнати, аж доки натрапив на грубо витесані двері, закриті на прогонич. Він приклав плече, щоб виважити їх, але знову почув над самісіньким вухом застережливий крик. Схоже, що його попереджували, щоб він не торкався цієї кімнати. Може, тут і лежали скарби? Хоч би як там було, але небажання дивної незримої сторожі цього зачарованого місця впускати його саме до цієї кімнати потроїло Тарзанове бажання дістатися туди, і він, не зважаючи на численні крики, що повторювалися, відійшов і з розгону підважив їх плечем так, аж вони відчинилися, порипуючи дерев'яними завісами.

Всередині було темно, мов у могилі. Не було вікон, крізь які міг би пробитися хоча б промінчик сонця, а що низький суміжний коридор також був темний, то й прочинені двері світла не додавали. Обмацуючи держалом списа темряву поперед себе, Тарзан ступив до кімнати. Раптом двері за ним зачинилися і його схопили в пітьмі безліч рук.

Тарзан бився з дикою люттю, викликаною інстинктом самозбереження, напружуючи всі свої титанічні сили. Та хоча він відчував, що його удари потрапляли за призначенням, а зуби рвали м'які тіла, він не встигав скинути з себе одні руки, як його відразу хапали інші. Врешті-решт його звалили, і помалу-малу вороги здолали його. Потім його зв'язали, заклали руки за спину і прив'язали до них зігнуті в колінах ноги.

Він не чув жодного звуку, окрім важкого дихання своїх супротивників і шуму бійки. Він зовсім не знав, до яких це істот потрапив у полон. Але зі способу, яким його зв'язали, він зрозумів, що це люди.

Невдовзі його підняли з підлоги і витягли-виштовхали з темної кімнати іншими дверима на внутрішнє подвір'я храму. Тут він роздивився тих, що полонили його. Їх було близько сотні. Невисокі, кремезні, з довгими бородами, які закривали частину обличчя і спадали на груди.

На їхніх скошених лобах волосся починалося вже від брів і падало густе та скуйовджене назад, сягаючи спин. Вони мали короткі й товсті криві ноги та довгі мускулясті руки, були одягнені в шкури леопардів та левів, обгорнені довкола стегон, і мали довгі намиста з кігтів тих самих звірів. Їхні руки й ноги були прикрашені масивними браслетами зі щирого золота. Вони були озброєні важкими вузлуватими палицями й довгими страшними ножами, застромленими за пояси, що підтримували їхній одяг.

Але над усе його вразило, що вони мали цілком білу шкіру і не були схожі на негрів рисами обличчя. Втім, це не заважало їм мати вельми, непривабливий вигляд. Скошений лоб, маленькі, люті, близько зсунуті очиці та жовті зуби.

Під час сутими у темній кімнаті й пізніше, коли Тарзана тягли на внутрішнє подвір'я, панувала мовчанка, але тепер він помітив, що декотрі з його викрадачів обмінювалися односкладовими словами, схожими на бурчання. Мова була незнайома. Потім всі пішли через двір до іншої частини храму, а полоненого лишили на цементній підлозі.

Тарзан лежав горілиць і міг бачити, що невеличке подвір'я містилося всередині храму і що його зусебіч оточують високі стіни. Нагорі синів

клаптик неба, а з одного боку, за проломом у стіні, тріпотіло листя дерев. Але Тарзан не міг би сказати, чи вони росли в храмі, чи поза ним.

Уздовж стін, згори донизу, тяглися ярусами відкриті галереї. Іноді на них з'являлися люди, які роздивлялися бранця, блискаючи на нього очима з-під скуйовдженого волосся.

Тарзан захотів перевірити, чи достатньо міцні його пута, трохи напружився — і йому здалося, що порвати їх буде неважко, коли настане сприятлива мить, щоб звільнитися.

Але він не міг нічого зробити зараз, доки ще було світло і за ним стежили численні погляди.

Він пролежав у дворі кілька годин, перш ніж промені сонця сягнули вузького, мов колодязь, двору. Майже водночас довколишні коридори сповнилися шумом босих ніг. Через хвилину нагорі, на галереях, з'явилося багато розлючених облич, а після цього на подвір'я увійшло близько двадцяти чоловіків.

Деякий час всі стояли мовчки, втупившись у полуденне сонце, потім присутні на галереях і внизу разом затягли якусь таємничу тиху мелодію. Невдовзі ті, хто стояв поблизу Тарзана, почали пританцьовувати в такт пісні. Вони повільно оточили його і почали обертатися, як незграбні ведмеді, і далі дивлячись на сонце.

Співи й танці тривали хвилин десять чи трохи довше. Потім усі враз повернулися до своєї жертви, піднесли палиці і кинулися до неї з дикими криками.

Але в ту саму мить серед кровожерного натовпу вихопилась якась жінка, піднесла палицю, схожу на інші, але золоту, і відігнала чоловіків.

ЛЯ

На мить Тарзанові здалося, що через якусь дивну примху долі його врятовано; але коли він утямив, що жінка без сторонньої допомоги відігнала двадцятьох мавпоподібних чоловіків, і коли потім побачив, що вони поновили свій танок, а жінка звернулася до нього з якоюсь, напевне, ритуальною промовою, то зробив висновок, що все це було лише частиною церемонії, а він — її головним учасником.

Жінка закінчила приспівувати, витягла з-за пояса ніж, нахилилася до Тарзана і розрізала мотузки, якими було зв'язано його ноги. Потім, коли чоловіки припинили танок і наблизились до них, вона жестом наказала йому підвестися. Вона обв'язала довкола його шиї мотузок, щойно знятий з ніг, і повела через подвір'я. Чоловіки стали по двоє і пішли слідом.

Вони довго йшли звивистими коридорами, дедалі глибше в серце храму, аж доки дійшли до великої зали, серед якої був вівтар. Лише тут Тарзан усвідомив все значення церемонії, яка передувала його приведенню в священне місце.

Без сумніву, він потрапив до рук нащадків давніх сонцепоклонників. Пантоміма порятунку, яку зіграла помічниця верховної жриці сонця, становила лише частину поганського ритуалу. Денне світло, торкнувшись полоненого своїм промінням, зажадало його собі в жертву. І жриця вийшла з внутрішнього храму, щоб позбавити його занечищувального дотику світських рук і зберегти для принесення в жертву світлоносому богові.

Варто було глянути довкола, щоб переконатися в цьому.

Кам'яний вівтар вкривали брунатно-червоні плями засохлої крові, вони були й на підлозі, а з численних виїмок у стінах шкірилися людські черепи.

Жриця підвела жертву до східців вівтаря. Як і перед тим, горішні галереї заповнили глядачі, а з-під арки у східній стіні зали вийшла процесія жінок і повільно попрямувала до середини. Жінки, як і чоловіки, були одягнені лише в шкури диких звірів, підперезані пасками із невичиненої шкіри або золотими ланцюгами.

Їхнє густе чорне волосся було покрите головними уборами з великої кількості золотих пластинок, круглих та овальних, скріплених разом, так що з них виходило щось на кшталт шоломів, обабіч яких спускалися до талії ланцюжки овальних пластинок.

Жінки були краще збудовані, ніж чоловіки, з правильнішими рисами, а форми голів та вирази великих чорних ніжних очей свідчили, що вони значно розумніші й людяніші, ніж їхні пани й володарі.

Кожна зі жриць тримала в руках дві золоті чаші. Жінки увійшли і розташувались по один бік вівтаря, а чоловіки так само по інший. Потім кожен з них наблизився до жінки навпроти і отримав з її рук чашу. Після цього знову залунав спів, і нарешті в темному коридорі за вівтарем, який вів у темницю під залою, з'явилася ще одна жінка.

"Напевне, верховна жриця", — подумав Тарзан. Це була молода жінка з розумним і привабливим обличчям. Вона була вдягнена так само, як і решта жриць, але пишніше. Подекуди на ній зблискували діаманти, важкі, з коштовним камінням прикраси майже ховали її оголені руки й ноги, а шкура леопарда була підперезана щільним паском із золотих кілець дивної форми, оздоблених великою кількістю маленьких діамантів. За поясом у неї був довгий ніж, прикрашений коштовним камінням, а з руках — тонкий жезл замість палиці.

Вона підійшла до протилежного боку вівтаря й зупинилася. Пісня урвалася. Жерці і жриці вклякнули, а вона простягла над ними свій жезл, читаючи довгу і стомливу молитву. У неї був ніжний і мелодійний голос, і Тарзан ледве йняв віри, що за кілька хвилин фанатична віра

перетворить володарку цього голосу в кривавого ката і що вона з поглядом, затуманеним від екстазу, тримаючи в руках закривавлений ніж, першою скуштує теплої червоної крові жертви з маленької золотої чаші, яка стоїть на вівтарі.

Жриця скінчила творити молитву і вперше поглянула на Тарзана з виразом зацікавленості. Потім вона звернулася до нього, а коли закінчила говорити, стала перед ним, наче очікуючи на відповідь.

— Я не розумію вашої мови, — сказав Тарзан. — Можливо, ми порозуміємося іншою?

Але вона не розуміла його, хоча він по черзі озивався до неї по-французькому, по-англійському, по-арабському, мовою вазирі, і, нарешті, мішаною говіркою західного берега.

Жриця похитала головою, і, здавалося, в її голосі почулася втома, коли вона віддала жерцям наказ продовжувати.

Коло знову зімкнулося, дурнуватий танок поновився, аж врешті знову зупинився за ЇЇ наказом. Упродовж усього цього часу жриця не зводила з Тарзана очей.

На її знак жерці кинулися на Тарзана, піднесли його й поклали догори на вівтар, так що його голова звисала з одного боку, а ноги з другого. Потім жерці й жриці вишикувалися у два ряди, тримаючи напоготові золоті чаші, в які повинна була политися кров жертви після того, як жертовний ніж зробить своє.

У цей час серед жерців виникла суперечка про те, кому з них належить першість. Дебелий парубок з тваринним виразом обличчя, безтямним, як в горили, намагався відштовхнути іншого, невисокого на зріст жерця. Менший поскаржився верховній жриці, яка холодним,

владним тоном наказала більшому стати останнімТарзан чув, як він щось бурмотів, ідучи на нове, не таке поважне, місце.

Потім жриця, стоячи над жертвою, почала говорити якісь слова, що їх Тарзан сприйняв як заклинання божества, і водночас її рука, що тримала тонкий гострий ніж, почала повільно здійматися. Минула ціла вічність, як здалося Тарзанові, доки ця рука зупинилася у своєму повільному русі вгору і занесла ножа над його незахищеними грудьми.

Нарешті ніж почав опускатися, спочатку повільно, а потім дедалі швидше, в такт словам молитви. Ззаду і далі чулося бурчання ображеного жерця, і його голос лунав дедалі голосніше. Жінка, що стояла поруч, гостро висварила його.

Ніж був уже зовсім близько до грудей Тарзана, але верховна жриця на мить зупинила його рух, щоб кинути швидкий незадоволений погляд на порушника обряду.

Раптом серед тих, хто стояв, зчинився якийсь рух. Тарзан повернув голову і встиг зауважити, як великий звіроподібний жрець кинувся на жінку, що стояла навпроти, і розтрощив їй череп одним ударом своєї важкої палиці. І тут сталося те, що Тарзанові вже сотні разів доводилося спостерігати серед мешканців рідних джунглів. Це було те саме божевілля, яке найшло колись і на Керчака, і на Тублата, і на Теркоза, і на десяток інших самців його племені, і навіть на слона Тентора. Мало хто з самців у джунглях не зазнав цього стану.

Жрець оскаженів і кинувся на своїх товаришів, гатячи палицею ліворуч і праворуч.

З дикими криками люті він кидався навсебіч, завдавав страшних ударів своєю величезною палицею і рвав жовтими зубами тіла нещасних жертв. А верховна жриця під чаг цього побоїща стояла, звівши ножа над

Тарзаном і злякано дивлячись на збожеволілу істоту, що сіяла смерть і каліцтва серед її підлеглих.

Зала вмить спорожніла. Лишилися тільки вбиті й умирущі на підлозі, жертва, розіпнута на вівтарі, верховна жриця й шаленець. Раптом його погляд впав на жінку і загорівся новим бажанням. Він повільно поповз до неї, і цього разу Тарзан зі здивуванням почув знайомі звуки. Це була його рідна мова, приглушена, гортанна говірка людиноподібних мавп. Йому й на думку не спало вжити її в розмовах з людьми. І жінка відповіла чоловікові тією самою мовою.

Він погрожував їй, вона намагалася його заспокоїти, вочевидь усвідомлюючи, що він їй непідвладний. Божевільний уже підійшов до невпритул і, оминувши вівтар, простяг до неї руки, скарлючені, мов кігті звіра.

Тарзан зробив зусилля, щоб розірвати мотузок, який зв'язував його руки. Жінка нічого не помічала — близька небезпека змусила її забути жертву. Божевільний стрибнув, щоб схопити свою здобич, але в цей час Тарзан титанічним зусиллям порвав свої пута і скотився з вівтаря на кам'яну долівку. Тепер вівтар був між ним і жрицею. Він підхопився й відчув, що пута спали і його руки вільні. Але водночас із подивом помітив, що він тут, у внутрішньому капищі, сам.

Верховна жриця зникла разом із божевільним.

Зразу після їхнього зникнення почувся приглушений крик, який долинав із чорного входу до темниці, що містилася за вівтарем і звідки на початку церемонії з'явилася жриця. Тарзан цілковито забув про власну небезпеку і про можливість утекти, яку він щойно отримав завдяки щасливому збігові обставин. Тарзан, годованець Великих мавп, відгукнувся на крик жінки про допомогу. Одним стрибком він опинився біля чорного отвору, що правив за вхід до підземелля, і за мить уже бігцем спускався прадавніми кам'яними сходами, які вели в невідоме.

Тьмяне світло, що падало крізь горішній отвір, освітлювало широкий низький льох, з якого кудись вело кілька дверей.

Але йому не довелося йти в жодні з них. Бо ті, кого він шукав, були перед ним. Божевільний повалив жінку на підлогу, і мавпячі пальці душили її за горло, а вона відчайдушне опиралася розлюченій страшній істоті, яка лежала на ній.

Жрець відчув важку руку Тарзана на своєму плечі, випустив свою жертву і кинувся на її рятівника. Божевілля, яке спіткало сонцепоклонника, вдесятеро помножило його силу.

Жадоба крові й лють пробудили у ньому первісні інстинкти, і він знову перетворився на дикого звіра. Він забув про ніж, який висів у нього на поясі, і пам'ятав лише про природну зброю, якою змагалися його пращури.

Та хоча він спритно діяв руками й зубами, його супротивник був не менш досвідчений у цій боротьбі. Тарзан. годованець Великих мавп, зчепився з ним, і обидва впали на підлогу, кусаючи і дряпаючи один одного, як дві мавпи. А первісна жриця сиділа, притулившись до стіни, і дивилась широко розплющеними, сповненими жаху очима на звірів, які гарчали і клацали зубами біля її ніг.

Врешті вона побачила, як чужинець здушив могутньою рукою горло свого ворога, відігнув назад йому голову і град ударів посипався на обличчя супротивника. Через мить Тарзан відкинув від себе нерухоме тіло, підвівся і стрепенувся, наче могутній лев. Він поставив був ногу на труп, який лежав перед ним, підвів голову і хотів гукнути переможний клич свого племені, але погляд його впав на отвір угорі, який вів до храму людських жертвоприношень, і він передумав.

Дівчина, яка під час боротьби чоловіків стояла, скута жахом, подумала про те, що н чекає далі. Хоча вона й уникла руки

божевільного, але потрапила під владу того, кого щойно збиралася вбити. Вона озирнулася, шукаючи, куди б утекти. Поблизу починався темний коридор, але не встигла вона повернутися, як Тарзан помітив її рух, швидким стрибком опинився поруч і поклав руку на плече.

— Стій! — сказав він мовою племені Керчака.

Дівчина здивовано подивилася на нього.

— Хто ти? — прошепотіла вона. — Хто ти, що говориш мовою перших людей?

— Я — Тарзан, годованець Великих мавп, — відповів він говіркою людиноподібних.

— Чого ти хочеш? — питала вона далі. — Чому ти врятував мене від Та?

— Я не міг спокійно дивитися, як убивають жінку! — відповів він.

— І що ти хочеш зараз зі мною зробити? — спитала вона.

— Нічого, — відповів він, — але ти дещо можеш для мене зробити. Ти можеш вивести мене звідси на волю.

Він запропонував це, ні хвилини не сумніваючись, що вона відмовиться. Він був цілковито переконаний, що жертвоприношення поновиться з того моменту, на якому воно було обірване, щойно жриця зможе діяти на власний розсуд. Але він також добре знав, що Тарзан, годованець Великих мавп, звільнений від пут і з довгим ножем в руках, далеко не такий беззахисний, як обеззброєний та зв'язаний Тарзан.

Дівчина мовчки дивилася на нього.

— Ти дивовижна людина, — сказала вона. — Я мріяла про таку людину, ще коли була маленькою дівчинкою. Ти такий, яким я уявляла собі предків мого племені — той великий народ, який збудував це могутнє місто в серці дикої країни для того, щоб вирвати з земних надр казкове багатство, і через яке він зрікся своєї далекої культурної батьківщини. Я не можу зрозуміти, по-перше, чому ги врятував мене, а по-друге, чому ти, володіючи мною, не хочеш поміститися за те, що я прирекла тебе на смерть, за те, що я ледь не вбила тебе власноручно.

— Напевне, ти чинила так, як велить тобі твоя віра. — сказав Тарзан. — Я не можу тебе за те звинувачувати, хоч би що я думав про твою віру. Але хто ти? До кого це я втрапив?

— Моє ім'я Ля, я верховна жриця храму Сонця міста Опара. Ми ведемо родовід від людей, які прибули в цю дику країну в пошуках золота понад десять тисяч років тому. Їхні володіння простягалися від великого моря, з за якого сонце сходить, до іншого великого моря, в яке воно сідає на ніч, щоб освіжити своє вогненне чоло. Вони були дуже багаті й могутні, і лише кілька місяців у році перебували в своїх розкішних палацах. Решту часу вони мешкали на батьків шині, далеко-далеко на північ звідси. У стару країну з нової ходило багато кораблів. В сезон дощів мало хто залишався тут: наглядачі над чорними рабами в копальнях, купці, що постачали їх усім потрібним, і вояки, що охороняли міста й копальні.

Під час одного з цих сезонів і сталася велика біда. Коли тисячам людей настав час повернутися, ніхто не повернувся.

Їх чекали багато тижнів. Тоді на батьківщину вирядили велику галеру, щоби довідатися, чому звідти ніхто не припливає. Та хоча вона й плавала морем понад місяць, одначе ніхто не міг знайти й сліду могутньої країни, яка століттями зберігала давню культуру, — море поглинуло її. Відтоді почався занепад мого народу. Засмучені й зневірені люди пали легкою здобиччю чорних орд з півночі й півдня. Одне по одному міста було зруйновано або підкорено. Рештки тих, хто вцілів,

зачинилися в цій гірській фортеці. Наша культура повільно згасала, як і наш розум, могутність зменшувалася разом із численністю, і зараз ми лише плем'я диких мавп. По суті справи, мавпи живуть разом з нами вже багато століть.

Ми називаємо їх першими людьми і розмовляємо їхньою мовою так само добре, як і своєю. Лише виконуючи релігійні обряди, ми дотримуємося рідної мови. З часом ми її зовсім забудемо — знатимемо лише мавпячу. Ми перестанемо виганяти зі свого середовища тих, хто сходиться з мавпами, і перетворимося на звірів, від яких багато віків тому розвинулись наші предки.

— Але чому ти людяніша за інших? — запитав Тарзан.

— Чомусь жінки не так швидко повернулися до первісного стану, як чоловіки. Можливо, це сталося тому, що під час великої катастрофи тут лишилися чоловіки лише з нижчої касти, тоді як при храмах жрицями були з вищої. У моїх жилах шляхетніша кров, аніж в інших, бо мої предки по жіночій лінії упродовж століть були верховними жрицями, — це спадкове звання і передається від матері до доньки. Наші чоловіки обираються з-поміж найшляхетніших чоловіків. Найдосконаліший розумово й фізично стає чоловіком верховної жриці.

— Оскільки я роздивився там, нагорі, цих добродіїв, — сказав Тарзан і усміхнувся, — вибрати когось з-поміж них дуже важко.

Дівчина поглянула на нього насмішкувато.

— Не гніви богів, — сказала вона. — Вони — святі люди, жерці.

— Отже, є інші, ще вродливіші? — спитав він.

— Решта ще бридкіші, — відповіла вона.

Тарзан здригнувся на думку про те, що чекає цю дівчину, бо її краса, навіть у поганому освітленні льоху, справила на нього сильне враження.

— А що буде зі мною? — раптом запитав він. — Ти виведеш мене на волю?

— Світлоносний бог вибрав тебе в жертву, — урочисто відповіла вона. — Навіть моя влада не врятує тебе, якщо вони знову знайдуть тебе. Але я не хочу, щоб вони тебе знайшли. Ти ризикнув своїм життям задля мого, і я зобов'язана віддячити тобі тим самим. Це буде нелегко і забере багато днів. Але я думаю, що врешті-решт зумію вивести тебе поза стіни. Ходімо, бо вони зараз прийдуть сюди шукати мене.

Якщо застануть нас удвох, то ми загинемо. Вони вб'ють мене, що я зрадила свого бога.

— В такому разі ти не повинна ризикувати, — швидко сказав він. — Я повернуся до храму і спробую пробитися, тоді ти будеш поза підозрою.

Але вона нізащо не згоджувалася і врешті-решт переконала його піти за нею. Вона сказала, що вони надто довго пробули в льосі і її однаково запідозрять у зраді, навіть якщо вони зараз підуть нагору, до храму.

— Я сховаю тебе, а сама повернуся туди, — сказала вона. — Я скажу їм, що знепритомніла після того, як ти вбив Та, і що я не знаю, де ти подівся.

Тоді він дозволив їй повести себе темними звивистими коридорами. Врешті вони дійшли до комірчини, до якої світло доходило крізь маленький заґратований отвір у стелі.

— Це оселя мертвих, — сказала вона. — Нікому на думку не спаде шукати тебе тут — вони не насміляться. Я повернуся, коли стемніє. На той час я, можливо, придумаю, як тобі втекти.

Вона пішла, і Тарзан, годованець Великих мавп, залишився на самоті в оселі мертвих, під давно померлим містом Опаром.

21

НАСЛІДОК КОРАБЕЛЬНОЇ АВАРІЇ

Клейтонові снилося, що він напився донесхочу води, чистої, свіжої, смачної води. Він здригнувся і опритомнів. Періщив дощ, лив на обличчя, тіло і промочив його до нитки. Над ними буяла тропічна злива. Клейтон відкрив рота й почав пити. Вода так додала йому сил, що він зразу відчув себе набагато краще і зміг підвестися на руках. Упоперек його ніг лежав Тюран, а за кілька метрів на дні човна скоцюрбилася непорушна Джейн Портер. Клейтон був переконаний, що вона померла.

З великими труднощами він звільнився з-під тіла Тюрана і з новою силою поповз до дівчини. Він підняв її голову з твердого дощаного дна. Можливо, у цьому нещасному, виснаженому тілі ще жевріє життя? Клейтонові було важко зразу відмовитися від усякої надії, і він спробував оживити її. Він узяв мокру шматку й витиснув з неї кілька краплин жаданої вологи в розкритий розпухлий рот істоти, яка тільки кілька днів тому була молодою й гарною дівчиною.

Спершу Джейн не подавала ніяких ознак життя, але врешті-решт його зусилля увінчалися успіхом, її напівзаплющені повіки легенько здригнулися. Він почав розтирати схудлі рученята і влив ще кілька краплин води у пересохле горло. Дівчина розплющила очі, але довго мовчки дивилася на нього, не в змозі зрозуміти, де вона.

— Вода, — прошепотіла вона. — Ми врятовані?

— Дощ, — пояснив він. — Принаймні ми зможемо напитися. Тому ми й опритомніли.

— А Тюран? — спитала вона. — Він не вбив вас? Він живий?

— Не знаю, — відповів Клейтон. — Якщо він не вмер, то цей дощ поверне до життя і його… — Він затнувся, коли пригадав, хоча й пізно, що не варто більше лякати дівчину після всіх страхіть, яких вона натерпілася.

Але вона вгадала, що він хотів сказати.

— Де він? — спитала вона.

Клейтон кивнув на розпластане тіло росіянина. Обоє замовкли.

— Я спробую привести його до тями, — сказав Клейтон.

— Не треба, — прошепотіла вона, простягаючи руки, щоб спинити його. — Не робіть цього. Він уб'є вас, коли вода його оживить і поверне йому силу. Оскільки він при смерті, не чіпайте його. Не лишайте мене в човні саму з цим звіром.

Клейтон вагався. Поняття честі вимагало, щоб він спробував привести Тюрана до тями. Крім того, могло виявитись, що допомога йому вже не потрібна. Сподіватись на це можна було, не поступаючись честю. Ніяк не зважуючись, він відвів погляд від Тюрана, глянув понад бортом шлюпки і раптом, і далі хитаючись від слабості, став на ноги і радісно вигукнув:

— Земля, Джейн! Слава Богові!! Земля!

Дівчина також подивилася і побачила метрів за тридцять піщаний берег, а далі зелені хащі тропічних джунглів.

— Тоді спробуйте привести його до тями, — сказала Джейн Портер, яку вже почали мучити докори сумління після того, як вона зупинила Клейтонову спробу допомогти супутникові.

Пройшло щонайменше півгодини, доки в росіянина з'явилися перші ознаки життя і він спромігся розплющити очі.

Минув ще якийсь час, перш ніж його вдалося переконати, що їм несподівано пощастило. Тим часом шлюпка вже торкалася кілем піщаного дна бухти.

Щойно випита рятівна вода та нова надія на порятунок дали Клейтонові змогу сяк-так дістатися мілководдям до берега, тримаючи в руках линву, прив'язану до прови човна.

Біля самого берега він знайшов невелике дерево і прив'язав до нього линву. Був прилив, і він остерігався, що під час відпливу човен знову занесе у відкрите море разом з пасажирами. Перенести Джейн Портер на берег він ще не мав сили, для цього треба було б кілька годин спочити.

Клейтон прив'язав шлюпку і, хитаючись, падаючи й повзучи, рушив до лісу, який, за його спостереженнями, ряснів тропічними фруктами. Маючи певний досвід побуту в джунглях, він швидко зорієнтувався, які з них їстівні, і через годину повернувся з поживою.

Дощ припинився, і сонце так немилосердно припікало, що Джейн Портер наполягла, щоб вони перейшли на берег. Тут вони підживилися Клейтоновими фруктами і, зібравшись на силі, якось долізли до того дерева, до якого був прив'язаний човен. В цілковитій знемозі вони попадали на землю і проспали до вечора.

Вони пробули на березі цілий місяць у відносній безпеці.

Коли чоловіки трохи набралися сил, то збудували на дереві простенький курінь, достатньо високо, щоб він був притулком на випадок, якщо нападуть великі хижаки. Вдень вони збирали фрукти і ставили пастки на дрібних гризунів, вночі лежали у своїй благенькій хатці, дрижачи від страху перед хижими мешканцями джунглів, які перетворювали їм години темряви на суцільну муку.

Спали на оберемках трави. Замість ковдри Джейн Портер вкривалася старим Клейтоновим плащем, тим самим, який був на ньому під час пам'ятної подорожі в ліси Вісконсіну.

З гілок Клейтон сплів тонну загородку, яка ділила їхнє повітряне житло навпіл. Одна половина була для дівчини, інша — для нього й Тюрана. Росіянин відразу виказав усі свої природні риси: егоїзм, нечемність, задерикуватість, боягузтво та хтивість. Клейтоя двічі бився з ним через те, що він непорядно поводив себе з дівчиною. Англієць боявся лишити їх навіть на хвилину. Життя Клейтона і його нареченої перетворилося на суцільний кошмар. Але вони й далі жили надією на порятунок.

Джейн Портер подумки часто поверталася в часи свого попереднього візиту на цей безлюдний берег. Ой, коли б непереможний лісовий бог з тих давноминулих часів був тут!

Тоді їй не страшні були б ані хижі звірі, ані звіроподібний росіянин. Вона мимоволі порівнювала свого жениха з Тарзаном, розуміючи, що Клейтон дуже слабкий захисник. Вона уявляла, як би вчинив Тарзан, поставши перед Тюраном з його лиховісними погрозами. Одного разу, коли Клейтон пішов по воду до струмка, а Тюран брутально почав з нею розмовляти, вона сказала йому про це.

— Щастя ваше, мосьє Тюране, — мовила вона. — що тут немає бідолашного Тарзана, який впав у море з корабля, на якому пливли ви і міс Стронг.

— А ви що, знали цю свиню? — насмішкувато спитав Тюран.

— Так, я його знала, — відповіла вона, — і, схоже, це був єдиний справжній чоловік, якого я будь-коли бачила.

Щось у її голосі змусило росіянина припустити, що вона мала до його ворога якесь глибше, ніж звичайна дружба, почуття. І він порадів можливості ще раз помститися людині, яку вважав за мертву, зганьбити її пам'ять в очах дівчини.

— Він був гірший свині! — крикнув він. — Він був нікчемним боягузом! Щоб урятувати себе від праведного гніву чоловіка тієї жінки, яку він спокусив, він у всьому звинуватив її і поклявся, що це так! Але вийшло не так, як він хотів, і він втік з Франції, щоб уникнути дуелі з чоловіком. Ось чому він їхав до Кейптауна тим самим кораблем, що й я і міс Стронг. Я знаю, що кажу. Жінка, про яку я розповідаю, — моя сестра. Я знаю ще щось, про що нікому ще не казав. Ваш відважний Тарзан сам кинувся в море від нападу панічного страху, після того як я впізнав його і зажадав вранці дуелі: я хотів битися з ним на ножах у моїй каюті.

Джейн Портер засміялася.

— Невже ви думаєте, що людина, яка знає вас і Тарзана, може хоч на мить повірити у такі байки?

— А чому тоді він подорожував під чужим прізвищем? — спитав Тюран.

— Я не вірю вам! — вигукнула вона.

Та одначе в її душі заронилися насінини підозри, бо вона згадала, що Гейзел Стронг називала її лісового бога Джон Колдуел з Лондона.

А лише за дев'ять кілометрів на північ від їхнього вбогого прихисту стояла затишна хатина Тарзана з племені Великих мавп. Але вони не підозрювали, що та хатина поруч, і тому фактично вона була віддалена від них неначе тисячами кілометрів непролазного лісу. А ще далі, вздовж того самого берега, у кількох кілометрах за хатиною жили в саморобних куренях вісімнадцятеро чоловіків — це була решта пасажирів та команда "Леді Еліс", які припливли сюди на трьох шлюпках, від яких шлюпка Клейтона відстала. Трохи більше ніж через два дні вони дісталися до суходолу — плисти по спокійному морю було добре. Їм не довелося зазнати всіх нещасть корабельної аварії, і по суті ніхто з них поважно не постраждав. Проте вони були пригнічені горем і далі перебували під впливом катастрофи і, крім того, важко пристосовувались до нових умов життя.

Всіх живили надії, що четверту шлюпку підібрав якийсь корабель і невдовзі почнуться ретельні пошуки вздовж усього берега. Оскільки вся зброя й харчі були в шлюпці лорда Тенінгтона, то всі були добре озброєні не лише для самозахисту, а й для полювання на велику здобич.

Єдине, що поважно хвилювало всіх, — це стан здоров'я професора Архімеда К. Портера. Він був цілковито переконаний, що його донька вже на якомусь кораблі, перестав непокоїтися про її долю і присвятив усі сили вирішенню тих абстрактних наукових проблем, які вважав єдиним заняттям, гідним людського розуму. Його свідомість, здавалося, взагалі не сприймала сигналів іззовні.

— Мені ще ніколи не було так важко з професором, — скаржився лордові Тенінгтонові цілковито знесилений Файлендер. — Навіть… як би це сказати… просто нестерпно стало. Ось, наприклад, сьогодні вранці я був змушений лишити його на якісь півгодини, і коли повернувся, то побачив, що він зник. І, Боже мій, де, ви думаєте, він був? У морі, лорде Тенінгтоне, майже за кілометр від берега. Він сидів у шлюпці й гріб так,

наче рятував своє життя. Я уявити собі не можу, як він зумів відплисти навіть на таку відстань, тому що у нього було лише одне весло. Він блаженно вимахував ним, і човен весь час кружляв на місці.

Один із матросів зразу підвіз мене до нього в іншому човні, але коли я запропонував професорові негайно повернутися, він страшенно обурився. "Та що ви, містере Файлендере. — сказав він. — Я вам дивуюсь. Самі вчений, а насмілюєтеся чинити перепони розвиткові науки. Останніми ночами я спостерігав деякі астрономічні явища на небі і сформулював принципово нову гіпотезу про туманності, яка зробить переворот у науці. Але мені потрібна одна довідка про теорію Лапласа, яку можна знайти в чудовій монографії з однієї приватної збірки в Нью-Йорку. А ваше втручання лише гальмує справу, тому що я їду по цю брошуру негайно".

Я з великими труднощами зумів умовити його повернутися на берег, не вдаючись до сили, — закінчив містер Файлендер.

Міс Стронг та її матір трималися відважно, попри постійну напругу, викликану страхом нападу диких звірів. Але вони ставилися з більшим сумнівом, ніж решта, до уявного врятування Джейн, Тюрана й Клейтона.

Есмеральда безугавно ридала і кляла долю, яка розлучила її з "крихіткою".

Лорда Тенінгтона і тепер ані на мить не полишали його незмінні приязність та веселий настрій. Він і далі залишався люб'язним господарем, який піклувався про зручності та задоволення своїх гостей. Стосовно екіпажу яхти він тримав себе, як суворий, але справедливий командир. І тут, у джунглях, так само, як і на "Леді Еліс", навіть не виникало питання про те, хто має останнє слово у вирішенні всіх важливих питань у випадках, які вимагають спокійного та компетентного керівництва.

Якби це добре організоване і відносно забезпечене товариство побачило обшарпану й злякану трійцю, яка мешкала за кілька кілометрів на південь, ніхто з них не впізнав би колишніх блискучих пасажирів, які жартували й бавилися на яхті.

Клейтон і Тюран ходили напівголі. Вони порвали свій одяг об чагарник і ліани непролазних джунглів, через які їм довелося продиратися в пошуках їжі. Джейн Портер не брала участі в цих походах, але її одяг також набув жалюгідного стану.

Оскільки робити більше не було чого, Клейтон старанно зберігав шкури всіх тварин, яких вони вбили. Розтягуючи їх на деревах і вичиняючи, він спромігся досить добре їх зберегти. І тепер, коли він побачив, що його одяг невдовзі взагалі нічого не ховатиме, він став майструвати з цих шкур сякий-такий, вживаючи замість ниток міцну траву і жили тварин.

Внаслідок цього вийшла сорочка без рукавів, яка сягала майже колін. Оскільки вона складалася з багатьох дрібних шкірок різних гризунів, то мала вигляд доволі незвичайний і дивний. Якщо додати, що вона бридко тхнула, то неважко буде зрозуміти, що нове Клейтонове вбрання не найліпшим чином доповнювало його гардероб. Але настав час, коли його довелося вдягти задля пристойності. Навіть нещастя їхнього становища не завадило Джейн Портер щиро засміятися, коли вона побачила свого жениха в такому вигляді.

Невдовзі Тюранові також довелося змайструвати собі таке саме вбрання, тож обоє чоловіків, одягнених у шкури, босі і оброслі бородами, скидалися на точні копії двох своїх доісторичних пращурів. А Тюран нагадував їх і своєю поведінкою.

Так вони жили вже два місяці, як раптом їх спіткало перше поважне лихо. Перед цим стався ще один випадок, який ледь не обірвав

назавжди страждання двох з них, і до того ж страшним і фатальним чином, як це буває у джунглях.

Тюран, якого саме лихоманило, лежав у курені на дереві.

Клейтон повертався з лісу, куди він ходив у пошуках їжі.

А Джейн вийшла йому назустріч. За Клейтоном назирці йшов лев, уже старий, шолудивий, але хитрий і підступний.

Вже три дні його ненаситне черево жадало м'яса, здобути яке його ослаблим м'язам та притупленим кігтям було не під силу. Останні місяці він їв усе менше, і йому доводилося щоразу далі відходити від звичних місць, щоб знайти легшу здобич. Врешті він здибав найслабшого і найбеззахиснішого зі всіх дітей природи. Нума міг розпочинати обід.

Не підозрюючи, що смерть чигає на нього так близько, Клейтон вийшов з лісу на відкритий простір назустріч Джейн. Він уже підійшов до неї і був на відстані тридцяти метрів від галявини, як дівчина раптом поглянула новз нього, побачила, що трава розійшлася і з неї виринула руда гриваста голова зі злими жовтими очима.

Джейн, скута страхом, не могла вимовити й слова, але її переляканий і уважний погляд і так все пояснив Клейтонові.

Він швидко озирнувся і зрозумів всю безвихідність становища. Лев був за якихось тридцять кроків від них, а вони знаходилися на такій самій відстані від куреня. У Клейтона була лише важка палиця, але, як він сам зрозумів, ця зброя проти лева була так само дійова, як іграшкова рушниця, заряджена корком.

Зголоднілий Нума вже давно знав, що всяке гарчання під час пошуків їжі цілковито марне. Але тут, коли він був так переконаний у своїй здобичі, що вже аж почував у себе під кігтями її ніжне м'ясо, то

роззявив свою страшну пащеку і дав вихід стримуваній люті. Повітря затремтіло від довгого оглушливого ревіння.

— Джейн! Тікайте! — вигукнув Клейтон. — Швидше! Тікайте до куреня!

Але її тіло, паралізоване страхом, не слухалося, і вона нерухомо і безмовно, з мертвим виразом обличчя стояла, дивлячись на смерть, яка підкрадалася до них обох.

Тюран почув страшне ревіння й підійшов до виходу з куреня. Коли він побачив, що коїться, то почав стрибати на місці, гукаючи по-російському:

— Тікайте! Тікайте! Інакше я залишуся сам у цьому страшному місці. — І з цими словами він заплакав.

Третій голос на мить відвернув увагу лева, він зупинився і з цікавістю поглянув на дерево. Клейтон довше не міг витримати. Він повернувся спиною до звіра, обхопив голову руками і почав чекати смерті.

Дівчина нажахано подивилася на нього. Чому він нічого не намагається зробити? Якщо йому судилося вмерти, то хіба не краще зустріти смерть хоробро, як чоловікові личить, нехай навіть і з нікчемною палицею? Чи так повів би себе Тарзан з племені Великих мавп? Хіба він не боровся б до останнього? А лев уже присів для стрибка, який зараз мав обірвати їхнє молоде життя. Ще мить — і в їхні тіла вгородяться кігті, а тоді лютий звір розшматує їх своїми жовтими іклами.

Джейн Портер упала на коліна і почала молитися, заплющивши очі.

Тюран, який ослаб від лихоманки, знепритомнів.

Секунди переросли в хвилини, хвилини — в цілу вічність, а звір ніяк не стрибав.

Клейтон майже знепритомнів від того, що страх і страждання тривали так довго. Його коліна підгиналися, ще мить — і він упаде.

Джейн Портер неспроможна була довше чекати й розплющила очі. Що це — чи, бува, не сон?

— Вільяме, — прошепотіла вона, — погляньте.

Клейтон опанував себе і зусиллям волі змусив озирнутися.

У нього вихопився крик подиву. Звір лежав мертвий біля самісіньких його ніг. З його червоно-бурого тіла стримів важкий бойовий спис, вгороджений у спину над правою лопаткою і в самісіньке серце.

Джейн Портер звелася на ноги й похитнулася від слабості. Клейтон швидко повернувся до неї, простягнувши руки, щоб підтримати, притис до себе, поклав її голову собі на плече, ніжно цілуючи в приливі радощів від їхнього порятунку.

Але дівчина м'яко відсторонила його.

— Не треба, Вільяме, — сказала вона. — В ці кілька миттєвостей я пережила тисячоліття. Перед обличчям смерті я зрозуміла, як належить жити. Я б не хотіла змушувати вас страждати, але мушу вам сказати, що не можу далі зносити становища, в якому опинилася завдяки моїй нерозважливій обіцянці і бажанню будь-що додержати її. Тепер я виразно бачу, що керувалася фальшивим почуттям честі. Щойно нережиті миттєвості показали мені, що я буду злочинцем, якщо далі буду обманювати вас і себе. Я не можу бути вашою дружиною, навіть якщо ми повернемося до попереднього життя.

— Джейн, що з вами? — вигукнув Клейтон. — Що ви хочете цим сказати? Як наш дивовижний порятунок міг вплинути на ваше ставлення до мене? Ви зараз зажурені, але завтра опануєте себе.

— Я зараз відвертіша, ніж будь-коли, — відповіла вона. — Те, що оце сталося, нагадало мені, що мене кохав найхоробріший у світі чоловік. На жаль, я надто пізно зрозуміла, що сама люблю його, і тому відсторонила його. Тепер він помер, і я ніколи не вийду заміж. Принаймні я ніколи б не змогла бути дружиною іншого, менш хороброго чоловіка. Я завжди зневажала б його за відносне боягузтво. Ви розумієте, що я маю на увазі?

— Розумію, — відповів він. нахиливши голову, й почервонів.

А наступного дня з ними сталася біда.

22

СКАРБНИЦЯ ОПАРА

Вже смеркло, коли верховна жриця Ля принесла Тарзанові в оселю мертвих їсти й пити. Вона не взяла із собою світильника і йшла, обмацуючи руками стародавні стіни, доки дійшла до Тарзанової криївки, яку слабко освітлював крізь камінні грати тропічний місяць.

З першими звуками її наближення Тарзан сховався у тінь віддаленого кута, але, коли впізнав дівчину, швидко вийшов їй назустріч.

— Вони просто лютують, — сказала вона. — Ще ніколи не траплялось так, щоб людська жертва тут уникла своєї долі. П'ятдесят чоловіків уже кинулися шукати тебе. Вони обнишпорили весь храм, усі закапелки, крім цього місця.

— Вони що, бояться сюди заходити? — спитав він.

— Це оселя мертвих. Мертві повертаються сюди, щоб віддавати шану богам. Бачиш цей стародавній вівтар? На ньому мерці приносять у жертву живих, якщо знаходять їх тут. Ось чому всі уникають цього місця. Кожен, хто заходить сюди, знає, що мертві негайно схоплять його для жертвоприношення.

— А ти? — спитав він.

— Я верховна жриця — і я єдина захищена від мертвих. Саме я інколи з великими перервами приношу їм людські жертви зі світу, який угорі. Я єдина можу безпечно ввійти туди.

— А чому духи не зачепили мене? — запитав він, удаючи, що вірить у її забобони.

Вона поглянула на нього, іронічно всміхнулася й відповіла:

— Обов'язки верховної жриці — вчити народ і пояснювати волю богів згідно з основами віри, встановленими мудрішими за неї. Але ніде не сказано, що вона повинна в це вірити. Що ближче до таємниць релігії, то менше віруєш, а ніхто не знав таємниць моєї віри краще, ніж я!

— Отже, ти лише тому боїшся допомогти мені втекти, бо остерігаєшся, що живі можуть викрити тебе?

— Авжеж. Мертві вмерли, вони не можуть ані зашкодити, ані допомогти. Тому ми повинні покладатися лише на власні сили і що швидше почнемо діяти, то краще. Нелегко було зараз приспати пильність старих жерців, щоб принести тобі трохи поїсти. Але робити це щодня було б нерозумно. Ходімо подивимося, чи не вдасться трохи пройти вперед, до свободи, бо мені треба буде зараз повертатися нагору.

Вона повела його назад, у льох під вівтарем, і звідти ввійшла в один із коридорів, які тут починалися. Але в який саме, Тарзан не зауважив, бо було темно. Хвилин десять вони йшли звивистим тунелем, доки врешті дійшли до зачинених дверей. Тарзан почув, що його супутниця вставляє ключ у замок. Невдовзі почувся звук залізного прогонича, який вдарився об щось металеве. Двері повернулися на рипучих завісах, і вони ввійшли.

— До завтра ти будеш тут у безпеці, — сказала вона й пішла, замикаючи за собою двері.

Довкола Тарзана панував суцільний морок. Навіть його звиклі до темряви очі не могли нічого розгледіти. Він обережно став просуватися вперед, аж доки його простягнута рука торкнулася стіни, а потім повільно обійшов підземелля по колу.

Схоже, його площа була приблизно сім квадратних метрів. Камінна підлога, стіни складені так само, як і будівлі на поверхні землі з різних завбільшки брил граніту.

Під час свого першого обходу стін Тарзанові здалося, що він відчуває щось таке, чого в приміщенні без вікон бути не може. Тоді він обійшов свою темницю вдруге, обережно рухаючись уздовж самісіньких стін. Ні, він не помилився.

Він зупинився біля стіни, навпроти самого входу, трохи постояв непорушне, потім зробив кілька кроків убік, знову повернувся на попереднє місце і ступив кілька кроків у інший бік. Після цього знову обійшов і обмацав усі стіни, кожен сантиметр. Врешті зупинився перед тією частиною, яка його найбільше зацікавила. Безумовно! Струмінь свіжого повітря проходив у підземелля крізь щілини між брилами саме в цьому місці.

Тарзан обстежив гранітні брили стіни, і врешті-решт його дослідження дали наслідки. Він знайшов камінь, який доволі легко вийняв. Його ширина була біля тридцяти сантиметрів, а грань, обернена досередини, — біля п'ятнадцяти. Людина мавпа вийняла один по одному ще кілька таких самих каменів. Стіна в цьому місці складалася з подібних плит майже правильної форми. Він швидко вийняв понад десяток і простяг руку, щоб обмацати дальший ряд каменів, але. на його подив, далі рука його зустріла порожнечу.

Тарзанові вистачило кількох хвилин, щоб зробити отвір, крізь який можна було пролізти. Просто перед собою він розрізняв, як йому здавалося, якийсь слабенький полиск.

Радше, темрява в цьому місці була не така непроникна. Він обережно порачкував туди. Коли проповз близько десяти метрів, тобто на середню товщу стін фундаменту, то відчув, що підлога раптово скінчилася. Далі намацати він нічого не міг, хоч скільки простягав руку. Дістати ногами дно темної прірви, яка розкрилася перед ним, він також не зміг, хоча і зависав на руках, тримаючись за край підлоги.

Врешті йому спало на думку позирнути вгору. Там над головою він побачив маленький круглий отвір, а у ньому кавалочок зоряного неба. Тарзан провів рукою по стінах, наскільки вистачило його зросту, і зрозумів, що шахта поступово звужується догори. Отже, можливість утечі таким шляхом виключається. Доки він розмірковував про походження та призначення цього дивного конуса з отвором нагорі, над ним раптом з'явився місяць — і темну яму осяяло м'яке, сріблясте світло. Тарзан умить збагнув, що це за споруда, тому що глибоко внизу побачив віддзеркалення місяця у воді. Отже, він дістався до старовинного колодязя. Але для чого він був сполучений з підземеллям, у якому його заховали? Рухаючись по небу над колодязним отвором, місяць нарешті осяяв своїм промінням всю його середину. І Тарзан помітив просто навпроти себе у протилежній стіні інший отвір. Чи немає за ним проходу, який вивів би на волю? Тарзан вирішив негайно його обстежити.

Він швидко повернувся до розібраної стіни, переніс вийняті камені назовні і з цього боку вставив їх назад, на свої місця. Густий шар пилу на камінних брилах переконав його ще раніше, що теперішні господарі стародавньої будівлі впродовж багатьох років цим ходом не користувалися, якщо навіть і знали про його існування.

Заклавши стіну, Тарзан повернувся до колодязя, який завширшки був приблизно метрів сім. Такий стрибок для людини-мавпи був справою легкою, і тому він через кілька секунд уже рухався вузьким тунелем, обережно намацуючи дорогу, щоб, бува, не впасти в такий самий колодязь, як перший.

Метрів через тридцять тунель закінчувався східцями, які вели кудись униз, у цілковиту темряву. Сходи тяглися метрів десять, а далі знову був рівний коридор. Тарзан пішов по ньому і невдовзі опинився перед важкими дерев'яними дверима, зачиненими на великі дерев'яні засувки. Ці двері навели Тарзана на думку, що прохід, яким він ішов, напевне, виводить назовні. Цю думку підтверджували засувки з внутрішнього боку дверей. Хоча, звичайно, була ймовірність того, що за дверима була ще яка-небудь в'язниця.

Засувки вкривав товстий шар пилу. Це свідчило про те. що ходом давно не користувалися. Коли Тарзан став відчиняти важкі двері, їхні велетенські завіси зарипіли, немовби протестуючи проти незвичного порушення їхнього спокою. Тарзан на мить знерухомів і прислухався: чи не пролунають у відповідь якісь інші звуки, які б свідчили, що незвичний шум стривожив мешканців храму. Але тиша нічим не порушувалася, і він переступив поріг.

Витягнувши вперед руки, він ступив у чималу залу. вздовж стіни і на підлозі якої було складено незліченні штабелі металевих зливків дивної форми. Зливки були важкі, і він без сумніву вважав би, що вони золоті, якби не їхня неймовірна кількість. Він подумав про те неймовірне багатство, яке б становили ці десятки тисяч кілограмів металу, якби

вони справді були золотом, і вирішив, що це інший, менш коштовний метал.

У протилежному кінці кімнати були ще одні зачинені двері, і знову те, що на них були засувки, відродило в ньому надію, що він віднайшов стародавній забутий вихід назовні.

За цими дверима був коридор, прямий, мов стріла, який, очевидно, пролягав уже не під храмом, а за його межами.

Дізнатися б лише, в якому напрямку він веде. Якщо на захід, то вже не лише храм, а й зовнішні стіни міста повинні були залишитися далеко позаду.

З новою надією він просувався вперед так швидко, як дозволяла обережність. І нарешті через півгодини побачив перед собою сходи, які вели нагору. Нижчі були з цементу, але згодом його босі ноги відчули переміну — цемент поступився гранітові. Тарзан провів по них руками і переконався, що тепер сходи було видовбано просто в скелі. Ніде не було щілини, яка свідчила б, що їх складено з окремих плит.

Метрів тридцять сходи закручувалися спіраллю, і врешті після того, як вони раптово повернули, Тарзан опинився у вузькій ущелині між двома скелями. Над ними сяяли зірки, а сходи перетворювалися на круту гірську стежку. Тарзан швидко видерся на величезний камінь.

За півтора кілометра від нього стояли руїни міста Опар, його бані й башти освітлювало м'яке сяйво тропічного місяця. Під його світлом Тарзан роздивився зливок, який приніс із собою. Потім підняв голову і втулив погляд у стародавні рештки зруйнованої величі.

— Опар! — мовив він. — Опар, чарівне місто вимерлого і забутого минулого. Місто красунь і потвор. Місто жахів і смерті. Але й місто нечуваного багатства!

Зливок був зі щирого золота.

Скеля, на верхівці якої стояв Тарзан, височіла далеко посеред рівнини, між містом і далекими горами, які він напередодні перейшов зі своїми вояками. Спускатися її крутосхилом було досить важко і небезпечно, навіть для Тарзана. Та одначе він врешті опинився внизу і ступив на м'яку землю долини. Тоді, не озираючись на Опар. повернувся обличчям до гір і підтюпцем побіг уздовж долини.

Вже світало, коли він досягнув плоскогір'я на його західному кінці. Далеко внизу він помітив струмінь диму, який підіймався з лісу біля підніжжя гір.

— Люди! — прошепотів він. — Шукати мене вирушило п'ятдесят чоловіків. Невже це вони?

Він швидко спустився з гори і побіг вузьким яром до лісу.

Він дійшов до галявини, яка була метрів за триста від того місця, звідки здіймалася тонка блакитна цівка диму, видерся на дерево і далі рухався по гілках дуже обережно, аж врешті побачив під собою нашвидку зроблену "бому". У ній півсотні його чорношкірих вазирі сиділи навпочіпки довкола малесеньких вогнищ.

Він звернувся до них їхньою мовою:

— Встаньте, діти мої, і вітайте свого вождя!

Не знаючи, чи тікати, чи лишатись на місці, вояки підхопилися з криками подиву й страху. Тоді Тарзан зістрибнув з гілки, на якій сидів, просто в середину натовпу. Коли чорношкірі врешті переконалися, що перед ними їхній цар, справжній, а не його дух, то їхня радість не мала меж.

— Ми виявилися боягузами, о Вазирі! — вигукнув Бузулі. — Ми втекли і кинули тебе напризволяще. Але коли наш переляк минув, ми поклялися повернутися, щоб урятувати тебе або принаймні помститися твоїм убивцям. Ми щойно знову зібралися перейти гору й долину, щоб дістатися у страшне місто.

— Діти мої, чи ви не бачили, як п'ятдесят бридких людей пройшло з гори у ліс? — запитав Тарзан.

— Бачили, Вазирі, — відповів Бузулі. — Вони пройшли повз нас вчора надвечір, саме тоді, коли ми збиралися вертатися по тебе. Але вони зовсім не вміють ходити в лісі. Ми за два кілометри чули, як вони йдуть, а що ми були зайняті важливішими справами, то відійшли в глиб лісу і дали їм пройти. Вони йшли швидко, дибаючи на коротких ногах, а деякі з них подеколи бігли навкарачках, як горили. Так, Вазирі, вони справді страшні люди.

Тарзан розповів вазирі про свої пригоди та про жовтий метал, який знайшов, і запропонував уночі повернутися в Опар і взяти зі скарбниці, скільки можна підняти. Вояки не вагаючись погодилися йти з ним. Отже, щойно над пустельною долиною Опара запанував присмерк, весь загін, легко торкаючись сухої і твердої землі, побіг до велетенського каменя, який височів на скелі перед містом.

Хоч як важко було спускатися крутосхилом, проте невдовзі Тарзан зрозумів, що ще важче, ба майже неможливо буде змусити чорношкірих піднятися на цю гору. Одначе, доклавши неймовірних зусиль, Тарзан зробив і це. Він сполучив десять списів один до одного, прив'язав кінець цього незвичайного ланцюга до свого пояса і виліз на вершину.

Потім він по одному втягнув своїх чорношкірих, і так весь загін виліз на гору. Тарзан негайно повів вояків у скарбницю і наказав кожному взяти два зливки, вага яких складала близько тридцяти кілограмів.

Опівночі загін, був уже біля підніжжя велетенського каменя, але дістатися до гір їм вдалося не раніше полудня, оскільки важкий вантаж утруднював їхній рух. Зворотний шлях додому також був повільний, тому що горді вояки не звикли носити вантажі. Одначе вони слухняно несли вантаж, — через тридцять днів загін досяг рідної землі.

Від кордонів Тарзан, замість того щоб вирушити на північний захід у напрямку селища, повів свій загін майже просто на захід. Потім на ранок тридцять третього дня він наказав їм залишити табір і йти додому, лишаючи золото там, де вони його склали напередодні ввечері.

— А ти, Вазирі? — спитали вони.

— Я пробуду тут ще кілька днів, діти мої, — сказав він, — а ви покваптеся до ваших жінок та дітей.

Після того як вазирі пішли, Тарзан узяв два злитки, вистрибнув на дерево і швидко побіг гілками. Внизу під деревами були непролазні чагарникові хащі і густа трава, але метрів через сімдесят це закінчилося і перед Тарзаном з'явила ся кругла галявина, краї якої наче охороняли велетенські дерева. Посеред цього природного амфітеатру височів невеликий плаский пагорб із втоптаної землі.

Вже сотні разів Тарзан відвідував це усамітнене місце, так обплутане чагарником та ліанами, що навіть леопард Шіта не міг протиснутися тут своїм гнучким тілом. Сам Тантор, незважаючи на свою велетенську силу, не в змозі був розтоптати перепону, яка охороняла місце ради Великих мавп від усіх інших мешканців джунглів, окрім найбезпевинніших.

П'ятдесят разів Тарзан пробирався туди й назад, доки переніс усі зливки на галявину. Потім дістав із дупла старого, розбитого блискавкою дерева ту саму лопату, якою він колись викопав скриню професора Архімеда К. Портера.

Цією лопатою він викопав довгий рівчак, у якому сховав скарб, що його принесли вояки із забутої скарбниці міста Опар.

Цю ніч він перебув на галявині, а наступного ранку вдосвіта вирушив подивитися на хатину, перш ніж повернутися до вазирі. Він побачив, що там усе так, як і раніше, й вирушив у джунглі на полювання, сподіваючись принести здобич на галявину, щоб спокійно поїсти і добре виспатись.

Він довго ходив і нарешті пройшов кілометрів десять на південь від своєї хатини.

Він дійшов до берега чималої річки, що впадала в море, і пішов проти її течії. Не встиг він пройти й півкілометра, як його нюх відчув той особливий запах, який непокоїть усіх мешканців джунглів, — залах людини.

Вітер віяв з океану, і через це Тарзан знав, що власники запаху були на захід від нього. Крім людської присутності, Тарзан відчув також присутність Нуми. Людина і лев! "Треба поспішити, — подумав Тарзан, який упізнав запах білих. — Нума, певно, вийшов на полювання".

Він пройшов по гілках дерев до галявини і побачив вкляклу жінку, яка молилася, а перед нею якогось чоловіка, дикого і первісного на вигляд, який затулив обличчя руками. Позаду чоловіка був старий шолудивий лев, що повільно йшов до легкої здобичі. Обличчя чоловік закривав, а жінка схилила голову, тому він не міг роздивитися рис їхніх облич.

Нума вже приготувався до стрибка. Не можна було гаяти ані хвилини. Ніколи було навіть зняти з плеча лук і покласти на тятиву смертоносну, отруєну стрілу, яка б уп'ялася в жовту шкіру. Заколоти звіра ножем також було неможливо, бо Тарзан стояв надто далеко від

нього. Надія була лише одна, єдина можливість — і дії Тарзана були блискавичні.

Засмагла рука відвелася — великий спис на мить завмер над плечем велетня, — потім могутня рука випросталася, смертоносна зброя пролетіла крізь листя і пробила серце лева, який уже стрибнув. Без звуку той упав мертвий біля самих ніг своїх сподіваних жертв.

Близько хвилини чоловік і жінка стояли нерухомо. Потім жінка розплющила очі і з подивом побачила позаду свого товариша тіло вбитого звіра. Вона підвела голову. Побачивши це прекрасне обличчя, Тарзан закляк. Невже він збожеволів? Невже це жінка, яку він так палко кохав? Так, у цьому не могло бути жодного сумніву.

Потім жінка підвелася, а чоловік підійшов і поцілував її.

Раптом червона пелена заслала Тарзанові погляд, йому захотілося вбивати. На засмаглій шкірі чола багряною плямою виступив старий шрам.

Його обличчя набуло страшного виразу, і він поклав отруєну стрілу на тятиву лука. В його сірих очах палав злий вогник. Він цілився в спину англійцеві, який нічого не підозрював.

На мить його погляд пробіг гладенькою стрілою, і він сильно напнув тятиву, щоб смертоносна зброя дістала до серця того, в кого він цілився.

Але він не зробив цього останнього руху. Вістря стріли повільно опустилося, тятива ослабнула, шрам на чолі зблід.

Тарзан, годованець Великих мавп, повернув, сумно схиливши голову, крізь джунглі до селища вазирі.

П'ЯТДЕСЯТ ПОТВОРНИХ ЛЮДЕЙ

Джейн Портер та Вільям Сесіль Клейтон довго стояли і мовчки дивилися на тіло звіра, здобиччю якого вони ледь не стали.

Молода дівчина першою порушила мовчання, яке запанувало після того, як вона все сказала.

— Хто б це міг бути? — прошепотіла вона.

— Бог його знає! — відповів Клейтон.

— Якщо це друг, то чому він не з'являється? — казала далі Джейн. — Мені здається, його слід покликати, щоб подякувати.

Клейтон машинально виконав її прохання, але відповіді не було.

Джейн Портер здригнулася.

— Дикі джунглі, — прошепотіла вона. — Страшні джунглі. Тут навіть дружелюбність страшна.

— Вернімось в курінь, — сказав Клейтон, — вам там буде безпечніше. Адже я не можу захистити вас. — гірко додав він.

— Не кажіть цього, Вільяме, — похопилася вона, бо й сама страждала від усвідомлення образи, якої завдали її слова Клейтонові. — Ви зробили усе, що могли. Ви завжди діяли шляхетно, самовіддано й хоробро. Ви не винні в тому, що ви не надлюдина. Я знаю лише одну людину, яка могла б зробити більше за вас. Хвилювання після пережитого страху завадило мені підшукати потрібні слова. Але я зовсім не хотіла образити вас. Я лише хочу, щоб ми обоє вповні усвідомили, що я не можу бути вашою дружиною, такий шлюб був би злочином.

— Схоже, я зрозумів вас, — відповів він. — Не будемо про це більше говорити. Принаймні доти, доки повернемося до колишніх умов життя.

Наступного дня Тюранові стало гірше. Він майже безперестанку марив. Йому нічим не можна було допомогти. Втім, Клейтонові не дуже і хотілося щось робити. Через дівчину він остерігався росіянина і в глибині душі сподівався, що той помре. Думка про те, що коли з ним щось трапиться, то Джейн цілком залежатиме від цієї тварини, непокоїла його більше, ніж думка про неминучу загибель, яка її чекає, якщо вона лишиться сама поблизу цього жорстокого лісу.

Англієць вийняв важкого списа з тіла лева, і коли вранці вирушив на полювання, то почував себе впевненіше, ніж будь-коли від часу своєї появи на пустельному березі. Тепер він міг відійти від куреня далі.

Щоб не слухати безладної, божевільної маячні росіянина, Джейн спустилася додолу до підніжжя дерева — далі відходити вона не зважувалась. Вона сіла на землі, поблизу грубо збитої драбини, яку Клейтон змайстрував для неї, і стала дивитися на море, не гублячи надії, що вдалині з'явиться якийсь корабель.

Вона сиділа спиною до лісу і тому не могла бачити, як заворушилася трава і в ній з'явилося обличчя дикуна. Маленькі червонясті близько посаджені очиці уважно оглядали її і водночас зиркали на берег і довкола, переконуючись, чи немає поблизу ще когось.

Невдовзі з'явилася друга голова, за нею — третя, потім четверта… Хворий у курені щось мовив у маячні, і голови зникли так само раптово й нечутно, як і з'явилися. Одначе коли люди помітили, що дівчина не звертає уваги на безперервний стогін угорі, вони знову визирнули.

Одна по одній з лісу вийшли потворні постаті і, скрадаючись, поповзли до жінки, яка нічого не підозрювала. Врешті легке шурхотіння трави привернуло її увагу. Вона озирнулася і схопилася на ноги,

скрикнувши з переляку, коли побачила їх. Дикуни кинулися вперед і оточили її. Один схопив її своїми довгими мавпячими лапами, притиснув до себе і поніс до лісу, затиснувши рота брудною долонею, щоб приглушити крики. Джейн не змогла витримати цього нового удару долі. Її нерви, ослаблі від всіх нещасть, які вона пережила останніми тижнями, не витримали, і вона знепритомніла.

Опритомніла вона вже в гущавині пралісу. Настала ніч. Серед маленької галявини яскраво палало велике вогнище. Довкола нього сиділо п'ятдесят потворних чоловіків. Їхні голови й обличчя були вкриті скуйовдженим волоссям, довгі руки звисали з колін коротких і кривих ніг. Вони жерли якусь брудну їжу, мов тварини. Скраю вогнища у баняку щось варилося, і один з дикунів час від часу витягував звідти загостреною паличкою великі шматки м'яса.

Коли вони помітили, що полонянка опритомніла, один з них схопив брудною рукою шматок бридкого варива й кинув їй. Шматок підкотився до неї, але вона лише заплющила очі, щоб нудота, викликана його виглядом, минула.

Багато днів вони йшли густим лісом. Стомлена, зі збитими до крові ногами, молода дівчина ледь пленталася цілий день, спекотний і обтяжливий, і тоді її тягли й підштовхували.

Взуття їй довелося викинути задовго до кінця дороги, тому що воно зовсім зносилося. Одяг перетворився на лахміття, і крізь це шмаття просвічувала її колись біла, ніжна шкіра.

Але тепер її тіло було вкрите саднами й ранами від колючих чагарників і кущів, крізь які її тягнули.

Останні два дні подорожі довели її до такого стану, що зранені й скривавлені ноги відмовили їй. Незважаючи на удари й лайки, вона вже

не могла підвестися. Організм вичерпав себе, і дівчина не могла навіть стати на коліна.

Коли люди-звірі оточили Джейн, штовхаючи її палицями, погрозливо белькотали, копали і били кулаками, вона спромоглася лише лягти із заплющеними очима, благаючи Бога про швидку смерть.

Джейн знала, що лише вона могла позбавити її подальших страждань. Але й цього разу смерть проминула її. Викрадачі зрозуміли, що їхня бранка справді не може сама рухатися, взяли її на руки і несли до кінця шляху.

Одного разу надвечір вони з'явилися під мурами величного міста. Але Джейн була така слабка й хвора, що не виявила жодної зацікавленості. Хоч би куди її принесли, кінець серед цих напівтварин міг бути лише один.

Викрадачі проминули два високі зовнішні мури і нарешті увійшли в місто. Джейн занесли до напівзруйнованої будівлі.

Тут її оточили сотні істот, подібних до її викрадачів. Серед них були також і жінки, не такі потворні. Коли молода дівчина побачила їх, то в її душі зажевріла слабка надія, яка трохи поменшила її страждання. Але вона тривала недовго, бо жінки не виявили ніяких ознак співчуття. Втім. вони й не ображали її.

Після того як мешканці будівлі досхочу надивилися на неї, Джейн віднесли в темний льох і тут лишили на голій підлозі з двома металевими чашами. В одній була вода, в другій — їжа.

Тиждень вона бачила лише жінок, які приносили їй воду та їжу. Сили поступово поверталися до неї. Невдовзі вона буде придатна для принесення в жертву світлоносному богові. На щастя, Джейн не знала, що її чекає.

Після того як Тарзан, годованець Великих мавп, кинув списа, який урятував Джейн Портер і Клейтона від кігтів Нуми, він з важким сердем повільно продирався джунглями.

Недавня подія знову роз'ятрила його душевну рану.

Він був радий, що його рука зупинилася вчасно і не скоїла того, до чого його спонукувала ревність у першу мить. Ще дрібка часу — і Клейтон упав би мертвий. Коротка мить пройшла між тим, як він упізнав дівчину та її супутника і розслабив напружені для пострілу м'язи — пострілу, який прошив би отруєною стрілою серце англійця. І в цю мить Тарзан знову піддався миттєвому несвідомому імпульсові колишнього тваринного життя.

Він побачив жадану жінку, свою подругу, в обіймах іншого. Згідно жорстоких законів джунглів, якими він керувався в попередні часи, йому залишалося тільки одне. Але природна лицарська м'якість вчасно приглушила полум'я пристрасті. Він був нескінченно радий, що опанував себе раніше, ніж його рука пустила гостру стрілу.

Думка про повернення до вазирі стала для нього неприємною. Він не хотів більше бачити людей. Краще деякий час походити джунглями на самоті, доки вщухне страждання.

Як тварина, він волів би страждати сам і мовчки.

Ніч він перебув на мавпячій галявині і звідти упродовж кількох днів виходив на полювання, повертаючись, коли сутеніло. На третій день він повернувся рано — невдовзі по обіді. Не встиг лягти на м'яку траву круглої галявини, як почув далеко на півдні знайомий звук. Лісом пробиралася зграя Великих мавп. Він став прислухатися. Так. вони рухаються сюди.

Тарзан ліниво підвівся і потягнувся. Його гострий слух вловлював кожен рух юрби, що наближалася. Вони йшли з боку вітру, і невдовзі він почув своєрідний запах. Втім, він і не потребував додаткових доказів своєї здогадки.

Коли мавпи наблизилися до галявини, Тарзан побіг на її протилежний бік і зник серед гілок. Там він причаївся, щоб краще роздивитися тих, хто мав прийти. Чекати довелося недовго.

На протилежному боці галявини серед низьких гілок з'явилася сувора смугаста морда. Маленькі жорстокі очі швидко оглянули галявину. Потім їх власник озирнувся і щось швидко залопотів друзям ззаду. Тарзан навіть розчув слова.

Розвідник повідомляв решті племені, що все гаразд і можна безпечно виходити на галявину.

Вожак першим легко зістрибнув на м'який зелений килим, а його приклад наслідували одне по одному близько сотні людиноподібних. Тут були і величезні старі мавпи, і кілька молодих. Були тут і немовлята, які міцно тримали своїх диких матерів за волохаті шиї.

Тарзан упізнав багатьох з мавп. Це було те саме плем'я, до якого він потрапив, коли ще був немовлям. Багато хто з дорослих мавп виріс разом з ним. Він бавився і пустував з ними в цьому самому лісі під час їхнього короткого дитинства. Його цікавило, чи вони його впізнають. Адже у деяких мавп пам'ять коротка, і два роки могли здатися їм вічністю.

З розмови, яку він підслухав, Тарзан дізнався, що мавпи зібралися для виборів нового вождя, їхній попередній зірвався разом з гілкою, яка зламалася, і впав тридцятиметрової висоти, що й спричинило його передчасну смерть.

Тарзан поповз уперед по гілці, аж доки його стало видно.

Гостроока самка перша зауважила його. Вона повідомила інших гортанним звуком. Кілька величезних самців підвелися, щоб краще роздивитися зайду, і, вишкірившись, наблизилися і напнулися, зловісне й глухо бурмочучи.

— Карнате, я — Тарзан, годованець Великих мавп, — сказав Тарзан своєю колишньою мовою. — Ти пам'ятаєш мене? Ми разом дражнили Нуму, коли були маленькі, кидали в нього з недосяжних гілок паличками та горіхами.

Звір, до якого він звернувся, зупинився, і його тупий погляд сповнився подивом.

— А ти, Магоре, — вів далі Тарзан, звертаючись до іншого, — хіба ти не пам'ятаєш попереднього вождя, того, ш, о вбив могутнього Керчака? Поглянь на мене! Адже це я, Тарзан, — великий мисливець, непереможний у бійці, той, якого ви всі знали багато років.

Всі мавпи підійшли ближче, але у їхніх діях було більше цікавості, ніж погроз.

Вони почали бурмотіти, радячись між собою.

— З чим ти зараз прийшов до нас? — спитав Карпат.

— Тільки з миром, — відповів Тарзан.

Мавпи знову почали радитися. Врешті Карпат знову заговорив:

— В такому разі приходь з миром, Тарзане, годиванцю Великих мавп, — сказав він.

І Тарзан, годованець Великих мавп, легко скочив на землю, в саму середину дикої й потворної горби. Він завершив еволюційний цикл і знову став звіром серед звірів.

Його не вітали так, як би це зробили люди, що це бачились два роки. Більшість мавп повернулися до своїх дрібних справ, які урвала поява Тарзана, і звертали на нього уваги не більше, ніж якби він узагалі не розлучався з племенем.

Кілька молодих самців, надто юних, щоб пам'ятати його, підійшли до нього на чотирьох і обнюхали. Один вишкірився і погрозливо загарчав — він хотів відразу поставити Тарзана на місце.

Якби Тарзан з гарчанням відступив, то молодий самець, найімовірніше, задовольнився б цим. Але в такому разі Тарзанові довелося б назавжди зайняти в мавпячій ієрархії місце нижче, ніж мав той самець, що змусив його відступити.

Тому Тарзан повівся інакше. Він схопив молодого самця своєю дужою рукою, розмахнувся і кинув його на траву. Той беркицьнувсь, але зразу підхопився й кинувся на Тарзана, заміряючись битися кулаками й зубами. Та не встигли супротивники зійтися, як Тарзанові руки стиснули мавпі горло.

Невдовзі молодий самець перестав пручатися і лежав тихо. Тоді Тарзан відпустив його і підвівся. Він не хотів убивати, а лише дати прочухана молодому самцю й переконати і його, і решту, хто спостерігав за бійкою, що Тарзан усе ще залишився володарем.

Урок пішов на користь. Молоді мавпочки перестали чіплятися до нього і почали поводитися так, як належить вихованій молоді перед старшими, а дорослі самці не намагалися зазіхати на права зайди. Самки, що мали дитинчат, ще деякий час ставилися до нього з підозрою і кидалися на нього з диким гарчанням, якщо він мав необережність

підійти надто близько. Але в таких випадках Тарзан завбачливо відходив — таким був мавпячий звичай. Лише оскаженілі самці лізуть у бійку з матерями. Втім, самки також невдовзі звикли до людини.

Тарзан ходив з мавпами на полювання, як колись, і скоро тварини помітили, що їхній новий товариш завдяки розвинутішій свідомості завжди знаходить місця, багаті на їжу, і його меткий аркан приносить їм таку смачну дичину, яку вони навряд чи коли досі куштували. Вони знову стали слухатися його, як у давніші часи, коли він був їхнім вождем.

Врешті-решт вони знову обрали його ватажком, перед тим як залишити галявину й вирушити в подальші мандри.

Тарзан був цілком задоволений зі свого способу життя.

Щасливим він себе не почував — це було неможливо, — але принаймні перебував далеко від усього, що нагадувало про колишні страждання. Він уже давно зрікся намірів повернутися до цивілізації, а тепер вирішив залишити і своїх чорних друзів вазирі. Він зрікся людей назавжди. Він почав життя мавпою — мавпою і помре.

Проте він не міг позбутися думок, що жінка, яку він любить, у кількох днях дороги від тих теренів, по яких ходило його плем'я. І не міг позбутися вічного страху за неї. Поруч немає надійного захисника — він переконався в цьому за ту коротку мить, коли йому довелося бути свідком безсилля Клейтона. Що більше Тарзан думав про це, то більше його мучили докори сумління.

До того дійшло, що він сам себе зненавидів за те, що через власні переживання й ревнощі позбавив Джейн Портер надійної охорони. Чим далі, тим більше його пригнічувала ця думка, і він уже зовсім був зважився повернутися на берег моря, до Джейн і Клейтона, щоб охороняти їх від усіх небезпек. Аж раптом надійшла звістка, яка суціль

змінила його наміри і погнала чимшвидше на схід, незважаючи ні на що, навіть на можливе каліцтво чи смерть.

Ще перед тим, як Тарзан повернувся до мавп, один з молодих самців, який не знайшов собі самки з власного племені, рушив, як водиться, у праліс, мов давній рицар, щоб знайти собі подругу в якомусь сусідньому племені.

Він щойно повернувся разом зі своєю дамою серця і почав розповідати про свої пригоди, доки він ще пам'ятав їх. Поміж тим він сказав, що бачив велику зграю незвичайних мавп.

— Усі були волохаті самці, крім одної мавпи. Це була самка, а шкіру мала ще білішу, ніж у нього, — і він показав великим пальцем на Тарзана.

Увага Тарзана враз загострилася. Він почав сипати запитаннями так швидко, що нетямущий мавпич ледве встигав відповідати.

— Самці були маленькі, кривоногі?

— Так.

— Стегна їхні були загорнуті в шкури Нуми та Шіти і вони мали палиці й ножі?

— Так, мали.

— А на руках і ногах багато жовтих кілець?

— Так.

— Самка була дуже маленька, худенька і зовсім біла?

— Так.

— Вона належала до племені чи була полонянкою?

— Її тягли, іноді за руку, іноді за довге волосся на голові. Її весь час били й копали. Ой, як смішно було дивитися!

— Господи, — прошепотів Тарзан. — Де ти їх зустрів і куди вони йшли?

— Вони були там, біля другої води, — і мавпич показав на південь. — Коли вони пройшли повз мене, то йшли на схід, біля краю води.

— Коли це було?

— Півмісяця тому.

Не кажучи більше ні слова, Тарзан стрибнув на дерево і гілками помчав на схід, до загубленого міста Опара.

24

ЯК ТАРЗАН ПОВЕРНУВСЯ ДО ОПАРА

Коли Клейтон повернувся до куреня й помітив, що Джейн Портер немає, то мало не втратив розуму від жаху й горя.

Він застав Тюрана цілком в порядку, тому що напад лихоманки минув так раптово, як це завжди буває з цією хворобою. Росіянин, слабкий і знесилений, і далі лежав на своєму оберемкові трави в курені.

Коли Клейтон почав розпитувати його про дівчину, той здивувався, що вона зникла.

— Нічого підозрілого я не чув, — сказав він. — Щоправда, я довго був непритомний.

Якби не виразна слабкість хворого, то Клейтон запідозрив би у зникненні Джейн його. Але він добре бачив, що Тюран не мав сили навіть злізти з дерева без сторонньої допомоги.

В такому стані він нічого не зміг би зробити молодій дівчині та й не зумів би вилізти по драбині назад.

До пізньої ночі англієць ходив лісом, шукаючи зниклу Джейн або принаймні якісь сліди викрадача. Проте, хоч ватага з п'ятдесяти чоловік, що не вміють ходити лісом, лишила сліди, які міг би прочитані найдурнішим із мешканців джунглів так само, як англієць дороговкази міських вулиць, Клейтон весь час натикався на них, не помічаючи, що тут пройшла юрба.

Ходячи джунглями, Клейтон увесь час голосно гукав Джейн, чим звернув на себе увагу лева Нума. На щастя, Клейтон вчасно помітив темне тіло, яке пробиралося крізь зарості, і встиг вилізти на дерево раніше, ніж звір наблизився. Цей випадок змусив його припинити пошуки протягом решти дня, бо лев походжав під деревом, аж доки стемніло.

Навіть коли звір пішов, Клейтон не насмілився спуститися в темний ліс і пробув тривожну ніч на дереві. Наступного ранку він повернувся на морський берег, втративши всяку надію на врятування Джейн.

До Тюрана швидко почали вертатися сили. Він увесь час лежав у курені, доки Клейтон ходив по їжу, і через тиждень зовсім зміцнів. Чоловіки спілкувалися, обмінюючись лише найнеобхіднішими словами. Клейтон поселився в тій частині їхнього житла, де мешкала Джейн Портер, і бачив росіянина, лише коли приносив йому їсти й пити або коли допомагав йому просто з почуття людяності.

Але коли Тюран одужав настільки, що міг уже спускатися з дерева і ходити на пошуки їжі, Клейтон сам захворів на пропасницю. Він багато днів пролежав, марячи і дуже страждаючи, але росіянин жодного разу не підійшов до нього. Їсти хворий не міг зовсім, але невимовне страждав від спраги.

У періоди просвітлення, коли притомність поверталася до нього, він з труднощами діставався раз на день до струмка і набирав води в невелику бляшанку, знайдену в човні.

В ці хвилини Тюран спостерігав за ним із зловтішним задоволенням. Схоже, він насолоджувався виглядом страждань людини, яка нещодавно доглядала його під час такої самої хвороби.

Врешті Клейтон настільки ослаб, що вже не міг виходити з куреня. Цілий день він страждав від спраги, не прохаючи росіянина про допомогу. Але врешті не витримав і попросив Тюрана принести йому води.

Росіянин підійшов до входу у Клейтонову половину, тримаючи в руках миску з водою.

На його обличчі грала зловтішна усмішка.

— Маєте воду, — сказав він. — Але спершу я вам хочу нагадати, що ви оббрехали мене перед Джейн. Що ви тримали її винятково для себе і не хотіли зі мною поділитися…

Клейтон урвав його.

— Замовкніть! Ви страшенний хам, якщо наважуєтеся ганьбити чесне ім'я жінки, яку ми вважаємо мертвою. Господи! Який я був дурний, що врятував вас, — ви не маєте права жити навіть у цій триклятій країні!

— Ось ваша вода, — сказав росіянин, — а ось те, чого ви заслужили! — І з цими словами він підніс миску до рота, випив частину води, а решту вихлюпнув.

Потім повернувся і вийшов.

Клейтон відвернувся до стіни, затулив обличчя руками і віддався на ласку долі.

Наступного дня Тюран вирішив піти вздовж берега на північ, бо знав, що таким чином він урешті-решт дістанеться до цивілізованих людей. Принаймні краще було йти, ніж залишатися на місці, де маячня англійця починала діяти йому на нерви.

Тому він украв у Клейтона спис і вирушив у дорогу. Він би вбив хворого, якби не подумав, що цим самим полегшить його страждання.

Того самого дня він натрапив на маленьку хатинку на березі моря, і в його душі знову зажевріла надія, коли він побачив це свідчення близькості цивілізованого життя. Він вважав, що неподалік повинне бути селище. Якби він знав, чия це хатина і що її власник зараз у кількох кілометрах від неї, то тікав би від неї, як від чуми. Але Тюран і не підозрював про це і тому пробув кілька днів у хатині, насолоджуючись безпекою й відносними зручностями. Після цього він пішов далі.

Тим часом у таборі лорда Тенінгтона готувалися будувати надійні житла. Крім того, вони збиралися послати на північ кілька чоловік по допомогу.

Минали дні, а сподіваний порятунок не приходив. Надія, що Джейн Портер, Клейтона й Тюрана підібрав якийсь корабель, поступово згасала. Ніхто більше не говорив про це з професором Портером. А він був так захоплений своїми науковими дослідженнями, що зовсім не усвідомлював, скільки часу збігло від дня розлуки.

Іноді він кидав репліку про те, що до берега ось-ось пристане корабель і тоді всі вони знову будуть разом. Іноді він плутав корабель і потяг, висловлюючи думку, що, можливо, його затримують снігові замети.

— Якби я не встиг так добре запізнатися з любим дідусем, — зауважив Тенінгтон міс Стронг, — я б подумав, що він… розумієте… не зовсім в собі.

— Це було б смішно, якби не було так сумно! — вигукнула дівчина. — Я знаю його з дитинства і знаю, що він обожнює Джейн. Решта, напевне, вважають, що він ставиться до її долі цілком байдуже. Але по суті він просто такий далекий від реального життя і від думки про таке реальне явище, як смерть, що повірить у смерть доньки лише тоді, коли матиме беззаперечні докази.

— Вгадайте: що він учора утнув? — правив далі Тенінгтон. — Я саме повертався з полювання і зустрів його. Він ішов звіриною стежкою, якою я йшов назад у табір. Він заклав руки за спину, під поли довгого чорного сурдута, циліндр низько насаджений на очі, погляд втуплений кудись униз. Він дуже поспішав… на смерть, якби я його вчасно не зупинив. "Куди це ви летите, професоре?" — спитав я. "Поспішаю до міста, лорде Тенінгтоне, — каже він цілком поважно. — Хочу поскаржитися начальнику пошти, що листи приходять сюди дуже невчасно. Уявіть собі, я вже кілька тижнів не отримую листів. Десь повинен бути лист від Джейн до мене. Про це треба негайно повідомити у Вашінгтон".

І повірте, міс Стронг, — вів далі Тенінгтон, — мені коштувало багатьох зусиль переконати його, що тут немає не лише пошти, а й міста, і пояснити йому, що ми взагалі на іншому, ніж Вашінгтон, материку і навіть в іншій півкулі.

Коли він нарешті все це усвідомив і почав непокоїтися про доньку, то, схоже, вперше зрозумів увесь трагізм нашого становища. І у нього вперше з'явився сумнів, що Джейн врятувалася.

— Мені дуже важко про це думати, — сказала дівчина, — але я ніяк не можу позбутися думки про долю наших товаришів.

— Сподіватимемося, що все закінчиться добре, — відповів Тенінгтон. — Ви перша були взірцем ніжності. Вам важче, ніж решті, бо ви втратили близьку вам людину.

— Так, — відповіла вона, — я любила Джейн, як рідну сестру.

Тенінгтон приховав своє здивування. Він хотів сказати зовсім інше. Від часу загибелі "Леді Еліс" він часто спілкувався з чарівною мешканкою Меріленду. І останніми днями почав непокоїтися, що його власне почуття до неї позбавить його душевного спокою. Адже він не забув таємниці, яку довірив йому Тюран: міс Стронг — його наречена. Чи не злукавив Тюран? З боку дівчини він не бачив виявів почуття сильнішого, ніж звичайна приязнь.

— А якщо вони загинули, то смерть Тюрана мусить бути для вас великим горем? — ризикнув він запитати.

Гейзел зиркнула на нього.

— Тюран став моїм другом, — сказала вона. — Він мені дуже подобався, хоча ми познайомилися нещодавно.

— Отже, ви не були його нареченою? — прожогом спитав він.

— Господи, звісно, що ні! — вигукнула вона. — Він подобався мені зовсім не в цьому розумінні.

Лордові Тенінгтонові захотілося щось сказати Гейзел Стронг і зробити це негайно. Але слова якось застрягли у нього в горлі. Він двічі починав речення, прокашлявся, почервонів… і врешті висловив сподівання, що до початку дощового сезону будівництво хатин закінчиться.

Втім, він, сам того не підозрюючи, дав дівчині зрозуміти саме те, що він хотів сказати. Після цієї розмови вона була щасливіша, ніж будь-коли, доти.

Саме в цю хвилину їхню розмову урвала поява якоїсь дивної страшної істоти, що вийшла з лісу на південній околиці табору. Тенінгтоц і молода дівчина побачили її водночас.

Англієць схопився за револьвер, але, коли півгола бородата істота вигукнула своє ім'я, він опустив руку і пішов до неї назустріч.

Ніхто не впізнав би в брудній, схудлій людині, одягненій лише в безрукавку з маленьких шкурок, того блискучого, бездоганно вдягненого Тюрана, якого останнього разу всі бачили на палубі "Леді Еліс".

Перш ніж повідомити про його прибуття своїх товаришів, Тенінгтон і міс Стронг спитали його про долю решти.

— Всі загинули, — відповів Тюран. — Матроси померли раніше, ніж ми досягли берега. Міс Портер викрав і забрав з собою якийсь дикий звір, коли я лежав і марив від пропасниці. Клейтон хворів і помер кілька днів тому. І подумати лише, що увесь цей час нас розділяло лише кілька кілометрів! Менше дня ходи! Жахливо!

Скільки часу вона пролежала в темному льосі під храмом міста Опар, Джейн Портер не знала. Спочатку в неї почалася пропасниця і вона довго марила, але потім хвороба минула — і сили поволі почали

повертатися до неї. Жінка, яка щодень приносила їй їжу, на мигах завжди вмовляла її підвестися, але дівчина лише хитала головою, показуючи тим, що вона ще дуже слабка.

Втім, з часом вона змогла підвестися і, тримаючись за стіну, зробити кілька непевних кроків. Її викрадачі дивилися на неї з видимим зацікавленням. Наближався знаменний день, і жертва виглядала значно краще.

Врешті цей день настав. Разом з іншими в льох до Джейн зійшла й незнайома їй жінка. Відбувся якийсь обряд. Дівчина була переконана, що релігійний. Вона підбадьорилася й зраділа, що потрапила до людей, на яких віра зробила шляхетний вплив. Тепер вона була цілком переконана, що з нею поводитимуться людяно.

Тому, коли двері її в'язниці відчинилися і її новели довгим темним коридором та цементними сходами на яскраво освітлене подвір'я, вона йшла охоче, навіть з радістю. Адже вона була серед "слуг Божих". Можливо, їхнє уявлення про вищий розум і відрізнялося від її, але самий факт віри був для неї гарантією їхньої доброти й порядності.

Та коли вона побачила посеред двору кам'яний жертовник і темно-брунатні плями на ньому й на бетонній підлозі довкола, вона засумнівалася й завагалася. А коли ті, що супроводжували її, нахилилися і зв'язали їй ноги, а руки завели за спину і також зв'язали, то її сумніви змінилися страхом, а ще через хвилину, коли її підняли й поклали на спину впоперек жертовника, надія цілком полишила її і вона затремтіла від страху.

Під час подальшого танцю жерців вона лежала, скута жахом. Ще перед тим, як тонке лезо ножа зблиснуло в руках верховної жриці і вона звела його над полонянкою, та вже напевне знала, що її чекає.

Коли рука жриці почала повільно опускатися, Джейн Портер заплющила очі й почала подумки молитися до Творця, перед яким мала зараз постати. Але ця напруга виявилася надто сильною для її нервів, і вона знепритомніла.

Тарзан мчав день і ніч крізь джунглі. Він поспішав у стародавнє напівзруйноване місто, в якому — він був переконаний — жінка, яку він кохав, була полонена або мертва.

За добу він подолав відстань, яку п'ятдесят дикунів про йшли ледве не за тиждень, оскільки його шлях лежав по нижніх гілках дерев, над переплетінням рослинності, яке гак сповільнювало рух по землі.

Розповідь молодого мавпича цілком переконала його, що полонянка дикунів — Джейн Портер, а не якась інша жінка.

Бо в усьому лісі не було-іншої маленької білої "самочки".

В "самцях" він упізнав тих чудернацьких людей, які заселяли руїни Опара. А долю дівчини він міг собі уявити так само виразно, як би він був її очевидцем. Коли саме її покладуть на лиховісний вівтар, він, звісно, не міг вгадати, але що врешті-решт її тендітне тіло опиниться там — у цьому він не сумнівався.

Нарешті, після нескінченного, як йому здалося, шляху Тарзан досяг вершини хребта, який оточував пустельну долину, і побачив під собою похмурі зловісні руїни міста, яке він тепер ненавидів. Розгонисте він помчав висохлою, курною, вкритою камінням землею до своєї мети.

Чи встигне він урятувати Джейн? Він усе ще сподівався.

У всякому разі, він зуміє помститися за неї. Він був такий лютий; тцо відчував у собі силу винищити поспіль мешканців жахливого міста. Наближався полудень, коли він добіг до великої скелі, на вершині якої

закінчувався підземний хід до льохів та колодязів, викопаних під містом. Легко, мов кіт, він видерся грізним гранітним крутосхилом. Через мить він уже поринув у пітьму і біг довгим прямим коридором до скарбниці. Він пробіг крізь неї далі, аж до колодязя, по інший бік якого знаходилася комора зі стіною, яку можна було розібрати.

На самісінькій цямрині він на мить зупинився і раптом почув слабкий звук, що долинав з горішнього отвору. Його тонкий слух сприйняв і впізнав його — це був танок смерті перед жертвоприношенням і пісні верховної жриці. Він навіть розрізняв її голос.

Невже спів означав, що відбувається саме те, чому він хотів запобігти? Страх хвилею накотився на нього. Невже виявиться, що він спізнився на одну хвилину? Мов олень, що тікає від гонитви, він перестрибнув вузьку колодязну пащу і пробіг подальшим проходом. Біля стіни зупинився і шалено став видирати з неї каміння, квапливо прагнучи зруйнувати цю перепону якнайшвидше. Зробивши невеликий отвір, він просунув у нього голову й плечі, напружив велетенські м'язи й усім тілом провалив стіну. Каміння з гуркотом покотилося мурованою підлогою темниці.

Одним стрибком він опинився в льосі і з розгону кинувся на старовинні двері. Але тут він змушений був зупинитися.

Міцні засувки на іншому боці були призначені витримувати і дужчі натиски. Вже через мить він переконався, що всякі спроби висадити важкезні двері — марні. Йому залишалося тільки одне: інший шлях. Це означало — повернутись довгими коридорами на скелю і від неї подолати відстань півтора кілометра від міста рівниною, як і першого разу, коли він приходив у Опар разом з вазирі.

Тарзан розумів: якщо він повернеться й піде тим шляхом, то Джейн загине. Але іншого виходу не було, і він швидко повернувся й подався назад. В колодязі він знову почув монотонний спів верховної жриці. Він

поглянув нагору, і побачив, що до отвору якихось метрів десять. Ця відстань здавалася йому такою незначною, що його опанувала спокуса зробити божевільну спробу стрибнути вгору і таким чином досягнути внутрішнього двору.

Якби вдалося зачепити кінець трав'яного мотузка за якийсь виступ скраю цього заманливого отвору! Щойно він подумав про це, як його осяяла інша думка. Так, він зробить що божевільну спробу! Він повернувся до зруйнованої стіни, схопив один з широких пласких каменів, прив'язав кінець мотузка і вернувся до колодязя. Потім склав мотузок кільцями на підлозі поруч із собою, взяв важку плиту обіруч, розгойдав, визначаючи напрям і відстань, і кинув важкий граніт під гострим кутом вгору, так, щоб він не впав назад в колодязь. Дійсно, плита перелетіла через край отвору, трохи зачепила його і впала назовні.

Тоді Тарзан потягнув за вільний кінець мотузка і переконався, що камінь засів нагорі міцно. Потім цупко вхопився за мотузок, відштовхнувся і опинився над темною безоднею.

Але щойно він всією вагою завис на трав'яному канаті, як відчув, що камінь почав повзти назад. З жахом він чекав наслідків, відчуваючи, що сантиметр за сантиметром спускається дрібненькими поштовхами. Гранітна плита і далі ковзала по скісному даху колодязя, наближаючись до цямрини.

Чи вона зупиниться скраю, чи вага Тарзана переважить і він порине у безмовну глибінь, а камінь впаде на нього зверху?

25

КРІЗЬ ПРАЛІС

Коротку страшну мить камінь ковзав. Тарзан чув, як він шурхотить нагорі, і відчував, як мотузок опускається дедалі нижче.

І раптом мотузок зупинився: камінь зачепився за самісінький краєчок. Тарзан обережно поліз нагору. Через хвилю його голова з'явилася над краєм отвору. На подвір'ї було порожньо. Мешканці Опара пішли дивитися на жертвоприношення. Тарзан чув голос Ля, який долинав з сусіднього подвір'я, де відбувалися релігійні церемонії. Танок уже скінчився. Зараз зведеться ніж. Тарзан не стояв на місці. Тоді, як у його голові роїлися ці думки, він чимдуж біг на голос верховної жриці.

Доля привела його до самого входу в широкий амфітеатр.

Між ним і вівтарем стояв довгий ряд жерців і жриць, які чекали на теплу кров жертви з золотими чашами в руках.

Рука Ля повільно опускалася на нерухоме тендітне тіло, яке лежало на твердому камені. Тарзанові перехопило подих. Коли він побачив обличчя тієї, кого любив, то видав звук, схожий на ридання. Шрам на чолі став яскраво-червоною смугою, очі заслала багряна пелена, і він. як могутній лев, кинувся на жерців з риканням оскаженілого самцямавпи.

Він вихопив палицю у найближчого жерця і почав молотити нею навсебіч, швидко прокладаючи собі дорогу до вівтаря.

Рука Ля зупинилася на перший звук його появи. Коли вона побачила, хто прийшов, то зблідла мов смерть. Вона так і не могла розгадати таємницю зникнення дивовижної білої людини в темниці, у якій вона його зачинила. В її наміри зовсім не входило відпускати його з Опара, тому що вона дивилася на його могутню статуру та вродливе обличчя очима жінки, а не жриці.

Вона вже склала хитоомудрий план, як розповість, що отримала одкровення з уст самого світлоносного бога і що він велить прийняти

білого чужинця як гінця, якого він послав своєму народові на землю. Вона знала, що мешканців Опара це влаштує. А чужинець, вона була переконана, візьме за краще залишитися і стати її чоловіком, замість знову потрапити на жертовний вівтар.

Але коли вона пішла до нього, щоб розповісти це. то вже не знайшла його в темниці, хоч двері були міцно зачинені, як вона їх лишила. А зараз він повернувся — з-під землі — і нищив її жерців, як баранів. На мить вона так розгубилася, що забула про свою жертву. Але, перш ніж опам'яталася, високий білолиций чоловік стояв поруч, тримаючи на руках жінку, яку зняв з вівтаря.

— Ля, відійди! — гукнув він. — Ти врятувала мене тоді, і я не чіпатиму тебе. Але ні в що не втручайся і не намагайся іти за мною, інакше мені доведеться вбити й тебе.

З цими словами він пройшов повз неї до виходу в льох.

— Хто вона така? — спитала верховна жриця, вказуючи на ще не цілком опритомнілу жінку.

— Вона моя! — відповів Тарзан, годованець Великих мавп.

Мешканка Опара поглянула на нього широко розплющеними очима. В її погляді були безнадія і страждання. По обличчю покотилися сльози. Вона зойкнула і впала на холодну долівку, а натовп потвор промчав повз неї вслід за Тарзаном.

Але Тарзан вислизнув. Він пірнув у прохід, який вів до підземелля. Його вороги погналися назирці, але сходами спускалися обережно. Тому згаяли час, і коли опинилися в льосі, то побачили, що він порожній. Проте вони не журилися, а почали щось весело белькотіти одне одному, тому що знали: звідси був лише один вихід — там, де й вхід. Він рано чи пізно повинен був вийти, а вони підстережуть його тут.

Завдяки цьому за Тарзаном далі ніхто не гнався. Він біг підземними переходами, з іще неопритомнілою Джейн на руках. Лише значно пізніше, після довгих розмов між собою, жерці Опара згадали, що їхній ворог вже одного разу зник у льосі, хоча вони стерегли вихід. А потім з'явився звідкись знадвору. Потрібно було знову вислати навздогін за бузувіром п'ятдесят чоловіків, які б спіймали його і привели назад.

Коли Тарзан добіг до колодязя за межами пролому, він уже напевне знав, що все закінчиться добре, і тому зупинив ся, щоб закласти отвір у стіні. Він не хотів, щоби хтось із мешканців храму віднайшов забутий хід і дістався ним до скарбниці. Він сподівався колись знову повернутися до Опара і взяти ще більше золота, ніж закопав на галявині мавп.

Він швидко мчав коридорами, пробіг перші двері, скарбницю, довгий прямий тунель, який вів до таємного виходу з міста, а Джейн Портер ніяк не приходила до тями.

На вершечку великого каменя він зупинився й озирнувся.

Долиною ішов загін мешканців Опара. Тарзан завагався. Чи краще спуститися зі скелі і тікати рівниною, щоб дістатися гір, чи, може, сховатися тут, доки стемніє? Він подивився на бліде обличчя дівчини й зважився. Він не міг лишити її тут і дозволити ворогам застати його. Вони могли знайти підземний хід і вдарити йому в спину. А тоді, опинившись між двома вогнями, він навряд чи зміг би уникнути полону, бо дорогоцінний тягар завадив би йому пробитися крізь ворожий натовп.

Спускатися крутосхилом було нелегко, але Тарзан прив'язав нерухоме тіло дівчини до своєї спини і встиг дістатися вниз раніше, ніж вороги підійшли до підніжжя скелі. Тарзан спускався схилом, якого не було видно з боку міста, тому вороги нічого не помітили, їм навіть на думку не спало, що їхня здобич так близько.

Тримаючи весь час скелю у полі зору, як захист, Тарзан пробіг під її прикриттям майже півтора кілометра, доки загін з Опара обійшов підніжжя і побачив його. Дикуни заверещали від радості і чимдуж помчали навздогін, переконані, що ось-ось наздоженуть утікача, обтяженого чужим нерухомим тілом. Але вони не знали здібностей Тарзана. а з іншого боку, переоцінили швидкість власних кривих ніг.

Тарзан біг так само розмірене, слідкуючи, щоб віддаль між ним та його супротивниками не зменшувалася. Іноді він позирав на кохану голівку, що лежала в нього на плечі.

Джейн була така бліда, що, якби не слабке биття її серця, Тарзан подумав би, що вона померла.

Нарешті втікачі посягли плоскогір'я і перевалу. Тарзан наддав ходи і побіг щодуху, щоб встигнути спуститися на той бік раніше, ніж вороги зійдуть нагору. Він остерігався, що вони скочуватимуть на нього з гори каміння. Тому був від них майже за кілометр, коли розлючені і захекані недомірки зіп'ялися на перевал.

Коли дикуни це побачили, вони забігали туди-сюди, вимахуючи палицями і розлючено вигукуючи. Їхній гнів не знав меж. Але чомусь вони вирішили припинити переслідування біля кордонів своєї країни. Може, тому, що згадали, як першого разу повернулися ні з чим після довгих та важких пошуків, а може, побачили, як легко біжить переслідуваний, і зрозуміли, що марна справа наздоганяти його. В усякому разі вони повернули назад, до Опара. Саме тоді Тарзан досяг лісу біля підніжжя пагорбів, якими закінчувалася височина.

Тарзан увійшов у ліс і вибрав біля узлісся зручне місце для спостереження. Тут він поклав на траву свій скарб і обмив дівчині обличчя й руки водою зі струмка, який протікав поруч. Але Джейн не приходила до тями. Тарзан, дуже занепокоєний цим, знову взяв на руки дівчину і пішов на захід.

Тільки надвечір Джейн Портер опритомніла. Вона не зразу розплющила очі, намагаючись згадати всі останні події, які пережила. І ось вона згадала жертовник, страшну жрицю, ніж, зведений над нею… Вона здригнулася, гадаючи, що вмерла або що ніж щойно пробив їй серце і вона в передсмертній агонії. Коли вона врешті наважилася розплющити очі, то побачене ще більше зміцнило її побоювання. Вона лежала на руках у свого мертвого коханого, а він ніс її якимось райським садом…

— Якщо це смерть, — прошепотіла вона, — то дякую тобі, Господи, за те, що ти дозволив мені вмерти.

— Ви озвалися, Джейн! — вигукнув Тарзан. — Ви опритомніли!

— Так, Тарзане, годованцю Великих мавп, — відповіла вона, і вперше за останні місяці її обличчя осяяла радісна усмішка.

— Слава Богові! — вигукнув Тарзан, сідаючи на траву край струмка на галявині. — Отже, я встиг вчасно.

— Вчасно? Як? — спитала вона.

— Я встиг вчасно, щоб урятувати вас від смерті на вівтарі, — відповів він. — Хіба ви забули?

— Врятували мене? — здивовано спитала вона. — Хіба ми обоє не мертві, Тарзане?

Доки тривала ця розмова, Тарзан встиг зручно всадовити Джейн на траву. Коли він почув її запитання, то відступив на крок, щоб краще роздивитися її обличчя.

— Мертві? — повторив він і засміявся. — Ви живі, Джейн, а якщо повернетеся до міста Опар і розпитаєте його мешканців, то вони

підтвердять вам, що я теж був живий кілька годин тому. Ні, люба моя, ми не вмерли.

— Але Гейзел і Тюран казали мені, що ви упали в море дуже далеко від берега, — наполягала вона так, наче прагнула довести йому, що він мертвий. — Вони сказали, що ви впали в море і не могли виплисти.

— Як же мені переконати вас, що я не привид? — засміявся він. — Так, добродій Тюран справді скинув мене з корабля, але я не втонув — пізніше я розповім про це. А тепер я ось тут, перед вами, Джейн, і знову майже той самий дикун, якого ви знали раніше.

Джейн повільно підвелася і підійшла до нього.

— Я досі не можу цьому повірити, — прошепотіла вона. — Не може бути, щоб мені судилося таке щастя після всіх страждань, яких я зазнала упродовж останніх страшних місяців відтоді, як "Леді Еліс" затонула.

Вона підійшла до нього і доторкнулася тремтячою від ніжності рукою.

— Ні, напевне, це мені сниться. Ось зараз я прокинуся й побачу, як страшний ніж пробиває мені груди. Поцілуйте мене, любий, лише один раз поцілуйте, перш ніж цей сон розвіється…

Тарзан не змусив себе просити двічі. Його сильні руки обхопили стан дівчини, і він поцілував її не раз і не двічі, а сто, тисячу разів, доки у неї не перехопило подих. А коли він перестав цілувати її, вона сама обняла його за шию і притягнула його вуста до своїх.

— Ну, то що? Це сон чи дійсність? — спитав він.

— Якщо ти вмер, мій чоловіче, — відповіла вона, — я благаю Бога, щоб він і мені дав умерти, не прокидаючись і не усвідомлюючи жаху останніх земних хвилин.

Вони замовкли і подивилися одне одному у вічі, ще не вірячи у своє щастя. Минуле з його жахіттями та розчаруваннями було забуте. Майбутнє було їм непідвладне. Проте сьогодні належало їм, і ніхто не в змозі був відняти його від них. Дівчина перша порушила ніжну мовчанку.

— Куди ми йдемо? — спитала вона. — Що робитимемо?

— А куди б ти хотіла піти? — в свою чергу спитав він. — Що ти хотіла б робити?

— Йти туди, куди й ти йдеш, мій чоловіче, і робити те, що ти захочеш, — відповіла вона.

— А Клейтон? — спитав він. Він на мить забув, що на світі, крім них обох, існують ще й інші люди. — Адже в тебе є чоловік.

— Я не одружена, Тарзане! — вигукнула вона. — Я навіть більше не Клейтонова наречена. Саме напередодні того, коли мене викрали ці бридкі дикуни, я сказала йому, що кохаю тебе, і він зрозумів, що я не можу дотримати неправедної обіцянки, яку дала йому. Ця розмова відбулася саме після того, як ми дивовижним чином урятувалися від лева. — Вона раптом зупинилася і питально поглянула на нього. — Тарзане, годованцю Великих мавп, це ти вбив лева?'. —вигукнула вона. — Це міг бути лише ти!

Він опустив погляд, йому стало соромно.

— Як ти міг піти геть і лишити мене?! — докірливо вигукнула вона.

— Не треба, Джейн, — попрохав він. — Не говори про це, благаю. Ти не знаєш, як я згодом картав себе за той жорстокий вчинок і як я спочатку страждав від лютих ревнощів, а потім від гіркої образи на долю, яка вирішила несправедливо покарати мене. Після цього я повернувся до мавп, Джейн, і вирішив більше ніколи не зустрічатися з людьми.

Потім він розповів їй, як жив, відколи повернувся в джунглі, про те, як він з цивілізованого жителя Парижа перетворився на дикуна вазирі і нарешті знову на дикого звіра, яким його і виховали.

Джейн засипала його запитаннями і нарешті боязко торкнулася того, про що їй казав Тюран: про ту жінку в Парижі.

Тоді Тарзан розповів їй усі подробиці свого цивілізованого життя. Він міг сміливо дивитися їй у вічі, бо завжди був серцем з нею. Коли він закінчив, то подивився на неї довгим поглядом, наче очікуючи на її суд і вирок.

— Я знала, що він бреше, — сказала вона. — От негідник!

— Отже, ти не гніваєшся на мене? — спитав він.

Її відповідь, яка справи цілковито не стосувалася, була чисто жіночою.

— Ольга де Куд дуже гарна? — спитала вона.

Тарзан засміявся і знову поцілував її.

— Ти в тисячу разів краща, люба моя, — сказав він.

Вона зітхнула полегшено і поклала голову йому на плече.

Він знав, що вона йому пробачила.

На ніч Тарзан змайстрував зручний прихисток серед пружних гілок велетенського дерева, і втомлена дівчина там заснула. А Тарзан ліг нижче, в розгалуженні гілок і задрімав, ладен навіть уві сні стати на її захист.

Подорож до берега тривала багато днів. Там, де дорога була рівна, вони йшли, тримаючись за руки, під переплетінням гілок пралісу, як колись давно ходили їхні пращури.

Там, де рослинність була надто густа, він брав її на свої сильні руки і ніс, мов пір'їнку, у затінку гілок. Вони були такі щасливі, що дні здавалися їм надто короткими. Якби не турбота про Клейтона і не бажання швидше прийти йому на допомогу, вони нескінченно могли б насолоджуватися цією чарівною прогулянкою. Напередодні того, як вони дісталися на берег моря, Тарзан раптом відчув попереду людський запах — запах чорношкірих. Він сказав про це дівчині і наказав їй поводитися тихо.

— В джунглях рідко трапляються друзі, — просто пояснив він.

Через півгодини вони обережно підкралися до невеликого загону чорношкірих вояків, які рухалися один за одним на захід. Коли Тарзан їх побачив, то радісно скрикнув — це були його власні вазирі. Тут був і Бузулі, і інші, що ходили з ним до Опара. Коли вони побачили свого вождя, то почали пританцьовувати й кричати, зовсім ошалівши від радощів. Вони сказали, що шукають його вже багато тижнів.

Чорношкірі були дуже здивовані, коли побачили білу жінку, але коли дізналися, що це жінка вождя, то почали всіляко вшановувати її, намагаючись при цьому перевершити один одного. В супроводі радісних вазирі, які без угаву сміялися і пританцьовували довкола, Тарзан і Джейн підійшли до вутлого куреня на березі моря.

Довкола не було ніяких ознак життя, і на їхні заклики ніхто не вийшов. Тарзан швидко виліз на дерево, у хатину, але зразу виглянув з неї, тримаючи в руках порожню бляшанку, яку він кинув Бузулі, наказуючи йому принести води. Потім жестом запросив Джейн Портер увійти.

Обоє вони схилилися над знесиленою істотою, яка колись була англійським аристократом. Очі дівчини налилися сльозами, коли вона побачила схудлі, запалі щоки, провалені очі і тавро страждання на колись молодому і гарному обличчі.

— Він ще живий, — сказав Тарзан. — Ми зробимо для нього все можливе, але боюся, що ми спізнилися.

Коли Бузулі приніс воду, Тарзан розтулив спухлі, розтріскані губи і влив кілька краплин хворому в рот. Потім він зволожив його гаряче чоло і освіжив водою зпеможене тіло.

Невдовзі Клейтон розплющив очі. Слабка тінь усмішки з'явилася на його обличчі, коли він побачив дівчину, що схилилася над ним. Коли він побачив Тарзана, то усмішка змінилася здивуванням.

— Все в порядку, — сказав Тарзан. — Ми вчасно прийшли. Тепер усе буде добре, і ви самі незчуєтеся, як одужаєте.

Англієць кволо похитав головою.

— Пізно, — прошепотів він. — Але так буде краще. Я хочу вмерти.

— А де Тюран? — спитала дівчина.

— Він пішов від мене, коли я занедужав. Це диявол у людській подобі. Коли я попросив принести мені води, бо був надто слабкий, щоб самому піти по неї, він на моїх очах випив половину, а решту вихлюпнув і

сміявся мені в очі. — На цей спогад у хворого раптово спалахнула іскра життя і він підвівся на лікті. — Так, — майже вигукнув він, — я не вмру. Я проживу ще достатньо часу, щоб знайти цього негідника і вбити. Але коротке збудження ще більше знесилило його, і він знову зсунувся на підгниле сіно, яке колись разом зі старим непромокальним плащем правило за постіль для Джейн Портер.

— Не турбуйтеся щодо Тюрана, — сказав Тарзан і поклав Клейтонові на чоло руку, щоб заспокоїти його. — Він мій, і я його врешті-решт знайду, не журіться.

Після цього Клейтон довго лежав нерухомо. Кілька разів Тарзан прикладав вухо до його вутлих грудей, щоб вловити ледь помітне биття його слабкого серця. Надвечір він иена довго опритомнів.

— Джейн, — прошепотів він. Молода дівчина схилила голову, щоб почути його слова. — Я винен перед вами і перед ним, — він слабко кивнув у бік Тарзана. — Я так вас любив… Це, звичайно, не зменшує моєї провини, але я був неспроможний зректися вас. Я не прошу пробачення, я лише хочу зараз зробити те, що мав би зробити понад рік тому.

Він почав порпатися в кишені плаща, на якому лежав.

Нарешті він дістав те, що шукав, — зіжмаканий жовтий аркушик паперу — і передав його дівчині. Щойно та взяла аркушик, як рука хворого впала на груди, голова відкинулася назад, тіло випросталося і Клейтон, слабко зітхнувши, завмер. Тарзан накрив йому обличчя краєм плаща.

Кілька хвилин вони стояли на колінах, і дівчина читала про себе молитву. Коли вони підвелися і стали обабіч упокоєного тіла, на очі Тарзана навернулися сльози, бо страждання, яких він зазнав сам, навчили його співчутливо ставитися до інших.

Дівчина, теж крізь сльози, прочитала звістку, написану на збляклому жовтому аркушику, і її очі широко розплющилися з подиву. Вона двічі перечитала зміст, перш ніж усвідомила, про що йдеться:

"Відбитки пальців доводять, що ви Грейсток. Вітаю.

Д'Арно".

Вона передала телеграму Тарзанові.

— І він давно знав про це? — спитала вона. — І нічого тобі не сказав?

— Я дізнався про це ще раніше, ніж він, — відповів Тарзан. — Але я не думав, що він знає про зміст телеграми. Я, певне, викинув її того вечора на станції. Мені її там вручили.

— І після цього ти переконував нас, що твоя матір була мавпа і що ти ніколи не знав батька? — недовірливо перепитала вона.

— Титул і маєтки без тебе нічого не були б варті, кохана, — відповів він. — А якщо я позбавив би цього Клейтона, то пограбував би ту, кого любив. Хіба ти не розумієш, Джейн?

Здавалося, він намагався у чомусь виправдатися.

Вона простягнула до нього руки над мертвим тілом і стиснула його пальці.

— І я ледве не зреклася такого кохання! — вигукнула вона.

26

ТАРЗАН ПОКИДАЄ ДЖУНГЛІ

Наступного ранку вони вирушили до Тарзанової хатини.

Четверо вазирі несли мертвого англійця. Тарзан вирішив поховати Клейтона поруч із попереднім лордом Грейстоком біля хатини, що її збудував старший у їхній родині.

Джейн Портер раділа цьому і подумки дивувалася винятковій душевності цієї незвичайної людини, яка, попри виховання серед звірів, володіла справжнім розумінням лицарськості і витонченістю почуттів, які за звичай вважаються рисами висококультурних людей.

П'ять кілометрів з семи, які розділяли курінь і Тарзанову хатину, були вже позаду, як раптом вазирі, що йшли попереду, завмерли, з подивом тицяючи пальцями в дивну постать, яка йшла до них уздовж берега. Це був чоловік у блискучому циліндрі, що йшов повільно, зі схиленою головою і руками, закладеними ззаду за фалди довгого чорного сурдута.

Коли Джейн Портер побачила його, то радісно зойкнула і побігла йому назустріч. Старий почув її голос і підвів голову. Побачивши, хто перед ним, він скрикнув від щастя. Нарешті професор Архімед К. Портер притиснув доньку до серця. Сльози текли його старим, зморшкуватим обличчям, і він так розгубився, що впродовж кількох хвилин не міг вимовити ані слова.

Потім, коли він побачив Тарзана, присутнім було дуже нелегко переконати його в тому, що горе не вплинуло на його розумові здібності. Професор твердо поділяв загальне переконання у смерті "лісового бога" Джейн і ніяк не міг оговтатись від його раптової появи. Старий був дуже за смучений звісткою про смерть Клейтона.

— Я нічого не розумію, — сказав він. — Тюран переконав нас, що Клейтон помер кілька днів тому.

— А хіба Тюран тут? — запитав Тарзан.

— Так, він лише нещодавно знайшов нас і привів до вашої хатини. Наш табір буде неподалік, трохи на північ від неї. Як він зрадіє, коли вас побачить!

— І здивується, — додав Тарзан.

Невдовзі усе незвичайне товариство наблизилося до галявини, на якій стояла Тарзанова хатина. Там було чимало людей, які ходили туди-сюди. Одним з перших, кого Тарзан впізнав, був Д'Арно.

— Поль! — вигукнув він. — Яким дивом ви тут опинилися? Чи ми всі з глузду з'їхали?

Втім, його присутність швидко пояснилася. Корабель Д'Арно ніс берегову службу і крейсував у цих місцях. Одного разу на пропозицію молодого лейтенанта було вирішено кинути якір у маленькій захищеній бухті і зійти на берег — ще раз подивитися на хатину і на джунглі, де двома роками раніше дехто з офіцерів і матросів пережив такі цікаві пригоди. Тут вони знайшли тих, хто зазнав аварії, на чолі з лордом Тенінгтоном. Уже було вжито заходів, щоб забрати вранці їх усіх на корабель, а потім відвезти назад, до цивілізованих країн.

Гейзел Стронг, її матір, Есмеральда та Самуель Т. Філан дер не могли натішитися з радощів, коли побачили Джейн Портер живою й неушкодженою. Її порятунок здавався просто дивом, і всі одностайно вирішили, що тільки Тарзан з племені Великих мавп міг здійснити такий подвиг. Усі присутні почали так хвалити і вшановувати Тарзана, що тому захотілося втекти назад, на мавпячу галявину.

Всіх зацікавили його дикуни-вазирі, і чорношкірі отримали багато подарунків від приятелів свого вождя. Проте коли вони довідалися, що

він поїде на великому човні, що стояв на якорі за півтора кілометра від берега, і поїде далеко, то дуже зажурилися.

Новоприбулі досі не бачили ані лорда Тенінгтона, ані Тюрана. Вони з самого ранку пішли на полювання і ще не встигли повернутися.

— Як здивується людина, яку ти називаєш Роков, коли побачить тебе! — сказала Тарзанові Джейн Портер.

— Він дивуватиметься недовго, — похмуро відповів Тарзан, і в його голосі пролунало щось таке, що змусило її з тривогою зазирнути йому у вічі.

Те, що вона там прочитала, зміцнило її побоювання. Вона поклала йому руку на плече і почала впрошувати, щоб він віддав свого ворога французькому правосуддю.

— Любий мій, в серці джунглів, — сказала вона, — там, де замість законів і правосуддя панує право сильного, ти мав би рацію, чинячи з цією людиною так, як вона цього заслуговує. Але тепер, коли ти можеш згідно із законом віддати його до суду цивілізованої країни, його вбивство було б злочином. Навіть твої друзі не могли б завадити твоєму арештові, а якби ти став опиратися, то це завдало б нам усім нового горя й страждань. Я не витримаю цієї нової розлуки з тобою, мій Тарзане. Пообіцяй мені, що ти передаси Рокова капітанові Дюфранові і не будеш перешкоджати здійсненню правосуддя. Цей негідник не вартий того, щоб ми через нього ризикували нашим щастям.

Тарзан зрозумів, що Джейн має рацію, і дав їй обіцянку.

Через півгодини з лісу вийшли Роков і Тенінгтон. Вони йшли поруч. Тенінгтон перший помітив, що в таборі є сторонні. Він побачив, що якісь чорношкірі вояки мило спілкуються з матросами крейсера, а потім

побачив стрункого засмаглого молодого велетня, який розмовляв з лейтенантом Д'Арно та капітаном Дюфраном.

— Хотів би я знати, хто це такий, — сказав Тенінгтон Рокову.

Коли росіянин підвів погляд і зустрівся з очима Тарзана, він зблід і похитнувся.

— О Боже! — вигукнув він, і, щойно Тенінгтон утямив, що той наміряється зробити, негідник скинув гвинтівку, впритул прицілився і натиснув спусковий гачок.

Але англієць стояв так близько, що встиг схопити цівку гвинтівки на частку секунди раніше, ніж гримнув постріл. Куля, послана Тарзанові в серце, свиснула над його головою.

Росіянин намірявся вистрілити вдруге, але їарзан уже кинувся на нього й вихопив з рук гвинтівку. Капітан Дюфран, лейтенант Д'Арно і близько десятка матросів теж кинулися на звук пострілу до Рокова, і Тарзан мовчки віддав їм росіянина. Він устиг розповісти про всі обставини справи командирові французького корабля ще до появи Рокова. Дюфран наказав негайно закути злочинця в кайдани і відіслати на крейсер під арешт.

Ще перед тим, як арештованого в супроводі охорони посадили в шлюпку, що мала відвезти його до тимчасової в'язниці, Тарзан попросив дозволу обшукати його і, на превелику свою радість, знайшов у нього викрадені документи.

На звук пострілу з хатини вибігли Джейн Портер та решта. Через хвилину, коли хвилювання вляглося. Джейн привіталася зі здивованим Тенінгтоном. Тарзан також підійшов до них після того, як забрав у Рокова документи. Джейн Портер відрекомендувала його Тенінгтонові:

— Джон Клейтоп, лорд Грейсток, — сказала вона, вказуючи на нареченого.

Англієць не зумів приховати подиву, хоча він робив нелюдські зусилля, щоб зберегти свою звичну чемність. Джейн Портер, лейтенантові Д'Арно і самому Тарзанові не раз довелося повторити усю цю незвичайну історію, перш ніж лорд Тенінгтон переконався, що всі вони мають здоровий глузд.

Надвечір Вільяма Сесіля Клейтона поховали в джунглях, поруч із могилами його дядька й тітки, колишніх лорда й леді Грейсток. На прохання Тарзана над останнім місцем спочинку хороброї людини, яка мужньо зустріла смерть, було зроблено три залпи.

Професор Портер, який замолоду був пастором, скромно відспівав його. Присутні схилили голови над могилою. Це було дивне товариство: французькі офіцери й матроси, двоє англійських лордів, кілька американців і зо два десятки хоробрих диких африканців.

Після похорону Тарзан попросив капітана Дюфрана затримати відплиття крейсера на два дні, доки він принесе свій "багаж". Командир корабля радо погодився.

Наступного дня увечері Тарзан зі своїми вазирі повернувся з першою частиною "багажу".

Коли всі побачили стародавні зливки щирого золота, то Тарзана засипали питаннями. Та він лише всміхався і вперто мовчав, відмовляючись навіть натякнути, звідки таке величезне багатство.

— На кожен зливок, який я забрав, залишилися ще тисячі інших, — пояснив він. — Можливо, я повернуся по них пізніше.

Коли золото повантажили на крейсер, капітан Дюфран сказав, що відчуває те саме, що колись мав відчувати капітан іспанського галеона, який повертався зі скарбами ацтеків.

— Екіпаж щохвилини може перерізати мені горло і захопити корабель, — сказав він.

Наступного ранку, перед тим як сісти на корабель, Тарзан звернувся до Джейн Портер:

— Диким звірам не годиться бути сентиментальними, але я хотів би обвінчатися у хатині, в якій народився, поблизу могил батька й матері, посеред джунглів, які мене виховали.

— А чи буде такий шлюб вважатися законним, любий? — спитала вона. — Якщо так, то я згідна. Ніде б я так не хотіла вінчатися зі своїм лісовим богом, як у затінку його пралісу.

Молодий і молода порадилися з друзями, і всі запевнили їх, що нічого незаконного в цьому не буде. Навпаки, не буде чудове закінчення такого незвичайного роману. І все товариство невдовзі зібралося всередині хатини та біля входу до неї, щоб бути присутніми при другому таїнстві, яке за останні три дні творив професор Портер.

Д'Арно і Гейзел Стронг мали бути за свідків, але ці плани несподівано "зіпсував" Тенінгтон, який, як завжди, запропонував щось дуже оригінальне.

— Якщо міс Стронг не заперечує, — сказав він, беручи свідка за руку, — то ми з Гейзел радо відсвяткували б і друге весілля.

Наступного дня вони відпливли. Коли крейсер повільно виходив у відкрите море, на його борту біля поручнів стояли високий чоловік у чудовому білому фланелевому костюмі і струнка молода жінка. Вони

дивилися на берег, який віддалявся. Там витанцьовувало двадцять голих чорношкірих вояків вазирі. Вимахуючи над головою бойовими списами, вони прощалися зі своїм вождем.

— Мені було б зараз дуже важко розлучатися з джунглями, люба моя, — сказав він, — якби я не знав, що покидаю їх задля нового життя, в якому на мене чекає нескінченне щастя з тобою.

І Тарзан нахилився і поцілував дружину в губи.

Примітка

1

Дуар — мусульманське поселення в Північній Африці.